

T.C.
ULUDAĞ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
MALİYE ANABİLİM DALI
MALİ İKTİSAT BİLİM DALI

AVRUPA BİRLİĞİ'NDE İSTİKRAR PAKTI'NIN
BÜYÜME VE İŞSİZLİK ÜZERİNDEKİ ETKİSİ
(YÜKSEK LİSANS TEZİ)

Hayrettin BEDÜK

Danışman
Doc. Dr. Mircan YILDIZ TOKATLIOĞLU

BURSA 2006

T. C.
ULUDAĞ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

..... Anabilim/Anasanat Dalı,
..... Bilim Dalı'ndanumaralı
.....'nın hazırladığı “
.....” konulu
..... (Yüksek Lisans/Doktora/Sanatta Yeterlik Tezi/Çalışması) ile
ilgili tez savunma sınavı, .../.../ 20... günü -saatleri arasında yapılmış, sorulan
sorulara alınan cevaplar sonunda adayın tezinin/çalışmasının.....(başarılı/başarısız)
olduğuna(oybirliği/oy çokluğu) ile karar verilmiştir.

Sınav Komisyonu Başkanı
Akademik Unvanı, Adı Soyadı
Üniversitesi

Üye (Tez Danışmanı)
Akademik Unvanı, Adı Soyadı
Üniversitesi

Üye
Akademik Unvanı, Adı Soyadı
Üniversitesi

Üye
Akademik Unvanı, Adı Soyadı
Üniversitesi

Üye
Akademik Unvanı, Adı Soyadı
Üniversitesi

Ana Bilim Dalı Başkanı
Akademik Unvanı, Adı Soyadı

...../...../ 20.....

Enstitü Müdürü
Akademik Unvanı, Adı Soyadı

ÖZET

Yazar : Hayrettin BEDÜK
Üniversite : Uludağ Üniversitesi
Anabilim Dalı : Maliye
Bilim Dalı : Mali İktisat
Tezin Niteliği : Yüksek Lisans Tezi
Sayfa Sayısı : XIII + 183
Mezuniyet Tarihi : 14/07/ 2003
Tez Danışmanı : Doç. Dr. Mircan YILDIZ YOKATLIOĞLU

AVRUPA BİRLİĞİ'NDE İSTİKRAR PAKTI'NIN BÜYÜME VE İŞSİZLİK ÜZERİNDEKİ ETKİSİ

Bu çalışma İstikrar ve Büyüme Pakti'nin 1980-2005 yılları arasında Avrupa Birliği'ndeki ülkelerin ekonomik büyümesi ve işsizliği üzerindeki etkisini açıklamaya çalışmaktadır. İstikrar Pakti, Ekonomik ve Parasal Birliğin üçüncü aşamasının başlangıç tarihi olan 1999 yılında yürürlüğe girmiştir. Pakt'ın merkez unsuru, bütün Avrupa Birliği üye devletlerinin orta vadeli bütçe pozisyonlarının denk veya fazla veren bütçeyi sağlamalarıdır.

Böyle bir kural koymanın temelinde yatan neden, aşırı açığın para politikası üzerinde olumsuz etkileri olacağı korkusudur. Ulusal hükümetlerin borcunu ödeyemez duruma gelmesini önlemek için GSYİH ile ilişkili borç düzeyi kısıtlaması gereklidir. Fakat Dengeli bir bütçe hükümetlerin yatırım projelerine sermaye sağlamak için borç almasına izin vermez ve ekonomik gerileme sırasında hükümet açıklarını gayri safi yurt içi hasılanın yüzde 3'ü altında tutmayı sürdürmek muhtemel olarak ekonomilerin daha ileri derecede yavaşlamasına yol açacaktır.

Çalışmanın temel düşüncesi İstikrar Pakti ve Maastricht kriterlerinin Avrupa'da ekonomik büyüme ve işsizlik üzerine olumsuz etkileri olduğu yönündedir. Çalışma, AB düzeyinde dengeli bütçelerin gayri safi yurt içi hasıla büyümesine olumsuz biçimde bağlı olduğunu tespit etmiştir. İstatistiksel deliller, Avrupa Birliği'nde hâkim olan kurumsal ve politik düzenlemelerin işsizlik ve ekonomik gerileme ile mücadelede yeterli olmadığı sonucunu desteklemektedir.

Daha yüksek bir ekonomik faaliyet ve tam istihdam için toplam talebi uyarmak ve verimli yatırım harcamalarını teşvik etmek gerekir. Bunun için ise daha esnek bir İstikrar Pakti gereklidir. Ulusal mali politikaların koordinasyonu için kurumsal düzenlemeler güçlendirilmeli ve söz konusu kurumsal düzenlemeler Avrupa Birliği'nin mali politikasına göre özel olarak tasarlanmalıdır.

Anahtar Sözcükler

İstikrar ve Büyüme Pakti, Maastricht Kriterleri, Ekonomik Büyüme, İşsizlik, Avrupa Ekonomik ve Parasal Birliği

ABSTRACT

Yazar : Hayrettin BEDÜK
Üniversite : Uludağ Üniversitesi
Anabilim Dalı : Maliye
Bilim Dalı : Mali İktisat
Tezin Niteliği : Yüksek Lisans Tezi
Sayfa Sayısı : XIII + 183
Mezuniyet Tarihi : 14/07/ 2003
Tez Danışmanı : Doç. Dr. Mircan YILDIZ YOKATLIOĞLU

THE IMPACT OF THE STABILITY PACT ON GROWTH AND UNEMPLOYMENT IN EUROPE

This paper attempts to measure the direct effects of the Stability and Growth Pact on growth and unemployment in the European Union countries, and covers the period 1980-2005. The Stability Pact entered into force on the commencement of the third stage of European Monetary Union in 1999. The central element of the Pact is that all European Union member states must seek to ensure a medium term budgetary position close to balance or in surplus.

The reason for having such a rule is the fear that an excessive deficit could have bad effect on monetary policy. To prevent national governments becoming insolvent it is necessary to have a restriction on the level of debt relative to Gross domestic product. But a balanced budget does not allow governments to borrow to fund capital investment projects, and maintaining government deficits below 3 percent of gross domestic product during recession will likely cause economies to slump further.

The main conclusion of this paper is that the Maastricht Criteria and the Stability Pact have been unfavourable to economic growth and unemployment in Europe. The paper found that balanced budgets were negatively linked to gross domestic product growth at the European Union level. The statistical evidences support that the institutional and policy arrangements governing the European Union are inappropriate for combating unemployment and recession.

A more flexible Stability Pact is now need to stimulate aggregate demand and encourage productive investment in order to achieve full employment and a higher economic activity. Institutional arrangements for the coordination of national fiscal policies should be strengthened and new European Union institutional arrangements should be designed specifically for the operation of European Union fiscal policy.

Key Words

Stability and Growth Pact, Maastricht Criteria, Economic Growth, Unemployment, European Economic and Monetary Union

ÖNSÖZ

Ekonomik bütünleşme çabalarını yoğunlaştırma gayretleri içinde olan birtakım Ulusal devletler, ister istemez ulusal birtakım yetkilerini uluslar üstü kurumlara devretmek zorunda kalırlar. Bu durum ulusal devletlerde ve oluşturulan uluslar üstü kurumların üstesinden gelmek zorunda oldukları birtakım sorunları gündeme getirir. Çünkü ulusal devletler belli bir kurumsal çatı altında birleştiklerinden, hem ulusal devletlerin uyguladıkları veya aldıkları ekonomik ve politik kararlar uluslar üstü kurumları etkilerken, uluslar üstü kurumların aldığı kararlarda ulusal devletleri etkilemektedir. Ortaya çıkan sorunların aşılammaması halinde, ekonomik veya siyasi bir birliklilik dolayısıyla meydana gelmiş bu uluslar üstü yapıdan, hiçbir zaman elde edilecek fayda en yüksek seviyesine ulaşamayacaktır.

Avrupa Birliği'nin para politikaları merkezileşmiş yapıya sahip iken maliye politikaları ulusal devletlerin kendi inisiyatiflerine bırakılmıştır. Uluslar üstü yapıya devredilen para politikaları ile ulusal devletlerin yönetimine bırakılan maliye politikaları arasında uyum sorunu söz konusudur. İşte bu sorunu çözmek amacıyla Avrupa Birliği, Maastricht Antlaşması ve bu antlaşmanın yaptırım boyutunu oluşturan İstikrar ve Büyüme Pakti ile fiyat istikrarına yönelik merkezi para politikasını ulusal maliye politikalarıyla uyumlaştırma çabaları içerisinde girmiş ancak, politikalar arasında uyum sağlama konusunda ciddi bir başarı sergileyememiştir.

İşte bu çalışmanın konusu, Avrupa Birliği'nde merkezi otorite ile ulusal devletler arasında ortaya çıkan politikalar arası uyumsuzluğun çözüm yönteminin, Avrupa Birliği'nde ortaya çıkardığı büyüme ve işsizlik sorunu hakkında bir değerlendirme yapmaktır.

AB serüvenine 1959'da başlayan, Aralık 2004 Brüksel zirvesinde koşulların oluşması halinde müzakerelere Ekim 2005'te başlanacağı kararlaştırılan ve 2005'te Lüksemburg'da yapılan AB Genel İşler Konseyi'nde müzakere süreci başlayan Türkiye'nin de, birliğe girmeden önce karşılaşacağı bu tür problemleri göz önünde bulundurarak ekonomik yapısını daha sağlam bir zemine oturtması gerekmektedir.

Bu çalışmanın oluşum sürecinde yardımlarını esirgemeyerek engin tecrübeleri ile bana yol gösteren, tez danışman hocam Sayın Doç. Dr. Mircan YILDIZ TOKATLIOĞLU'na, teşekkürlerimi sunmayı bir borç bilirim.

20.06.2006

Hayrettin BEDÜK

BURSA

İÇİNDEKİLER

	Sayfa
TEZ ONAY SAYFASI.....	II
ÖZET.....	III
ABSTRACT.....	IV
ÖNSÖZ.....	V
İÇİNDEKİLER.....	VI
KISALTMALAR.....	X
TABLOLAR.....	XII
ŞEKİLLER.....	XIII
GİRİŞ.....	1

BİRİNCİ BÖLÜM AVRUPA BİRLİĞİ İLE İLGİLİ GENEL AÇIKLAMALAR

I.AVRUPA BİRLİĞİ’NİN KURULUŞU, GELİŞİMİ VE GENİŞLEME SÜRECİ.....	4
A. Entegrasyon Kavramı ve Avrupa Birliği.....	4
1. Serbest Ticaret Bölgesi	7
2. Gümrük Birliği	7
3. Ortak Pazar.....	9
4. Ekonomik Birlik.....	10
5. Tam Ekonomik Bütünleşme.....	10
B. Avrupa Birliği’nin Kuruluşu ve Gelişimi.....	12
1. Avrupa Kömür ve Çelik Topluluğu Antlaşması.....	14
2. Avrupa Atom Enerjisi Topluluğu.....	15
3. Roma Antlaşması ve Avrupa Ekonomik Topluluğu.....	15
C. Avrupa Birliği’nin Genişleme Süreci.....	18

II. AVRUPA BİRLİĞİ'NİN ORGANLARI.....	26
A. Avrupa Birliği Konseyi.....	27
B. Avrupa Birliği Komisyonu.....	30
C. Avrupa Birliği Parlamentosu	32
1. Yasama Yetkisi.....	35
2. Bütçe Yetkisi.....	35
3. Demokratik Denetim Yetkisi.....	36
D. Avrupa Adalet Divanı	37
E. Ekonomik ve Sosyal Komite	38
F. Bölgeler Komitesi.....	39
G. Avrupa Birliği Sayıştayı.....	42
H. Diğer Yardımcı Organlar	43
1. Avrupa Yatırım Bankası	43
2. Avrupa Merkez Bankası.....	44

İKİNCİ BÖLÜM

AVRUPA BİRLİĞİ'NDE İSTİKRAR VE BÜYÜME PAKTI

I. EKONOMİK VE PARASAL BİRLİK SÜRECİNDE İSTİKRAR VE BÜYÜME PAKTI'NIN ORTAYA ÇIKIŞI.....	47
A. Avrupa'da Ekonomik ve Parasal Birliğin Tarihsel Gelişimi.....	47
B. Maastricht Antlaşması'nda Ekonomik ve Parasal Birliğin Gerçekleşme Aşamaları.....	57
1. Birinci Aşama	59
2. İkinci Aşama.....	59
3. Üçüncü Aşama.....	60
C. Maastricht Ekonomik Yakınlaşma Kriterleri	60
1. Parasal Disiplini Sağlama Kriterleri.....	64
a. Enflasyon kriteri	64
b. Faiz Kriteri	66
c. Döviz Kuru Kriteri.....	68
2. Mali Disiplini Sağlama Kriterleri.....	68
a. Borç Kriteri	68
b. Bütçe Açığı Kriteri.....	71
II. İSTİKRAR VE BÜYÜME PAKTI'NIN İŞLEYİŞ MEKANİZMASI.....	75
A. İstikrar ve Büyüme Pakti'nin Genel Çerçevesi.....	75

B. İstikrar ve Büyüme Pakti'nin İşleyiş Mekanizması.....	77
1. Amsterdam Antlaşması ve İstikrar ve Büyüme Pakti'nda Kurumların Rolü....	77
2. Aşırı Açık Prosedürü ve Erken Uyarı Mekanizması.....	80
a. Aşırı Açık Prosedürü.....	80
(1). Aşırı Açığın Tanımlaması Sorunu.....	80
(2). Üye Devletlere Uygulanacak Yaptırımlar	81
(3). Cezaların İptali.....	82
b. Erken Uyarı Mekanizması	82
3. İstikrar ve Yakınlaşma Programları.....	83
a. Orta Vadeli Bütçe Hedefleri.....	83
b. Genişletilmiş Ekonomik Politika Rehberi	84
c. İstikrar Programları	84
d. Yakınlaşma Programları	86

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

İSTİKRAR VE BÜYÜME PAKTI'NIN BÜYÜME VE İŞSİZLİK ÜZERİNDEKİ ETKİLERİ VE YOL AÇTIĞI SORUNLAR

I. İSTİKRAR VE BÜYÜME PAKTI'NIN OLUMLU VE OLUMSUZ ETKİLERİ.....	90
II. İSTİKRAR PAKTI'NIN BÜYÜME VE İŞSİZLİK ÜZERİNDEKİ ETKİSİ..	98
A. İstikrar Pakti'nin Avrupa'nın Ekonomik Büyümesi Üzerindeki Etkisi.....	98
B. İstikrar Pakti'nin Avrupa'da İşsizlik Üzerindeki Etkisi.....	109
III. ÜYE ÜLKELERDE İSTİKRAR VE BÜYÜME PAKTI UYGULAMALARI VE PAKT'IN YARATTIĞI SORUNLAR.....	120
A. Almanya ve Fransa'nın Karşılaştığı Sorunlar.....	120
B. Diğer Ülkelerdeki Sorunlar	127
1. İrlanda.....	127
2. İtalya.....	128
3. Hollanda	129
4. Yunanistan	129
5. Portekiz.....	131
C. Avrupa Birliği'ne Aday Ülkelerin İstikrar Pakti Karşısındaki Durumu.....	132
1. Bulgaristan	133
2. Romanya.....	134
3. Hırvatistan.....	135
4. Türkiye.....	135

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM
İSTİKRAR VE BÜYÜME PAKTI'NDA REFORM

I. İSTİKRAR PAKTI'NDA REFORM TARIŞMALARI.....	140
A. İstikrar Pakti'nda Reform Karşıtı Görüşler.....	140
B. İstikrar Pakti'nda Reformu Destekleyen Görüşler.....	144
C. İstikrar Pakti'nda Reform Önerileri.....	148
1. İstikrar Pakti'nda Revizyon.....	148
2. İstikrar Pakti'na Alternatif Mali Denetim Sistemleri.....	150
a. Altın Kural (Golden Rule).....	151
b. Mali Kurumlara Odaklanmak.....	153
c. Derecelendirme.....	153
II. İSTİKRAR VE BÜYÜME PAKTI'NDA YENİ DÜZENLEMELER.....	154
A. Yönetişimin İyileştirilmesi.....	156
B. Koruyucu Kolun Güçlendirilmesi.....	157
1. Orta Vadeli Bütçe Hedefinin Tanımı.....	158
2. Yapısal Reformları Dikkate Almak.....	158
C. Aşırı Açık Prosedürünün Uygulanmasının İyileştirilmesi.....	158
D. Kapsamlı Emeklilik Reformlarının Göz Önünde Tutulması.....	161
E. Borç ve Sürdürülebilirliğe Daha Fazla Odaklanması.....	161
F. Etkili Önlemler Alınması İçin Sürelerin Uzatılması.....	161
G. Bütçe açığının Düzeltilmesine İlişkin Süre Bitiminin Gözden Geçirilmesi.....	162
SONUÇ.....	165
KAYNAKLAR.....	171
ÖZGEÇMİŞ.....	184

KISALTMALAR

AB	: Avrupa Birliği
ABD	: Amerika Birleşik Devletleri
AESK	: Avrupa Ekonomik ve Sosyal Komitesi
AET	: Avrupa Ekonomik Topluluğu
a.g.e.	: Adı Geçen Eser
a.g.m.	: Adı Geçen Makale
a.g.r.	: Adı Geçen Rapor
AKÇT	: Kömür ve Çelik Topluluğu
AMB	: Avrupa Merkez Bankası
AMBS	: Avrupa Merkez Bankaları Sistemi
AP	: Avrupa Parlamentosu
APB	: Avrupa Para Birliği
APS	: Avrupa Para Sistemi
Ar-Ge	: Araştırma-Geliştirme
AT	: Avrupa Topluluğu
a.y.	: Aynı Yer
AYB	: Avrupa Yatırım Bankası
BK	: Bölgeler Komitesi
b.k.z.	: Bakanız
çev.	: Çeviren
COREPER	: Daimi Temsilciler Komitesi
DTM	: Dış Ticaret Müsteşarlığı
DPT	: Devlet Planlama Teşkilatı
ECOFIN	: Ekonomi ve Finans Bakanları Konseyi
ECU	: Avrupa Para Birimi
ed.	: Editör
EFTA	: Avrupa Serbest Ticaret Birliği
EPB	: Ekonomik ve Parasal Birlik

ETUC	: Avrupa İşçi Sendikaları Konfederasyonu
EURATOM	: Avrupa Atom Enerjisi topluluğu
GATT	: Gümrük Tarifeleri ve Ticaret Genel Antlaşması
GB	: Gümrük Birliği
GSMH	: Gayri Safi Milli Hasıla
GSYİH	: Gayri Safi Yurt İçi Hasıla
İBP	: İstikrar ve Büyüme Paktı
İKV	: İktisadi Kalkınma Vakfı
İMF	: International Monetary Fund
md.	: Madde
NAFTA	: Kuzey Amerika Serbest Ticaret Birliği
No.	: Numara, Number
OECD	: Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Teşkilatı
p.	: Page
s.	: Sayfa
ss.	: Sayfadan Sayfaya
TOBB	: Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği
ts.	: Basım Tarihi Yok
TÜSİAD	: Türk Sanayicileri ve İşadamları Derneği
v.b.	: Ve Benzeri
v.dğr.	: Ve Diğerleri
y.y.	: Basım Yeri Yok
yay.y.	: Yayımcı Kuruluş Yok

TABLolar

Tablo 1 : Ekonomik Entegrasyon Biçimleri.....	11
Tablo 2 : Aday Ülkeler İçin Belirlenen Katılım Öncesi Stratejilerinin Unsurları.....	24
Tablo 3 : AB'nin Genişleme Süreci.....	26
Tablo 4 : Avrupa Birliği Konseyi'nde Birlik Ülkelerinin Oy Dağılımları.....	29
Tablo 5 : Haziran 2004 Avrupa Parlamentosu Seçimlerine Kadar Parlamento İçindeki Toplam 788 Parlamenterlerin Politik Gruplara Göre Dağılımı.....	34
Tablo 6 : Avrupa Ekonomik ve Sosyal Komitesi ve Bölgeler Komitesi'nde Ülkelerin Bulundukları Üye Sayıları.....	40
Tablo 7 : Avrupa Birliği'ne Üye ve Aday ülkelerin Enflasyon Oranları (1994-2005).....	65
Tablo 8 : Avrupa Birliği'ne Üye ve Aday ülkelerin Uzun Dönem Faiz Oranları(1994-2005)	67
Tablo 9 : Avrupa Birliği'ne Üye ve Aday ülkelerin Devlet Borçlarının GSYİH'larına Oranları (1994-2005).....	70
Tablo 10 : Avrupa Birliği'ne Üye ve Aday ülkelerin Bütçe açıkları /GSYİH Oranları (1994-2005).....	73
Tablo 11 : 15'ler Avrupa'sının Reel Gayri Safi Yurtiçi Hasıla Değişim Oranları (1980 1992).....	100
Tablo 12 : Avrupa Birliği'ne Üye ve Aday Ülkelerinin Reel Gayri Safi Yurtiçi Hasıla Değişim Oranları (1993 -2005).....	102
Tablo 13 : Avrupa Birliği'ne Üye Devletlerin İşsizlik Oranları (1980-1992).....	110
Tablo 14 : Avrupa Birliği'ne Üye ve Birliğe Aday Devletlerin İşsizlik Oranları (1993-2005).....	111
Tablo 15 :15'ler Avrupa'sının Reel Bütçe açıkları /GSYİH Oranları (1999-2005).....	122
Tablo 16 : AB 25, AB 15, Euro alanı ülkeleri ve Birliğe Aday Ülkelerin Bütçe Açıkları /GSYİH Oranları (1999-2005).....	133
Tablo 17 : AB 25, AB 15, Euro alanı ülkeleri ve Birliğe Aday Ülkelerin Devlet Borçları/ GSYİH Oranları (1999-2005).....	133
Tablo 18 : 2002 İMF Programı'nda Türkiye.....	136

ŞEKİLLER

Şekil 1 : Tüneldeki Yılan Uygulaması.....	53
Şekil 2 : Avrupa Birliğinde Enflasyon oranları	55
Şekil 3 : İstikrar ve Büyüme Paktı'nda İsteğe Bağlı ve Otomatik İstisna Bölgeleri.....	81
Şekil 4 : İstikrar ve Büyüme Paktı'nda Üye Devletlere Uygulanacak Yaptırımlar.....	82
Şekil 5 : Avrupa Birliği'nde Enflasyon Oranları ve Genel Hükümet Maliyesi (1999-2002).....	94
Şekil 6 : Avrupa Birliği'nde Reel Hükümet Harcamaları ve Genel Hükümet Mali Dengeleri (1999-2002).....	95
Şekil 7 : Avrupa Birliği'nde Reel GSYİH Büyümesi ve Genel Hükümet Mali Dengeleri (1999-2002).....	96
Şekil 8 : Avrupa Birliği'nde Reel GSYİH Büyüme ve Enflasyon Oranları (1999-2002).....	97
Şekil 9 : Hızlı ve Yavaş Ekonomik Büyümenin Sonuçları	99
Şekil 10 : Euro Alanı, AB 15 ve AB 25'lerin İşsizlik Oranları (2001-2005).....	113
Şekil 11 : Amerika Birleşik Devletleri ve Avrupa Birliği'nde İşsizlik Oranları (1980-2002).....	114
Şekil 12 : Euro Alanı GSYİH Artışı (Yıllık, % Değişim) ve İşsizlik Oranı (%).....	119

GİRİŞ

Günümüz dünya ekonomisi her açıdan büyük bir değişim içindedir. Ülkeler birbirleri ile olan ticari ilişkilerini arttırmak için aralarındaki ticari kısıtlamaları gün geçtikçe azaltmaktadırlar. Ülkeler arasında ekonomik, siyasi, sosyal, kültürel ilişkilerin giderek gelişmesi ve aralarındaki bağlılığın artması anlamına gelen küreselleşme olgusu ile kapalı ekonomiler giderek önemini kaybetmekte ve bölgesel entegrasyonlar artmaktadır. Bu çerçevede dünyanın en büyük ekonomik alanı olan Avrupa Birliği bunun en çarpıcı örneğidir.

Avrupa bütünleşmesinin temelleri, İkinci Dünya savaşı sonrası Avrupa’da barış ve istikrarı sağlamak amacıyla kurulan Avrupa Kömür ve Çelik Topluluğu ile atılmıştır. Birleşik Avrupa yolunda en büyük adım ise ‘altılar’ adlı grubun 1957’de imzaladığı Roma Antlaşması ile gerçekleşmiştir. Roma Antlaşmasıyla kurulan Avrupa Ekonomik Topluluğu’nu, 1987 yılında kabul edilen Avrupa Tek Senedi ile malların, kişilerin, sermayenin ve hizmetlerin serbestçe dolaşabildiği Avrupa Tek Pazarının oluşturulması takip etmiştir. Sınırları giderek genişleyen Avrupa, 7 Şubat 1992 tarihinde Hollanda’nın Maastricht kentinde ekonomik ve parasal birlik doğrultusunda ilerleyen ve belirli alanlarda hükümetler arası işbirliğini içeren Maastricht Antlaşması’nı imzalamıştır. Ekonomik ve Parasal Bütünleşmeyi tamamlayan Maastricht Antlaşması ile Ekonomik ve Parasal Birliğin son aşaması olan tek para birimine geçişin tarihi ve kriterleri belirlenmiştir.

Üye ülkelerde tek paranın uygulanması ile birlikte Avrupa Merkez Bankası tarafından yürütölen tek para politikası da uygulamaya geçmiştir. Bununla birlikte üye ülkelerde, para ve maliye politikalarının uyumu ve ekonomik istikrarın devam ettirilmesi sorunu Avrupa’nın gündemine iyice oturmuştur. Bir taraftan maliye politikalarının tek tek üye ülkelerin kendi bağımsız maliye otoriteleri tarafından sürdürölmesi, diğer taraftan para politikalarının Avrupa Merkez Bankası’nın doğrudan sorumluluğu ve merkezi otoritesi altında uygulanması, üye ülkelerde ortaya çıkabilecek

bir mali disiplinsizlik Avrupa Merkez Bankası'nın hedeflerini olumsuz bir şekilde etkileyeceği korkusu uyandırmış ve mali disiplinini bozan ülkeleri cezalandırma fikrini gündeme getirmiştir. Böylece Avrupa Merkez Bankası'nın birincil hedefi olan fiyat istikrarını sağlamaya çalışırken güvenilirliğini güçlendirmek amacıyla, 17 Haziran 1997 yılında Amsterdam Antlaşması ile birlikte İstikrar ve Büyüme Pakti (Stability and Growth Pact) imzalanmıştır.

Antlaşma ile üye ülkelerin maliye politikalarında GSYİH'ya oranla bütçe açıklarının sınırının %3'den fazla olmaması ve bu referans değerinin birkaç istisnai durum dışında aşılmaması, hatta orta vadeli bütçe hedefi olarak dengeye yakın ya da fazla veren bütçeler oluşturmaları hedeflenmiştir. Üye ülkeler bu şekilde bir sınırlama ile baş başa kaldıkları için ekonomik daralma dönemlerinde uygulayabilecekleri genişlemeci maliye politikalarının alanı daralmış, hatta yok olmuştur. Bu durum ülkelerin ekonomik büyüme oranları üzerinde olumsuz etkiler yaratarak, onları işsizlik ve durgunluk sorunları ile baş başa bırakmıştır.

Çalışmanın temel düşüncesi, İstikrar ve Büyüme Pakti'nin Avrupa'da ekonomik büyüme ve işsizlik üzerinde olumsuz etkilere yol açtığı şeklindedir. Elde edilen veriler, Avrupa Birliği düzeyinde dengeli bütçeler ile gayri safi yurtiçi hasıla artışı arasında olumsuz bir ilişki olduğu izlenimini vermektedir.

Çalışma dört bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde, Avrupa Birliği'nin kuruluş, gelişim ve genişleme süreci ayrıca birliğin kurumsal yapısı ile ilgili bilgilere yer verilmektedir.

Avrupa Birliği'nde Ekonomik ve Parasal Birliğin gerçekleşmesi ve işleyişi ile İstikrar Pakti'nin ortaya çıkışı ve Birlik düzeyinde işleyiş mekanizması ise ikinci bölümün konusunu oluşturmaktadır.

Üçüncü bölümde, İstikrar ve Büyüme Pakti'nin esnek olmayan yapısının ekonomiler üzerinde yaratabileceği olumlu ve olumsuz etkiler açıklandıktan sonra temel mantığındaki bir takım hatalar ortaya koyulmaya çalışılacaktır. Bu açıklamalardan sonra, Pakt'ın ekonomik büyüme ve işsizlik üzerindeki olumsuz etkileri

ve uygulandığı dönemde üye ülkelerin yaşadığı sorunlar ile birliğe aday ülkeleri bekleyen tehlikelerin neler olabileceği açıklanmaya çalışılmıştır.

Çalışmanın son bölümünde ise, İstikrar Paktı'nda reform tartışmaları ve Pakt'a alternatif mali denetim mekanizmaları incelenmiş, 2005 yılında gerçekleştirilen yeni düzenlemelerin beklenenleri karşılayıp karşılayamayacağı konusunda birtakım değerlendirmelerde bulunulmuştur.

BİRİNCİ BÖLÜM **AVRUPA BİRLİĞİ İLE İLGİLİ GENEL AÇIKLAMALAR**

I. AVRUPA BİRLİĞİ'NİN KURULUŞU, GELİŞİMİ VE GENİŞLEME SÜRECİ

A. Entegrasyon Kavramı ve Avrupa Birliği

Dünyada ülkeler arasında artan ekonomik ilişkiler dünya ticaret hacmini gün geçtikçe artmakta, ulusal ve uluslar arası şirketler bu süreçte pazar paylarını sürekli olarak genişletme çabası içindedirler. Ulusal devletler ise dünya ticaretindeki paylarını arttırmak amacıyla uluslar arası ticarete yönelik kısıtlamaları azaltmakta ve dahası birbirleri ile ekonomik entegrasyon sürecini hızlandırmaktadırlar.

Dolayısıyla ekonomik entegrasyon günümüzün en dikkat çekici konularından biri haline gelmiştir. Bu çalışmada dünyadaki en önemli ekonomik entegrasyon örneği olarak Avrupa Birliği'ndeki bazı gelişmeler ele alınacağı için, entegrasyon kavramını başlangıçta ele almakta fayda vardır.

Entegrasyon, farklı sistemlerin, birbiriyle etkileşimli olarak çalışması ve bilgi paylaşımının artırılması olarak tanımlanabilir. Bu bağlamda ekonomik entegrasyon ise tarafların ekonomik faaliyetlerinin bütünleştirilmesi, bu alanda birbirleri ile etkileşimli çalışmayı ve bilgi paylaşma faaliyetlerinin artırılması anlamına gelmektedir. Bu süreç başladığı andan itibaren aşamalı olarak mevcut eski kurumların yetkileri kaybolmaya başlar ve etki alanları giderek daralırken, yeni oluşan merkezi kurumların yetki alanları genişlemeye başlar.

Bu güne kadar siyasi, ekonomik, askeri, federal, konfederal gibi bir çok birlik kavramı ortaya atılmıştır. Literatürde “birlik” kavramının çok geniş kullanım alanı vardır. Birlik kavramı bu konu çerçevesinde “bazı spesifik amaçlar için ulusları, devletleri siyasi partileri vs. grup halinde bir araya getiren ya da bağlayan kuruluş” anlamındadır. Her biri farklı şekillerde de olsa farklı ülkelerin veya sektörlerin belirli

amaçlar için bir araya gelerek işbirliğini geliştirmeleri anlamı önem kazanmaktadır.¹ Avrupa'da öne çıkan en önemli amaç, ekonomik birlikteliğin artırılmasıdır. Fakat bunun yanında askeri ve siyasi birlikteliği arttırmak gibi amaçların da gelecekte öne çıkması muhtemel amaçlardandır.

Avrupa Birliği'ndeki birlik kavramı uluslararası ilişkiler stratejisi olarak algılanması gerekir. Avrupa Birliği (AB) kurucu antlaşmasında yer verilen ticaret politikası tarım politikası, para politikası gibi daha önceden üye ülkelerin yetkisinde olan birçok politikayla ilgili egemenlik haklarını kısmen devretmeleri esasına dayanmaktadır.

Entegrasyon kelimesinin iktisat literatüründe ayrı ülke ekonomilerini bir ekonomik bölge oluşturacak şekilde kullanılması çok kısa bir geçmişe sahiptir. Kelime ekonomik anlamda ilk defa 1947 yılında Avrupa'da kullanılmış bundan iki yıl sonrada Amerika Birleşik Devletleri'nde (ABD) kullanılmıştır.

Entegrasyon tanımının kullanıcıları arasında ekonomik entegrasyonun tanımı üzerinde bir anlaşmaya varılamamıştır. Konu üzerinde önemli çalışmaları ve entegrasyon teorisine katkısı bulunan Balassa, ekonomik entegrasyon için tek bir tanım vermek yerine bölerek tanımlama yolunu seçmiştir. En zayıfından en ileri safhasına kadar bunlar, ticareti engelleyen unsurların ortadan kaldırılması (ticaretin entegrasyonu), ülkeler arasında faktör hareketlerine serbestlik tanınması (faktör entegrasyonu) ulusal ekonomik politikaların uluslar arası ilişkiler lehine uyumlaştırılması (politika entegrasyonu) ve nihayet bunların birleşmesi sonucu oluşan tam entegrasyon tipleridir. Görüldüğü gibi, en zayıf ekonomik entegrasyon biçimi serbest ticaret bölgesi olup, en ileri entegrasyon biçimi ise ekonomik birliktir. Tam entegrasyona ulaşmak birden mümkün değildir. İktisadi yapıların farklı olması bu son safhaya ulaşma için bundan önceki safhaların başarıyla geçilmesini zorunlu kılmaktadır. Öyleyse bir safhadan geçerken diğer safhanın şartlarını hazırlamak gerekmektedir.

¹ İktisadi Kalkınma Vakfı (İKV), *Avrupa Birliği Kavramlar Sözlüğü*, İKV Yayınları, No:157, İstanbul,1999, s.152.

Tam ve genel bir entegrasyonun genel kriteri aynı mal ve hizmetlerin fiyatının her yerde aynı olmasıdır. Yani entegre olmuş bir gölgede tamamen akışkan ve tamamen bir biri yerine geçebilen mallar, aynı fiyatı almalı ve bütün kullanımlarında aynı marjinal verimlilik değerine sahip olmalıdır.²

İktisatçıların üzerinde görüş birliğine varmaya çalıştıkları diğer bir husus, ekonomik bütünleşmenin aşağıda belirtilen üç şekilde görülebileceğidir:

- Bir ülke sınırları içindeki farklı bölgelerin bütünleşmesini amaçlayan “ulusal bütünleşme”
- Farklı ülkelerin bir bölge içinde birleşmesini amaçlayan “uluslararası ekonomik bütünleşme”
- Farklı bölgesel grupların birleşmesi ve tek bir ekonomik ve politik birim haline dönüşmesini amaçlayan “Dünya bütünleşmesi”

AB’de görülen Ekonomik ve Parasal Bütünleşme “uluslararası ekonomik bütünleşme” kapsamı dahilindedir.³

Avrupa entegrasyonu tekil ülkelerin tek başlarına elde edemeyecekleri kamu mallarının (public goods) elde edilmesine olanak veren bir düzenlemedir. Bu düzenlemede, resmi entegrasyon sürecinden önce gerçekleşen politika yaklaşması (policy convergence) önemli bir süreçtir.

Aralarında entegrasyon gerçekleştiren bu ülkeler başlıca üç grupta toplanabilecek fayda sağlarlar.

- Ekonomik entegrasyon dış yardımın artmasına neden olur, çünkü, entegrasyon içinde gerçekleştirilebilecek projeler, ulusal düzeydekine oranla optimum ölçüğe daha yatkındır ve yardım yapacak devletler ya da uluslararası kurumlar tarafından daha ciddi olarak kabul edilirler,

² Ertürk, Emin, *Uluslararası İktisat*, Alfa Yayınları, Bursa, 2001, s.158-160.

³ Uğur, Mehmet, “Gelecek Perspektifi, AB Hangi Koşullarda Yararlı Olabilir?”, *Görüş Dergisi*, Avrupa Birliği Özel Sayısı, Ocak 2003, s. 43

- Entegrasyon bölgesine dış sermaye akımı artar. Çünkü, entegrasyon yolu ile gerçekleştirilen büyük piyasanın verimlilik üstünlükleri, dış sermaye için daha cazip bir ortam yaratmaktadır,
- Ayrıca, ağırlıklı olarak hammadde ve emek-yoğun mallar ihracatçısı olan gelişmekte olan ülkelerin entegrasyonu, bu ülkelerin dünya ticareti içindeki pazarlık güçlerini de arttırıcı bir niteliğe sahiptir.⁴

Yukarıdaki açıklamalara dayanarak ekonomik bütünleşme safhalarını beş aşamada toplayabiliriz. Bu aşamalar ; serbest ticaret bölgesi, gümrük birliği, ortak pazar, ekonomik birlik, tam ekonomik bütünleşme aşamalarıdır.

1. Serbest Ticaret Bölgesi

Serbest ticaret bölgesinde amaç, üye ülkeler arasında kendilerinin ürettiği mal ve hizmetlere ilişkin ticareti serbestleştirecek ortak bir pazar yaratmaktır. Ticaret sınırlamaları yalnızca üye ülkelerce üretilen mal ve hizmetlere karşı kaldırılmakta, üçüncü ülkelerden ithal edilen bir malı herhangi bir üye ülke, diğerlerine ihraç etmek istediğinde bu sınırlamalar geçerli olmaktadır.⁵ Üye ülkeler dışarıda kalan ülkeler ile olan ilişkilerinde bağımsızdırlar.1960 yılında kurulan Avrupa Serbest Ticaret Birliği (EFTA) serbest ticaret bölgelerine örnek olarak verilebilir. Ayrıca ABD, Kanada ve Meksika arasında oluşturulan Kuzey Amerika Serbest Ticaret Birliği (NAFTA)'dır.⁶

2. Gümrük Birliği

Bir ülkeler gurubunun içinde ticaret kısıtlamalarının kaldırılması, buna karşılık üye olmayan ülkelere karşı ortak bir ticaret politikası ve onlardan yapılan ithalat üzerinden bir dış tarife alınması anlamına gelmektedir.⁷

⁴ Manisalı, Erol, *Uluslararası Ekonomi*, İstanbul Üniversitesi Yayınları, 1971, ss. 127-128.

⁵ Demirci, Muzaffer - Balkır, Canan, *Uluslararası Ekonomik Bütünleşme ve Avrupa Topluluğu*, Filiz Kitabevi, İstanbul,1989, s.10.

⁶ İyibozkurt, Erol, *Türkiye-AB Gümrük Birliği*, Ezgi Kitabevi Yayınları, Bursa, 1996, s.3-4

⁷ Parasız, İlker, *Modern Ansiklopedik Ekonomi Sözlüğü*, Ezgi Kitabevi Yayınları, Bursa, 1999, s.256.

Avrupa Topluluğu'nda (AT) Gümrük Birliği, ilk olarak 1951 yılında imzalanan Avrupa Kömür ve Çelik Topluluğu'nu kuran Paris Antlaşması ile yürürlüğe girmiştir. Bunu 25 Mart 1957 tarihinde altı ülke (Almanya, Fransa, İtalya, Belçika, Hollanda ve Lüksemburg) tarafından imzalanan 1 Ocak 1958 tarihinde yürürlüğe giren ve Avrupa Ekonomik Topluluğu'nu kuran Roma Antlaşması izlemiştir. Roma Antlaşması'nın Gümrük Birliği (GB) hedefi bütün sanayi mallarında ve tarım ürünlerinin çoğunda 1 Temmuz 1968 tarihi itibariyle altı ülke tarafından gerçekleştirilmiştir. Topluluğa 1973 yılında katılan İngiltere İrlanda ve Danimarka'nın Gümrük Birliği sürecini tamamlamaları 1977 yılında olmuştur. Bu bağlamda Topluluk içi ticarete tüm gümrük vergileri ve miktar kısıtlamaları (kotalar) kaldırılmış, üçüncü ülkelere karşı ortak bir gümrük tarifesi uygulaması başlamıştır. Gerek Avrupa Ekonomik Topluluğu gerekse Avrupa Kömür ve Çelik Topluluğu Antlaşmaları'nda yer alan Gümrük Birliği'ne ilişkin hükümler, Gümrük Tarifeleri ve Ticaret Genel Antlaşması (GATT) hükümlerinin öngördüğünden daha ileri bütünleşmeyi hedeflemektedir.⁸

Gümrük Birliği kurulması sonucunda, bir malın üretiminin göreceli olarak düşük maliyetli üretim yapan Birlik ülkesine kaymasını ticaret yaratıcı etki; yüksek maliyetli üretim yapan Birlik ülkesine kaymasını ise ticareti saptırıcı etki olarak adlandırmıştır. J. Viner'ın Gümrük Birliği Teorisi'ne göre, entegrasyona giren ülkelerin ekonomilerinin birbirlerine rakip veya birbirlerini tamamlayıcı karaktere sahip olması, söz konusu entegrasyonun ticaret yaratıcı veya ticaret saptırıcı etkisinin temel belirleyicisidir. J.Viner'a göre, aynı malları üreten ekonomilerin, yani rakip ekonomilerin gümrük birliği kurmaları durumunda birliğin ticaret yaratıcı etkisi daha fazladır. Çünkü, böyle bir durumda ticaretin yönü değişmemekte, birliğe katılan ülkelerin Birlik dışı ülkelere yaptıkları ithalat fazla etkilenmemektedir. Tamamlayıcı ekonomiler arasında bir gümrük birliği kurulduğu takdirde ise (örneğin: emek-yoğun mallar üreten bir ülke ile sermaye-yoğun mallar üreten bir ülke arasında), Birlik dışında kalan ülkelerin ihracatı olumsuz etkilenebilecek; eğer ithalat, düşük maliyetli Birlik dışı ülkeden yüksek maliyetli birlik içi ülkeye kaymışsa, ticareti saptırıcı etki olarak adlandırılan olumsuz ticaret etkisi söz

⁸ Tokathoğlu, Mircan Yıldız, *Avrupa Birliği'nde Maliye Politikası ve Türkiye Açısından Bir Değerlendirme*, Alfa Yayınevi, İstanbul, 2004, s.10-11.

konusu olacaktır Öte yandan, gelişmiş ülkeler ve gelişmekte olan ülkeler, ekonomik entegrasyona temelde farklı beklentilerle yönelirler. Gelişmekte olan ülkeler entegrasyonu sanayileşmeyi başlatan bir araç olarak görürken, gelişmiş ülkeler sanayileşme hızlarını arttırma amacındadırlar; dolayısıyla, gelişmişlik düzeyi düşük olan ülkeler bu durumdan zarar görebilirler.⁹

Gümrük birliği bu kadar önem arz etmesine rağmen Roma Antlaşması'nda tanımlanmamıştır. Antlaşmanın 9. maddesinde gümrük birliğinin uygulama alanından bahsetmiştir. Bu kapsamda mallar serbest dolaşıma tabidir. Üçüncü ülkelere çıkışlı mallar ise Roma Antlaşması 10/1'de tanımlanmıştır. İthalat formalitelerini tamamlamış, gerekli gümrük vergileri ve eş etkili resimleri bu devlete alınmış, vergi ve resimlerin tümünün veya bir bölümünün vergi iadesinden yararlanmayan ürünler, bir üye devlette serbest dolaşımda sayılan mallardır. Dolayısıyla üçüncü ülke çıkışlı malların Avrupa Birliği'nde serbest dolaşım içinde olabilmesi için bu üç temel şartın tamamının geçerli olması gerekir.¹⁰

3. Ortak Pazar

Ortak Pazar Gümrük Birliği'nin bütün unsurlarına ek olarak emek, sermaye, girişimci gibi üretim faktörlerinin üye ülkeler arasındaki serbest dolaşımını engelleyen bütün unsurların ortadan kaldırılıp, üçüncü ülkelere karşı ortak gümrük tarifesinin uygulandığı bir bütünleşme şeklidir.¹¹ Emeğin bol olduğu ülkelerde emeğin marjinal verimliliği düşük, az olduğu ülkelerde ise emeğin marjinal verimliliği yüksektir. Böylece emek marjinal verimliliği düşük olduğu ülkelere marjinal verimliliği yüksek olan bölgelere göç eder. Bu durum üretim faktörü olan emeğin Topluluk içinde daha etkin bir şekilde dağılmasını sağlar.

⁹ İncekara, Ahmet, *Globalleşme ve Bölgeselleşme Sürecinde NAFTA ve Etkileri*, İTO Yayınları, İstanbul, 1995, s. 87.

¹⁰ Karluk, Rıdvan, *Avrupa Birliği ve Türkiye*, 8. Baskı, Beta Yayınları, İstanbul, 2005, s.349.

¹¹ Demirci - Balkır, a.g.e., s.11.

4. Ekonomik Birlik

Ekonomik birlik, üye ülkeler arasındaki ticarete tüm engellerin kaldırılması geri kalan diğer ülkelere karşı uyumlu ticaret politikaları emek ve sermayenin üye ülkeler arasında serbest dolaşımına izin verilmesi aynı şekilde üye ülkelerin para, maliye ve vergi politikalarını uyumlaştırmaları ya da birleştirmeleri anlamına gelmektedir.¹²

Ekonomik birlikte, üye ülkelerin ekonomileri önemli ölçüde bütünleşmiştir. Bu nedenle ülkelerin ekonomik bunalımlara tek başına çözüm bulma kapasiteleri önemli oranda düşmüştür. Ancak üye ülkeler makroekonomik politikalarla ilgili karar alanlarını uluslararası kurumlara terk etmemişlerdir. Başka bir ifadeyle ortak politikalarda uygulamayı hâlâ üye ülkeler yürütmektedir. Durum bu olunca, dünya ekonomisinin büyüme döneminde başarılı olabilen bir ekonomik birlik, bunalım döneminde gerekli kararları gereken hızda alamayacak ve aynı başarıyı gösteremeyecektir. Artık bir uluslararası kuruluş ve onu savunan çevreler olduğu için bu başarısızlık topluluğun dağılmasına neden olmayacak, çözüm daha ziyade bir üst bütünleşme düzeyine geçişte aranacaktır.¹³

5. Tam Ekonomik Bütünleşme

Bu aşamada bir ekonomik birlikten (topluluktan) farklı olarak finansman piyasasında bütünleşme gerçekleştirilecek, maliye, para ve sosyal politikaların uyumu ile ilgili kararlar ve daha da ötesi istikrar işlevi ulusal düzeyin üstündeki kurumlarca alınacaktır. Makroekonomik düzeyde bir bütünleşme sağlanmış olacaktır. Ulusal ekonomik bağımsızlığın büyük ölçüde kaldırıldığı ve bir uluslar üstü otoritenin kurulduğu bu en son aşamada, ortak paraya geçilmesi, tek bir Merkez Bankası'nın kurulması gündeme gelir. Ülkelerin bağımsız olarak para arzını arttırabilmesi, faiz politikası izlemesi olanaksız hale gelir. Çünkü artık para ve maliye politikaları ile ilgili hedef ve araçlar birleştirilmiştir. "Tek para" fikrinde üye ülkeler anlaşmaya

¹² Parasız, a.g.e., s.165.

¹³ Tekeli, İlhan - İlkin, Selim, *Türkiye ve Avrupa Topluluğu I. Ulus devletini aşma çabasındaki Avrupa'ya Türkiye'nin Yaklaşımı*, Ümit Yayıncılık, Ankara, 1993. s 22-23.

varmışlardır. Bunun gereği olarak üye ülkeler üzerinde para-maliye politikalarını yürütecek bir merkezi otorite kurulmuştur.¹⁴

Görüldüğü gibi, en zayıf ekonomik entegrasyon biçimi serbest ticaret bölgesi olup, en ileri entegrasyon biçimi ise tam ekonomik bütünleşmedir.

Buraya kadar anlatılan ekonomik entegrasyon türleri aşağıdaki gibi bir tablo yardımı ile özetlenebilir.

Tablo 1 : Ekonomik Entegrasyon Biçimleri

Bütünleşme Biçimi	Üyeler Arasında Serbest Ticaret	Ortak Gümrük Tarifesi	Üretim Faktörlerinin Serbest Dolaşımı	Ekonomi Politikalarının Uyumu
1. Serbest Ticaret Bölgesi	✓			
2. Gümrük Birliği	✓	✓		
3. Ortak Pazar	✓	✓	✓	
4. Ekonomik ve Parasal Birlik	✓	✓	✓	
5. Tam Ekonomik Bütünleşme	✓	✓	✓	✓

Kaynak: Suer, M.Ziya, *Avrupa Birliği'nde Vergi Uyumu ve Türk Vergi Sistemi Üzerine Etkileri*, İstanbul Sanayi Odası ve Hesap Uzmanları Vakfı İşbirliği Yayını, Ankara, 1999, s. 23.

¹⁴ Yıldız Tokatlıoğlu, a.g.e, s.15.

B. Avrupa Birliği'nin Kuruluğu ve Gelişimi

Avrupalı yazarlar 18. yüz yıldan bu yana zaman zaman yazdıklarında Birleşik Avrupa'yı telaffuz etmişlerdir. Bununla beraber, somut adımlar atılmasına yönelik düşüncenin oluşumu, Saint Simon, William Penn, Victor Hugo, De Gasperi, M. Briant gibi düşünürlerle başlamış, ve 20. yy da Jean Monnet, Robert Schuman, Konrad Adenauer, Winston Churchill, De Gaulle gibi devlet adamlarının çabalarıyla bugünün Avrupa'sının temel taşları atılmıştır.

On dokuzuncu yüzyılda Emil de Girardin ve Victor Hugo tek bir Avrupa fikrini benimseyenler arasındaydılar. Victor Hugo 1849'da şunları yazmıştır: "Amerika Birleşik Devletleri, Avrupa Birleşik Devletleri... Bu iki muazzam gruplaşmanın karşılıklı yer alacakları ve denizlere rağmen birbirlerine el uzatarak ticaret, sanayi, sanat ve teknik bilgi mbadelelerine girişecekleri, dünyayı aydınlatacakları, çölleri imar edecekleri ve insanların kardeşliği gibi sonsuz bir kuvveti herkesin hayrına teşkilatlandırmaya çalışacakları gün gelecektir."

1918-1939 arasında milletler i ve dış mücadelelerde yıpranırken ve otarşi eğilimleri kuvvetlenirken Avrupa Birliği fikrini yeniden canlandırmaya çalışan Kont Coudenhove – Kalergi'dir. Coudenhove – Kalergi, Panislamizm ve panturanizm akımlarından ilham alarak Avrupalıların da tek bir siyasi ve askeri kuvvet halinde uzlaşmaları gerektiğine inanmıştır.

Coudenhove – Kalergi, Avrupa Birliği davasına Fransız devlet adamlarından Briand'ı ve Alman Dış isleri Bakanı Stresemann'ı kazanmıştır. Ancak Stresemann'ın 1929 da ve Briand'ın 1932 de ölmeleri teşebbüsün başarı şansını önlemiştir.

İkinci dünya savaşı sonunda Coudenhove – Kalergi, tekrar faaliyete geçmiştir. Churchill'e başvurarak Avrupa Birliği hareketinin liderliğini almasını istemiştir. Teklifi başbakanlığı sırasında soğuk karşılayan Churchill, 1945 seçimlerinde iktidardan düşünce Avrupa Birliği fikrini savunanların n safına geçmiştir.¹⁵

18. yüz yılın sonuna doğru sanayi devriminin başlamasıyla, artan sanayi üretimine Pazar arayışlarıyla birlikte hız kazanmıştır. Avrupa'da büyüyen üretim için

¹⁵ zgn, Feridun, "Ak İktisat Ansiklopedisi", Cilt 1, Ak Yayınları, İstanbul, 1973, s.69.

gümrük tarifelerinin indirilip, ticaretin daha sağlam bir zemine oturtulması gerekiyordu.¹⁶ Avrupa’da Birlik oluşturma düşüncesi, bu kıtada yıllardan beri süre gelen savaşlar ve Fransa – Almanya arasındaki bitmeyen çekişmeler Avrupa’da huzuru geciktirmiş, Avrupa’nın gelişimini engellemiştir. İkinci dünya savaşından önceki dönemde, Avrupa ülkeleri arasındaki süre gelen düşmanlıklar, aşırı milliyetçilik ve emperyalizm akımları gerçek bir birleşmeye olanak vermiyordu. Dolayısıyla savaş sırasında bu ülkelerin uğradıkları ekonomik ve politik çöküntü, birleşme için yeni fırsat yaratmıştı.¹⁷ Savaş sonrasında Avrupa ‘da Birlik yaratma konusunda en nemli gelişme Fransa planlama teşkilatının başkanı Jean Monet’den gelmiştir. Monet Avrupa’da yeni bir savaşı çıkmaması için mutlaka kömür ve çelik gibi savaş sanayisini oluşturan iki temel maddenin tek bir elde toplanması gerektiğini dile getirmiştir.¹⁸

Avrupa Birliği’nin kuruluşunun farklı pek çok nedeni olduğu ileri sürülmektedir. Bunlardan biri “çatışma” tezidir. Bu görüş Avrupa Topluluğu’nun gerekçesi olarak merkezi Avrupa’da çatışmayı önlemek amacıyla bundan 200 yıl önceden beri var olduğu ileri sürülen görüştür. İkinci tez, ABD’nin kuruluşu ve yayılma politikasının sonunda (her ne kadar ABD’ yi Avrupalılar kurmuş olsalar da) Avrupa’nın sıkışmasına ve manevra kabiliyetini önemli ölçüde kaybetmesine dayanmaktadır. Üçüncü tez birinciyle biraz benzerliği olan ve Almanya ile Fransa arasındaki husumeti ve bu husumetin temel sebebi olarak görülen kömür ve demirin, savaş için gerekli enerji ve araçları sağlayan bu iki maddenin, kontrolünü sağlamayı amaç edinmiştir. Dördüncü görüş biraz daha ekonomik görüştür. Buna göre pazarları kapatarak üretim maliyetini arttırmanın ve refahı, etkinliği azaltmanın bir anlamı yoktur. Serbest iktisadi ilişkiler (sadece ticaret değil) refahın artması bakımından yasaklı ve engelli ilişkilere nazaran çok daha iyidir. Roma antlaşması’nın maddelerine göz atıldığı zaman bunu rahatça görmek mümkündür. Beşinci görüş biraz daha global bir görüştür. Ona göre Avrupa, ortak toprağı, ortak geçmişi, ortak değerleri ve ortak hedefleri olan ülkelerin bulunduğu ve oluşturduğu bir kıtadır. Bu sebeple, bütünleşip çelişkileri asgariye indirerek hareket etmekte yarar vardır. Buraya kadar belirttiğimiz görüşlerin ve tezlerin hepside bir şey

¹⁶ Karluk, a.g.e., s.2.

¹⁷ Seyidoğlu, Halil, *Uluslar arası iktisat*, Güzem Yayınları, İstanbul, 1988, s. 238.

¹⁸ Karluk, a.g.e., s.3.

söylemektedir. Oda Avrupa'nın bütünleşmesidir hepside bütünleşme için makul sebeplerdir ve mevcut milliyetçilik duyguları dışında, hemen hemen çoğunlukla kabul görmektedir.

1. Avrupa Kömür ve Çelik Topluluğu Antlaşması

9 Mayıs 1950'de Fransız Dışişleri Bakanı Robert Schuman, Eski Milletler Cemiyeti Genel Sekreteri Jean Monnet'in tasarısına dayanan ve birleşik Avrupa'nın temellerini atan Schuman Planı'nı yayımlamıştır. Schuman Planı, Avrupa'da barışın kurulabilmesi için Fransız-Alman dostluğunun şart olduğunu belirtiyor ve bu çekirdek etrafında Avrupa'nın bütünleşmesi gerektiği görüşünü esas alıyordu. Plana göre, yüzyıllardır Avrupa'da süregelen Fransız-Alman çekişmesini ortadan kaldırmanın yolu, yüksek bir otoritenin yönetimi altında, Fransız-Alman ortak kömür ve çelik üretimini sağlamak ve söz konusu örgütü bütün Avrupa ülkelerinin katılımına açık tutmaktı.

Bu çerçevede, 1951 yılında Federal Almanya, Fransa, İtalya, Hollanda, Belçika ve Lüksemburg, Paris'te imzaladıkları bir Antlaşma ile Avrupa Kömür ve Çelik Topluluğu'nu (AKÇT) kurmuşlardır. Böylece AKÇT ile devletler, tarihte ilk defa, kendi iradeleri ile ulusal egemenliklerinin bir kısmını uluslar üstü bir kuruma devretmişlerdir. II. Dünya Savaşı'ndan yeni çıkmış, milyonlarca vatandaşını kaybetmiş, ekonomik ve siyasi yıkım yaşayan Avrupa'da, entegrasyonun başta savaş sanayi olmak üzere o dönemdeki endüstriyel gelişim için büyük önem taşıyan bu iki sektörde başlaması tesadüf değildir. Nitekim kömür ve çelik sektöründe başlayan bu ekonomik entegrasyon Avrupa'da sürekli barışın sağlanmasının ilk adımı olmuş ve bugünkü Avrupa Birliği'nin temeli böylece atılmıştır.

Kömür çelik birliği devletler üstü bir karakterdir. Federasyon benzeri diyebileceğimiz bu organizasyonda üye devletlerden her biri, kendi hükümlerini muhafaza etmekle beraber, kömür ve çelik sektörü, hükümetlerin tek taraflı direk müdahale yetkisi dışındadır.

AKÇT'nun kurulmasından sonra, Avrupa Savunma Topluluğu ile Avrupa Siyasal Topluluğu'nun oluşturulmasına yönelik girişimler meydana gelmiş ancak bu çabalar sonuçsuz kalmıştır. Bir taraftan NATO'nun kurulması, diğer taraftan Avrupa

bütünleşmesinin önce ekonomik alanda gerçekleşmesinin daha gerçekçi olacağı düşüncesi, çabaları ekonomik alanda yoğunlaştırmış ve 25 Mart 1957’de Roma’da Avrupa Ekonomik Topluluğu’nu (AET) kuran Antlaşma AKÇT üyesi 6 ülke tarafından imzalanmıştır.¹⁹

2. Avrupa Atom Enerjisi Topluluğu

Avrupa Kömür ve Çelik Topluluğu baz alınarak, ekonomik bir bütünleşmeye ağırlık veren AT, bir adım daha ileri giderek bu kez de ekonominin bütün sektörlerini kapsayacak nitelikte bir bütünleşmeye yönelik çalışmalara ağırlık vermişlerdir.

Bu fikir yönündeki çalışmalar çerçevesinde, Batı Avrupa Ülkelerinin dışişleri bakanları, İtalya’nın Mesina şehrinde 1 Haziran 1955 yılında toplandılar ve Avrupa Kömür ve Çelik Topluluğu ile başlayan ekonomik işbirliğin genişletilmesi doğrultusunda, dönemin Belçika Dışişleri Bakanı Paul Henri Spaak başkanlığında bir komisyonca yürütülen çalışmalar ve görüşmelerin sonrasında, Avrupa’nın enerji meselesini Enerji sorununu incelemek ve gelecekte nükleer bir güce erişebilmek için bir Atom Enerjisi Topluluğu kurulması konusunda birleştiler ve Avrupa Birliği’ne öncülük eden üçüncü kuruluş olan, Avrupa Atom Enerjisi Topluluğu (EURATOM) 1956 da kuruldu. Avrupa Atom Enerjisi Topluluğu’nun amacı; Atom enerjisinin barışçı amaçlarla kullanımının teşviki idi.

3. Roma Antlaşması ve Avrupa Ekonomik Topluluğu

AB’nin kurulma aşaması oldukça sancılı geçen ve iki ülkenin görüş ayrılıkları ile tarih sahnesine damgasını vuran dönemdir. Ekonomik birleşme oluşmasını isteyen ülkeler arasında olan ve batıda birleşmeyi önemseyen Fransa, Gümrük Birliği öngörürken ; İngiltere daha çok Serbest Ticaret Bölgesi oluşturma istemiyle hareket etmekteydi bütün bunlara rağmen, altı ülkesi (Batı Almanya, Fransa, Belçika, İtalya, Lüksemburg ve Hollanda) refah seviyelerinin artırılması düşüncesi ile 25 Mart 1957’de

¹⁹ İKV, “Avrupa Birliği’nin Tarihçesi”
<http://www.ikv.org.tr/abtarihce.php>(15 Nisan 2005)

Avrupa Ekonomik Topluluğu'nu kuran antlaşma olan Roma imzalanmış ve 1 Ocak 1958'de yürürlüğe girmiştir.²⁰ Böylece Avrupa'da birbirini tamamlayan üç kuruluş ortaya çıkmış oluyordu. Her üç kuruluş da aynı altı kurucu üye arasında oluşturulmuştur.²¹

Roma Antlaşması 248 Madde ve 6 Bölümden oluşuyordu. Bu bölümler; İlkeler (Md.1-8), Topluluğun Temel Kuralları (Md.9-84), Topluluk Politikaları (Md.85-130), Denizaşırı Bölge ve Toprakların Katılımı (Md.131-136), Topluluğun Organları (137-209), Genel ve Son Hükümler (Md.137-248) idi. AET Antlaşması (Roma Antlaşması), zamanla sınırlı değildir.(Md.240)

1969'da yürürlüğe giren bir antlaşma ile AKÇT, EURATOM ve AET organları birleştirilmiş ve bu Birlik "Avrupa Toplulukları" olarak adlandırılmıştır.²²

Avrupa Ekonomik Topluluğu'nun nihai hedefi Avrupa'nın siyasi bir bütünlük kazanmasını sağlamaktır. Bu hedefe ulaşmak için de öncelikle ekonomik olarak işbirliği ve bütünleşmenin üye ülkeler arasında sağlanması gerekmektedir.²³ AB'nin hedefi ve bu hedefe ulaşmak için koşullar, 378 sayfadan oluşan antlaşmada şöyle belirtilmiştir.

Topluluğun görevi, ortak pazarın kurulması ve üye devletlerin ekonomi politikalarının giderek yaklaşması yoluyla topluluğun bütünü içinde ekonomik etkinliklerin uyumlu olarak geliştirilmesini, sürekli ve dengeli bir yayılmayı, artan istikrarı yaşam düzeyinin hızla yükseltilmesini ve birleştirdiği devletler arasında daha sıkı ilişkileri gerçekleştirmektir. (Madde 2)

Bir önceki maddede belirtilen amaçlara ulaşmak için, antlaşmayla öngörülen koşullarda ve tempoda topluluğun etkinliği şunları içerir:

- Üye devletler arasında, malların giriş ve çıkışlarında gümrük vergilerinin, miktar kısıtlamalarının ve eş etkili tüm diğer önlemlerin kaldırılması,

²⁰ Fişne, Mustafa, "Avrupa Birliği'nin Doğuşu ve Gelişimi", *Avrupa Birliği Ortak Politikalar ve Türkiye*, ed. Muhsin Kar - Harun Arıkan, Beta Basım, İstanbul, 2003, s.60.

²¹ Seyidoğlu, Halil, *Uluslar arası İktisat Teori Politika ve Uygulama*, Güzem Yayınları, İstanbul., 2001, s. 222.

²² Karluk, a.g.e., s.16.

²³ Morin, Edgar, *Avrupa'yı Düşünmek*, çev. Şirin Tekeli, yay.y., İstanbul, 1988, s. 44-61.

- Üçüncü ülkeler karşısında ortak gümrük tarifesinin ve ortak bir ticaret politikasının belirlenmesi,
- Üye devletler arasında, kişilerin, hizmetlerin ve sermayenin serbest dolaşımını engelleyen unsurların kaldırılması,
- Tarım alanında ortak politikanın tespiti,
- Ulaşım alanında ortak bir politikanın oluşturulması,
- Topluluk'ta rekabetin bozulmamasını sağlayan bir düzenlemenin kurulması,
- Üye devletlerin ekonomi politikalarının eşgüdümünü ve onların ödemeler dengesindeki bozukluklara çare bulmayı sağlayan yöntemlerin bulunması,
- Ortak Pazar işleyişinin gerektirdiği sürece, ulusal yasaların birbirine yaklaştırılması,
- İşçilerin istihdam imkanlarının iyileştirilmek ve yaşam düzeylerinin yükseltilmesine katkıda bulunmak amacıyla bir Avrupa Sosyal Fonu'nun kurulması,
- Yeni kaynakların bulunması yoluyla topluluğun ekonomik gelişmesini kolaylaştırmaya yönelik bir Avrupa Yatırım Bankası'nın kurulması,
- Ticari değişimi arttırmak, ekonomik ve sosyal gelişme çabasını ortaklaşa sürdürmek amacıyla denizaşırı ülke ve bölgelerin birleştirilmesi.”

Bu antlaşmada üretim sürecinde dört temel faktörün (malların, hizmetlerin, emeğin ve sermayenin) serbest dolaşımını gerçekleştirecekti. Yani üye ülkelerin ekonomileri, malların hiçbir biçimde gümrük vergisi veya benzeri bir vergi ödemeksizin ve başka engellerle karşılaşmaksızın, serbestçe alınıp satıldığı, iş kurma ve hizmet sunma özgürlüğünün bulunduğu, sermaye ve paranın serbestçe hareket edebildiği, işçilerin serbest olarak çalıştığı bir Ortak Pazar içinde, aşamalı bir şekilde (1 Ocak 1958'de yürürlüğe giren Roma Antlaşması, gümrük birliğinin, her biri dörder yıl sürecek olan üç aşamadan geçilerek kurulmasını öngörüyordu) 1969 yıl sonuna kadar

birleştirilecekti. 1 Temmuz 1968 yılında üye ülkelere ‘‘ortak gümrük tarifesi’’ uygulaması başlatılmıştır. 1969 yılına gelindiğinde sadece malların serbest dolaşımını planlanandan önce 1968’de kuran AB, geriye kalan diğer üç üretim faktörünün, yani hizmetlerin, sermayenin ve işgücünün serbest dolaşımına ilişkin ilerleme kaydedememişti.

AB’de emeğin serbest dolaşımı olan, üye devlet vatandaşlarının istedikleri ülkeye yerleşme (aileleriyle birlikte) ve burada çalışma özgürlüğüne erişmeleri, 1969 yılının sonuna doğru gerçekleşmiştir.²⁴

C. Avrupa Birliği’nin Genişleme Süreci

Roma Antlaşması’nın 1958 yılı başında yürürlüğe girmesinden sonra, her üç topluluk (AKÇT, EURATOM ve AET) bakımından özellikle Roma Antlaşması’nın uygulanması açısından başarılı olarak nitelendirilebilecek bir dönem başlamıştır.

Üye devletler arasında gümrük birliği, Roma Antlaşması’ndan öngörülen tarihten bir buçuk yıl önce 1 Temmuz 1968’de gerçekleşmiş, ulaştırma ve enerjideki gecikmelere rağmen AET, ‘‘geçiş dönemi’’ adı verilen ilk uygulama devresinin sonunda 31 Aralık 1969 tarihinde antlaşma ile saptanan hedeflerin çoğuna ulaşmayı başarmıştır.²⁵

1958 yılında Fransa’da iktidara gelen De Gaulde, Avrupa’da işbirliğinin güçlendirilmesi gerektiğine inanan birisi olmakla birlikte, Avrupa Toplulukları’nın özünü oluşturan uluslar üstü otoriteye karşı çıkmıştır. De Gaulle’e göre uluslar üstü otoritenin hiçbir meşruiyet temeli söz konusu değildir ve devletin elindeki egemenlik hakları hiçbir üst otoriteye devredilemez.

Diğer taraftan Amerika’nın Avrupa’da giderek artan etkinliğine de sert bir reaksiyon gösteren De Gaulle, kendi ayakları üzerinde duran ve aralarındaki ‘‘işbirliği’’ni giderek artıran bir Avrupa’nın kurulmasını savunmuştur. Avrupa

²⁴ Tunç, Havva, *Uluslararası Ticaret, Para ve Finans*, Alfa Yayınevi, İstanbul, 2004, s.172-173.

²⁵ Dış Ticaret Müsteşarlığı (DTM), *Avrupa Birliği ve Türkiye*, 4. Baskı, Ankara, 1999, s.11.

Topluluğu'nun kurucu altı ülke ile sınırlandırılmasına karşı çıkarak "vatandaşlar Avrupa'sı" ya da "devletler Avrupa'sı" fikrini ortaya atmıştır.

Böylece De Gallue Avrupa'yı iki süper gücün hegemonyasından kurtararak, üçüncü bir süper güç haline getirmek ve Fransa'yı da bu gücün lideri yapmak istemiştir. Ancak oluşturulacak bu süper güç De Gaulle'e göre uluslar üstü, birlik (ya da federasyon) esaslarına göre değil tek tek ulusal devletlerin egemenlik haklarını zedelemeyen konfederasyon esaslarına göre oluşturulmalıdır.

Ancak De Gallue Fransa'nın Ortak Pazar'dan ayrılmasının ülkesi için olumlu olmayacağını bildiği için, bu uluslar üstü kuruluştan ayrılmak yerine, topluluğun uluslar üstü otoritesini zayıflatmak istemiştir. De Gallue'nin bu tercihi topluluğu 1965'de "Boş Sandalye Krizi" olarak adlandırılan büyük bir krizle karşı karşıya getirmiştir. Topluluğun "oy çokluğu" ile karar alma sürecine (bir diğer ifade ile uluslar üstü otoritesine) karşı çıkan De Gallue yönetimi Topluluk müzakerelerine altı ay süreyle katılmamıştır. Krizin çözülmesi ise De Gallue'nin tercihleri doğrultusunda, topluluğun uluslar üstü otoritesini zayıflatan karar sürecinde "oy birliği" yönteminin benimsenmesiyle sağlanmıştır. 1965 krizinden sonra Topluluk 1987 yılında Tek Senet'in yürürlüğe girmesine kadar geçen süreçte son derece zayıf karakterde bir uluslar üstü birlik olarak kalmıştır. Bu durum genişleme sürecinin başlangıç dönemlerinde çok önemli bir gelişme olduğu gibi bundan sonraki safhaları da ciddi bir şekilde etkileyecektir.²⁶

De Gallue'nin Avrupa Birliği genişleme sürecine etkisi sadece yukarıda açıkladığımız oy çokluğu ile karar alma sürecinden oy birliği karar alma sürecine geçiş ile kalmamıştır. Ayrıca Avrupa Birliği'nin birinci genişleme sürecinde İngiltere'nin Avrupa Ekonomik Topluluğu'na girmek için çaba gösterdiği dönemde, İngiltere'ye vize vermemiştir. Silahlanma ve nükleer güç olma konusunda İngiltere'ye ayrıcalıklı davranan ABD'ye karşı İngiltere'nin ortak pazara girme talebini Fransa 1963 yılında veto etmiştir.²⁷

²⁶ Bozkurt, Veysel, *Avrupa Birliği*, Ezgi Kitapevi Yayınları, Bursa, 1993, s. 85-86.

²⁷ Ertürk, Emin, *Uluslararası İktisadi Birleşmeler*, 3. Baskı, Vipaş A.Ş, Bursa, 2002, s.247-248.

Avrupa Birliği'nin genişlemesinin birinci etabı İngiltere, İrlanda ve Danimarka ile olmuştur. İngiltere'nin 22 Ocak 1972'de İrlanda, Danimarka ve Norveç ile birlikte üyeliği onaylanmıştır. Ancak bu ülkelerden Norveç'te yapılan bir referandum neticesinde kamu oyunun Topluluğa üyeliğe hayır demesi neticesinde Norveç Topluluk dışında kalmıştır. Böylece Topluluk altı üyeden dokuz üyeye çıkarak kuzeye doğru ilk genişlemesini gerçekleştirmiştir.²⁸

Topluluğun ikinci genişlemesi ise güneye doğru olmuştur. Roma Antlaşması'nın yürürlüğe girmesinden yaklaşık bir buçuk yıl sonra 8 Haziran 1959'da Yunanistan, Avrupa Topluluğu'na tam üye olmak için başvurmuştur. Yunanistan'ın bir Avrupa ülkesi olmasından ötürü, Roma Antlaşması'nın 237. maddesine göre Avrupa Topluluğu'na üyelik 238. maddesi uyarınca da ortaklık için başvuru hakkı vardır.

Yunanistan 9 Temmuz 1961'de Topluluk'la bir ortaklık antlaşması imzaladı. Ancak 1967'de Yunanistan'da bir askeri darbe sonucu demokratik rejime son verilince Topluluk bu antlaşmanın uygulamasını dondurdu. Kıbrıs'a 1974 yazında Türkiye'nin müdahalesi üzerine Yunanistan'da demokratik rejimin geri gelmesinden sonra Atina hükümeti tam üyelik başvurusunda bulundu. 28 Mayıs 1979'da bir katılma antlaşmasıyla Yunanistan topluluğa bağlandı ve 1 Ocak 1981'de tam üye oldu.²⁹

Topluluğun üçüncü genişlemesi, İspanya ve Portekiz'le olmuştur. Topluluğa İspanya Temmuz 1977'de Portekiz ise Mart 1977'de tam üye olmak için müracaat etmiş, Komisyon bu iki ülke içinde ekonomik bakımdan menfi görüş bildirmiştir. Fakat arada muhalefet unsuru olacak dış politika problemleri olmadığı için (Türkiye için öne sürülen Kıbrıs meselesi gibi) Konsey orada yetkisini kullanarak ekonomik olumsuzlukları hoş görmüş ve bu ülkeleri tam üyeliğe kabul etmiştir. Toplam 8 yıl 6 aydan sonra İspanya 8 yıl 10 aydan sonra Portekiz Avrupa Topluluğu'na tam üye olmuştur. Böylece üye adedi 12 olan topluluğun yapısındaki ikilem de belirgin vaziyette ortaya çıkmıştır. Yunanistan, Portekiz ve İspanya Avrupa Topluluğu'nun en zayıf ülkeleridir. Geçiş dönemini atlatmak için önemli tavizler almışlardır. Ayrıca topluluğun

²⁸ Bozkurt, a.g.e., s.104.

²⁹ Soysal, İsmail, *Türkiye'nin Uluslararası Siyasal Bağlıları*, Cilt II, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara,1991, s. 537.

geri kalmış yörelerini kalkındırma yardımlarından da bu ülkeler büyük ölçüde istifade etmiştir.³⁰

Avrupa Topluluğu iki Almanya'nın 3 Kasım 1990 tarihinde birleşmesiyle birlikte fiili olarak genişlemeye maruz kalmıştır. Böylece Avrupa Topluluğu'nun üye sayısı 12 den 13 e çıkmamış ama Avrupa Topluluğu organlarında Almanya'nın ağırlığı artmıştır. Avrupa Parlamentosu'nda Almanya'nın milletvekili sayısı 81'den 99'a çıkarken diğer üç büyük ülkenin parlamenter sayısı 81'den 87'ye yükselmiştir. Birleşme ile birlikte Doğu Almanya gümrük birliğine girmiş ve bu ülkenin üçüncü ülkelerle ticaretinde Topluluk mevzuatı uygulanmaya başlanmıştır.³¹

Topluluğun dördüncü genişlemesi kuzeye doğru olmuş ve 12'ler Avrupa'sından 15'ler Avrupa'sına geçilmiştir.

1990'lı yılların başında Avrupa Ekonomik Topluluğu ile Avrupa Serbest Ticaret Bölgesi (EFTA) ülkeleri arasında çok geniş kapsamlı bir ekonomik entegrasyon antlaşmasının yapıldığını görüyoruz. Avrupa Ekonomik Alanı olarak bilinen bu antlaşma aşağı yukarı Avrupa Ekonomik Topluluğu içinde Ekonomik entegrasyon olarak gerçekleştirilen ne varsa, EFTA ülkeleri ile Avrupa Ekonomik Topluluğu arasında da gerçekleştirmeyi hedefliyordu. Bir diğer ifadeyle, zaten paralel ekonomik gelişme seviyesinde olan ülkeler arasında farklı bir ekonomik entegrasyon gerçekleştiriliyordu. Bu antlaşmanın asıl önemi, EFTA ülkelerinin önemli bir kısmının, bu antlaşma aracılığıyla Topluluk müktesebatının büyük bir kısmıyla tanışıklığının sağlanması ve Maastricht Antlaşmasının yürürlüğe girmesinin ardından Avrupa Birliği tam üyeliğinin hazır hale gelmesidir.

Avusturya, 17 Temmuz 1989 tarihinde Avrupa Topluluğu'na katılmak için Konsey'e başvuruda bulundu. Avusturya, İsveç ve Finlandiya ile birlikte 1 Şubat 1993 tarihinde tam üyelik müzakerelerine başladı. 1994 yılında Avusturya'da yapılan referandum sonucu %66 oyla katılım onaylandı. Finlandiya'da yapılan halk oylaması

³⁰ Ertürk, *Uluslararası İktisadi Birleşmeler*, s.248.

³¹ Hancıoğlu, Nurdan, "Avrupa Birliği ve Türkiye", Ankara, 2000
http://www.5mworld.com/eylul_2000/MABirliigi.htm, 29 Haziran 2004.

%57, İsveç ise %52,2 oy oranı ile Avrupa Birliği'ne katılma yönünde oy kullanmıştır. 1 Ocak 1995 tarihinde bu üç ülke tam üye olarak birliğe katılmıştır.³²

Başlangıçta altı üyesi olan Avrupa'daki tarihin bu en önemli bütünleşme hareketinin üye sayısı, 1995 yılında 15'e yükselmiştir. Avrupa Topluluğu, 1960'lı yılların başından itibaren Avrupa'daki devletlerin bir çoğu için çekim merkezi olmuştur. Yukarıda da özetlenen başarılı genişleme dalgaları, Birlik dışındaki bir çok ülkenin de üyelik niyetlerini güçlendirmiştir. Bu doğrultuda, 1987 yılında Türkiye 1990'da, Malta ve Güney Kıbrıs o zamanki adıyla Avrupa Topluluğu'na üye olmak amacıyla müracaat etmişlerdir.

AB, 1993 yılında Kopenhag'da gerçekleştirilen Zirvesinde, Sovyetler Birliğinin dağılmasıyla bağımsızlığını kazanan 10 Orta ve Doğu Avrupa Ülkesinin (Bulgaristan, Çek Cumhuriyeti, Estonya, Letonya, Litvanya, Macaristan, Polonya, Romanya, Slovakya ve Slovenya) gerekli kriterleri yerine getirmek koşuluyla, AB'ne üye olabileceklerini ilan etmiştir. Bu Zirve, Birliğe yeni katılacak ülkeler için katılım koşullarının da açıklandığı bir Zirve olmuştur. Üyelik için belirlenen Kopenhag Kriterleri, 1995 yılında gerçekleştirilen Madrid Zirvesiyle daha da geliştirilmiştir.

Kopenhag Kriterleri aşağıdaki gibi özetlenebilir.

- Demokrasiyi, hukukun üstünlüğünü, insan haklarını ve azınlık haklarına saygı ve korumayı garanti eden kurumların istikrarının sağlanmış olması,
- İşleyen bir piyasa ekonomisine ve Birliğin rekabetçi baskısına ve piyasa güçlerine dayanma kapasitesi,
- Siyasi, Ekonomik ve Parasal Birlik hedeflerine bağlılık dahil, üyelik yükümlülüklerini üstlenme yeteneğine sahip olunması,
- İdari kapasitenin güçlendirilmesi (Madrid Zirvesiyle 1995 yılında eklenmiştir.)

³² Baydarol, Can, "Avrupa'nın Yeniden Yapılanması Sürecinde Genişleme", Ankara, 1999. <http://www.deltur.cec.eu.int/kitap/onbesler.rtf>, 10Nisan 2004.

Madrid Zirvesinde ayrıca, Komisyon'a çağrıda bulunularak, aday ülkelerin üyelik durumları ile ilgili görüş hazırlanması ve genişlemenin Birliğe maliyetinin hesaplanması talep edilmiştir. Bu konudaki hazırlıkların da 1997 yılı içinde tamamlanması istenmiştir.

Komisyon çağrıya uygun olarak 16 Temmuz 1997 tarihinde "Gündem 2002" olarak bilinen Raporu açıklamıştır. Rapor'da AB'nin genişlemeye ne kadar hazır olduğuna ve gelecekteki politikalarına ilişkin görüşlere yer verilmiştir. Katılım süreci daha sonra 1997 yılında Lüksemburg Zirvesi ve 1999 yılındaki Helsinki Zirvesi ile daha da somutlaştırılmıştır.

Ulaşmış olduğu kendi bütünleşme düzeyi, yeni adayların ekonomik ve sosyal gelişmişlik durumu, nüfusu ve yayıldığı coğrafi alanın büyüklüğünü göz önünde bulunduran AB, daha önceki genişleme sürecinden farklı bir katılım stratejisi geliştirmiştir.

"Katılım Öncesi Strateji" olarak isimlendirilen bu model, aday ülkelerin AB'ye üyelik sürecine katkı sağlamak ve bu süreci hızlandırmak amacıyla, AB tarafından hazırlanan bir yol haritası ve destek unsurlarından oluşmaktadır. Tablo 2'de görüldüğü üzere, aday ülkeler için belirlenen "katılım öncesi stratejiler" birbirlerine çok yakın olmakla birlikte, 10 Orta ve Doğu Avrupa Ülkesi için farklı, Kıbrıs ile Malta için farklı ve Türkiye için de farklı unsurlar içermektedir.³³

³³ Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği (TOBB), *Avrupa Birliği ve Türkiye- Avrupa Birliği İlişkileri*, TOBB Avrupa Birliği Müdürlüğü, Ankara, 2002, s.11-13.

Tablo 2 : Aday Ülkeler İçin Belirlenen Katılım Öncesi Stratejilerinin Unsurları

	MDAÜ* ÜLKELERİ	KIBRIS ve MALTA	TÜRKİYE
Avrupa Antlaşmaları	X		
Katılım Ortaklığı ve Ulusal Program	X	X	X
Katılım Öncesi Yardımlar: PHARE Programı, ISPA, SAPARD, IFIs	X		
Topluluk Program ve Ajanslarının Açılması	X	X	X
Ortaklık Antlaşmaları		X	X
Özel Katılım Öncesi yardımlar		X	
Gümrük Birliği			X
Güçlendirilmiş Siyasi Diyalog			X
Tek bir mali çatı altında toplanmış yardımlar			X

Kaynak : TOBB, a.g.e., s.11.

PHARE: Pologne et Hongrie Assistance pour la Restructuration Economique.

ISPA: Instrument Structurel de Pré-Adhésion.

SAPARD: Special Accession Program for Agriculture and Rural Development.

IFIs: International Financial Institutions.

MDAÜ : Merkez ve Doğu Avrupa Ülkeleri

Aralık 2003 Selanik Zirvesi'nde, Konsey, 13 Nisan 2003'te Katılım Antlaşması'nın imzalanmasından sonra, "Malta, Slovenya, Macaristan, Litvanya, Slovakya, Polonya ve Çek Cumhuriyeti'ndeki referandum sonuçlarının onaylama sürecine yeni bir ivme kattığı belirtilerek, bu onaylama sürecinin, 10 yeni üye ülkenin 1 Mayıs 2004 tarihinde Birliğe üye olmaları için istenen zamanda gerçekleşmesinin beklendiği belirtilmiştir. Türk hükümetinin 2003 yılından önce kalan yasama çalışmalarını tamamlamak istemesi ve reform sürecinin takip edilmesi yönündeki girişimlerinden memnuniyet duyulduğu ifade edilmiştir. Bulgaristan ve Romanya'nın kapsayıcı ve geri dönüşü olmayan AB genişleme sürecinin parçası olduğunun altı çizilirken, bu ülkelerin hedefinin kısa sürede müzakereleri tamamlayarak 2007 tarihinde tam üye olmak olduğu ve bunun için, müzakerelerin diğer 10 ülkeyle yapıldığı gibi, aynı temel ve ilkeler çerçevesinde hızla ilerlemesi ve sürdürülmesi gerektiği belirtilmiştir. AB Konseyi'nin Bulgaristan ve Romanya'nın üyelik müzakerelerinin 2004 sonunda tamamlanması çabalarını desteklediği belirtilmiştir.

1 Mayıs 2004 tarihinde 10 yeni üye ülkenin AB'ye resmen katılması ile AB, tarihinin en kapsamlı genişlemesini tamamlamıştır.

Aralık 2004 Brüksel Zirvesi'nde alınan kararlar, Türkiye-AB ilişkileri yeni bir aşamaya taşınmıştır. Türkiye'nin, 1999 Helsinki Zirvesi'nde adaylığın teyidinden itibaren başlattığı ve 2002 Kopenhag Zirvesi sonrasında hız verdiği siyasi kriterlere uyum yönünde gerçekleştirilen reformları ve uygulamanın güçlendirilmesine yönelik çalışmalar sonucunda AB devlet ve hükümet başkanları, Türkiye'nin siyasi kriterleri karşıladığını tespit etmiş, katılım müzakerelerinin açılmasını öneren AB Komisyonu'nun 6 Ekim tarihli tavsiyesi ışığında Türkiye ile müzakerelerin 3 Ekim 2005 tarihinde başlatılmasına karar vermişlerdir. Katılım müzakerelerinde müktesebat başlıkları Aralık 2004'te kapatılan Bulgaristan ve Romanya'nın üyeliğinin ise 2007 yılında gerçekleşmesi öngörüldüğü açıklanmış, Hırvatistan ile 2005 yılı içinde müzakerelere başlanması kararı alınmıştır. Ancak, 16 Mart 2005 tarihinde toplanan Genel İşler Konseyi Hırvatistan'ın Eski Yugoslavya için Uluslararası Ceza Mahkemesi ile tam bir işbirliği içinde olduğu kanısına varmadığından, başlanması öngörülen müzakereler ertelenmiştir.

Zirve'de, AB ile ilişkilerin genel çerçevesinin bir gereği olarak Türkiye'nin, 1963 Ankara Antlaşması'nı on yeni üyeye genişletecek Uyum Protokolü'nü imzalamayı öngörmesinden memnuniyet duyulduğu ifade edilmiştir. Bunun ışığında, Türkiye'nin, Ankara Antlaşması'nın uyarlanmasına ilişkin Protokol'ü katılım müzakerelerinin fiilen başlamasından önce ve AB üyeliğinin mevcut durumu çerçevesinde gerekli olan uyarlamaların üzerinde anlaşmaya varılması ve tamamlanması ertesinde imzalamaya hazır olduğu yönündeki deklarasyonunu memnuniyetle karşıladığını bildirmiştir.

2000 yılında açılan üyelik müzakereleri Aralık 2004'te tamamlanan Bulgaristan ve Romanya, AB Katılım Antlaşması'nı 25 Nisan 2005 tarihinde Lüksemburg'da imzalamıştır. İki ülkenin üyeliklerinin, Katılım Antlaşması'nda belirtildiği gibi, reform süreçlerini tamamlamaları halinde, 1 Ocak 2007 tarihinde gerçekleşmesi öngörülmüştür.

29 Haziran 2005 tarihinde Avrupa Komisyonu, 2005 yılı içinde Türkiye'ye yönelik olarak hazırlanması öngörülen belgelerden, "Türkiye İçin Katılım Müzakereleri Çerçevesi Taslağı"nı açıklamıştır. Taslak'ta, müzakereleri düzenleyen genel ilkeler,

müzakerelerin içeriği, müzakere prosedürleri ve müzakere başlıklarına ilişkin liste yer almaktadır. Aynı tarihte Komisyon, “Aday Ülkeler ile AB Arasında Sivil Toplumlar Arasındaki Diyaloga İlişkin Tebliği” yayımlamıştır. AB ile aday ülkelerin toplumlarını birbirlerine daha fazla yakınlaştırmayı hedefleyen Tebliğ’de Türkiye ve Hırvatistan sivil toplumlarının güçlendirilmesine ilişkin çeşitli öneriler de yer almaktadır.³⁴

Tablo 3: AB’nin Genişleme Süreci

Genişleme -Yılı	AB’ye katılan ülkeler
1. Genişleme:1973	İngiltere, Danimarka ve İrlanda
2. Genişleme: 1981	Yunanistan
3. Genişleme:1986	İspanya, Portekiz
4. Genişleme: 1995	Avusturya, İsveç ve Finlandiya
5. Genişleme 2004	Bulgaristan, Çek Cumhuriyeti, Estonya, Letonya, Litvanya, Macaristan, Polonya, Romanya, Slovakya ve Slovenya

II. AVRUPA BİRLİĞİ’NİN ORGANLARI

Avrupa Toplulukları’nı kuran Paris ve Roma Antlaşması ileride birleşik bir Avrupa Devletinin çekirdeğini oluşturabileceğinin bilinci içinde Toplulukları aynı bir milli devlette öngörüldüğü gibi yasama, yürütme ve yargı görevlerini yerine getiren organlar ile donatmıştır. Topluluk’ta sistemi oluşturan organların uluslar üstü yetkileri vardır. AB Konseyi’nin oy çokluğu ile karar alması ve bu karara karşı çıkan üye devletin dahi çoğunlukla alınan karara uyma yükümlülüğü (Roma Antlaşması md. 148-149)AB’nin uluslar üstü bir örgüt olduğuna dair bir örnektir. AB’de yargı, yürütme ve demokratik denetim yetkilerini kullanan organlar birbirinden bağımsız olarak görev yaparlar.³⁵

Uluslar üstü bir nitelik taşıyan Topluluğun kurumları özgün bir yapı içinde eylemde bulunmaktadır. Topluluk organları, Topluluğun temel yapısını teşkil eden Konsey, Komisyon, Avrupa Parlamentosu, Avrupa Adalet Divanı, Ekonomik ve Sosyal

³⁴ İKV, “Adaylık Süreci”
<http://www.ikv.org.tr/adayliksureci.php>, 11 Aralık 2005.

³⁵ Bulaç, Ali, *Avrupa Birliği ve Türkiye*, Feza Yayınları, İstanbul, 2000, s.54.

komite ve Bölgeler Komitesi'nin yanı sıra, Sayıştay Avrupa Yatırım Bankası, Avrupa Merkez Bankası gibi yardımcı kurumlardan oluşmaktadır.

A. Avrupa Birliği Konseyi

Topluluğun yasama ve karar alma sürecinde en önemli rolü üstlenen Konsey, üye ülkelerin Dışişleri Bakanlarından oluşmakla birlikte, ele alınacak konuya göre diğer ilgili bakanlarla da oluşturulabilmekte ve temsil edilen bakanların uzmanlık alanına göre adlandırılmaktadır. (Tarım, Ulaştırma, Ekonomi ve Mali İşler, Sanayi, Çevre Bakanları Konseyi gibi)³⁶

Konsey toplantılarında, ilgili bakanlar ulusal düzeyde çeşitli ülkeler arasında çıkar çatışmasına neden olabilecek konuları ele alarak, ortak çözümler (yani kararlar) oluşturmaya çalışırlar. Böylece hem ulusal politikaların eşgüdümü hem de Kurucu Antlaşmaların yürütülmesi amaçlanmaktadır.

Konsey normal olarak Komisyon'dan gelecek öneriler bazında çalışmalarını yürütür. Söz konusu öneriler, ulusal çıkarlar ve bunların dengelenmesi açısından değerlendirilir. Topluluk'ta irade oluşumunu sağlayan karar organı olarak Konsey, Topluluk sözleşmelerini de aşan konularda, üye ülkelerin temsilcilerinden oluşan bir kurum olarak karar alır.

Bu kararlar ; her bir üye ülkede doğrudan uygulanması zorunlu ulusal yasalara denk bağlayıcı olan kararlar ise *Tüzük*; sadece kendisinde belirlenen amaçların gerçekleştirilmesi konusunda üye ülkeleri yükümlü kılan ama buna yönelik aracın seçiminde onları serbest bırakan kararlar ise *Yönerge*; üye ülkelere, İşletmelere ve kişilere yönelik olabilecek bağlayıcı hukuk normu olan kararlar ise *Karar*; yasal bağlayıcılığı olmayan ama siyasal ve manevi ağırlığı itibariyle önemli olan kararlar ise *Öneri* adlarını alırlar. İfade edilen kararlar, oybirliği, basit çoğunluk, ya da nitelikli

³⁶ DTM, a.g.e, s.20.

çoğunluk esasına göre alınmaktadır. Önemli sorunlarda Konsey'in genelde oybirliği ile karar almayı yeğlediği gözlenmiştir.³⁷

Topluluk üyelerinin hükümet başkanlarının 1974'ten beri yaptıkları düzenli toplantılar sonucu Avrupa Zirvesi ortaya çıkmıştır. Bu düzenleme 1987'de Avrupa Tek Senedi ile resmîyet kazanmıştır. Avrupa Zirvesi yılda en az iki kez toplanır. Komisyon Başkanı da Zirveye katılır.

Başlangıçta amaç, 1961'den beri zaman zaman yapılan zirve toplantılarını resmîleştirmektir. Topluluk'la ilgili konular üye devletlerin siyasi yaşamlarında gitgide daha çok önem kazandıkça, ülke liderlerinin bu konuları görüşmek üzere toplanmalarının yararlı olacağı düşünüldü. Avrupa Zirvesi en üst düzeyde temsil özelliği ve sahne olduğu dramatik tartışmalar sayesinde, kısa zamanda başlıca siyasi girişimlerin çıkış noktası ve bakanlıklar düzeyinde halledilemeyen tartışmalı konuların çözüme ulaştırıldığı forum olarak kamuoyunun dikkatlerini üzerinde topladı. Doruk, aynı zamanda, üye devletlerin diplomatik konularını uyumlulaştırmak ve birleşik bir cephe oluşturmalarını sağlamak amacıyla geliştirilen ortak dış politika ve güvenlik politikası (ODPGP) mekanizması yoluyla uluslararası güncel konuları da ele almaktadır.³⁸

Ortak Pazar'ın özellikle başlangıç aşamalarında ve daha sonra da politik yanı ağır basan kararlar için Konsey'de oybirliği koşulu uygulanmıştır. Ancak Komisyon'un bir önerisini oylarken başvuru ve antlaşmanın özel hukuk uygulaması olan yöntem oy çokluğudur. Avrupa Tek Senedi oy çokluğunun yeterli olduğu kararların listesini genişletmiş ve ayrıca iç pazarın gerçekleştirilmesine ilişkin birçoğunu da bu listeye katmıştır. Ülkelerin Konsey kararlarındaki oy ağırlıkları şöyledir.³⁹

³⁷ Canbolat, İbrahim S., *Avrupa Birliği ve Genişleme Sürecinde Türkiye İle İlişkiler*, 3. Baskı, Alfa Yayınları, İstanbul, 2002, s. 153-154.

³⁸ Fontaine, Pascal, *On Derste Avrupa*, Tisamat Yayınevi, Ankara, 1994, s. 9-10.

³⁹ Deniau, Jean François - Druésne, Geard, *Ortak Pazar*, çev. Lerzan Özkale, 2. Baskı, İletişim Yayınları, İstanbul, 1994, s. 74.

Tablo 4: Avrupa Birliği Konseyi'nde Birlik Ülkelerinin Oy Dağılımları

Ülke	Nice Antlaşması'ndan önceki oylar	Nice Antlaşması'ndan sonraki oylar
Almanya, Fransa, İtalya ve İngiltere	10	29
İspanya	8	27
Polonya	-	27
Belçika, Yunanistan, Hollanda, Portekiz	5	12
Macaristan, Çek Cum.	-	12
Avusturya, İsveç	4	10
Bulgaristan	-	10
Danimarka, İrlanda, Finlandiya	3	7
Slovakya, Litvanya	-	7
Lüksemburg	2	4
Letonya, Slovenya, Estonya, Kıbrıs	-	4
Malta	-	3
TOPLAM (AB-15)	87	237
TOPLAM (AB-25) Kasım 2004		321
TOPLAM (AB-27)		345

Kaynak: Avrupa Komisyonu Türkiye Delegasyonu, "Avrupa Konseyi"
<http://www.deltur.cec.eu.int/default.asp?lang=0&pId=3&fId=6&prnId=4&hnd=1&ord=3&docId=296&fop=0>, 22 Aralık 2005.

Toplam oy sayısı 321, nitelikli çoğunluk da 232 oydan oluşuyor

Konsey çalışmalarının yürütülebilmesi amacıyla çeşitli komiteler kurulmuştur. Bunların başında, Konsey çalışmalarını hazırlamak ve kendisine verilen görevi yerine getirmek üzere, üye ülkelerin Topluluk bünyesindeki Büyükelçi – Daimi Temsilcileri’nden oluşan Daimi Temsilciler Komitesi (COREPER) gelmektedir. COREPER’e her ülkenin 30-60 civarında uzmanı yardımcı olmaktadır. Çalışma konuları açısından iki COREPER vardır. COREPER I ; Daimi Temsilci Yardımcılarından oluşur ve genellikle teknik konuları inceler. COREPER II ise ; daimi temsilcilerden oluşur ve siyasi konuları inceler.

Avrupa Birliği Komisyonu’nun görevlerine gelince, parlamenter demokrasilerde var olan parlamentonun yetkilerine eşdeğer yetkilere sahip olan Avrupa Birliği Konseyi topluluğun karar alma ve yürütme organıdır. Konsey karar alma sürecinde, Avrupa Birliği Komisyonu tarafından hazırlanan tasarıları ele alır ve yasalaşmasını sağlar. Bu süreç içinde Avrupa Parlamentosu önerisinde bulunabilir, ancak kesin karar Konsey’e aittir. Sonuç itibarıyla Konsey topluluğu şekillendiren, yöneten ve dış politikasını belirleyen organdır. Konsey çalışmalarını 24 Temmuz 1979 tarihli “Avrupa Birliği Konseyi Usul Kuralları”na uygun olarak yürütür.

B. Avrupa Birliği Komisyonu

Gelecekte kurulması olası Avrupa Birleşik Devletleri’nin bir anlamda devlet başkanlığı işlevini de yükleneyecek olan Komisyon, uluslar üstü bir kurumdur. Birliğin genel çıkarlarını temsil etme iddiasındadır.⁴⁰

Yeni üyelerin katıldığı 1 Mayıs 2004 tarihinden önce Komisyon, Almanya, Fransa, İtalya ve Birleşik Krallık’tan 2’şer ve diğer ülkelerden 1’er üye olmak üzere toplam 19 üyeden oluşmaktaydı. 1 Kasım 2004 tarihinden sonra ise, her bir üye ülkeden birer kişinin atanmasıyla oluşacak 25 üyeli yeni Komisyon görevine başladı. Görevlerini üye devlet çıkarlarından bağımsız olarak yürütmeleri öngörülen Komisyon

⁴⁰ Bozkurt, Veysel, *Avrupa Birliği ve Türkiye*, Vipaş Aş., Bursa, 2001, s. 90.

üyeleri 5 yıl süreyle atanırlar. Geniş bir bürokrasiye sahip olan Komisyon, Komisyon üyelerinin sorumluluğunda bulunan 24 Genel Müdürlükten ve çeşitli hizmet birimlerinden oluşmaktadır. (Bkz. AT Antlaşması m.211-219)⁴¹

Komiser olarak adlandırılan ve 25 kişiden oluşan Komisyon üyeleri Komisyon üyesi hükümetler tarafından atanırlar ama bunlar ne ulusal hükümetlere ne de Konsey'e karşı sorumludurlar. Tüm Topluluk adına hareket eden Komisyon üyeleri sadece Avrupa Parlamentosu'na karşı sorumludurlar.

Tıpkı hükümetin bakanları gibi, Komisyon üyeleri (komiserler) de belli görev alanlarından sorumludurlar (tarım, dış işleri, ulaştırma, balıkçılık, çevre gibi). Söz konusu alanlara bağlı 23 adet merkezi birim oluşturulmuştur. Bunlardan başka, Komisyon'da 10 adet yüksek dereceli hizmet birimi (örneğin, genel sekreterlik, adalet hizmetleri, istatistik dairesi) ; ayrıca araştırma merkezi ve dış hizmet büroları bulunmakta ve bunlarda toplam 15 bin memur görev yapmaktadır.⁴²

Komisyon'un sahip olduğu yetkiler dört ana grupta toplanabilir.

- Görüş ve yasal düzenleme önerme yetkileri
- Karar alma ve yürütme yetkileri
- Denetleme ve önleme yetkileri
- Komisyon'un sorumlu olduğu Parlamento'ya karşı hukuki alanda ve üçüncü ülkeler ile uluslararası kuruluşlarda temsil yetkisi.⁴³

En önemli görevlerinden birisi Avrupa Birliği antlaşmalarının bekçiliğini yapmak olan Komisyon, temel ilkelere uyulmasını sağlar. Antlaşmalara uyulmadığını görürse ilgili ülkeyi, üzerine düşenleri yerine getirmek konusunda uyarır. Uymamakta ısrar eden ülkeyi Avrupa Adalet Divanı'na şikayet eder. Divan kararları hem üye ülkeleri hem de Birlik kurumlarını bağlayıcıdır. Ayrıca Komisyon rekabet kurallarını bozan şirket ve kişilere para cezası verebilir.

⁴¹ Devlet Planlama Teşkilatı (DPT), Avrupa Birliği Sözlüğü, 2004, s.20-21.

⁴² Canbolat, a.g.e., s.155.

⁴³ Deniau -Druesne, a.g.e., s. 75-76.

Komisyon Avrupa Birliği'ni harekete geçiren organdır. Yasama sürecini başlatmakta tek yetkilidir. Hükümetler arası işbirliği alanında tıpkı ye devletler gibi teklifte bulunma hakkına sahiptir.

Yine Avrupa Birliği'nin icra organı olan Komisyon antlaşmalarla kendisine verilmiş yetkiler çerçevesinde, Avrupa ekonomik ve siyasi birliğin geliştirilmesi doğrultusunda çalışmalarda bulunabilir. Ayrıca belli antlaşma maddelerinin kurallarının belirlenmesi ve Birlik faaliyetleri için ayrılmış bütçe ödemelerinin idaresini yapar. Bunların arasında, Avrupa Tarımsal Yönlendirme ve Garanti Fonu, Avrupa Sosyal Fonu, Avrupa Bölgesel Gelişme ve Kaynaşma Fonu vardır. Komisyon yürütme görevini yerine getirirken, ye devletlerden uzmanların oluşturduğu komitelerin görüşlerine başvurur. Komisyon'un diğer uluslar arası örgütlerden farklı olarak mali özerkliği vardır ve kararlarını uygulamakta tam bir bağımsızlığa sahiptir.⁴⁴

C. Avrupa Birliği Parlamentosu

Avrupa Birliği içinde Komisyon ve Konsey arasında paylaşılmış yasama ve yürütme yetkilerinin kullanılmasının demokratik biçimde denetlenmesi amacıyla bir ortak parlamento kurmuştur. Avrupa Parlamentosu adını taşıyan bu organ önceleri ye ülkeleri ulusal parlamentolarından seçilen üyelerden oluşmakta iken, Haziran 1979'dan bu yana ye ülkelerde Avrupa Parlamentosu (AP) için ayrı seçimler düzenlenmektedir.

Avrupa Birliği Parlamentosu, 1958'de Roma Antlaşması'na bağlı Roma Sözleşmesi ile kurulan meclis ile Avrupa Kömür ve elik Topluluğu'nun ortak meclisinin birleşmesi sonucunda ortaya çıkmıştır. Başlangıçta "Avrupa Parlamenterler Meclisi" olarak adlandırılan Parlamento, ilk toplantısını, 19 Mart 1958 tarihinde Strasbourg'da gerçekleştirmiştir. 1962 yılında ise resmen "Avrupa Parlamentosu" adını almıştır.⁴⁵

ye devletlerin ulusal parlamentolarıyla benzer yetkilere sahip olan Avrupa Parlamentosu, AB halklarının demokratik siyasi iradesini temsil eder. 1979'dan bu yana

⁴⁴ Bozkurt, Avrupa Birliği ve Türkiye, s. 90 -91.

⁴⁵ DTM, a.g.e., s.24.

tek dereceli genel seçimle 5 yıl için iş başına gelen Avrupa Parlamentosu'nun sorumlulukları, Komisyon tarafından yapılan mevzuat önerilerini Konsey'e de danışarak (danışma yöntemi, işbirliği yöntemi, ortak-karar yöntemi, Parlamento'nun uygunluk görüşü) yasalaştırmaktır. Ayrıca her yıl Aralık ayında Avrupa Birliği bütçesini onaylar. 1986'da kabul edilen Avrupa Tek Senedi, mevzuat önerilerinin Komisyon'un aktif katılımıyla Parlamento ve Konsey tarafından iki kez görüşülmesini içeren bir işbirliği usulü getirerek Parlamento'nun yetkilerini arttırmıştır. Maastricht Antlaşması ile bir adım daha ileri gidilerek Parlamento'ya daha geniş kapsamlı yasama yetkileri verilmiştir. Antlaşma çerçevesinde kabul edilen yeni ortak karar usulüne göre Parlamento işçilerin serbest dolaşımı, tüketicinin korunması, eğitim, kültür, sağlık ve Avrupa ötesi ağlar gibi birçok önemli alandaki yönetmeliklerin ve yönergelerin kabulü konusunda Konsey ile eşit statüye sahip kılınmıştır. Büyük önem taşıyan bazı kararlar (bazı uluslararası antlaşmalar, yeni üyelerin katılımı, Parlamento seçimlerinde her ülkede aynı usulün uygulanması, Birlik vatandaşlarının ikamet hakkı, vs.) için Konsey'in, Parlamento'nun onayını alması gerekir.

Şubat 2003'te yürürlüğe giren Nice Antlaşması çerçevesinde Avrupa Parlamentosu'ndaki sandalye sayısı 626'dan 788'ye çıktı. Buna göre, Parlamento'daki sandalye dağılımının yeni katılan ülkeleri de kapsamı öngörüldü;

Almanya 99, Fransa 88, İtalya 78, İngiltere 78, İspanya 54, Polonya 54 Hollanda 27, Belçika 24, Çek Cum. 24, Yunanistan 24, Macaristan 24 Portekiz 24, İsveç 19, Avusturya 18, Danimarka 14, Slovakya 14, Finlandiya 14, İrlanda 13, Letonya 13, Litvanya 9, Slovenya 7, Estonya 6 Kıbrıs 6, Lüksemburg 6 ve Malta 5.

10-13 Haziran 2004 tarihleri arasında yapılan Avrupa Parlamentosu seçimlerine göre ortaya çıkan tablo aşağıdaki gibidir.

Tablo 5 : Haziran 2004 Avrupa Parlamentosu Seçimlerine Kadar Parlamento İçindeki Toplam 788 Parlamenterlerin Politik Gruplara Göre Dağılımı

AP Parlamenterlerinin Politik Gruplara Göre Dağılımı		
	06.1999 – 01.05.2004	01.05.2004– 10/13.06.2004
Avrupa Halkları Partisi Grubu (Hıristiyan Demokratlar) ve Avrupalı Demokratlar (EPP-ED)*	233	296
Avrupa Sosyalistleri Partisi Grubu (PES)*	180	232
Avrupa Liberal Demokrat ve Reform Partisi Grubu (ELDR)*	60	66
Avrupa Birleşmiş Solu/Kuzey Yeşil Sol Konfederal Grubu (GUE/NGL)*	42	55
Yeşiller Grubu (Greens/EFA)*	47	48
Avrupa Milletleri için Birlik Grubu (UEN)*	30	30
Avrupa Demokrasileri Grubu (EDD)*	16	18
Bağımsız*	9	44
Toplam	626	788

* Parlamenter sayısı

Kaynak: European Parliament

<http://www.europarl.europa.eu/members/archive.do?language=en&redirection>, 24 Aralık 2005.

Tüm parlamentolar gibi Avrupa Parlamentosu'nun da üç temel yetkisi vardır. Bu yetkiler ; yasama yetkisi, bütçe yetkisi, yürütme üzerinde denetim yetkileridir.

1. Yasama Yetkisi

Normal yasama usulü, ortak karardır. Bu usule göre Avrupa Parlamentosu ile Konsey eşit konumda olup yasalar Konsey'in ve Avrupa Parlamentosu'nun ortak kararıyla onaylanır. Ortak karar usulü sonucunda Parlamentonun yaptığı çok daha fazla sayıda değişiklik artık Topluluk yasalarına girebilmekte, Avrupa Parlamentosu ile Avrupa Birliği Konseyi arasında resmen bir anlaşma sağlanmaksızın hiçbir metin kabul edilememektedir.

Ortak karar, Parlamentonun bugün sahip olduğu en önemli güçlerden biridir. Ortak karar usulü, işgücünün serbest dolaşımı, iç pazar yaratılması, araştırma ve teknolojik geliştirme çalışmaları, çevre, tüketicinin korunması, eğitim, kültür ve sağlık alanlarını kapsamaktadır. Bu, örneğin, Avrupa Parlamentosu'nun spor etkinliklerinin yalnızca şifreli olarak yayınlanmasını yasaklayan 'sınır tanımayan televizyon' kararını alması sırasında uygulandı. Bu usul ayrıca Parlamentonun hava kirliliğini önemli oranlarda azaltmanın yollarından biri olarak 2000 yılından itibaren yakıt kalitesi ve motor yağı ile ilgili çok daha katı kurallar getirmesini sağladı.

Ortak karar standart usul olmakla birlikte, vergi konuları veya tarım ürünleri fiyatlarının yılda bir gözden geçirilmesi gibi, Parlamentonun yalnızca düşüncesini belirtebildiği bazı önemli alanlar da bulunmaktadır.

2. Bütçe Yetkisi

Bu yetki, Avrupa Parlamentosu'nun politik önceliklerini yaşama geçirmesini sağlayan önemli bir yetkidir. Avrupa Parlamentosu her yıl Aralık ayında Avrupa Birliği'nin gelecek yıla ait bütçesini onaylar. Avrupa Birliği'nin söz konusu yılda gereksinme duyduğu mali kaynakları sağlayan bütçe, Avrupa Parlamentosu Başkanı tarafından imzalanmadan yürürlüğe konamaz.

3. Demokratik Denetim Yetkisi

Parlamento, Topluluğun tüm etkinlikleri üzerinde demokratik denetim görevini yerine getirir. İlk başta yalnızca Komisyon'un çalışmalarını kapsayan bu yetki, Bakanlar Konseyi'ni, Avrupa Birliği Konseyi'ni ve Parlamento'ya hesap vermekle yükümlü olan politik işbirliği organlarını da kapsayacak şekilde genişletilmiştir. Avrupa Parlamentosu ayrıca soruşturma komisyonları da kurabilmektedir. Dublin'de Avrupa Veterinerlik Kurumu'nun kurulmasıyla sonuçlanan 'deli dana hastalığı' olayı başta olmak üzere, birkaç olayda bu yola gidilmiştir. Parlamento ayrıca bütçe konularında Avrupa Yolsuzluklarla Savaş Bürosu (OLAF) kurulmasını da sağlamıştır.⁴⁶

Avrupa Parlamentosu'nun genel kurul çalışmaları için hazırlık yapan toplam 20 komite (kurul) vardır. Bu kurullar parlamento içindeki tüm grupların katılımıyla oluşturulmaktadır. Komitelerin Belli başlıları; Güvenlik, silahsızlandırma ve insan hakları alt komitelerini de içeren siyasi komite, tarım, balıkçılık ve kırsal kesimin geliştirilmesine yönelik komite, dış ekonomik ilişkiler komitesi, enerji, araştırma ve teknoloji komitesi, çevre sorunları, halk sağlığı ve tüketicinin korunmasına yönelik komite, istihdam, iş piyasası ve sosyal işler komitesi, kalkınma ve işbirliği komitesi, bütçe denetim komitesi, gençlik, kültür, eğitim, medya, spor komiteleridir. Bunlardan başka Parlamento, soruşturma komiteleri de oluşturup görevlendirilmektedir.

Avrupa Birliği vatandaşlarının sesi olarak, kabul edilen Avrupa Parlamentosu, aynı zamanda kendini bütünleşmenin motoru saymaktadır. Bununla bağlantılı olarak Parlamento; üye ülkelerin sınırlarında kontrollerin kaldırılması, iç pazarda sosyal dengenin sağlanması, işsizliğin önlenmesi ve Topluluk düzeyinde dengeli ekonomik büyümenin gerçekleştirilmesi gibi yarar sağlayıcı bazı iyileştirmeler için harekete geçmektedir.⁴⁷

⁴⁶ Avrupa Komisyonu Türkiye Delegasyonu, "Avrupa Parlamentosu"
<http://www.deltur.cec.eu.int/default.asp?lang=0&pId=3&fId=6&prnId=2&hnd=1&ord=1&docId=293&fop=0>, 22 Aralık 2005.

⁴⁷ Canbolat, a.g.e., s.157-158.

D. Avrupa Adalet Divanı

Adalet divanı, Avrupa Birliği'nin en yüksek hukuksal organı niteliğini taşımaktadır. Lüksemburg'da 7 Ekim 1958 tarihinde kurulmuştur. Tek Avrupa Senedi, Adalet Divanı'nın yükünü hafifletmek amacıyla 168-A maddesiyle birlikte bir ilk derece mahkemesinin kurulmasını hükme bağlamıştır.⁴⁸

Adalet Divanı uluslar arası bir mahkeme olarak algılanmalıdır. Gerek yargılanabilir kişiler gerekse yetki alanı, uyuşmazlık türleri ve karar alma mekanizması açısından Adalet Divanı, ulusal mahkemeler ve özellikle de Fransız idari mahkemeleri örnek olarak kurulmuş, Topluluk içi bir mahkemedir.⁴⁹

Yirmi beş yargıç ve sekiz yardımcı kanun sözcüsünden oluşan Adalet Divanı'nda, Antlaşmalarda belirtilmemekle beraber üyeler her bir üye devletten seçilirler fakat tarafsız ve bağımsız olma niteliklerini korurlar. Adalet Divanı üyeleri 6 yıllık bir süre için seçilirler. Yargıçlar her üç yılda bir kendi aralarından bir Adalet Divanı Başkanı seçerler.

Adalet Divanı üye devletlerin antlaşmalara aykırı davrandığına karar verebilir, antlaşmalardan doğan yükümlüklerini yerine getirmeyen ülkelere uyarı ve para cezaları verebilir. Bugüne kadar Adalet Divanı, binlerce davaya bakmış, AB hukukunun yaratılmasına yardımcı olmuş ve Avrupa'nın bütünleşme sürecini hızlandırmıştır.

Divan, ulusal mahkemelerin başvurusu üzerine Birlik hukukunun çeşitli hususlarının yorumlanmasında geçerliliği hakkında kararlar alır. Bir hukuki işlemin bu tür tartışmalı bir husus doğurması halinde, ulusal mahkemelerden herhangi biri Avrupa Adalet Divanı'ndan ön karar isteyebilir. Ancak bunun için üye devlette daha yüksek bir temyiz mercii bulunmaması gerekir. Bu durumda Adalet Divanı'nın kararları kesin ve bağlayıcıdır.

⁴⁸ DTM, a.g.e., s.24.

⁴⁹ Deniau –Druesne, a.g. e, s. 76-77.

Avrupa Adalet Divanı'nda ; üye ülkelerin diğer üye ülkelere karşı açtığı davalar, Komisyon'un üye ülkeler aleyhinde açtığı davalar, Topluluk kurumları aleyhine açılan davalar ve İptal davaları türünden davalar görüşülür.⁵⁰

E. Ekonomik ve Sosyal Komite

Ekonomik ve Sosyal Komite ; işçi, işveren, ve meslek kuruluşlarını temsil etmek amacı ile kurulmuştur. Komitenin merkezi Brüksel'dedir.⁵¹ Ekonomik ve Sosyal Komite aynen bir parlamento gibi çalışmaktadır. Aynı zamanda danışma kurumu gibi görev yapıp Komisyon önerileri hakkında raporlar hazırlayıp Konsey üyelerine verir. Daha sonra bu görüşler Konsey tarafından değerlendirilir. Avrupa Topluluğu'nun amacı bütün üyelerin ekonomik ve siyasal birlik içinde hareket etmelerini sağlamak ve sonuçta bu pazarın yaratacağı ranttan azami faydayı sağlamaktır.

Bunu da yapabilmek için özellikle danışma komiteleri kurulmuş ve bu komitelere gerekli yetkiler verilerek pazarın hareketliliği sağlanmıştır. Aslında bu komiteler bir çıkar grubu olarak karşımıza çıkmaktadır. İşçi ve işveren teşekkülleri ile tüketici gruplarının temsilcilerinden meydana gelmektedir. Bu grupların karar alma yetkisi yoktur. Genellikle bu komiteleri bir danışma komiteleri olarak kabul etmek daha doğru olacaktır. Bunun yanı sıra özellikle ilgili kuruluşların bu komitelerde temsili üye sayıları ile doğru orantılıdır. Olaya bu açıdan bakıldığında eşit temsil söz konusu değildir.⁵²

Komite üç ana gruptan oluşur. Bu komitede, işverenler 106 üye, işçiler 108 üye, serbest meslek sahipleri 98 üye ile temsil edilir. 1957 Roma antlaşması ile kurulan komite, görüşleri ve raporları ile ekonomik ve sivil toplum örgütünün Avrupa Birliği

⁵⁰ Avrupa Komisyonu Türkiye Delegasyonu, "Avrupa Adalet Divanı"
<http://www.deltur.cec.eu.int/default.asp?lang=0&pld=3&fld=6&prnId=5&hnd=1&ord=4&docId=297&fop=0>, 22 Aralık 2005.

The Court of Justice of the European Communities

http://www.curia.eu.int/en/instit/presentationfr/index_cje.htm, 22 Aralık 2005.

⁵¹ Bilici, Nurettin, *Türkiye -Avrupa Birliği İlişkileri*, Seçkin Yay mevi, Ankara, 2004, s.53

⁵² Aydın, M.Sabir, *Avrupa Topluluğu Entegrasyonu ve Türkiye'nin Ulusal Yönetime Tesirleri*, yay.y., Ankara, 1992, s.29-30.

kararlarında söz sahibi ve etkili olmasını sağlar. AB Konseyi'nde, Parlamento'da ve Komisyon'da birçok karar alınmadan önce görüşleri için Komiteye başvurulur.

Komite üyeleri, üye hükümetler tarafından nüfus oranlarına göre dört yıllık dönemler için seçilirler ve çalışmalarını tamamen bağımsız olarak yürütürler. Yeni on üyenin katılımıyla Komite'nin üye sayısı Nice Antlaşması çerçevesinde 317 oldu. Komitenin daimi temsilciliği; bir büro, üç grup (işveren, işçi ve diğer baskı grupları), altı çalışma grubu ve genel sekreterlikten oluşmaktadır. Başkan ve iki başkan yardımcısı iki yıllık dönemler için seçilmekte ve Başkan, Komite'yi yurt dışında temsil etmektedir.

Ekonomik ve Sosyal Komite'nin üç ana görevi vardır: Konsey ve Komisyon'a Amsterdam Antlaşması'ndan itibaren Parlamento'ya tavsiyelerde bulunmak; sivil toplumun Avrupa birleşmesine daha katılımcı ve daha demokratik bir toplum anlamında katkısını sağlamak ve üye olmayan ülkelerdeki sivil toplum kurumlarıyla da ilişkiye girerek bir danışma mekanizmasını oluşturmak.

Komite'nin altı ayrı çalışma grubu bulunmaktadır. Bu gruplar; Tarım, Kırsal Kalkınma ve Çevre Grubu; Ekonomik ve Parasal Birlik ve Ekonomik ve Sosyal Birleşme Grubu; İstihdam, Sosyal İlişkiler ve Vatandaşlık Grubu; Dış İlişkiler Grubu; Tek Pazar, Üretim ve Tüketim Grubu; Ulaştırma, Enerji, Altyapı ve Enformasyon Topluluğu Grubu'dur.⁵³

F. Bölgeler Komitesi

Maastricht Antlaşması gereğince bölgesel ve yerel otoritelerin temsilcilerinden oluşan, istişari nitelik taşıyan bir organdır. Antlaşmanın 198. maddesine göre, ülke nüfuslarına göre dağılımın yapıldığı 317 asil, 317 yedek üyesi vardır. Komite üyeleri ve yedek üyeler, üye devletlerin önerileri üstüne Konsey tarafından oybirliği esası ile tayin edilirler görev süreleri yenilenebilir.

⁵³ Avrupa Komisyonu Türkiye Delegasyonu, "Avrupa Ekonomik ve Sosyal Komitesi"
<http://www.deltur.cec.eu.int/default.asp?lang=0&pId=3&fId=6&prnId=7&hnd=1&ord=6&docId=299&fop=0>, 22 Aralık 2005.

Tablo 6 : Avrupa Ekonomik ve Sosyal Komitesi ve Bölgeler Komitesi'nde Ülkelerin Bulundurdukları Üye Sayıları

1 Mayıs 2004 tarihine kadar		1 Mayıs 2004 tarihinden sonra	
Üye Ülkeler (AB 15)	AESK ve BK'daki Üye Sayısı	Üye Ülkeler (AB15)	AESK ve BK'daki Üye Sayısı
Almanya	24	Almanya	24
Fransa		Fransa	
İtalya		İtalya	
İngiltere		İngiltere	
İspanya	21	İspanya	21
Danimarka	9	Polonya	9
İrlanda		Danimarka	
Finlandiya		İrlanda	
		Finlandiya	
		Litvanya	
Lüksemburg	6	Slovakya	6
		Lüksemburg	7
		Kıbrıs	
		Estonya	
		Letonya	
		Slovenya	5
		Malta	

Tablo 6'nın Devamı

1 Mayıs 2004 tarihine kadar		1 Mayıs 2004 tarihinden sonra	
Üye Ülkeler (AB15)	AESK ve BK'daki Üye Sayısı	Üye Ülkeler (AB15)	AESK ve BK'daki Üye Sayısı
Belçika	12	Belçika	12
Yunanistan		Yunanistan	
Hollanda		Hollanda	
Portekiz		Portekiz	
Avusturya		Avusturya	
İsveç		İsveç	
		Çek Cumhuriyeti	
		Macaristan	
Toplam	222	Toplam	317

- Kaynak: European Economic and Social Committee
http://eesc.europa.eu/index_en.asp, 24 Aralık 2005.
- Nice Antlaşması Bulgaristan'a 12, Romanya'ya ise 15 tane üye bulundurma hakkı vermiştir. Bu ülkelerin birliğe katılmasını takiben Avrupa Ekonomik ve Sosyal Komitesi (AESK) ve Bölgeler Komitesi'nin (BK) üye sayıları toplam 344 olacaktır.

Komite üyeleri hiçbir zorlayıcı vekalet ile bağlanamazlar. İşlevlerini tam bağımsızlık içinde, Topluluk genel yararı için yerine getiriler. Çalışmaları Lüksemburg'da yürütülür. Maastricht Antlaşması, Konsey ve Komisyon'un, bölgesel çıkarların söz konusu olduğu, eğitim, gençlik kültür, toplum sağlığı, ekonomik ve toplumsal bütünleşme ve Avrupa çapında ulaşım, telekomünikasyon, enerji bağları gibi

konularda, Bölgesel Komitenin görüşüne başvurmalarını hükme bağlamıştır. Avrupa Bölgeler Komitesi re'sen de görüşebilir.⁵⁴

Bölgeler komitesi, ikincilik ilkesinin güçlü bir koruyucusu olmuştur. İkincilik ilkesi, kararların vatandaşlara mümkün olduğunca yakın olan kamu mercileri tarafından alınması gerektiği anlamına gelir.⁵⁵

Avrupa Ekonomik ve Sosyal Komitesi gibi AB kurumları, Türkiye ile bağlantı kurma konusunda faal olagelmıştır. Söz konusu Komite, daha on yıl önce, iki tarafın ekonomik ve sosyal menfaat grupları arasında diyalog ve işbirliğini geliştirmek amacıyla, Türkiye ile bir Karma İstişare Komitesi kurmuştur. Karma İstişare Komitesi, açık bir şekilde, sivil toplumlar arasındaki diyaloga katkıda bulunmakta ve bu diyalogu daha da geliştirmek için spesifik girişimler organize etmeyi öngörmektedir. Bölgeler Komitesi de, Türkiye ve üye devletlerdeki yerel topluluklar arasında diyalogun geliştirilmesine ilişkin olarak benzer bir rol üstlenmelidir.⁵⁶

G. Avrupa Birliği Sayıştay

Avrupa Toplulukları'nın bütünleşmesi üzerine, Topluluk düzeyinde bağımsız bir denetleme kurulu oluşturulması fikri üzerinde durulmuş ve sonuç olarak Roma Antlaşması'nın 206. maddesinde sözü edilen Kontrol Komisyonu'nun görevlerini de üstlenmiş olarak, 22 Temmuz 1975 tarihinde Brüksel Antlaşması ile Sayıştay'ın kurulması doğrultusunda karar almıştır.⁵⁷

Üye Devletler, gayri safi milli hasıllarına (GSMH) bağlı olarak ödeme güçlerine göre Topluluk bütçesine katkıda bulunurlar. Topluluğun bunun yanı sıra, Katma Değer Vergisi'nden ve Topluluğa giren mallardan alınan gümrük resimlerinden elde edilen başka gelir kaynakları da vardır. Sayıştay yerine getirdiği işlevi ile Birlik

⁵⁴ Bozkurt, *Avrupa Birliği ve Türkiye*, s. 99.

⁵⁵ Coşkun, Enis, *Bütünleşme Sürecinde Avrupa Birliği ve Türkiye*, Cem Yayınevi, İstanbul, 2001, s.147.

⁵⁶ Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığı (DPTM), *Avrupa Birliği ve Aday Ülkeler Arasında Sivil Toplum Diyalogu*, y.y., 2005, s.5.

⁵⁷ DTM, a.g.e, s.30.

içinde şeffaflığa çok önemli bir katkıda bulunur. Vergi yükümlülerini Topluluk bütçesinin sorumlu bir şekilde yönetildiği konusunda ikna eder.

Sayıştay, AB'nin parasını bütçe kural ve yönetmeliklerine ve amaçlarına uygun olarak kullanmasının garantörüdür. Bu nedenle Sayıştay, fonların AB kurumları tarafından yönetimini kapsamlı ve ayrıntılı biçimde denetler, rapor ve görüşlerini yayımlar.

Sayıştay'ın denetçi sayısı üye ülkelerin sayısı kadardır. Dolayısıyla şuan Sayıştay bünyesinde 25 üye bulunmaktadır. Sayıştay'ın 25 denetçisinin tek görevi, gelir ve giderlerde yasal yönetmeliklere ve muhasebe ilkelerine uyulup uyulmadığını denetlemek değildir. Denetçiler aynı zamanda, mali yönetim hedeflerinin gerçekleşip gerçekleşmediğini, ne ölçüde ve hangi bedelle gerçekleştirildiğini denetleyerek, Topluluğun parasının değerini karşıladığından emin olmak isterler.

Sayıştay'ın Topluluk fonlarının yönetimiyle ilgili gözlemleri her yıl Yıllık Raporda yayınlanarak, iyileştirilmesi mümkün olan ve arzu edilen alanlara dikkat çekilir. Sayıştay ayrıca bütçe yönetimiyle ilgili özel alanlarda özel raporlar da düzenleyebilir. Kurumlar, fon yönetimi ile ilgili bazı konularda rehberliğe gereksinim duyduklarını düşündüklerinde Sayıştay'dan görüş isteyebilirler. Sayıştay ayrıca Avrupa Parlamentosuna ve Konsey'e bir Teminat Bildirimi de sunar. Bu bildirimde, hesapların güvenilir olduğu ve bu hesapların ilgili olduğu faaliyetlerin yasal ve düzenli olduğu onaylanır.⁵⁸

H. Diğer Yardımcı Organlar

1. Avrupa Yatırım Bankası

Avrupa Birliği'nin finans kurumu olan Avrupa Yatırım Bankası (AYB) 1958'de Roma Antlaşması ile Birliğin hedeflerini gerçekleştirmesine yardımcı olarak yatırımları finanse etmek amacıyla kurulmuştur. AYB tüzel kişiliğe ve mali özerkliğe sahiptir.

⁵⁸ Avrupa Komisyonu Türkiye Temsilciliği, *Avrupa Birliği Kurumları*, Ankara, 2001, s.11.

Banka üyeleri Avrupa Birliği üyesi devletlerdir. Bankanın merkezi Lüksemburg'dadır. Avrupa Yatırım Bankası yıllar ilerledikçe sermayesi önemli ölçüde artmış, böylece önde gelen uluslararası finans kurumları arasındaki yerini pekiştirmiştir.

AYB'nin öncelikli hedefi Avrupa Birliği'nin dengeli gelişimine katkıda bulunmaktır. Bunun yanı sıra trans-Avrupa ulaşım ve telekomünikasyon ağlarının geliştirilmesine, çevrenin korunmasına, enerji kaynaklarının devamlılığının sağlanmasına ve endüstri ve küçük işletmelerin uluslararası düzeyde rekabet gücünün artırılmasına yönelik projelere finansman sağlamaktadır. Banka Avrupa Birliği haricinde de Birliğin üye olmayan ülkelere yönelik işbirliği politikasının hayata geçirilmesine yardımcı olmakta, Afrika, Karayipler ve Pasifik ülkelerinde, Akdeniz havzasında, Orta ve Doğu Avrupa'da, Latin Amerika'da ve Asya'da faaliyette bulunmaktadır.

AYB kaynaklarının büyük bir bölümünü sermaye piyasalarından ödünç alır. Sermaye piyasalarında AYB hisselerinin yüksek ratinge sahip olması (AAA) en uygun koşullarda çok yüksek miktarlarda kaynak bulabilmesini sağlamaktadır. Kar amacı taşımayan bir kredi kurumu olan AYB, mali piyasalarda konumunun sağladığı üstünlüklerden girişimcileri yararlandırır.⁵⁹

2. Avrupa Merkez Bankası

Avrupa Para Birliği (APB), birleşik Avrupa'ya giden yolda önemli bir siyasi kilometre taşıdır. Tek Pazara eşlik eden mantıksal unsur olarak yıllardır uzun uzadıya planlandıktan sonra, Avrupa Birliği'ne ilişkin Maastricht Antlaşması'nın imzalanmasıyla 1992 yılında gerçekleşmiştir. APB ile, AB katılımcısı 11 Üye Devlet büyük ölçüde ekonomik bütünleşmeyi ve yeni tek Avrupa para birimi, Euro'nun doğuşunu gerçekleştirmişlerdir. Avrupa Merkez Bankaları Sistemi (AMBS) ve Avrupa Merkez Bankası (AMB) bu sürecin belkemiğidir.

⁵⁹ Bulaç, a.g.e ., s,60-61.

AB'nin en yeni kurumu olan Avrupa Merkez Bankası Ekonomik Parasal Birliğin (EPB) belkemiğidir. Temel sorumluluğu, fiyatlarda istikrarın sürmesi için fiyatların mümkün olduğunca az yükselmesini sağlamak olup, para politikasını uygular. AMB, katılımcı ülke paralarının döviz kurlarının geri dönülemez olarak Euro'ya sabitlenmesi ile aynı zamanda, 1 Ocak 1999 tarihinde faaliyetlerine başlamıştır. AMB, tek para birimine hazırlanmak için 1994 yılında kurulan Avrupa Para Kurumu'nun yerini almıştır.

AMB ulusal hükümetler ve diğer Topluluk organları karşısında önemli ölçüde bağımsızdır. Başkanı ve üyeleri, Avrupa Parlamentosu'na danıştıktan sonra Avrupa Konseyi tarafından atanır. AMB, faaliyetleri konusunda Avrupa Konseyi'ne ve Avrupa Parlamentosu'na düzenli olarak rapor verir.⁶⁰

Euro alanında AMB'nin faaliyete başlaması ile ulusal merkez bankaları işlerliklerini yitirmemişlerdir. Aksine, AMB'nin ayrılmaz bir parçasını oluştururlar: ulusal merkez bankaları guvernörleri, AMB'nin para politikasını belirleyen üst karar organı olan Yönetim Konseyi üyesidirler. Ulusal merkez bankaları AMB'nin talimatlarına ve tavsiyelerine göre hareket etmekle birlikte, yetkilerini korurlar ve kendi alanlarında etkinliklerini sürdürürler. Ayrıca, ulusal merkez bankaları AMB ile birlikte Avrupa Merkez Bankaları Sistemi'ni (AMBS) oluştururlar.

Aralık 1991'deki Maastricht Zirvesi toplantısında, Avrupa Para Birimi (European Currency Unit) olan ECU'yu yönetecek bir Avrupa Merkez Bankası'nın en son 1999 yılına kadar kurulmasına karar verilmiştir.⁶¹ Avrupa Merkez Bankası, temel olarak Avrupa Merkez Bankaları Sistemi'nin (European System of Central Banks) bir parçası olarak işleyecektir. Bankanın genel politikaları Yönetim Konseyi tarafından belirlenecek ; Yönetim Konseyi'nin üyeleri Banka'nın İdare Meclisi üyeleri ile tek para sisteminin üyesi olan Avrupa ülkelerinin Merkez Bankaları Başkanlarından oluşacaktır. Bankanın İdare Meclisi ise Başkan, Başkan Yardımcısı ve 8 yıllığına bir daha atanmamak üzere seçilmiş dört üyeden oluşmaktadır. İdare meclisi genel hatları

⁶⁰ Avrupa Komisyonu Türkiye Temsilciliği, a.g.e., s.15.

⁶¹ Graue, Palu De, *The Economics of Monetary Integration*, Oxford University Press, Newyork,1993, p.152.

Yönetim Konseyi tarafından belirlenen politikaların günlük uygulamalarından sorumlu olacaktır. Avrupa Merkez Bankası'nın politikalarının diğer Topluluk üyeleri tarafından da yakından takip edilmesini sağlamak amacıyla Genel Konsey kurulmuştur. Genel Konsey üyeleri, Yönetim Konseyi üyeleri ile tek para sistemi dışındaki Topluluk ülkelerinin Merkez Bankası Başkanlarından oluşmaktadır. Genel Konsey'in Topluluk içindeki genel parasal durumlar hakkında fikir yürütmekten başka görevi yoktur.⁶²

Bu bölümde, Avrupa Birliği'nin kuruluş, gelişim ve genişleme süreci ayrıca birliğin kurumsal yapısı ile ilgili bilgilere yer verildi. Bu bölümdeki bilgiler ileriki bölümlerde yapılacak olan açıklamalara ışık tutacak nitelikteki açıklamalardır. Özellikle Avrupa Birliği'nin kurumları ile ilgili yapılan açıklamalar, bir sonraki bölümde incelenecek olan İstikrar ve Büyüme Paketi'nin işleyiş mekanizması konusunda kurumların rolünün daha iyi bir şekilde anlaşılmasına yardımcı olacaktır.

⁶² Türk Sanayicileri ve İşadamları Derneği (TÜSİAD), *Avrupa Para Birliği'nde Ekonomik Politikalar ve Türkiye Üzerine Yansımaları*, Yayın No : TÜSİAD-T/98, 12-240, TÜSİAD Yayınları, Ankara,1998, s. 14.

İKİNCİ BÖLÜM AVRUPA BİRLİĞİ'NDE İSTİKRAR VE BÜYÜME PAKTI

I. EKONOMİK VE PARASAL BİRLİK SÜRECİNDE İSTİKRAR VE BÜYÜME PAKTI'NIN ORTAYA ÇIKIŞI

A. Avrupa'da Ekonomik ve Parasal Birliğin Tarihsel Gelişimi

Ekonomik ve Parasal Birlik, malların, kişilerin, hizmetlerin ve sermayenin dolaşımını, üye olmayan ülkelere karşı ortak gümrük tarifesi, üye ülkeler arasında sabit döviz kuru sistemi, finansal entegrasyon ve üye ülkelerin parasal politikalarının yürütülmesi için ortak bir Merkez Bankası'nın kurulmasını öngörmektedir.¹

Topluluk EPB'ye ulaşıldıktan sonra dahi farklı ekonomik, sosyal, kültürel ve politik özellikler arz eden milli devletlerden oluşma özelliğini devam ettirecektir. Bu çoğulcu yapının var olması ve korunabilmesi için üye ülkelere ekonomik karar alma mekanizmasında belli ölçüde bir otonomi verilmesi gerektiğinden, Topluluk ve üye ülkelerin yetkileri arasındaki hassas dengenin sağlanması hususu bu aşamada büyük önem kazanacaktır. Çoğulcu yapının korunmak istenmesi nedeniyle mevcut federal devlet örneklerinde gözlenen yapının dışında yeni bir yaklaşım oluşturulmaya çalışılmaktadır. EPB'in sağlanması esnasında üye ülkelerin Topluluğa devrettikleri egemenlik haklarının bir sonraki aşama olan siyasi birliğin önemli bir denemesi olduğu düşünülmektedir.

Parasal Birlik, ortak makroekonomik hedeflere ulaşılabilmesi için, politikaların birlikte uygulandığı bir para alanını ifade eder. Parasal birliğin sağlanması için üç gerekli koşul bulunmaktadır:

¹ Coffey, Peter, *The European Monetary System-Past, Present and Future*, Second Revised Edition, Klumer Academic Publishers, Dordrecht, 1987, s.17.

- Birliğe katılan bütün para birimlerinin tam konvertibilitesinin sağlanması,
- Sermaye hareketlerinin tam liberalizasyonu ile bankacılık ve diğer mali piyasaların entegrasyonu,
- Paraların değerindeki dalgalanma marjlarının kaldırılması ve kurların geri dönülemez şekilde sabitleştirilmesi.

Böylece, parasal birliğin sağlanması için en önemli koşul, kurların geri dönülemez şekilde sabitleştirilmesine ilişkin kararın verilmesi olmaktadır. Bu kararın bir sonucu olarak da milli paralar birbirlerini artan oranda ikame edecek ve faiz oranları da aynı noktada birleşme eğilimi gösterecektir. Bütün bunların gerçekleşmesi için de, gerek para yönetiminin, gerek diğer politikaların uyumu ve koordinasyonu büyük önem arz etmektedir.

Parasal Birlik sağlandıktan sonra Topluluğun parasal politikalarının saptanması ve uygulanması için yeni bir kuruluşa ihtiyaç duyulacaktır. Oluşturulacak bu yeni kuruma, para politikaları konusundaki tüm yetki ve sorumluluklar devredilmedikçe, milli politikalar arasındaki koordinasyon ne kadar sıkı olursa olsun, kesin başarı için yeterli olmayacaktır.²

Kuşkusuz birden çok ülke arasında bir “para birliği” gerçekleştirmek son derece güç bir iştir. Çünkü, bilindiği gibi, ülkeler para işlerini ulusal bağımsızlıklarının bir parçası sayarlar ve bu alana yapılacak dış müdahalelere ellerinden geldiğince karşı çıkarlar. Böyle olunca, bir para birliği, ancak birliğe katılacak ülkelerin tümünün aynı yönde karar vermesi ve bu alandaki ulusal egemenliklerinden vazgeçmesi durumunda gerçekleştirilebilir. Yine de para birliği, kolayca ve kısa sürede gerçekleştirilebilecek bir iş değildir. Başlangıçta genellikle ülkelerin şartlarının ve politikalarının çok farklı olması, para birliğine ister istemez aşamalı ve uzun bir yolun sonunda varılabilmesini gerekli kılar.³

² DTM, a.g.e., s.148.

³ Suer, a.g.e, s. 70.

Topluluk içinde Ekonomik ve Parasal Birlik, asgari seviyede aşağıda sayılan şartların gerçekleşmesine bağlıdır.

- Mal, hizmet, sermaye ve emeğin serbest dolaşımını sağlamalıdır,
- Ortak gümrük tarifesi uygulamaya konulmalıdır,
- Üyeler arasında döviz kuru birliği gerçekleştirilmelidir,
- Ortak ekonomik ve parasal politikalar uygulanmalıdır,
- Asgari seviyede mali bütünleşmeye gidilmelidir,
- Üçüncü ülkelere karşı ortak para politikaları izlenmelidir,
- Ortak bir merkez bankası kurulmalıdır.

Parasal Birlik iki farklı sistem söz konusu olabilir. Birlik değişmez sabit döviz kuru rejimini veya “tek para birimini” benimseyebilir. Bu alternatiflerden tek para biriminin kabulü, şüphesiz Birlik için daha avantajlıdır.

Ekonomik ve Parasal birliğin başarılı bir şekilde işleyebilmesi aşağıda belirtilen hususların gerçekleşmesi ile yakından ilgilidir.

- Ekonomik politikadaki koordinasyonun etkili bir şekilde sağlanabilmesi için yeni bir organa ihtiyaç vardır. Bu organ, muhtemelen Topluluklar Ekonomi ve Maliye Bakanlarından oluşan Konsey olabilir ve koordinasyon konusunda yetkili kılınır.
- Bu koordinasyon görevi, Topluluk’ların genel makro ekonomik politika tercihleri ile üye ülkelerin tercihleri arasındaki ilişkileri kapsar ve Avrupa Merkez Bankaları Sistemi ile yakın işbirliğini öngörür. Ayrıca, birleşik Topluluğun uluslar arası ekonomik ve parasal iş birliğe katılımında koordinasyonu sağlar.
- Üye ülkeler, milli bütçe açıklarının yönetiminden büyük ölçüde sorumludur. Bu sorumluluk ileri seviyede bir parasal istikrarı da içerir. Topluluk kuralları, bu konuda merkezi bir otorite öngörmemiştir.

- Topluluk içinde nispi olarak geri kalmış ülke ile bölgelerin, gelişmiş olanlara yetişmesi için milli kalkınma programları desteklenirken, Topluluğun tek Pazar ile Ekonomik ve Parasal Birliğe yönelik politikaları içinde özellikle bu bölgelerin kalkındırılmasına öncelik verilir.

Avrupa Topluluğu'nda ekonomik birliğin gerçekleştirilmesi ile sermaye, emek ve mal piyasalarında bütünleşme artacak, fakat hiçbir zaman üye ülkelerdeki seviyede olmayacaktır. Bu durum Ekonomik ve Parasal Birliğin dünya üzerinde Ekonomik ve Parasal Birlik gerçekleştirmiş federal devletlerden farkını ortaya koyar. Federal devletlerde emeğin mobilitesi Topluluğun gerçekleştireceği Ekonomik ve Parasal Birlik'ten daha fazladır.⁴

Avrupa Ekonomik ve Parasal Birlik için geçmişte atılan önemli adımlara bakıldığında, Kasım 1959'da Jean Monnet başkanlığında toplanan Birleşik Avrupa İçin Eylem Komitesi tarafından “ Avrupa Maliye Politikası ” oluşturulması amacıyla hazırlanan bir raporda EPB'nin ana hatları ortaya konulduğu görülmektedir. Ancak, o dönemde bu fikirleri uygulamaya geçirmek, önceliğin tamamen gerçekçi nedenlerle, Gümrük Birliği ve Ortak Tarım Politikası'nın oluşturulmasına verilmesi nedeniyle, mümkün olmamıştır.

Roma Antlaşması, genel anlamda ekonomik entegrasyon hedefini kapsamakla birlikte, (Tek Senet ile yapılan değişikliklerden sonra dahi) EPB kavramı ve ona ulaşmayı sağlayacak mekanizmaların hukuki temellerini içermemektedir.

Avrupa Topluluğu'nda EPB konusu sistematik olarak, ancak 1950 ve 1960'lı yılların itici gücü olan Schuman Planı'nın hayata geçirilmesi, Gümrük Birliği'nin planlanandan önce tamamlanması (1968) ve Ortak Tarım Politikası'nın başarılı olması üzerine ortaya atılmıştır.

Bu noktada, 1969 yılında o zamanki Fransa Başbakanı Raymond Barre tarafından sunulan Barre Raporu önemlidir. Rapor, üye ülkelerin ekonomi politikalarında daha fazla işbirliği ve daha yakın parasal işbirliğini önermiştir. Rapor,

⁴ Karluk, a.g.e., s.540-541.

önce kur birliğinin gerçekleşmesi, sonra ekonomi politikalarında koordinasyonun sağlanması gerektiğini savunmaktadır. Rapordaki önerilerin çoğu Konsey tarafından sunulmuş ve rapor, bütünleşme sürecine kesin bir ivme vermiştir.

Daha sonra, Aralık 1969'daki Lahey Zirvesi'nde, üye Devlet liderleri, Ekonomik ve Parasal Birliği, Avrupa entegrasyonunun resmi hedefi haline getirmeyi kararlaştırmıştır. Dönemin Lüksemburg Başbakanı Pierre Werner başkanlığında oluşturulan yüksek düzeydeki bir gruba, Ekonomik ve Parasal Birlik hedefinin 1980 yılına kadar nasıl gerçekleşeceğine dair bir rapor hazırlama görevi verilmiştir.

Werner Grubu nihai raporunu Ekim 1970'de tamamlamıştır. Rapor, tam bir ekonomik ve parasal birliğin 3 aşamalı bir plan dahilinde ve 10 yıl içinde gerçekleştirilmesini tasarlamıştır. Nihai hedef, sermayenin dolaşımının liberalleştirilmesi, döviz kurlarının bir daha geri dönülemez biçimde sabitlenmesi ve tek bir paranın ulusal paraların yerini almasının sağlanması olarak öngörülmüştür. Rapor ayrıca, ekonomi politikalarının koordinasyonunun güçlendirilmesi ve ulusal bütçe politikaları konusunda temel ilkelerin belirlenmesini de tavsiye etmiştir.⁵ Werner Raporunda öngörülen ilk aşamada başarılı olunamamıştır. 1969 'da Hague Zirvesi'nde başlayan ve 1970 yılında hazırlanan Werner Raporu ile devam eden gelişmeler, 1972 yılında Paris Zirvesi'nde üye ülkelerin EPB' e ulaşma yolundaki siyasi irade beyanları ile somut bir aşamaya ulaşmıştır. Bu sonuçta, 1971 yılında ABD'nin, doların altına konvertibl olamayacağını açıklaması ve Bretton Woods Sistemi'nin çökmesiyle Topluluğun yeni bir arayışa girmesinin de önemli bir etkisi olduğu muhakkaktır.

EPB'nin "nihai hedef" olarak tanımı ve aşamalı olarak gerçekleştirileceği konusu dönemin Komisyon Başkanı Delors tarafından oluşturulan bir Komite tarafından hazırlanan ve Haziran 1989 Madrid Zirvesi'nde tüm üye ülkelerce kabul edilen raporla (Delors Raporu) belirlenmiştir. Delors Raporu olarak adlandırılan metinde her bir aşamada atılacak adımlar tespit edilmiştir.⁶

⁵ Günay, Ayşe - Özen, Ahmet, "Avrupa Birliği'nde Mali Disiplinin Sağlanmasına Yönelik Maasticht Kriterlerinin Anayasal İktisat Perspektifinden Değerlendirilmesi", *Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Cilt IV, Sayı 2, İzmir, 2002, s.69.

⁶ DTM, a.g.e, s.149.

Werner ve Delors raporları Ekonomik ve Parasal Birliğin üç aşamada gerçekleşmesini öngörüyordu. Ancak Werner Raporu birinci aşamanın iki yılda tamamlanmasını, Ekonomik ve Parasal Birliğin ilk aşamasıyla birlikte on yıl içinde oluşturulmasını öngörüyordu. Delors Raporunda ise ne her bir aşama için nede sürecin tamamı için herhangi bir hedef tarih belirtilmemiştir.

1970 -1990 yılları arasında Ekonomik ve Parasal Birlik konusunda Önemli gelişmeleri sıraladığımızda bunlar;

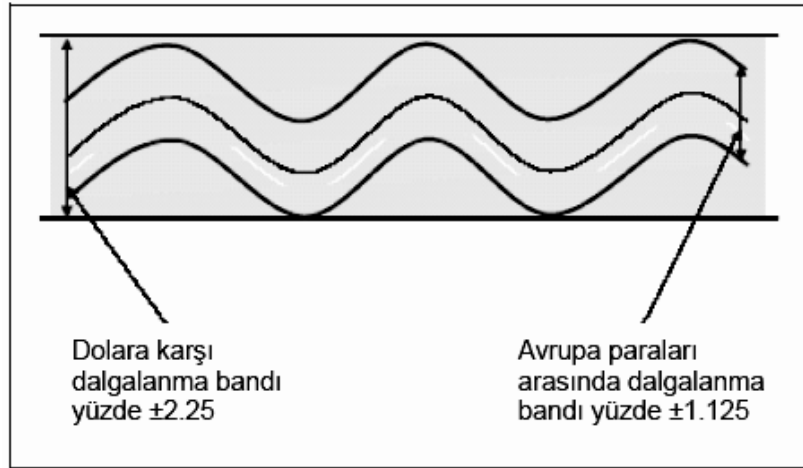
- 1970 yılında dönem Komisyon başkanı Werner'in adıyla anılan raporda Ekonomik ve Parasal Birlik konusunda öneriler getirilmesi ve yapılacak çalışmaların belirlenmesi,
- 1972 yılında kurlarda “yılan” sisteminin benimsenmesi, 1973 yılında Avrupa Parasal İşbirliği Fonu kurulması,
- 1974 yılında Topluluk'ta birliğe yaklaşıma ilişkin Konsey Kararı ve “İstikrarlı Büyüme ve Tam İstihdama ilişkin Yönerge”nin kabul edilmesi
- 1979 yılına Avrupa Para Sistemi ve ECU'nun yaratılması,
- 1987'de Ekonomik ve Parasal Birlik'ten açıkça bahseden Tek Avrupa Senedi'nin yürürlüğe girmesi,
- 1989'da Komisyon başkanı Jaques Delors'un adıyla anılan ve Ekonomik ve Parasal Birliğin 3 aşamada sağlanmasına ilişkin Rapor ile bu konudaki çalışmaların başlaması,
- Temmuz 1990'da Delors Raporu'nda öngörülen 1. aşama sürecinin başlaması
- Ekim 1990'da Ekonomik ve Parasal Birlik için bir Hükümetler arası Konferans düzenlenmesi konusunda karar alınması⁷

⁷ Şanlı, Münevver, “Avrupa Topluluğu'nda Ekonomik Parasal Birlik ve Avrupa Para Sistemi” *Hazine ve Dış Ticaret Dergisi*, Sayı 11, Ankara, 1991, s. 42-43.

Avrupa’da yaşanan parasal dalgalanmalar sonucu Werner planında öngörülen para birliği sağlanamamıştır. Böylece ülkeler “Tüneldeki Yılan” sistemiyle Birlik içinde döviz kurlarında istikrar oluşturmaya çalışmışlardır. Fakat sistemin, üye devletler Avrupa Para Sistemine geçene kadar köklü bir çözüm üretebildiği söylenemez.

Topluluk üyesi ülke paraları arasındaki kurların sabit tutulmasının sağlanması amacıyla Nisan 1972 tarihinde yapılan Basle Antlaşmasıyla, üye ülke paraları kurlarının merkezi paritesi % 2.25 altında veya üstünde dalgalanması, bu paralar ile dolar arasındaki dalgalanmanın ise +/-%4.5 olması kararlaştırılmıştır. +/-%2.25’lik dalgalanma "yılan" +/-%4.5’lik dalgalanma ise "tüneldeki yılan" olarak tanımlanmıştır.

Şekil 1 : Tüneldeki Yılan Uygulaması

Kaynak : Kava, Tolga Hakan, ERM II’de Gelecek var mı? Türkiye Açısından Senaryolar ve Politika Önerileri Nelerdir?, Uzmanlık Tezi, T.C Merkez Bankası Dış ilişkiler Genel Müdürlüğü Ankara, Haziran 2005, s.4.

1973 ve sonraki yıllarda yaşanan petrol krizi, Topluluk üyeleri arasındaki ekonomik farklılaşmalar, uluslararası para krizinin devam etmesi sonucunda, sistem çalışamaz hale gelmiştir.

1970’li yılların sonunda uluslararası plandaki önemli bir diğer olgu da, ABD yönetiminin doları destekleyen parasal politikalarının olmamasıdır. 1973 yılından itibaren gündeme gelen petrol krizi ve bunun yarattığı enflasyonist ortamın da etkisi ile

Topluluk yeni bir arayış içine girmiş ve 1977 yılında zamanın Komisyon Başkanı Roy Jenkins'in önerisi ile başlayan çalışmalar, 13 Mart 1979 yılında yürürlüğe giren Avrupa Para Sistemi(APS) ile sonuçlanmıştır.⁸

APS'nin kurulmasında ticareti, yatırımları ve ekonomik büyümeyi olumsuz etkilediği düşünen istikrarsızlığı azaltmak için enflasyonun kontrol altına almasının üye ülkeler tarafından Ekonomik öncelik olarak kabul edilmesi etkili olmuştur. Parasal istikrarı sağlanmasındaki başarısı entegrasyon sürecini hızlandırmıştır.⁹ Avrupa Para Sistemi temel de “sabit ama ayarlanabilir bir döviz kuru sistemi” olarak kurulmuştur.

Döviz kuru istikrarını teşvik etme suretiyle Avrupa'da bir parasal istikrar alanı oluşturmak, üye ülkeleri ulusal ekonomi ve para politikaları arasında daha fazla bir yakınlaşma sağlamak ve Avrupa Para Birimi'ni teşvik etmek, Avrupa Para Sistemi'nin kuruluş amaçları arasında sıralanabilir.¹⁰

Avrupa Para Sistemi'nin üç temel mekanizması vardır. Bunlardan biri Döviz Kuru Mekanizması, İkincisi Avrupa Para Birimi(ECU), üçüncüsü de birincisi ve ikinci mekanizmanın gerçekleşmesine yönelik kredi imkanlarıdır.

APS'nin Döviz Kuru Mekanizması, esas itibariyle, üye ülke paralarının merkezi (her para biriminin ECU karşısındaki değeri) ve ikili merkezi (merkezi kurlar esas alınarak hesaplanan paraların birbirleri karşısındaki değerleri) kurlarının piyasada günlük olarak serbestçe belirlenmesini sınırlamak suretiyle, kontrol altında bulundurmak amacıyla meydana getirilmiştir. Buna göre, yılan uygulamasında olduğu gibi, günlük piyasa kurlarının ikili merkezi kurlara oranla +/-%2.25'lik bir marj dahilinde serbestçe dalgalanmaları mümkündür.¹¹

İşin özünde, Döviz kuru mekanizması sayesinde ani ve sık yapılan rekabetçi devalüasyoların önüne geçilmiş, sistemdeki para birimleri birbirlerine karşı daha az oynak hale gelmiştir. Bu durum, ilk kurulduğunda sisteme dahil olmadığı halde,

⁸ DPT, “Türkiye ve Avrupa Entegrasyonu Alt Komisyonu Raporu”, Yayın No :2377- ÖİK 441, Ankara, 1995, s. 75.

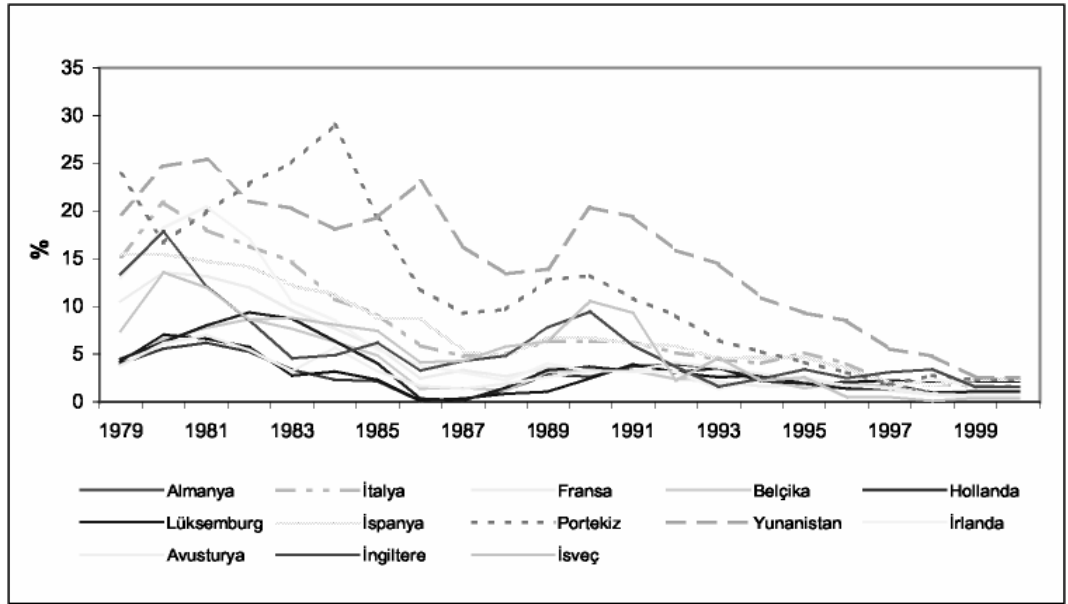
⁹ Ata, Defne - Silahşör, H. Serkan, *Parasal Birlik, Avrupa Para Birliği ve Türkiye*, Hazine Müsteşarlığı Ekonomik Araştırmalar Genel Müdürlüğü, Ankara,1999, s. 10.

¹⁰ Bolat, Ömer, *Avrupa Para Sistemi*, İKV Yayını, No:88, İstanbul, 1990, s10-11.

¹¹ DPT, a.g.r., s.78.

Sterlin’de de görülmüştür. Döviz kuru mekanizması’nın döviz kurlarını daha az oynak bir hale getirmesi, ekonomiler arasındaki yakınlaşmanın artması ve sistemdeki disiplin gibi faktörlerin sayesinde, 1980’lerin başında tüm katılımcı ülkelerde enflasyon oranları önemli ölçüde azalmıştır. Ortalama olarak, enflasyon 1980’de yüzde 12’den, 1985’te yüzde 5’e gerilerken, ülkeler arasındaki ortalama enflasyon farkı da 6.2 puandan, 2.8 puana düşmüştür.¹²

Şekil 2 : Avrupa Birliği’nde Enflasyon Oranları

Kaynak : AMECO (Annual Macro-Economic Database)

http://ec.europa.eu/economy_finance/indicators/annual_macro_economic_database/ameco_en.htm, 10 Ocak 2005.

Euro’nun kullanıma sokulmasına kadar ECU Avrupa Para Birimi, Birlik üyesi ülke paralarının, Topluluk milli geliri ve dış ticareti içindeki payı gibi çeşitli ekonomik göstergelere göre saptanan belirli sabit miktarlardan oluşan kaydi ve sepet para bilimidir.¹³ Avrupa Para Sistemi’nde önemli bir yer tutan ECU, bir takım fonksiyonlara sahip olmuştur. Bunlar içinde en önemlisi ECU’nun sistemin simetrisi konusunda bir tür sapma göstergesi olmasıdır. Bunun dışında ECU’nun kambiyo mekanizmasında ve hem

¹² Kava, a.g.e., s.4.

¹³ Güvenç, Nazım, *Küreselleşme ve Türkiye*, BDS yayımevi, İstanbul, ts., s. 34.

müdahale, hem de kredi mekanizması ile ilgili işlemlerde kullanılması kararlaştırılmış ve Avrupa Para Birimi, Topluluk para otoriteleri arasında bir ödeme aracı olarak kabul edilmiştir.¹⁴

Avrupa Para Sistemi Topluluğa üye olmayan ülkelerin katılmasına açık bir sistemdir. 19 Ekim 1990'da Norveç hükümeti Norveç Kronu'nun ECU'ya bağlanmasını istemiş ve parasını 22 Ekim'de (+ /-) %2.25'lik dalgalanma marjı ile ECU'ya bağlamıştır.

ECU'nun Başlıca dört fonksiyonu vardır.

- Döviz kuru mekanizmasının temel ölçüsüdür. Bu mekanizmadaki merkezi kurların tespitinde kullanılır.
- Müdahale mekanizmasındaki “sapma göstergesi”nin hesaplanmasında ve işlenmesinde referans birimi olarak kullanılır.
- Destekleme faaliyetlerinden doğan borç ve alacakları hesaplamasında ve ödenmesinde kullanılır.
- Sisteme dahil ülkelerin merkez bankaları arasında bir ödeme aracı ve rezerv birimidir.¹⁵

Kredi mekanizması, Avrupa Para Sistemi'nin kuruluşunda döviz kuru mekanizmasının işleyişini kolaylaştırmak ve ödemeler dengesi zorlukları ile karşılaşan ülkelere yardım etmek amacıyla oluşturulan bir mekanizmadır. Avrupa Para Sistemi'ndeki kredi mekanizmasında üç tür finansman şekli vardır. Bu finansman şekilleri ; çok kısa vadeli finansman, kısa vadeli finansman, orta vadeli finansal yardımdır.

Çok kısa vadeli finansman, Avrupa Para Sistem'ine katılan üyelerin merkez bankalarının birbirlerine sınırsız tutarda 45 gün vade ile sağladıkları kredilerdir. Kısa vadeli finansman, Sisteme dahil olan üyelerin dış dengesizliklerini gidermek için merkez bankalarına verilen kredilerden oluşur. Kredilerin süresi üç aydır. Orta Vadeli

¹⁴ Kava, a.g.e., s.8-9.

¹⁵ Şanlı a.g.m., s. 60-61.

Finansal Yardım, Topluluk içinde bir nevi karşılıklı yardımlaşma mekanizmasıdır. Topluluk üyelerinden biri eğer bir dış ödeme sorunu ile karşılaşarsa Konsey bu üye ülkeye orta vadeli finansal yardımda bulunur. Kredilerin geri ödenme süresi 2-5 yıl arasındadır ve ECU cinsindedir.¹⁶

B. Maastricht Antlaşması'nda Ekonomik ve Parasal Birliğin Gerçekleşme Aşamaları

Avrupa Birliği için Ekonomik ve Parasal Birlik (EPB), kişilerin malların, hizmetlerin ve sermayenin serbest dolaşımının yanı sıra, milli paralar arasında kesin olarak tespit edilmiş sabit kurlar ve nihayet tek bir para biriminin kabulü anlamına gelmektedir. Bu amaçlara ulaşmak için gerekli olan ortak para politikası, ekonomik politikaların yakınlştırılması ve başta maliye politikası olmak üzere birçok alanda uyum sağlanması gibi unsurları da EPB'nin unsurları arasında saymak mümkündür. Bu tanıımı ile EPB'nin Avrupa'nın ekonomik entegrasyonu sürecinin son aşamasını teşkil ettiği söylenebilir.¹⁷

1985 yılında İç Pazar Programının kabul edilmesiyle, özellikle döviz kurlarındaki değişiklik ve belirsizliğe bağlı olarak oluşan, alışverişlerdeki nispi olarak yüksek maliyet parasal birlik sağlanmadan iç pazarın sunduğu potansiyelden tümüyle yararlanılamayacağını, giderek bariz şekilde ortaya koymuştur. Haziran 1988'de Hannover Avrupa Zirvesi, Ekonomik ve Parasal Birlik konusunu incelemek üzere, Avrupa Komisyonu Başkanı Jacques Delors başkanlığında bir komite oluşturmuştur. Komitenin 1989 yılı Nisan ayında sunduğu raporda, ekonomik ve parasal birliğin üç aşamada tamamlanması önerilmiştir. Rapor, "ekonomik politikalarda daha fazla koordinasyon, ulusal bütçe açıklarının büyüklüğü ve finansmanı ile, Birliğin para politikasından sorumlu yeni ve tamamen bağımsız bir kurum" dan oluşan 3 ihtiyacı vurgulamıştır.

¹⁶ Özbay, Pınar, "Avrupa Para Birliği ve Euro", *Türkiye Cumhuriyeti Merkez Bankası Araştırma Genel Müdürlüğü, Tarışma Tebliği*, No: 9702, Ankara, 1997, s. 18-19.

¹⁷ DTM, a.g.e., s.148

1989 yılında Parasal Birliğin gerçekleşmesine ilişkin Delors Raporu, Madrid Zirvesi'nde tüm üye ülkelerce kabul edilmiştir. Söz konusu rapor, AB ülkeleri merkez bankası başkanları, Avrupa Komisyonu Başkanı Jacques Delors ve bağımsız uzmanlarca hazırlanmıştır. Raporda EPB'ye ilişkin her bir aşamada atılacak adımlar tespit edilmiştir.¹⁸

EPB ve Euro'nun Aşamaları aşağıdaki gibidir.

1. Aşama (1.7.1990-31.12.1993)

- Sermaye hareketlerine ilişkin tüm kısıtlamaların kaldırılması,
- Üye ülkelerin ekonomi politikalarının birbirlerine yakınlaştırılması,
- Fiyat ve döviz kuru istikrarının sağlanması,

2. Aşama (1.1.1994-1.1.1999)

- Üye ülkelerin para politikalarının birbirlerine yakınlaştırılması,
- Avrupa Para Enstitüsü'nün (EMI) kurulması,
- Merkez bankalarının kamu kesimini finanse etmelerinin yasaklanması,
- Kamu kesiminin mali kurumlara ayrıcalıklı erişiminin kaldırılması,
- Aşırı kamu kesimi açıklarının önlenmesi,

3. Aşama (1.1.1999 - 1.1.2002)

- Avrupa Para Enstitüsü'nün (EMI) yerini Avrupa Merkez Bankası'na bırakması,
- Ekonomik ve Parasal Birliğe katılan ülkelerin döviz kurlarının birbirlerine ve Euro'ya karşı geri dönülemez şekilde sabitlenmeleri,
- Para politikası konusunda sorumluluğun üye ülkelerce ECB'ye devredilmesi.¹⁹

¹⁸ İKV, *Avrupa Birliği'nde Ekonomik ve Parasal Birlik ve Türkiye*, İKV Yayınları, Yayın No: 163, İstanbul,2000, s.30.

¹⁹ Economic and Monetary Affairs, "First, Second and Third Stage of EMU." <http://europa.eu/scadplus/leg/en/s01000.htm>, 23 Eylül 2005.

1. Birinci Aşama

1989 yılının Haziran ayında Madrid'de toplanan Avrupa Konseyi APB'nin birinci aşamasının 1990 yılının Temmuz ayında başlaması kararlaştırmıştır. Daha sonra, 7 Şubat 1992 tarihinde kabul edilen Maastrich Antlaşması ile Delors Raporu'nda öngörüldüğü üzere parasal birliğin üç aşamada gerçekleştirilmesi karara bağlanmıştır. 1 Temmuz 1990'dan 31 Aralık 1993'e kadar süren birinci aşama üye ülkelerin ekonomik performanslarının birbirlerine yaklaştırılması, parasal ve mali konulardaki işbirliği derecesinin artırılması, ortak pazar programının geliştirilmesi, sermaye hareketlerinin liberalizasyonu, rekabetin güçlendirilmesi, bölgesel fonların artırılması gibi gelişmeleri kapsamıştır.²⁰

2. İkinci Aşama

İkinci aşamada, EPB'nin gerçekleştirilmesi için kurumsal ve işlevsel kurallar belirlenmiş, aynı zamanda belli konularda karar verme yetkileri ulusal hükümetlerden alınıp Avrupa Komisyonu'na devredilmiştir. İkinci aşamanın belki de en önemli özelliği, Avrupa Merkez Bankaları Sistemi'nin (European System of Central Banks) kurulması olmuştur. Avrupa Merkez Bankaları Sistemi (AMBS), para politikası ve döviz kuru politikaları konusunda zamanla bağımsızlığını artırmıştır. Bu aşamada, ulusal merkez bankaları karar verme konusundaki son yetkiye sahip olmaya devam etmiş olsalar da Avrupa Merkez Bankası'na yetki devrine ilişkin hazırlıklar hızlandırılmıştır. Merkez bankalarının kamu kesimini finanse etmelerinin yasaklanması, kamu kesiminin mali kurumlara ayrıcalıklı erişiminin kaldırılması gibi önlemler de yine ikinci aşamada alınmıştır. 1996 Dublin Zirvesinde kurulması kararlaştırılan ve EPB ülkelerinin kamu açıklarını sınırlandıran "**İstikrar ve Büyüme Pakti**" (Stability and Growth Pact) Aralık 1996 Dublin Zirvesi'nde kararlaştırılmış ve Amsterdam Zirvesi'nde ise üzerinde anlaşma sağlanmıştır. Aşırı bütçe açıklarının önleme çabaları başlanmıştır.²¹

²⁰ Ata - Silahşör, a.g.e., s.11.

²¹ Kava, a.g.e., s.17-18.

3. Üçüncü Aşama

EPB' in üçüncü aşaması 1 Ocak 1999 tarihinde başlayacağı kararlaştırılmıştır. Bu tarihle birlikte üye ülkelerin milli paralarının Euro' ya dönüşüm oranları geri dönülemez biçimde belirlenmiştir. Milli paralar başlangıçta dolaşımda kalmaya devam etmiş, 1 Euro = 1 ECU eşitliği sağlanarak Euro ECU' nün yerini almıştır.

Üye ülkelerin ikinci aşamada vermiş oldukları kararlarla kurulan AMB tek bir para politikası uygulamasına başlamış ve Euro'yu kullanmıştır. Tek para politikası uygulamasını desteklemek için sağlanması gereken finansal disiplin ile birlikte İstikrar ve Büyüme Paketi uygulamaya konulmuştur. Yeni döviz kuru mekanizması (DKM2) bu aşamanın başında uygulamaya girmiş olan Euro ile milli paraları birbirine bağlamıştır. Bankalar ve büyük girişimler için tek paraya geçişi AMB'nın tek para politikası uygulaması ile birlikte gerçekleşmiştir. Üç yıllık geçiş döneminin başlaması ile birlikte, ülkelerin milli paraları Euro'nun alt bölümleri olmuş ve bu ülkelerde Euro kullanılmaya başlanmıştır. Bankalar ise toptan bankacılık ve piyasa işlemlerinde 1 Ocak 1999 tarihinden itibaren Euro kullanımına geçmiştir. Bireysel bankacılık işlemlerinde 1 Ocak 2002 tarihinden sonra Euro kullanılmış ve kamu yönetiminde borç teminatları, 1 Ocak 1999 tarihinden itibaren Euro ile ifade edilmiştir. Bireylerin Euro kullanımı 1 Ocak 2002 tarihinde Euro banknotlarının ve madeni paralarının milli paralarla değiştirilmesi ile birlikte gerçekleşmiştir. 30 Haziran 2002 tarihine kadar Euro bütün üye ülkelerde yasal olarak tek ödeme aracı olarak kullanıma girmiştir.²²

C. Maastricht Ekonomik Yakınlaşma Kriterleri

Bu Kriterler "birleşme kriterleri" olarak ta bilinmektedir. Ekonomik katılım şartları Üye Ülkeler tarafından kabul edilmiş ve AB Antlaşmasında (Madde 109j) hükme bağlanmıştır. Bu şartların amacı Üye Ülkelerin Euro alanına dahil olmadan önce yeterli derecede yüksek bir ekonomik istikrar ve birleşim seviyesini tutturmuş olduklarının garanti edilmesidir. Euro alanına dahil olduğunda, Üye Ülkelerin

²² Karluk, Rıdvan – Tonus, Özgür, “Avrupa Para Birliği, Euro ve Geleceği”, *Anadolu Üniversitesi İİBF Dergisi*, Cilt: XIV, Sayı:1-2, Eskişehir, 1998, ss.261-293., s.18-21.

herhangi birinde meydana gelen ekonomik rahatsızlıklar diğer Üye Ülkeleri de menfi yönde etkileyebilir. Bu nedenle, Antlaşmada Euro alanına katılım için getirilen şartlar bu tür rahatsızlıkların riskinin başlangıçta azaltılması açısından büyük öneme sahiptir. Tespit edilen katılım şartları enflasyon, hükümetin mali durumu, kur istikrarı ve uzun vadeli faiz oranları ile ilintilidir.

Euro'nun uygulanması için gerekli şartları karşılamayan Üye Ülkeler veya yakın bir gelecekte AB'ye dahil olacak olan AB adayları diğer imkanlara sahip olacaktır. İstenen şartları karşılar karşılamaz bu ülkeler (örneğin Yunanistan) ilk katılımcılara uygulanmış olan aynı şartlarla Euro alanına dahil olacaktır. Euro'yu kabul etmeyen Üye Ülkeler yine de ekonomik politikanın uygulanmasına katılacaklardır. AB'nin tam üye statüsüne sahip ülkeleri olarak, bu ülkeler Euro'ya katılmış olan Üye Ülkelerle aynı haklara ve yükümlülüklerle sahip olacaklardır. Örneğin, bütçelerinin aşırı açık vermemesi için çaba sarf edeceklerdir, fakat bu konuda Konsey'in yaptırımlarına tabi olmayacaklardır. Euro'yu kabul etmeyen bir Üye Ülke özerk bir para politikası izleyecek, fakat buna rağmen merkez bankası Avrupa Merkez Bankaları Sistemi'nin bir üyesi olarak kalmaya devam edecektir. "Adaylar" EPB'ye henüz katılmamış olmaları nedeniyle, Euro yerine kendi ulusal para birimlerini kullanmaya devam edecektir. Bu para birimleriyle Euro arasındaki ilişkiler, amacı "katılanların" ve "adayların" para birimleri arasında bağlantıyı kurmak ve istikrarı sağlamak olan, 1 Ocak 1999 tarihinden beri yürürlükte bulunan yeni bir mübadele kuru mekanizması (MKM2) ile belirlenmektedir. Bu yeni mübadele kuru mekanizması (MKM2) mevcut (MKM)'nin yerine geçmiştir.²³

Ekonomik ve Parasal Birliğin son aşamasına geçiş öncesinde üye ülke ekonomileri arasındaki farklılıkların giderilebilmesini teminen bazı makro büyüklükler açısından yaklaşma kriterleri tespit edilmiş ve bunlara uyulmaması durumunda uygulanacak yaptırımlar belirlenmiştir. Buna göre ;

²³ Avrupa Komisyonu Türkiye Delegasyonu "Avrupa Ekonomik ve Parasal Birliği ve Euro"
www.deltur.cec.eu.int/abeuro.rtf, 25 Ocak 2005.

1. Topluluk'ta en düşük enflasyona sahip (en iyi performans gösteren) üç ülkenin yıllık enflasyon oranları ile ilgili üye ülkenin enflasyon oranı arasındaki fark 1.5 puanı geçmemelidir.

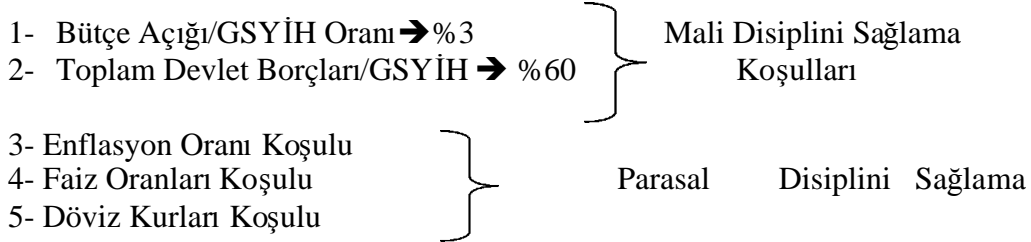
2. Üye ülke devlet borçlarının GSYİH'sına oranı % 60'ı geçmemelidir.

3. Üye ülke bütçe açığının GSYİH'sına oranı % 3'ü geçmemelidir.

4. Herhangi bir üye ülkede uygulanan uzun vadeli faiz oranları 12 aylık dönem itibariyle, fiyat istikrarı alanında en iyi performans gösteren 3 ülkenin faiz oranını 2 puandan fazla aşamayacaktır.

5. Son 2 yıl itibariyle üye ülke parası diğer bir üye ülke parası karşısında devalüe edilmemiş olmalıdır.²⁴

Maastricht Ekonomik Yakınlaşma Kriterleri

Uygulanması gereken bu yakınlaşma kriterlerinin temel amacı, anlamlı ve sürdürülebilir kamu maliyesi politikalarını hayata geçirmektir. Orta vadeli bir plan çerçevesinde kamu açıkları GSYİH'nın %3'üne indirilecektir. Kamu borçları için ise öncelikli hedef bu tatarı GSYİH'nın %60'ına çekmek; sonrasında da azalan bir trend içine almaktır.

Maastricht Zirvesinde, en geç 1999 yılı başına kadar Birliğe üye ülkelerden belirtilen kriterlere uyum sağlayacakların Ekonomik ve Parasal Birliğe katılabilecekleri kabul edilmiştir. Maastricht Zirvesinde alınan kararlar bazı üye ülkelerde tepki ile

²⁴ DTM, a.g.e., s.151.

karşılanmasına rağmen, tüm ülkeler antlaşmayı imzalayarak Ekonomik ve Parasal Birlik için ortak karar alarak uzlaşmışlardır.²⁵

Ülkeler arasındaki ekonomik farklılıkların giderilmesini temin etmeye çalışan ve ekonomileri birbirlerine yakınlaştırmaya çalışan bu kriterlerin günümüz itibariyle amacı bir parça şekil değiştirmiştir.

EPB'nun üçüncü aşamasında para politikası konusunda sorumluluğun üye ülkelerce AMB'ye devredilmesi ile birlikte üye ülkelerin uygulamaya koyabilecekleri politikaların alanı daralmıştır. Birlik içindeki üye bir devlette uygulanacak politika diğer Birlik ülkelerini olumlu veya olumsuz bir şekilde etkileyebilme düşüncesi ve Avrupa Birliği Merkez Bankası'nın da temel hedefinin ekonomik istikrar olması ayrıca bu hedefi gerçekleştirmek için Avrupa Merkez Bankası'nın fiyat istikrarına odaklanması birliği Maastricht ekonomik yaklaşma kriterlerini imzalamaya yöneltmiştir. Görüldüğü üzere kriterlerin üç tanesi parasal istikrarı sağlamaya diğer ikisi ise mali disiplini sağlamaya yönelik politikalar olsalar da kriterlerin ortak hedefi Avrupa Birliği'nde fiyat istikrarını sağlamaktır. İşte bu hedefe ulaşmak ve ülkelerin gereksiz kamu harcamaları ile diğer üye devletler üzerindeki negatif dışsallıkları ortadan kaldırmak amacı ile İstikrar ve Büyüme Paketi, 1996 Dublin Zirvesi'nde kararlaştırılmış 1997 de imzalanmış ve 1999 yılında ise yürürlüğe girmiştir.

Maastricht kriterlerinin mali disiplini sağlama amacı ile ortaya koyduğu iki kriterden, üye ülke devlet borçlarının GSYİH'sına oranı % 60'ı geçmemesi gerektiğini ifade eden kriteri bir çok Birlik ülkesinin sağlamamış olması ve yakın bir zamanda da sağlayabilme ihtimalinin düşük olması, Avrupa Birliği'nin bu konuda önlem almasının gerekliliğini ortaya koymuştur. Bu amaçla birliğin önde gelen iki devleti olan Almanya ve Fransa borç/GSYİH oranlarının daha da büyümemesi için bütçe açığı/GSYİH kriterine uymayan ülkelere yaptırım getirmeyi amaçlayan İstikrar ve Büyüme Paketi'nı imzalamışlardır. Dolayısıyla İBP'nin Maastricht kriterlerinin mali disiplini sağlama amacı ile ortaya koyduğu iki kriterle çok yakından ilişkisi bulunmaktadır.

²⁵ Aktan, Coşkun Can, *Ekonomik Anayasa*, TİSK İnceleme Yayınları No:19, 1996, s. 48-49.

Kriterlerin 2005 yılı itibari ile Avrupa Birliği'ne üye ülkeler ve birliğe aday ülkelerdeki durumu aşağıdaki gibidir.

1. Parasal Disiplini Sağlama Kriterleri

a. Enflasyon Kriteri

Maastricht Antlaşması'nda, bir ülkenin parasal birliğe katılabilmesi için ülkede ki enflasyon oranının, enflasyon oranı en düşük düzeyde olan üç üye ülkenin yıllık enflasyon oranları ortalamasını en fazla 1.5 puan aşabileceği öngörölmüştür.

Tablo 7'de AB ülkeleri ile aday ülkelerin 1994-2005 dönemi için enflasyon oranları verilmektedir. Üye ülkelerin Maastricht kriterlerine uyumuna bakıldığında ele alınan 1994–2005 yılları arasında ülkelerin yıllar ilerledikçe kriterlere daha fazla uyum sağladıkları görölmektedir. 2005 yılında AB-15 ülkeleri ortalama enflasyon oranı % 2,1 olurken, en yüksek enflasyon değer % 3,8 ile Lüksemburg'da en düşük enflasyon değer ise % 0,8 ile İsveç ve Finlandiya'da gerçekteşmiştir. Ayrıca referans değer AB ülkelerinden en iyi üç ülkenin enflasyon oranlarının ortalamasının %1.5 fazlası olarak hesaplandığında göre referans değerin % 2.5 olduğu ortaya çıkmaktadır. 2005 yılı için bu değer aşan ülkeler ise Slovakya, Macaristan, Lüksemburg, Litvanya, Letonya, İspanya, Yunanistan ve Estonya'dır.

Tablo 7 : Avrupa Birliği'ne Üye ve Aday ülkelerin Enflasyon Oranları (1994-2005)

ÜLKELER	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005
AB (25)	:	:	:	2.6	2.1	1.6	2.4	2.5	2.1	1.9	2.1	2.2
AB (15)	3.4	3.3	2.5	1.7	1.3	1.2	1.9	2.2	2.1	2.0	2.0	2.1
Euro-alanı	3.6	3.4	2.8	1.6	1.1	1.1	2.1	2.3	2.2	2.1	2.1	2.2
Belçika	2.5	2.5	1.6	1.5	0.9	1.1	2.7	2.4	1.6	1.5	1.9	2.5
Çek Cumhuriyeti	:	:	:	8.0	9.7	1.8	3.9	4.5	1.4	-0.1	2.6	1.6
Danimarka	1.8	2.1	2.2	2.0	1.3	2.1	2.7	2.3	2.4	2.0	0.9	1.7
Almanya	2.8	2.2	1.3	1.5	0.6	0.6	1.4	1.9	1.4	1.0	1.8	1.9
Estonya	:	:	:	9.3	8.8	3.1	3.9	5.6	3.6	1.4	3.0	4.1
Yunanistan	10.8	9.5	8.4	5.5	4.5	2.2	2.9	3.7	3.9	3.5	3.0	3.5
İspanya	4.9	4.5	3.8	1.9	1.8	2.2	3.5	2.8	3.6	3.1	3.1	3.4
Fransa	1.7	1.9	2.1	1.3	0.7	0.6	1.8	1.8	1.9	2.2	2.3	1.9
İrlanda	2.8	2.7	2.1	1.3	2.1	2.5	5.3	4.0	4.7	4.0	2.3	2.2
İtalya	4.0	3.5	4.7	1.9	2.0	1.7	2.6	2.3	2.6	2.8	2.3	2.2
Kıbrıs	:	:	:	3.3	2.3	1.1	4.9	2.0	2.8	4.0	1.9	2.0
Letonya	:	:	:	8.1	4.3	2.1	2.6	2.5	2.0	2.9	6.2	6.9
Litvanya	:	:	:	10.3	5.4	1.5	1.1	1.6	0.3	-1.1	1.2	2.7
Lüksemburg	2.3	2.5	1.3	1.4	1.0	1.0	3.8	2.4	2.1	2.5	3.2	3.8
Macaristan	:	:	:	18.5	14.2	10.0	10.0	9.1	5.2	4.7	6.8	3.5
Malta	:	:	:	3.9	3.7	2.3	3.0	2.5	2.6	1.9	2.7	2.5
Hollanda	2.3	2.4	1.2	1.9	1.8	2.0	2.3	5.1	3.9	2.2	1.4	1.5
Avusturya	3.3	3.8	1.7	1.2	0.8	0.5	2.0	2.3	1.7	1.3	2.0	2.1
Polonya	:	:	:	15.0	11.8	7.2	10.1	5.3	1.9	0.7	3.6	2.2
Portekiz	5.5	4.6	3.0	1.9	2.2	2.2	2.8	4.4	3.7	3.3	2.5	2.1
Slovenya	:	:	:	8.3	7.9	6.1	8.9	8.6	7.5	5.7	3.7	2.5
Slovakya	:	:	:	6.0	6.7	10.4	12.2	7.2	3.5	8.4	7.5	2.8
Finlandiya	1.6	1.7	0.9	1.2	1.3	1.3	2.9	2.7	2.0	1.3	0.1	0.8
İsveç	3.0	3.2	1.6	1.8	1.0	0.5	1.3	2.7	1.9	2.3	1.0	0.8
İngiltere	2.5	2.9	3.0	1.8	1.6	1.3	0.8	1.2	1.3	1.4	1.3	2.1
Bulgaristan	:	:	:	:	18.7	2.6	10.3	7.4	5.8	2.3	6.1	5.0
Hırvatistan	:	:	:	:	:	:	:	:	:	:	:	:
Romanya	:	:	:	154	59.1	45.8	45.7	34.5	22.5	15.3	11.9	9.1
Türkiye	106.2	93.6	79.4	85.6	82.1	61.4	53.2	56.8	47.0	25.3	10.1	8.1

Kaynak: Eurostat, "Inflation Rate"

http://epp.eurostat.ec.europa.eu/portal/page?_pageid=1996.39140985&_dad=portal&_schema=PORTAL&screen=detailref&language=en&product=STRIND_ECOBAC&root=STRIND_ECOBAC/ecobac/eb040, 5 Şubat 2006.

Kalça, Adem, "Bilgi Toplumu Sürecinde Türkiye'nin AB'ye üye Olabilirliği", 1997, s.4.
<http://inet-tr.org.tr/inetconf8/bildiri/47.doc>

Enflasyon kriteri açısından Türkiye'ye bakıldığında referans değeri tam olarak yakalayamasa da bu değere önemli ölçüde yakınlaştığı açıktır. Enflasyon, 2005 yılı itibariyle %8,1 olarak gerçekleşmiştir. Ekonomideki olumlu gelişmelerin sürmesiyle enflasyon oranının ilerleyen dönemde referans değere daha da yaklaşması beklenmektedir. Türkiye'nin 2006, 2007 ve 2008 yılları için öngördüğü enflasyon hedefleri ise sırasıyla %5, %4 ve % 4'tür. Bu rakamların referans değere önceki yıllara oranla nedenli yaklaştığı açık bir şekilde görülmektedir. Ancak Avrupa'nın referans değeri şayet bu düzeyde kalmaya devam ederse ve Türkiye beklediği hedefleri tutturursa dahi referans değeri yakalayamayacaktır.

Enflasyon verilerine yeni 10 üye açısından bakıldığında, Estonya, Letonya, Litvanya, Slovakya, Macaristan referans 2005 yılı değeri olan %2.5'e göre kriteri yakalayamamış ülkelerdirler. Diğer beş ülke ise bu kriteri yakalamıştır.

Bu verilere Avrupa Birliği'ne aday ülkeler (Türkiye, Romanya, Hırvatistan ve Bulgaristan) açısından bakıldığında ise ülkeler, 2005 yılında referans değer yakalayamamıştır.

b. Faiz Kriteri

Maastricht Antlaşması'nda, bir ülkenin parasal birliğe katılabilmesi için, herhangi bir üye ülkede uygulanan uzun vadeli faiz oranları 12 aylık dönem itibariyle, fiyat istikrarı alanında en iyi performans gösteren 3 ülkenin faiz oranını 2 puandan fazla aşamayacaktır. AB-15 ülkelerinde yıllar itibariyle faiz oranlarının birbirine yaklaştığı görülmektedir. 2004 yılında AB-15 ortalama faiz oranı % 3,42 olup, % 4,6 ile en yüksek oran İngiltere'de, % 2,6 ile en düşük oran Lüksemburg'da gerçekleşmiştir.

Türkiye'de faiz oranı 2005 yılında % 16,2'dir. Faiz oranları, önceki yıllara oranla düşüş eğiliminde de olsa AB ülkelerine kıyasla yüksektir. İlerleyen dönemde ülkemizde faiz oranlarının daha da düşmesi ve referans değere yaklaşması beklenmektedir. OECD'nin 2006 ve 2007 yılları için Türkiye faiz oranı tahminini sırasıyla % 12,1 ve % 10,32'tür. Bu rakamlar Türkiye'nin Avrupa Birliği faiz oranı kriterine oldukça yaklaştığını göstermektedir.

Tablo 8 : Avrupa Birliği'ne Üye ve Aday ülkelerin Uzun Dönem Faiz Oranları (1994-2005)

ÜLKELER	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005
Euro-alanı	8.18	8.73	7.23	5.99	4.71	4.66	5.44	5.03	4.91	4.14	4.12	3.42
Euro-alanı (12 ülke)	:	:	:	:	4.71	4.66	5.44	5.03	4.91	4.14	4.12	3.42
Belçika	7.75	7.48	6.49	5.75	4.75	4.75	5.59	5.13	4.99	4.18	4.15	3.43
Çek Cumhuriyeti	:	-	-	-	-	-	6.94	6.31	4.87	:	:	:
Danimarka	7.83	8.27	7.19	6.26	4.94	4.91	5.64	5.08	5.06	4.31	4.30	3.40
Almanya	6.87	6.85	6.22	5.64	4.57	4.49	5.26	4.80	4.78	4.07	4.04	3.35
Estonya	:	-	-	-	-	11.09	7.43	7.78	6.71	-	-	-
Yunanistan	20.72	17.02	14.46	9.92	8.48	6.30	6.10	5.30	5.12	4.27	4.26	3.59
İspanya	9.99	11.27	8.74	6.40	4.83	4.73	5.53	5.12	4.96	4.12	4.10	3.39
Fransa	7.22	7.54	6.31	5.58	4.64	4.61	5.39	4.94	4.86	4.13	4.10	3.41
İrlanda	7.92	8.25	7.29	6.29	4.80	4.71	5.51	5.01	5.01	4.13	4.08	3.33
İtalya	10.52	12.21	9.40	6.86	4.88	4.73	5.58	5.19	5.03	4.25	4.26	3.56
Kıbrıs	:	-	-	6.93	6.74	7.36	7.55	7.65	5.37	4.70	6.08	5.16
Letonya	:	:	:	:	:	14,20	11,87	11,17	7,97	:	4,85	3,53
Litvanya	:	-	-	-	-	-	-	-	5.97	5.22	4.43	3.73
Lüksemburg	7,2	7,2	6,3	5,6	4,7	4,7	5,5	4,9	4,7	3,3	2,8	2,5
Macaristan	:	-	-	-	-	9.91	8.55	7.94	7.09	6.83	8.19	6.60
Malta	:	:	:	:	:	:	5.75	6.11	5.74	4.98	4.68	4.57
Hollanda	6.86	6.90	6.15	5.58	4.63	4.63	5.40	4.96	4.89	4.12	4.10	3.37
Avusturya	7.03	7.14	6.32	5.68	4.71	4.68	5.56	5.07	4.97	4.15	4.15	3.39
Polonya	:	-	-	-	-	9.53	11.79	10.68	7.32	5.78	6.92	5.23
Portekiz	10.48	11.47	8.56	6.36	4.88	4.78	5.59	5.16	5.01	4.18	4.14	3.44
Slovenya	:	-	-	-	-	12,38	15,77	15,05	13,17	-	2,49	3,81
Slovakya	:	-	-	-	-	-	8.33	8.05	6.91	4.99	5.02	3.52
Finlandiya	9.04	8.79	7.08	5.96	4.79	4.72	5.48	5.04	4.98	4.13	4.11	3.35
İsveç	9.70	10.24	8.03	6.62	4.99	4.98	5.37	5.11	5.30	4.64	4.42	3.38
İngiltere	8.15	8.36	7.94	7.13	5.60	5.01	5.33	5.01	4.91	4.58	4.93	4.46
Bulgaristan	:	-	-	-	-	-	:	:	8.26	6.42	5.25	3.80
Romanya	-	-	-	-	-	74.2	51.9	42,2	27	-	-	-
Türkiye							37,7	99,6	63,5	44,1	24,9	16,2

Kaynak: Eurostat, "Long-Term Interest Rates"

http://epp.eurostat.ec.europa.eu/portal/page?_pageid=1996.39140985&_dad=portal&_schema=PORTAL&screen=detailref&language=en&product=Yearlies_new_economy&root=Yearlies_new_economy/B/B3/B32/dbc12048, 5 Şubat 2006.

c. Döviz Kuru Kriteri

Ekonomik ve Parasal Birliğin son aşamasına geçiş öncesinde üye ülke ekonomileri arasındaki farklılıkların giderilebilmesi için getirilen kriterlerden döviz kuru kriterine göre, Son iki yıl itibariyle üye ülke parası diğer bir üye ülke parası karşısında devalüe edilmemiş olması gerekmektedir. Üye devletlerin para birimleri diğer Avrupa paraları karşısında yeterince istikrarlı olmalıdır. Üye devletler devalüasyonlar olmaksızın Avrupa Para Sistemi'nin döviz kurları mekanizmasında öngörülen normal dalgalanma marjlarına uymalıdır. Bu anlamda günümüz itibariyle AB ülkelerine bakıldığında, 12 ülke Euro para birimini kullanmaktadır. Dolayısıyla bu ülkelerin döviz kurlarına müdahale şansı yoktur. Avrupa Birliği'ne üye olduğu halde Parasal Birliğe dahil olmayan ülkeler ile Türkiye'de de son iki yıl içerisinde, ülke paralarını diğer bir üye ülke parası karşısında devalüe etmemişlerdir. 2002 yılında Türkiye'de, dalgalı kur rejiminin tamamen yerleşmesi öngörülmüş, bu çerçevede, yıl başında, Merkez Bankası'nın sadece kurlardaki aşırı dalgalanmaların önlenmesi amacıyla, kurların seviyesine yönelik olmayan sınırlı müdahalelerde bulunacağı, bunun yanı sıra döviz rezervlerini arttırmak için şeffaf döviz alım ihaleleri yapacağı açıklanmıştır. Merkez Bankası, şimdiye kadar olduğu gibi, sınırlı kalmak kaydıyla kurlarda aşırı dalgalanma görüldüğünde alış ya da satış yönünde müdahalelerde bulunabilecektir.

2. Mali Disiplini Sağlama Kriterleri

a. Borç Kriteri

Maastricht Antlaşması'na göre, bir ülkenin parasal birliğe katılabilmesi için, üye ülke devlet borçlarının GSYİH'sına oranı % 60'ı geçmemelidir.

Tablo 9'da Avrupa Birliği'ne Üye ve Aday ülkelerin Devlet Borçlarının GSYİH'larına Oranları yer almaktadır. 1994 ve 2005 yılları arasında ülkelerin borç kriterlerine bakıldığında kimi ülkelerin devlet borçlarının GSYİH'sına oranı giderek artış gösterdiği, (Çek Cumhuriyeti, Almanya, Fransa, Kıbrıs, Letonya, Litvanya,

Slovenya) kimi ÷lkelerde ise bu oranın giderek azalma eğilimi gösterdiği (Belçika, Danimarka, İrlanda, İtalya Hollanda, Finlandiya, İsveç, Bulgaristan) gör÷lmektedir. Bu ÷lkelerin dışında kalan ÷lkelerde ise devlet borçlarının GSYİH'larına oranlarının bir dalgalanma halinde olduğu açıktır.

AB Resmi istatistik kurumu Eurostat'ın verilerine göre AB'de kamu net borç stokunun gayri safi yurtiçi hasılaya oranı, 2005 yılında yüzde 63,4 seviyesinde gerçekleşmiştir. AB-25 ÷lkelerinde 2005 yılında en yüksek oran % 107.5 ile Yunanistan'da, en düşük oran ise % 4.8 ile Estonya'da kaydedilmiştir. 25 üyeli Avrupa Birliği ÷lkelerin genel ortalaması ise %63.4 olarak gerçekleşmiş ve referans değerden %3.4'lük bir uzaklaşma ortaya çıkmıştır. AB 15 ÷lkelerinin ise genel ortalaması ise %64.6 olarak gerçekleşmiş ve referans değerden sadece %4.6'lık bir uzaklaşma meydana gelmiştir.

Euro alanı Avrupa Birliği üye devletlerinde ise oran %70.8 olarak gerçekleşmiş ve referans değerin %10.8 aşmış bulunmaktadır. Bu durum aslında pek normal değerdir. Çünkü Euro alanı Avrupa ÷lkelerinin devlet borçlarının GSYİH'larına oranı % 70.8 iken, Euro alanı dışında kalan AB ÷lkelerinin devlet borçlarının GSYİH'larına oranı %38.7'dir.

Geçmiş senelerde Türkiye için önemli bir sorun teşkil eden Toplam Borçlanma / GSYİH oranı 2001 yılından bu yana büyük ölçüde azalmıştır. Nitekim bu oran 2005 yılında % 55,8 olarak gerçekleşmiş hem referans değer yakalanmış hem de AB ortalamasının bile altına inerek borcun sürdürülebilirliği konusunda çok büyük mesafe kat edilmiştir.

Ülkelerin en önemli borçluluk göstergesi olarak kabul edilen kamu net borç stokunun gayri safi yurtiçi hasılaya oranında 2005 yılı itibariyle AB, Türkiye'nin gerisinde kalmıştır.

Tablo 9 : Avrupa Birliği'ne Üye ve Aday ülkelerin Devlet Borçlarının GSYİH'larına Oranları (1994-2005)

ÜLKELER	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005
AB (25)	:	:	:	:	67.5	66.7	62.9	62.0	61.4	63.0	63.4	63.4
AB (15)	66.4	70.8	72.6	71.0	68.9	67.9	64.1	63.1	62.5	64.0	64.3	64.6
Euro-alanı	:	:	:	:	:	:	:	69.3	69.2	70.4	70.8	70.8
Belçika	135	134.0	130.2	124.8	119.6	114.8	109.1	108.0	105.4	100.0	95.7	93.3
Çek Cumhuriyeti	:	:	:	12.2	12.9	13.4	18.2	26.3	29.8	36.8	36.8	30.5
Danimarka	77.4	73.2	69.7	65.7	61.2	57.7	52.3	48.0	47.6	45.0	43.2	35.8
Almanya	49.3	57.0	59.8	61.0	60.9	61.2	60.2	59.6	61.2	64.8	66.4	67.7
Estonya	:	:	:	6.4	5.6	6.0	4.7	4.7	5.8	6.0	5.5	4.8
Yunanistan	107	108.7	111.3	108.2	105.8	105.2	114.0	114.4	111.6	108.8	109.3	107.5
İspanya	61.1	63.9	68.1	66.6	64.6	63.1	61.1	56.3	53.2	49.4	46.9	43.2
Fransa	48.4	54.6	57.1	59.3	59.5	58.5	56.8	56.8	58.8	63.2	65.1	66.8
İrlanda	89.6	81.8	73.3	64.5	53.8	48.6	38.3	35.9	32.4	31.5	29.8	27.6
İtalya	124.	124.3	123.1	120.5	116.7	115.5	111.2	110.9	108.3	106.8	106.5	106.4
Kıbrıs	:	:	:	:	61.6	62.0	61.6	61.9	65.2	69.8	72.0	70.3
Letonya	:	:	:	:	9.8	12.6	12.9	15.0	14.2	14.6	14.7	11.9
Litvanya	:	:	:	15.2	16.5	23.0	23.8	22.9	22.4	21.4	19.6	18.7
Lüksemburg	6.3	6.7	7.2	6.8	6.3	5.9	5.5	6.7	6.8	6.7	6.6	6.2
Macaristan	:	:	:	64.2	61.9	61.2	55.4	52.2	55.5	57.4	57.4	58.4
Malta	:	:	:	51.5	64.9	56.8	56.4	63.5	63.2	72.8	75.9	74.7
Hollanda	76.4	77.2	75.2	69.9	66.8	63.1	55.9	51.5	51.3	52.6	53.1	52.9
Avusturya	63.4	67.9	67.6	63.8	64.2	66.5	67.0	67.0	66.7	65.1	64.3	62.9
Polonya	:	:	:	44.0	39.1	40.3	36.8	36.7	41.2	45.3	43.6	42.5
Portekiz	62.1	64.3	62.9	59.1	55.0	54.3	53.3	53.6	56.1	57.7	59.4	63.9
Slovenya	:	:	:	:	23.6	24.9	27.4	28.4	29.8	29.4	29.8	29.1
Slovakya	:	:	30.6	33.1	34.0	47.2	49.9	49.2	43.7	43.1	42.5	34.5
Finlandiya	58.0	57.1	57.1	54.1	48.6	47.0	44.6	43.6	42.3	45.2	45.1	41.1
İsveç	73.9	73.7	73.5	70.6	68.1	62.7	52.8	54.3	52.4	52.0	51.1	50.3
İngiltere	48.6	51.8	52.3	50.8	47.7	45.1	42.0	38.7	38.2	39.7	41.5	42.8
Bulgaristan	:	:	:	105.1	79.6	79.3	73.6	66.2	54.0	46.3	38.8	
Hırvatistan	:	:	:	:	:	:	:	40.1	39.9	41.5	44.2	
Romanya	:	:	:	16.5	17.8	24.2	22.7	23.2	23.3	21.3	18.5	
Türkiye	:	:	:	55.6	52.3	69.2	58.0	105.2	94.3	87.2	63,4	55,8

Kaynak: Eurostat, "General Government Dept"

http://epp.eurostat.ec.europa.eu/portal/page?_pageid=1996.39140985&_dad=portal&_schema=PORTAL&screen=detailref&language=en&product=STRIND_ECOBAC&root=STRIND_ECOBAC/ecobac/eb070, 5 Şubat 2006.

Maastricht Antlaşması Kriterine göre, bir devletin toplam borcu "tatmin edici orana yakın bir referans değerine yaklaşıyor ve yeterli ölçüde azalma gösteriyor" ise %60'ın üzerindeki borç/GSYİH oranının aşırı olduğu kanaatine varılmayacaktır. [madde 104 c(b)]. Ve 104(b). Bu maddenin sebebi bir seri Avrupa ülkesinin kamu borçlarının GSYİH'ya oranının %60'dan daha fazla olması olup, Yunanistan ve İtalya gibi ülkelerde bu oran %100'ün üzerindedir. Basit hesaplamalar dahi zorunlu kamu harcamalarının kısılmasıyla bile, bu ülkelerde kamu borçlarının GSYİH'ya oranının uzun bir süre %60'a inmesinin imkansız olduğunu göstermektedir. Bu madde hükmünün nedeni, AB ülkelerinin pek çoğunun sahip olduğu kamu borcunun GSYİH'ya oranlarının %60'ın üzerinde olmasıdır ki aynı oranlar İtalya, Yunanistan ve Belçika da %100'ün üstündedir. Basit hesaplamalar ortaya koymaktadır ki daha büyük mali kısıtlamalar dahi bu ülkelerde uzun bir müddet ne borç/GSYİH oranının %60'a düşmesini ne de kamu kesiminin ödeme gücü için böyle bir indirim imkansız olduğunu göstermektedir. Bu bağlamda, Avrupa Birliği Komisyonu tarafından (1995) son zamanda onaylanan "Avrupa Yaklaşım Raporu", yüksek borçlu ülkelerin Avrupa Para Birliği'ne katılım sürecinde borçlarını önemli ölçüde azalttıkları sürece Avrupa Para Birliği'ne katılmalarına izin verileceğini ifade etmektedir. Grup, borç/GSYİH oranını 1991'de %100'lerden 1995'te %80'lere yakın bir düzeye düşüren İrlanda'yı ve 1997 yılı sonuna kadar bu oranları düşürmeyi uman Belçika (%130'un üzerindeki borç oranıyla) ve Danimarka'yı (%80'nin üzerindeki oranıyla) da içermektedir.²⁶

b. Bütçe Açığı Kriteri

Maastricht Antlaşması'nda, bir ülkenin parasal birliğe katılabilmesi için, üye ülke bütçe açığının GSYİH'sına oranı %3'ü geçmemelidir. Bu kriteri diğer kriterlerden ayıran nokta ise kriterin Maastricht Antlaşması'nın dışında bir de İstikrar ve Büyüme Paketi (İBP) ile koruma altına alınmış olmasıdır.

²⁶ Corsetti, Giancarlo – Raubuni, Nauriel, "Denk Bütçe Kuralları Üzerine Amerikan Yaklaşımları Karşısında Avrupa Yaklaşımları", çev. Haluk Egeli, *Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Cilt V, Sayı 2, İzmir, 2003, s.60 -61.

Yukarıda açıklandığı üzere Maastricht Antlaşması'nın, enflasyon oranı, faiz oranları ve döviz kurları ile ilgili kriterleri, parasal disiplini sağlama koşullarıdır. Bütçe açığı/GSYİH oranı ve toplam devlet borçları/GSYİH oranı kriterleri ise, mali disiplini sağlamaya dönük koşullardır. Aslında mali disiplini sağlama koşulları parasal disiplini sağlamak amacıyla Maastricht kriterlerinin arasına ilave edilmiştir.

Avrupa Merkez Bankası'nın Birlik ölçeğinde fiyat istikrarı amacına odaklanmış para politikası yürütmesi ve elindeki araçları bu doğrultuda kullanması söz konusudur. Oysa maliye politikası yürütme yetkisi ve araçları üye ülkelerin ellerinde olduğu için, Avrupa Merkez Bankası, üye ülkelerin para politikası hedeflerine ters düşecek mali politikaları oluşturma riskini bertaraf etmek üzere, bu politikaları baskı altına almaya dönük bazı düzenlemeler getirmiştir. Bu düzenlemeler üye ülkelerin fiyat istikrarı hedefinden sapmaya yol açacak faizleri yükseltme riskini yok etmek üzere, mali disiplini sağlama koşulları olarak da adlandırılan kriterler, antlaşma metnine ilave edilmiştir.

Böylece Avrupa Merkez Bankası birincil hedefi olan fiyat istikrarını sağlamaya çalışırken, güvenilirliğini de güçlendirmeyi amaçlamaktadır. Antlaşmanın bütçeye ilişkin hükümlerinin temel mantığı şöyle açıklanabilir ; para birliğine dahil ülkelerde yüksek düzeyde kamu borçlanması ve bütçe açıkları Euro'nun istikrarını tehdit eder. çünkü borçlanma zincirine yol açabilir, dolayısıyla da mali sıkıntı içinde olan ülkeleri kurtarması için Avrupa Merkez Bankası üzerinde baskı oluşur. İşte daha sonra ayrıntıları ile açıklanacağı gibi, İstikrar ve Büyüme Paketi ile getirilen "Aşırı Açık Prosedürü", üye ülkeleri mali krizlere girmekten alı koymak üzere tasarlanmış bir mekanizmadır. Bu haliyle İstikrar Paketi, Euro Bölgesi içinde fiyat istikrarını sağlamayı amaçlayan bir düzenlemenin önemli bir parçasını oluşturur.²⁷

Maastricht Antlaşması'nda ve İstikrar ve Büyüme Paketi'nde korunmaya çalışılan bütçe açığı kriterinin önemine ve konu ile bağlantısı hakkında genel açıklamalarda bulunduktan sonra şimdi bu kriter karşısında ülkelerin genel durumu incelenecektir.

²⁷ TUSIAD, a.g.e., s.29.

Tablo 10 : Avrupa Birliği'ne Üye ve Aday ülkelerin Bütçe açıkları /GSYİH Oranları (1994-2005)

ÜLKELER	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005
AB (25)					-1.7	0.8	0.8	-1.3	-2.3	-3.0	-2.6	-2.3
AB (15)	:	:	-4.2	-2.4	-1.6	-0.7	1.0	-1.2	-2.2	-2.9	-2.6	-2.3
Euro-alanı	:	:	:	:	:	:	:	-1.9	-2.5	-3.0	-2.7	-2.4
Belçika	-5.0	-4.3	-3.8	-2.0	-0.7	-0.4	0.2	0.6	0.0	0.1	0.0	0.1
Çek Cumhuriyeti	:	:	:	-2.5	-5.0	-3.6	-3.7	-5.9	-6.8	-12.5	-3.0	-2.6
Danimarka	-3.2	-3.1	-1.9	-0.5	0.2	2.4	1.7	2.6	1.4	1.0	2.3	4.9
Almanya	-2.4	-3.3	-3.4	-2.7	-2.2	-1.5	1.3	-2.9	-3.8	-4.1	-3.7	-3.3
Estonya	:	:	:	1.9	-0.3	-3.7	-0.6	0.3	1.5	2.6	1.7	1.6
Yunanistan	-9.4	-10.2	-7.4	-4.0	-2.5	-1.8	-4.1	-6.1	-4.9	-5.7	-6.6	-4.5
İspanya	:	:	-4.9	-3.2	-3.0	-1.2	-0.9	-0.5	-0.3	0.0	-0.1	1.1
Fransa	-5.5	-5.5	-4.1	-3.0	-2.7	-1.8	-1.4	-1.6	-3.2	-4.2	-3.6	-2.9
İrlanda	-2.0	-2.1	-0.1	1.1	2.4	2.4	4.4	0.8	-0.4	0.2	1.4	1.0
İtalya	-9.3	-7.6	-7.1	-2.7	-2.8	-1.7	-0.6	-3.2	-2.7	-3.2	-3.2	-4.1
Kıbrıs	:	:	:	:	-4.3	-4.5	-2.4	-2.3	-4.5	-6.3	-4.1	-2.4
Letonya	:	:	:	:	-0.6	-4.9	-2.8	-2.1	-2.3	-1.2	-0.9	0.2
Litvanya	:	:	:	-1.1	-3.0	-5.6	-2.5	-2.0	-1.4	-1.2	-1.4	-0.5
Lüksemburg	2.7	2.1	1.9	3.2	3.2	3.7	6.0	6.1	2.1	0.2	-0.6	-1.9
Macaristan	:	:	:	-6.8	-8.0	-5.6	-3.0	-3.5	-8.5	-6.5	-5.4	-6.1
Malta	:	:	:	-10.7	-10.8	-7.6	-6.2	-6.6	-5.8	-10.4	-5.1	-3.3
Hollanda	-3.5	-4.2	-1.8	-1.1	-0.8	0.7	2.2	-0.2	-2.0	-3.2	-2.1	-0.3
Avusturya	-4.9	-5.6	-3.9	-1.8	-2.3	-2.2	-1.5	0.1	-0.4	-1.2	-1.0	-1.5
Polonya	:	:	:	-4.0	-2.1	-1.4	-0.7	-3.7	-3.3	-4.8	-3.9	-2.5
Portekiz	-6.6	-4.5	-4.0	-3.0	-2.6	-2.8	-2.8	-4.2	-2.8	-2.9	-3.0	-6.0
Slovenya	:	:	:	:	-2.2	-2.1	-3.5	-3.9	-2.7	-2.7	-2.1	-1.8
Slovakya	:	:	:	-5.5	-4.7	-6.4	-12.3	-6.6	-7.8	-3.8	-3.1	-2.9
Finlandiya	-5.7	-3.7	-3.2	-1.5	1.5	2.2	7.1	5.2	4.3	2.5	2.1	2.6
İsveç	-9.3	-7.0	-2.7	-0.9	1.8	2.5	5.1	2.5	-0.3	0.2	1.6	2.9
İngiltere	-6.8	-5.7	-4.3	-2.0	0.2	1.0	3.8	0.7	-1.6	-3.3	-3.1	-3.6
Bulgaristan	:	:	:	-0.3	1.7	0.4	-0.5	1.4	-0.2	0.6	1.3	:
Hırvatistan	:	:	:	:	:	:	:	-6.5	-4.2	-4.6	-5.2	:
Romanya	:	:	:	-4.5	-4.4	-2.1	-3.8	-3.5	-2.0	-2.0	-1.4	:
Türkiye	:	:	:	-13.4	-11.9	-21.8	-11.0	-29.8	-12.3	-9.7	-3.6	-3.4
İzlanda	-4.7	-3.0	-1.6	-0.0	0.5	2.4	2.5	0.2	-0.4	-1.6	0.1	:
Norveç	0.4	3.4	6.5	7.8	3.5	5.8	14.4	13.6	9.1	7.7	11.5	:
İsviçre	-1.9	-1.3	-1.5	-1.5	0.0	-0.8	0.9	-0.3	-0.8	:	:	:
ABD	-3.6	-3.1	-2.2	-0.8	0.4	0.9	1.6	-0.4	-3.8	-4.6	-4.4	:
Japonya	-3.8	-4.7	-5.1	-3.8	-5.5	-7.2	-7.5	-6.1	-7.9	-7.7	-6.5	:

Kaynak: Eurostat, "Public Balance"

http://epp.eurostat.ec.europa.eu/portal/page?_pageid=1996.39140985&_dad=portal&_schema=PORTAL&screen=detailref&language=en&product=STRIND_ECOBAC&root=STRIND_ECOBAC/ecobac/eb060, 5 Şubat 2006.

Bu bölümde sadece referans değeri karşısında üye ülkelerin durumu açıklanacaktır. Referans değeri aşan ülkelerin İBP karşısında yaptırma tabii tutulup tutulmayacağı ise uygulamada İstikrar ve Büyüme Paketi başlığı adı altına incelenecektir.

Tablo 10 Avrupa Birliği'ne Üye ve Aday ülkelerin Bütçe açıklarının GSYİH'larına Oranlarını vermektedir. 1994 ve 2005 yılları arasında Avrupa Birliği'ne üye ülkelerin bütçe kriterlerine bakıldığında, genel olarak Avrupa Birliği'ne üye ülkelerin bütçe açıklarının GSYİH'sına oranı giderek azalış göstermiştir. Bu azalışın sebebi ise Maastricht Antlaşması ve İstikrar ve Büyüme Paketi'nin yaptırımlarıdır.

AB-25 ülkelerinde 2005 yılında en yüksek bütçe açığı oranı %-6.1 ile Macaristan'da gerçekleşirken, bu ülkeyi hemen arkasından % -6.0 ile Portekiz izlemektedir. En yüksek bütçe fazlası veren ülke ise %+4.9 ile Danimarka'dır . 2005 yılı itibariyle AB-25 ülkelerinin bütçe açığı/GSYİH oranı genel ortalaması ise %-2.3'tür. AB-15 ülkelerinde de genel ortalamanın yine %-2.3 olarak gerçekleştiği görülmektedir. Euro alanı Avrupa Birliği üye devletlerinde ise bu oran % -2.4'tür. Euro alanı ülkelerinin de aşağı yukarı aynı durumda olduğu söylenebilir. Fakat İBP'ye göre üye devletlerin her birinin ayrı ayrı değerlendirilmesi gerekmektedir. Ancak verilen rakamlar Avrupa'nın genel durumunu göstermesi açısından önemlidir.

2005 yılı itibariyle %-3 referans değeri aşan ülkeler, Almanya(%-3.3), Yunanistan (%-4.5), İtalya (%-4.1), Macaristan (%-6.1), Malta(%3.3), Portekiz (%6.0) ve İngiltere'dir. (%-3.6)

Geçmiş senelerde Türkiye'nin bütçe açığının GSYİH'sına oranı oldukça yüksek iken, örneğin 2002 yılında %-29.8, 2004 ve 2005 yıllarında referans değere oldukça yaklaşmıştır. Türkiye'nin bütçe açığı/GSYİH oranı 2004 yılında %3.6 ve 2005 yılında %3,4 olarak gerçekleşmiştir. Bu oranın 2006 yılı bütçesi için %2.4 olması öngörülmektedir. Şayet Türkiye öngördüğü hedefi gerçekleştirebilirse bütçe kriterinde de hedefi yakalamış olacaktır. Türkiye'nin bütçe açığının GSYİH'sına oranının son yıllarda bu hızda düşüşünün en önemli sebebi, faiz ödemelerinin GSYİH'ya oranla azalmasıdır.

II. İSTİKRAR VE BÜYÜME PAKTI VE İŞLEYİŞ MEKANİZMASI

A. İstikrar ve Büyüme Pakti'nin Genel Çerçevesi

İktisat teorisine göre, güçlü bir makroekonomik yapı yüksek ve istikrarlı gelişme ve ekonomik büyümeyi sürdürmek için gereklidir. Güçlü bir makroekonomik yapı da aşağıdaki şu üç unsuru içermelidir. ;

- Siyasetçilerin kamu güveni sağlamaları için :Kredibilite (güvenilirlik)
- Ekonomik gelişmelere karşı tam ve dakik cevap sağlamak : Esneklik
- Yapının yaygın bir desteği olduğu anlamına gelen :Yasallık

Güçlü bir makroekonomik yapı, gelişim ve istihdamın yüksek ve istikrarlı düzeyde kalması için gereklidir, özellikle de uzun dönem ekonomik istikrarın gerçekleşmesi açısından önemlidir. İstikrar, bireylerin ve devletin uzun dönem için daha etkili plan yapmasına, fiziksel ve beşeri yatırımındaki miktar ve kaliteyi geliştirmeye ve üretimi arttırmaya yardım eder. Güçlü makroekonomik yapılar, şokların daha hızla yayıldığı entegre bir global ekonomide belirsizliği azaltabilir.²⁸

İstikrar ve Büyüme Pakti Avrupa Birliği'nde yukarıda açıklanan güçlü ve etkili makro ekonomik yapıları oluşturmak üzere, 1 Ocak 1999 tarihinde ve tek para politikasına geçiş ile birlikte yürürlüğe giren ve Maastricht Antlaşması'nın mali disiplinini sağlamaya dönük düzenlemelerini (bütçe açığı kriteri) kuvvetlendirmeyi sağlayan ve üye ülkelerin imza koyduğu bir temel belgedir. Antlaşmanın temel mantığında, üye ülkelerin aşırı açıklarının ardından gelen yüksek borçlanma oranlarının Euro'nun istikrarını olumsuz bir şekilde etkileyeceği düşüncesi yer alır. Çünkü aşırı açıkların getirdiği yüksek borçlanma oranları tekrar bir borç döngüsüne yol açabilir. Diğer bir ifade ile borcun borçla finansmanı söz konusu olabilir. Bu durum ise ülkelerin kamu mali sistemini zayıflatır. Zayıf kamu mali sistemine sahip ülkeleri kurtarması için

²⁸ HM Treasury, "The Stability and Growth Pact: A Discussion Paper", London, March 2004, p.3. http://www.hm-treasury.gov.uk/media/0E5/B3/stability_pact_276.pdf, 4 Temmuz 2004.

Avrupa Merkez Bankası üzerinde baskı oluşturur. Dolayısıyla Euro'nun istikrarını ve özellikle Birlik ölçeğinde fiyat istikrarını olumsuz bir şekilde etkileyecektir.

Pakt'ın temelleri, 1995 yılı Aralık ayında Madrid'de gerçekleştirilen Zirve toplantısında atılmıştır. Ekonomik ve Parasal Birliğin ikinci aşamasında bütçe disiplinin sağlanmasına verilen önem teyid edilmiş ve 1996 yılı Aralık ayında gerçekleştirilen Dublin Zirvesi'nde anılan Pakt'ın temel unsurlarına ilişkin olarak uzlaşma sağlanmıştır. Kararda Maastricht Antlaşması'nda yer alan ekonomik kriterler arasında sıralanan bütçe açığının ilgili ülke GSYİH'nin % 3'ünü aşmaması gereği bir kez daha vurgulanmış ve kriterlerde herhangi bir değişiklik öngörülmemiştir.

İstikrar ve Büyüme Paktı, Amsterdam Zirvesi sonuç Belgesi'nin I sayılı ekinde yer alan Karar ile Konsey tarafından hazırlanmış olan, birisi bütçe gözetiminin güçlendirilmesi ve ekonomik politikaların güçlendirilmesi ve koordinasyonu, diğeri ise sürekli bütçe açıklarına ilişkin prosedürün uygulamaya konulmasının hızlandırılmasına ilişkin olmak üzere, iki yönetmelikten oluşmaktadır. Karar kapsamında, bu çerçevedeki düzenlemelerin bir an önce uygulamaya konulmasını teminen, üye ülkeler, Konsey ve Komisyon tarafından uyulması gereken temel esaslar tespit edilmiştir.²⁹

Euro bölgesi mali otoriteleri arasındaki koordinasyon ve paylaşılan bilgi çok önemlidir. Bireysel olarak her bir mali otoritenin Avrupa Merkez Bankası'nın karar alımında, sadece sınırlı bir etkisi vardır, fakat topluca daha büyük etkileri olabilir.

İstikrar ve Büyüme Paktı, Euro Bölgesinde mali politika koordinasyonu için anahtar mekanizmadır. İBP kontrolü altındaki 'gözetim süreci' Euro Bölgesi ülkelerinin birbirleriyle Mali politika planlarıyla ilgili bilgi paylaşmasına izin verir ve bu da politika koordinasyonuna yardımcıdır. Mali politikalar ve parasal otoriteler arasında paylaşılan bilgi ve koordinasyon aynı zamanda uygun bir politika birleşimini tüm Euro bölgesinde başarmak için de çok önemlidir.³⁰

Bir üye devletin gerçekleştireceği bir ekonomik etki diğer üye devletleri de etkiler ve bu durum Avrupa'da gelirlerin azalması refahın düşmesine sebep olabilir. Bu dışsallıkların içselleştirilmesi, politika koordinasyonuna gereksinim yaratır. Bu yüzden

²⁹ DTM, a.g.e., s.155.

³⁰ HM Treasury, a.g.m., p.12.

özerk ve birleşmemiş karar mercileri olduğunda bu şekilde bir politika koordinasyonu gereklidir.³¹

B. İstikrar ve Büyüme Paktı'nın İşleyiş Mekanizması

Avrupa Birliği'nde İstikrar ve Büyüme Paktı üç resmi belgeden oluşur. Bu belgeler;

- İstikrar ve Büyüme Paktı üzerine Avrupa Konseyi kararı, (Amsterdam, 17 Temmuz 1997)
- Aşırı açık Prosedürü'nün yönetiminin hızlandırması ve açıklaması hakkında 1467 / 97 numaralı Konsey tüzüğü,
- Bütçe pozisyonlarının izlenmesinin kuvvetlendirilmesi ve ekonomik politikaların izlenmesi ve koordinasyonu ile ilgili Haziran 1997 tarihli 1466/97no'lu Konsey tüzüğüdür.

1. Amsterdam Antlaşması ve İstikrar ve Büyüme Paktı'nda Kurumların Rolü

17 Haziran 1997 yılında imzalanan ve 2 Ağustos 1997 yılında resmi gazetede yayınlanan Amsterdam Antlaşması'nda İstikrar ve Büyüme Paktı ile ilgili olarak aşağıdaki açıklamalar yapılmıştır.

Avrupa Konseyi 1995 yılında Madrid'de Ekonomik ve Parasal Birliğin üçüncü aşamasında bütçe disiplininin kritik önemini kabul etmiştir. Altı ay sonra Floransa'da bu karar tekrarlanmıştır. Ekonomik ve Parasal Birliğin üçüncü aşamasında “üye ülkeler genel hükümet aşırı açığından kaçınmalıdır” görüşü giderek benimsenince, bu açıklamalar İstikrar ve Büyüme Paktı olarak bir antlaşma haline geline getirilmiştir.

³¹ Collignon, Stefan, “Is Europe Going Far Enough? Reflections on the EU's Economic Governance”, The London School of Economics and Political Science European Institute, December 2003, p.7.
<http://www.lse.ac.uk/collections/europeanInstitute/pdfs/EIworkingpaper2003-03.pdf>,
26 Aralık 2004.

Avrupa Konseyi, istihdam yaratmaya yardımcı olacak güçlü sürdürülebilir ekonomik büyüme ve fiyat istikrarı için koşulları kuvvetlendirme anlamına gelen, hükümetin mali durumunu korumasının altını önemle çizmiştir. Ulusal bütçe politikalarını bu şekilde oluşturmak ayrıca istikrara yöneltilmiş para politikalarını sağlamak açısından da zorunlu tutulmuştur. Üye ülkeler dengeye yakın veya fazla veren bütçeler ile devresel dalgalanmaların üstesinden gelmesine izin verecek şekilde bütçe açıklarını referans değere yakın tutacaklardır.

Avrupa Konseyi, İstikrar ve Büyüme Paktı'nın zamanında ve tam olarak uygulanması için gerekenlerin yapılması ile ilgili üye ülkelerin ve Avrupa Komisyonu'nun dikkatini çekmiştir. Konsey, taraflardan her bir birimin İstikrar ve Büyüme Paktı ile ilgili sorumluluklarının aşağıdaki gibi belirlenmesi konusunda anlaşmaya varmıştır.

— Üye Ülkeler

- *Orta vade de dengeye yakın veya fazla veren bütçe amacına uymayı üstlenmelidir.*
- *Kendilerine yapılan Konsey tavsiyeleri ve kendi inisiyatifleri ile madde 103(4)'e uygun olarak bütçe açığı oluşturmamaya çalışmalıdır.*
- *Düzeltilici bütçe hareketlerini, İstikrar ve Yakınlaşma Programları'nı mali disiplin hedeflerine ulaşacak şekilde bağlamalıdır.*
- *Aşırı açık riskini işaret eden bilgileri ertelemeden, düzeltilici bütçe ayarlamalarını başlatmalıdır.*
- *Durumun farkına vardıldıktan sonra mümkün olduğunca hızlı bir şekilde aşırı açıklarını düzeltmelidir.*
- *Şayet ekonomilerinde beklenmedik sert bir ekonomik gerilemeden dolayı bir bütçe açığı meydana gelirse kurallara başvurulmayacaktır.*

— Komisyon

- *İstikrar ve Büyüme Pakti'ni, etkili, zamanında, katı bir şekilde, antlaşma usulünce ve kendi inisiyatifi tam kullanarak uygulamalıdır.*
- *Konsey'in hızlı karar alabilmesi için raporlarını, görüşlerini ve, önerilerini geciktirilmeden hazırlayıp hızlı bir şekilde Konsey'e vermesi gerekmektedir.*
- *Aşırı açıkla ilgili bir risk gerçekleştiğinde veya planlanan kamu açığı referans değer olan GSYİH'nın % 3'ünü aştığında bir rapor hazırlamalıdır.*
- *GSYİH'nın %3'ünü aşan bir açığın aşırı olmadığını düşündüğünde ve bu düşüncesine Ekonomik ve Finansal Komiteden ayrıldığı takdirde Konsey'e bu durumun sebeplerini açıklayan bir yazı iletmelidir.*

— Konsey

- *Kendi yetkisi dahilinde, İstikrar ve Büyüme Pakti'ni dikkatli ve zamanında yönetim unsurları ile ilgilenmelidir.*
- *Üye ülkelerin Aşırı Açık Prosedürü ile ilgili olarak, son müracaat tarihlerini dikkate almalarını sağlamalıdır.*
- *Katılımcı üye devletler aşırı açık oluşumunu önlemek için gerekli adımları atmakta ihmalkar davrandıkları takdirde gerekli müeyyideyi her zaman için uygulamalıdır.*
- *Ceza verilmeyen ülkelerin cezaya çarptırılmamalarının sebeplerini açıklamak zorundadır.³²*

³² European Council Presidency Conclusions, "Resolution of the European Council on the Stability and Growth Pact" (Amsterdam, 17 June 1997) [Official Journal C 236 of 02.08.1997] <http://europa.eu/scadplus/leg/en/lvb/l25021.htm>, 25 Ekim 2004.

2. Aşırı Açık Prosedürü ve Erken Uyarı Mekanizması

a. Aşırı Açık Prosedürü

Antlaşmanın 104. maddesi, üye ülkeleri aşırı bütçe açıklarından kaçınmaya zorluyor. Her bir üye ülke bütçe disiplinlerini bütçe açığı GSYİH'lerinin %3'ünü ve borç oranları ise GSYİH'lerinin %60'ını aşmayacak şekilde ayarlamalıdır.

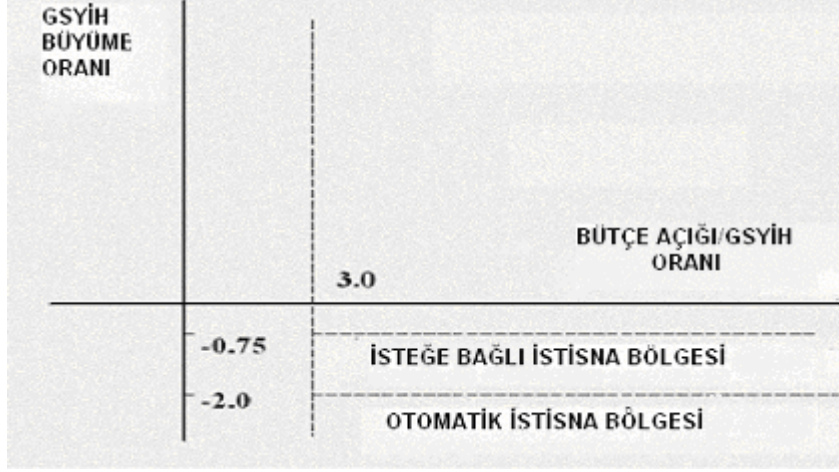
Madde 104 Aşırı Açık Prosedürü olarak adlandırılan bir prosedür ortaya koymaktadır. Bu prosedür Topluluk düzeyinde aşırı açığın tanımını, hesaplanmasını ve uygulanması gereken yaptırımları açıklar. İstikrar ve Büyüme Paketi bütçe disiplinin köşe taşıdır. Konsey, İstikrar ve Büyüme Paketi'ni daha etkili bir caydırıcı hale getirmek için özellikle (1467/97) numaralı Konsey tüzüğü ile bu prosedürü hazırlamıştır. Böylece anlaşma gerçekçi ve caydırıcı hale gelmiş olur. 1993'te devreye giren Maastricht Antlaşması'nın aşırı açık konusundaki eksik yönlerini gidermiş olur.

(1). Aşırı Açığın Tanımlanması Sorunu

Aşırı açık prosedürü'ne göre, bütçe açığı/GSYİH oranı %3 değerini aşan ülkeler aşırı açık oluşturmaktadırlar. Ancak aşağıdaki durumların gerçekleşmesi halinde %3 referans değerini aşan bir hükümetin, bütçe açığının beklenmedik ve geçici olduğu düşünülür. Ülke cezaya maruz kalmaz. Aşağıdaki şartlar dahilinde aşırı açığın beklenmedik ve geçici olduğuna karar verilir. Bu durumların dışında üye ülkelerin bütçe açıklarının GSYİH'lerinin %3 ünü aşması halinde gerekli süreç başlar.

- Açığın üye ülke kontrol dışı beklenmedik bir olaydan kaynaklanması ve genel hükümet mali pozisyonu üzerinde büyük bir etki olması.
- İhlalin söz konusu olduğu ülkenin GSYİH'sı o yıl içinde yüzde 2'den fazla gerilerse otomatik olarak askıya alınır. Eğer yüzde 0.75 ve 2 arasında gerilerse süreç isteğe bağlı olarak askıya alınabilir.

Şekil 3 : İstikrar ve Büyüme Pakti'nda İsteğe Bağlı ve Otomatik İstisna Bölgeleri

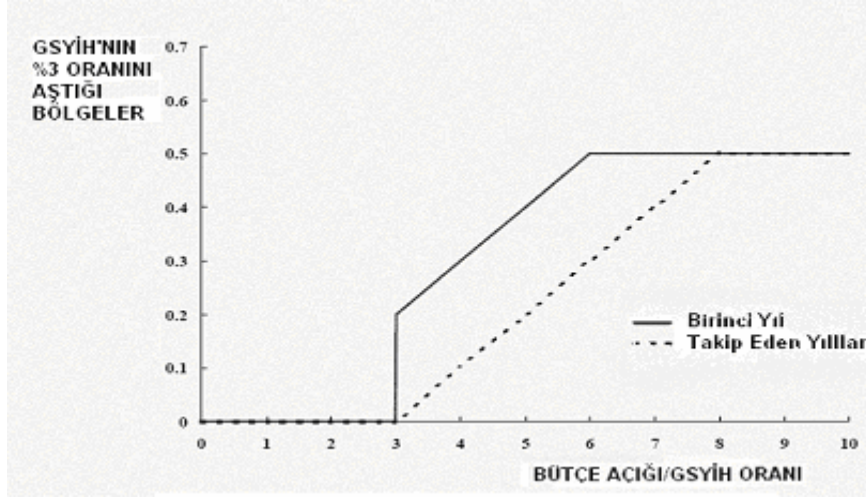
Kaynak : J. Peter, Neary, "The EU Stability Pact and the Case for European Monetary Union" University College Dublin, 11 November 1997,p.14.
<http://www.ucd.ie/economic/staff/pneary/writings/stabpact97.pdf>, 27Aralık 2004.

Konsey, açığın aşırı olduğuna karar verirse, ilgili üye ülkeye bir takım tavsiyelerde bulunur ve etkili düzenleyici adımın atılması için dört aylık bir zaman tanınır. Özel koşulların yokluğu halinde, aşırı açığın düzeltilmesini sağlayan adımlar bir sonraki yıl için devreye girer. Şayet, bir uyarıdan sonra üye ülke Konsey'in kararlarına uymayı başaramazsa, Konsey aşırı açığın varlığını gösteren verilerin raporlanmasından en geç on ay sonra ceza vermeye karar verir.

(2). Üye Devletlere Uygulanacak Yaptırımlar

Komisyon tarafından ilk yaptırım üye ülke tarafından yatırılacak olan faizsiz bir depozito şeklinde verilir. Depozitonun miktarı, üye ülkenin GSYİH'sının %0,2 şeklinde gerçekleşir, ve bu meblağ açığın büyüklüğüne bağlı olarak değişen bir rakamdır. Her bir takip eden yıl için Konsey ek depozito miktarını arttırabilir, fakat bu arttırma üye ülke GSYİH'sının %0.5'ini aşamaz. Konsey'in görüşüne bağlı olarak üye ülke iki yıl sonra aşırı açığını hala düzeltmemişse, bu depozito para cezasına dönüştürülebilir.

Şekil 4 : İstikrar ve Büyüme Pakti'nda Üye Devletlere Uygulanacak Yaptırım Metodu

Kaynak : J. Peter,a.g.m., p.14.

(3). Cezaların İptali

Konsey, ilgili üye ülke tarafından aşırı açığı düzenlemeye yönelik olarak kayda değer bir ilerlemeye bağlı olarak birkaç veya bütün cezaları iptal edebilir. Konsey aşırı açığın ortadan kalktığını düşünürse ödenmemiş cezaları da iptal eder. Fakat para cezasına dönüşmüş olan depozitolar geri ödenmez. Konsey cezalardan elde ettiği bu faiz gelirleri ve ceza tutarlarını aşırı açık vermeyen ülkelere GSYİH'larına düşecek pay kadarıyla dağıtır.³³

b. Erken Uyarı Mekanizması

Erken Uyarı Mekanizması, Aşırı Açık Prosedürü'nü tamamlayıcı olarak getirilmiş bir antlaşmadır. Bu antlaşma Komisyon'un önerileri ile Konsey'in, üye ülkelerde aşırı açığın oluşmadan önce dahi 1466/97 numaralı tüzük ile, erken uyarı sinyali verebilme hakkı tanımaktadır.

³³ Council Regulation, "Speeding Up and Clarifying The Implementation of The Excessive Deficit Procedure", No 1467/97 of 7 July 1997. [Official Journal L 209 of 02.08.1997] <http://europa.eu/scadplus/leg/en/lvb/125020.htm#AMENDINGACT>, 25 Ekim 2004.

1466/97 numaralı tüzüğün 6(2). ve 10(2). Maddeleri Konsey'in, üye devletlerin orta vadeli bütçe hedefinden veya bu hedefin ayarlama yolundan kayda değer uzaklaşması halinde, üye devletlere erken uyarı verme ve onların aşırı açık oluşturmalarını engelleme yolunu açıklar. Konsey, Madde 103(4)'e uygun olarak ilgili üye ülkeye zorunlu ayarlamaya gitmelerini sağlar.

Avrupa Toplulukları Antlaşması'nın madde 103(4) ve madde 99(4)'ü temel alan Erken Uyarı Mekanizması, Komisyon'un bir önerisine bağlı olarak Konsey'e, Ekonomik ve Parasal Birliğin işlerliğini tehlikeye atacak nitelikte bir harekette bulunan üye devlete öneride bulunmak için, nitelikli çoğunluk ile karar almasına olanak tanır.³⁴

3. İstikrar ve Yakınlaşma Programları

İstikrar ve Büyüme Paktı, bir Avrupa Konseyi önergesi ve iki tüzükten oluştuğunu ve bu tüzüklerden birinin Aşırı Açık Prosedürü diğerinin ise Bütçe Pozisyonlarının İzlenmesi ve Kuvvetlendirilmesi ile ilgili tüzük olduğunu daha önce belirtilmişti. Bütçe Pozisyonlarının İzlenmesi ve Kuvvetlendirilmesi ile ilgili tüzük üye ülkelerin ekonomi politikalarını koordine etme ve bütçe pozisyonlarını gözlemek üzere düzenlenmiştir. Tüzük, ekonomik ve parasal birliğin şeffaf yönetimi için bütçe disiplinini sağlamada temel bir dayanak teşkil eder. Sadece tek para yönetimine dahil olan üye devletleri değil, aynı zamanda tek paraya dahil olmayan üye devletleri de kapsar.

a. Orta Vadeli Bütçe Hedefleri

Her bir üye devlet bütçe pozisyonları ile ilgili orta vadeli bütçe hedeflerine sahip olmalı. Orta vadeli bütçe hedefleri ülkeler arasında farklılık gösterir. Dengeye yakın veya fazla verme konusunda ayrılabilirler. Bu durum üye devletlerin kamu yatırımlarını

³⁴ European Commission, "Early Warning Mechanism", 7 July 2004.
http://ec.europa.eu/economy_finance/about/activities/sgp/proceduresew_en.htm, 25 Ekim 2004.

hesaba katmalarında onlara bir parça esneklik sağlayabilir. Orta vadeli hedefte %3 referans değerinde kalındığı takdirde güvenli bir ortam sağlanmış olur.

b. Genişletilmiş Ekonomik Politika Rehberi

AB'nin ortak çıkar konusu olarak kabul edilen ekonomi politikalarını yönetmeleri için somut ilkeler ve hedefler belirlenmiştir. Bu çerçevede üye ülkelerin ekonomi politikalarını, Konsey tarafından belirlenecek Genişletilmiş Ekonomik Politika Rehberine (Broad Economic Policy Guidelines) uygun biçimde idare etmeleri gerekmektedir.

Genişletilmiş Ekonomik Politika Rehberi, Komisyon'un önerisi üzerine nitelikli çoğunlukla Konsey tarafından hazırlanmakta, daha sonra Avrupa Zirvesi'nde onaylanmasını takiben üye ülkelere iletilmektedir. Üye ülkelerin bu ilkelere uymamaları durumunda Konsey, üye devletlere politikalarını düzeltme yönünde tavsiyelerde bulunabilmektedir. Üye ülkelerin bütçe dengelerini korumaları, ekonomi politikasının en fazla vurgulanan unsurları arasındadır. Para Politikasının aksine bütçe politikasının yönetimi üye ülkelere bırakılmıştır.³⁵

Genişletilmiş Ekonomi Politika Rehberi, üye ülkelerin bütçe politikalarını, İstikrar ve Büyüme Paketi çerçevesinde parasal birliğe üye ülkelerin hazırladıkları İstikrar Programları'nı ve parasal birliğe üye olmayan ülkelerin hazırladığı Yakınlaşma Programları'nı hazırlarken, uygulayacakları politikaların sınırını belirleyen bir rehber niteliğindedir.

c. İstikrar Programları

Tek para antlaşmasına katılmış olan her üye devlet, İstikrar Programı'nı Konsey ve Komisyon'a kabul ettirmelidir.

³⁵ T.C. Sanayi ve Ticaret Bakanlığı Küçük ve Orta Ölçekli Sanayi Geliştirme ve Destekleme İdaresi Başkanlığı (KOSGEB), "AB Terminolojisinde KOBİ'lerle İlgili Sözcük ve Kavramlar", Ankara, 2001, s.25.

İstikrar Programları ;

- Dengeye yakın veya fazla veren bir bütçe pozisyonu için orta vadeli amaç, bu bütçenin ayarlanma yolu ve genel hükümetin beklenen borç oranı,
- Beklenen ekonomik gelişmeler hakkında (işsizlik, ekonomik büyüme, enflasyon, ve diğer önemli ekonomik değişkenler) ana varsayımları,
- Program amacına ulaşmak için alınan veya önerilen bütçe ve diğer ekonomik politika ölçümlerinin tarifi,
- Ana ekonomik varsayımların bütçe üzerinde nasıl bir etki oluşturacağına analizi,
- Eğer var ise, orta vadeli bütçe hedefinin, gerekli ayarlanma yolundan ayrılma sebebi, şeklindeki bilgileri içermelidir.

Bu bilgiler cari yılı olduğu kadar, önceki yılı ayrıca gelecek üç yılı da kapsamalıdır. İstikrar Programları 1 Mart 1999 yılından önce kabul edilmeli ve programlar her yıl güncellenmelidir. Üye devletler bu programları açık bir şekilde yapmalıdır.

Komisyon ve Ekonomik ve Finansal Komite'nin değerlendirmelerin temeli üzerine, Konsey ;

- Üye devlet tarafından yayınlanan orta vadeli bütçe hedefinin makul ekonomik varsayımlara dayanıp dayanmadığı,
- İstikrar Programı'nın sağladığı orta vadeli bütçe amacının, aşırı açıktan kaçınmayı sağlayacak şekilde güvenli sınırdan olup olmadığı,
- Bütçenin ayarlama yolu hesaplandığı zaman üye devletin devresel ayarlanmış bütçe dengesinin yıllık ilerlemeyi sürdürüp sürdürmediği,
- Alınacak olan veya önerilen kriterlerin orta vadeli bütçe amacını başarmak için yeterli olup olmadığı, şekilde incelemelerde bulunacaktır.

Konsey, orta vadeli bütçe hedefine ulaşamamış ülkelere bu hedefe nasıl ulaşılacağı açıklamalıdır. Ayrıca Konsey, İstikrar Programı'nı arz edilişinden sonra üç ay içinde inceleyecektir. Komisyon'un bir önerisi ile ve Ekonomik ve Finansal Komite'ye başvurduktan sonra Konsey program hakkında bir hüküm verir. Şayet amacın ve programın içeriğinin kuvvetlendirilmesi gerektiği düşünülürse, Konsey üye devleti bunu ayarlaması için tavsiyelerde bulunur.

Ekonomik ve Finansal Komite, güncelleştirilmiş İstikrar Programları'nı Komisyon'un değerlendirmeleri üzerine inceleyecek ve gerekli görülürse bu programlar Konsey tarafından incelenecektir.

Çok yönlü incelemenin bir parçası olarak, üye devlet tarafından sağlanmış temel bilgiler, Komisyon ve Ekonomik ve Finansal Komite'nin değerlendirmeleri ile Konsey, İstikrar Programları'nın yönetimini inceleyecektir.

Şayet Konsey, üye devletin bütçe pozisyonunda orta vadeli bütçe amacından kayda değer bir uzaklaşma teşhis ederse, aşırı açığın oluşumunu engellemek için ilgili üye devlete zorunlu ayarlamaları yapmasını iletacaktır.

Sonraki gözlemler uzaklaşmanın ısrarlı veya daha kötü bir şekilde devam ettiğini gösterirse Konsey, ilgili üye devlete çabuk düzeltici bir tedbir yapmasını ifade eden bir öneri yapacaktır.

d. Yakınlaşma Programları

Tek para mekanizmasına dahil olmayan ülkeler Konsey ve Komisyon'a bir yakınlaşma programı kabul ettirmelidir.

Yakınlaşma Programları;

- Dengeye yakın veya fazla veren bir bütçe pozisyonu için orta vadeli amaç, bu bütçenin ayarlanma yolu, hükümetin beklenen borç oranı, orta vadede para politikası amacı ve bu amaçların fiyat ve döviz kuru istikrarı ile arasındaki ilişki,

- Beklenen ekonomik gelişmeler hakkında (işsizlik, ekonomik büyüme, enflasyon, ve diğer önemli ekonomik değişkenler) ana varsayımlar,
- Program amacına ulaşmak için alınan veya önerilen bütçe ve diğer ekonomik politika ölçümlerinin detaylı açıklaması,
- Ana ekonomik varsayımların bütçe üzerinde nasıl bir etki oluşturacağını analizi,
- Eğer var ise, orta vadeli bütçe hedefinden, gerekli ayarlanma yolunun ayrılma sebebi, şeklindeki bilgileri içermelidir.

Bu bilgi cari yılı olduğu kadar, önceki yılı ayrıca gelecek üç yılı da kapsamalıdır. Yakınlaşma programları 1 Mart 1999 yılından önce kabul edilmeli bu programlar her yıl güncelleştirilmelidir. Komisyon, Ekonomik ve Finansal Komite'nin değerlendirmelerin temeli üzerine, Konsey ;

- Üye devlet tarafından yayınlanan orta vadeli bütçe hedefi makul ekonomik varsayımlara dayanıp dayanmadığı,
- Ayarlama yolunun başarısı için alınan önlemlerin yeterli olup olmadığını, (Ekonominin iyi olduğu zamanlarında yüksek ayarlama çabasının ekonominin kötü zamanlarda biraz hafifletilebilir)
- ERM 2 ye üye devletlerin yıllık devresel ayarlanmış dengelerini önemseyip önemsemediği, şekilde incelemelerde bulunacaktır.

Konsey orta vadeli bütçe hedefine ulaşamamış ülkelere bu hedefe nasıl ulaşılacağına ayarlama yolunu açıklamalı. Üye ülkenin bütçe pozisyonu programda belirtilen orta vadeli bütçe pozisyonuna uygun olmalıdır.

Konsey, Yakınlaşma Programları'nı arz edilişinden sonra üç ay içinde inceler. Komisyon'un bir önerisi ile ve Ekonomik ve Finansal Komite'ye başvurduktan sonra Konsey program hakkında bir hüküm verir. Şayet amacın ve programın içeriği kuvvetlendirilmesi gerektiği düşünülürse Konsey üye devleti bunu ayarlamak için çağırır.

Ekonomik ve Finansal Komite, güncelleştirilmiş Yakınlaşma Programları'nı Komisyon'un değerlendirmeleri üzerine inceleyecek ve gerekli görülürse bu programlar Konsey tarafından incelenir.

Çok yönlü incelemenin bir parçası olarak, parasal birliğe üye olmayan devlet tarafından sağlanmış temel bilgiler, Komisyon ve Ekonomik ve Finansal Komite'nin değerlendirmeleri ile Konsey, Yakınlaşma Programları'nın yönetimini inceleyecektir. Böylece Parasal birliğe üye olmayan devletler, istikrara yönelecek ve aşırı nominal ve reel döviz kuru oranları dalgalanmalarından kaçınmış olacaktır.

Şayet Konsey, üye devletin bütçe pozisyonunda orta vadeli bütçe amacından kayda değer bir uzaklaşma teşhis ederse, aşırı açığın oluşumunu engellemek için ilgili üye devlete gerekli ayarlamaları yapmasını iletacaktır.

Sonraki gözlemler uzaklaşmanın ısrarlı veya daha kötü bir şekilde devam ettiğini gösterirse. Konsey ilgili üye devlete çabuk düzeltici bir tedbir yapmasını ifade eden bir öneri yapacaktır.

Daha yakın ekonomik politika koordinasyonu ve üye ülkelerin ekonomik performanslarında bir yakınlaşma sağlayabilmek için, Konsey, Komisyon'un hazırladığı raporlara dayanarak Topluluk'taki her bir üye devletin ekonomik durumunun değerlendirmesini yapacaktır.³⁶

İstikrar ve Büyüme Pakti'nin işleyiş mekanizması şu şekilde özetlenebilir. İstikrar ve Büyüme Pakti'nin tam olarak işleyebilmesi için üye devletler, Konsey ve Komisyon antlaşmada ifade edilen sorumluluklarını yerine getirmek zorundadırlar. Avrupa Birliği içinde parasal birliğe üye devletler İstikrar Programları'nı, parasal birliğe üye olmayan devletler Yakınlaşma Programları'nı hazırlamak zorundadırlar. Üye devletler bu programları hazırlarken Genişletilmiş Ekonomik Politika Rehberi'ne uyarken orta vadeli bütçe hedeflerini dengeye yakın yada fazla veren bütçeler olarak ayarlamaları gerekmektedir. Bütçeleri aşırı açık verme ihtimali olan ülkelere, Erken Uyarı Mekanizması ile erken uyarı verilir ve oluşması muhtemel aşırı açıklar bu

³⁶ Council Regulation, "The Strengthening of The Surveillance of Budgetary Positions and The Surveillance and Coordination of Economic Policies", No: [1466/97](#) of 7 July 1997. <http://europa.eu/scadplus/leg/en/lvb/l25019.htm>, 25 Ekim 2004.

mekanizma ile engellenmeye çalışılır. Orta vadeli bütçe hedeflerinde dengeye yakın yada fazla veren bütçe amacından uzaklaşan ülkelere, Komisyon'un hazırladığı raporlar ve öneriler üzerine Konsey tarafından yaptırımlar uygulanır. Konsey, ilgili üye ülke tarafından aşırı açığı düzenlemeye yönelik kayda değer bir ilerlemeye bağlı olarak birkaç veya bütün cezaları iptal edebilir.

Bir sonraki bölümde, işleyiş mekanizması açıklanmaya çalışılan İstikrar Paktı'nın esnek olmayan yapısının, ekonomiler üzerinde yaratabileceği olumlu ve olumsuz etkiler ortaya koyulmaya çalışılacaktır. Ayrıca Pakt'ın ekonomik büyüme ve işsizlik üzerindeki olumsuz etkileri ve uygulandığı dönemde üye ülkelerin yaşadığı sorunlar ile birliğe aday ülkeleri bekleyen tehlikeler açıklanacaktır.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

İSTİKRAR VE BÜYÜME PAKTI'NIN BÜYÜME VE İŞSİZLİK ÜZERİNDEKİ ETKİLERİ VE YOL AÇTIĞI SORUNLAR

I. İSTİKRAR VE BÜYÜME PAKTI'NIN OLUMLU VE OLUMSUZ ETKİLERİ

Uygulanan iktisat politikaları ekonomi üzerinde olumlu etkiler oluşturabileceği gibi olumsuz etkilerde de oluşturabilir. Şayet uygulanacak bir iktisat politikasının ekonomi üzerinde olumsuz etkiler de oluşturabilme ihtimali varsa, oluşturacağı olumlu etkiler olumsuz etkilerden çok daha fazla olmalıdır ki politikanın uygulanıp uygulanmaması konusunda ortaya çıkabilecek tereddütler ortadan kalksın. İstikrar ve Büyüme Pakti gerçekten istikrarı sağlayarak ekonomik büyümeyi arttırıp ve bu sayede işsizliği azaltmış mıdır.? İşte bu sorunun cevabını vermeden önce, antlaşmanın olumlu ve olumsuz yönlerini ve ortaya çıkarabileceği olumlu ve olumsuz etkileri açıklamak gerekmektedir. Böylece İBP'nin neden ekonomik büyüme ve işsizlik üzerinde beklenenin aksine etkiler ortaya koyduğu daha net bir şekilde anlaşılacaktır.

Ekonomik ve Parasal Birliğin üçüncü aşamasında bütçe disiplininin korunması, tek para istikrarını sağlamak ve daha uygun bir politika bileşimini gerçekleştirebilmek için önemli bir koşuldur. Bütçe disiplini korunarak oluşturulacak güçlü kamu maliyesinin, Ekonomik ve Parasal Birlik içinde ve dışında geçerli olabilecek olumlu etkileri şöyle özetlenebilir.

- Güçlü bir bütçe politikası, faiz oranlarının düşmesine ve özel kesim yatırımlarının artmasını sağlayarak, orta ve uzun dönemde sermaye stokunda daha hızlı bir ekonomik büyümeye yol açar. Bu da ekonomiyi daha yüksekteki bir ekonomik büyüme yörüngesine oturtmada yardımcı olacak ; ve sermaye kıtlığını azaltarak, reel faiz oranlarında kalıcı bir düşme yaratacaktır. Ekonomik ve Parasal Birliğin uluslar arası ekonomide önemli bir ağırlığı olduğundan, bu gelişmeler faiz oranlarında

dünya çapında düşüşler yaşanmasına dolayısıyla da ekonomik büyümenin küresel düzeyde hızlanmasına katkıda bulunacaktır.

- Düşük bütçe açıkları ve borçlanmalar, daha istikrarlı enflasyon beklentilerini güçlendirerek, istikrarlı fiyatların kalıcılığını sağlamaya yardım eder. Ayrıca yeni kurulmuş Avrupa Merkez Bankası'nın enflasyon karşısındaki güvenilirliğinin piyasada sınımanmasından doğacak ekonomik maliyetlerin olasılığını da azaltır.
- Kamu tasarruflarının artırılması, demografik gelişmelerin bütçe üzerindeki etkilerini karşılamada önem kazanır. Nüfusun yaşlanması ve bağımlılık oranlarının yükselmesi kaçınılmaz olarak toplumsal harcamalar üzerinde, yaygınlaşmakta olan özel emeklilik planlarıyla kısmen karşılanabilecek, ağır bir yük getirecektir. Bu nedenle mali disiplinin şimdiden sağlanması gerekmektedir.
- Mali disiplin, kamu borçlanma oranlarını azaltarak ve kamu borçlarının faiz yükünü düşürerek, kamu harcamalarının yeniden yapılanmasına, kamu kaynaklarının daha büyük bir oranının, eğitim ve altyapı gibi, siyasal ve ekonomik öncelikleri bulunan harcamalara kaymasına yol açacaktır.
- Düşük açıklar ve borçlanma düzeyleri, beklenmedik ekonomik olaylarla başa çıkmada kolaylık sağlayacaktır.¹

İstikrar ve Büyüme Paketi da yukarıda saydığımız olumlu etkileri ile para ve maliye politikaları arasındaki uyumsuzluk sorununu ortadan kaldırmak amacıyla Maastricht Antlaşması'ndaki bütçe açığı kriterini, yapıtımsal boyutu ile korumaya çalışmaktadır.

Böyle bir kriterin ve bu kriterin koruyucusu olan İBP'nin bu denli olumlu yanları olduğu varsayımları kadar AB'nin ekonomik yapısını tehdit edici taraflarının da mevcut olduğu konusunda birçok iktisatçı görüş birliği içindedir. Özellikle iktisatçıların

¹ TÜSİAD, a.g.e., s.39.

buluştukları ortak nokta, mali disiplini sağlayan kriterleri korumakla görevli olan İBP'nin, mevcut haliyle çok katı bir yapıya sahip olduğu ve daha esnek bir yapıya kavuşturulması gerektiği konusundadır. İstikrar ve Büyüme Paktı ile ilgili olarak, olumsuzluklar konusundaki açıklamalar ise özetle aşağıdaki gibidir.

- “Herkes e aynı perhiz” inancı, farklı iktisadi yapılar ve ekonomik konjonktürler nedeniyle büyük oranda temelsizdir. Yani ülkelerin ekonomik yapıları birbirlerinden farklıdır. Bu farklılıkları göz önünde bulundurmadan hazırlanmış bir anlaşma temelde hatalı sayılır.
- Yüksek kaliteli kamu yatırım giderlerden kaçınan yani, gelecekteki ekonomik büyümeyi etkileyecek, enerji tüketimi, ulaştırma, ar-ge ve altyapı gibi potansiyel büyüme oranını artırmaya yönelik yatırımlar, aşırı kamu açıkları değerlendirilirken tüketimle ilgili harcamalardan farklı görülmelidir.
- İBP'yi ihlal etme konusunda öngörülen yaptırımlar bir tür caydırıcıdır, fakat uygulandıklarında anlamsızdırlar. Zaten aşırı açık durumundaki bir ülkenin sırtına GSYİH'nin %0,5'ine kadar çıkan mali yük yükleme, mevcut sorunlara çözüm olmaktan çok onları daha derin hale getirir .
- Mevcut durumda varolan (ya da hafifçe artış gösteren) kamu açıklarından kaynaklanan enflasyon baskısı pek muhtemel değildir. Bazı uzmanlara göre tam aksi de mümkündür. Yüksek oranda işsizlik ve işgücü ve ürün piyasalarının devlet kontrolünden çıkması gerileyen ücret oranlarına neden olur ve deflasyonel eğilimleri daha olası bir durum haline getirir, ki bu da Ekonomi ve Finans Bakanları Konseyi (ECOFIN) ve Avrupa Merkez Bankası'nın deflasyonel riskleri izlemesi gerektiğinin nedenidir.
- İstikrar ve Büyüme Paktı'nın dengeli bütçeye odaklanması mali politikanın diğer önemli ekonomik boyutlarının, özellikle de istikrar

sağlayıcı ve geliri paylaştırıcı fonksiyonunun, göz ardı edilmesine yol açmıştır.

- Bu kuralların tasarlanmasında ve uygulanmasında sadece bir noktaya odaklanmaktan çok, Birliğin amaçlar setinin tamamı dikkate alınmalıdır.
- Diğer yandan “sürdürülebilir” borç oranını belirlemek için üzerinde uzlaşmaya varılmış teorik bir çerçeve henüz mevcut değildir. İBP “dengeye yakın” bütçe üzerine Maastricht Antlaşmasından çok daha katı kuralları gündeme getirmektedir.²

İşte bu açılardan bakıldığında %3 bütçe açığını aşan ülkelerin cezalandırılma biçimi, İstikrar ve Büyüme Pakti'nin savunucularını düşünceye sevk etmiştir. Bu nedenle denilebilir ki, birlik içinde böyle bir kuralın varlığı para ve maliye politikalarının koordinasyonu açısından gereklidir, fakat kuralları bu denli ağır ve ortaya çıkabilecek sorunlara tek bakış açısıyla bakan bir anlaşma ile korunması ortaya çıkabilecek birtakım sakıncalar doğurabilir.

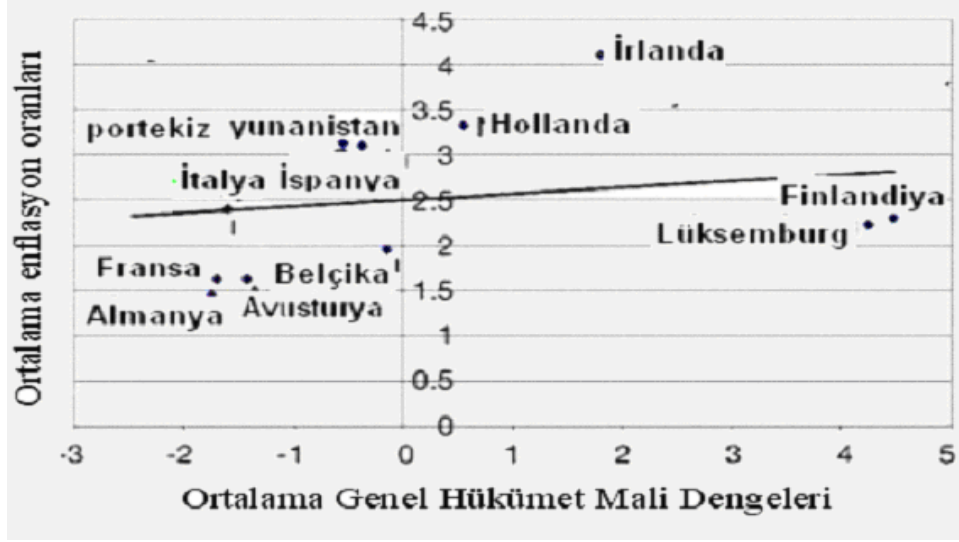
Birçok iktisatçıya göre İBP temelde yanlış birtakım noktalara odaklanmıştır. Odaklanılan bu yanlış noktalar İBP'nin yukarıda izah edilen katı yapısı ile birleşince üye devletlerin ekonomik büyümesi ve işsizliği üzerinde olumsuz etkiler oluşturarak Avrupa ekonomisini durgunluğa sürüklemiştir.

İstikrar ve Büyüme Pakti'nin Avrupa'da ekonomik büyüme işsizlik üzerindeki olumsuz etkilerini açıklamadan önce, Pakt'ın oluşturulması aşamasında odaklanılan bu yanlış noktaları ortaya koymak gerekmektedir.

Şekil 5 incelendiğinde, mali açıklar ve ulusal enflasyon oranları arasında sistematik korelasyona ait açık kanıt olmadığı ortaya çıkmaktadır.

² Denkinger, Joachim, “Switch From Stupid to Intelligent: Green/EFA Draft Position on The Stability and Growth Pact”, 19 January 2004, p.1-2.
<http://greensefa.org/pdf/documents/AlternativeEconomicPolicy/Stability%20Pact%20Position%20Paper.pdf>, 4 Temmuz 2004.

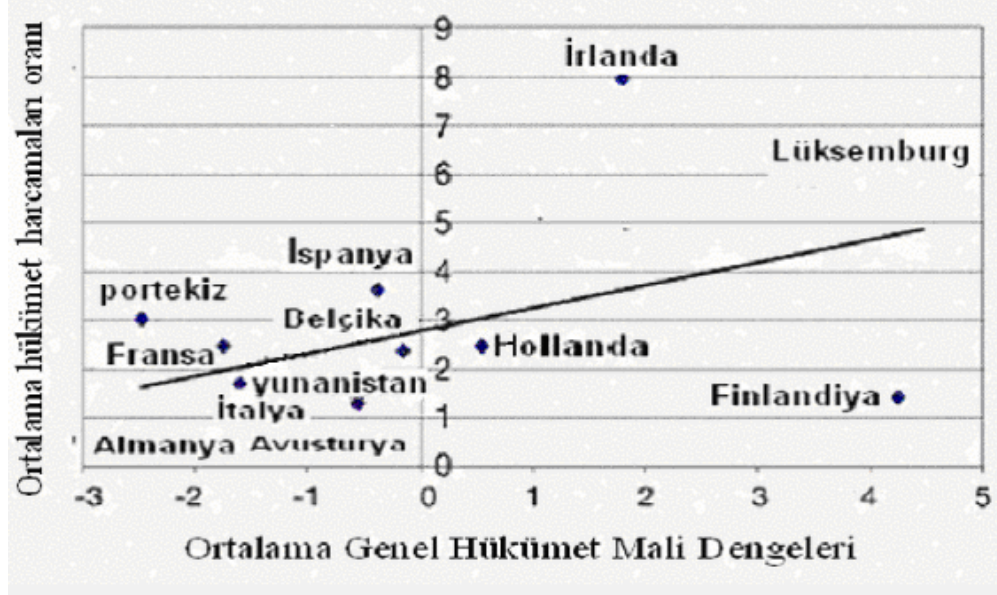
Şekil 5 : Avrupa Birliği'nde Enflasyon Oranları ve Genel Hükümet Maliyesi (1999-2002)

Kaynak: Bofinger, Peter, "Should The European Stability and Growth Pact Be Changed?", University of Würzburg, Germany, February 2003, p.4.
http://www.w.hwwa.de/Publikationen/Intereconomics/2003/ie_docs_2003/ie0301-forum.pdf, 5 Eylül 2004.

Şekil 5'te görüldüğü üzere enflasyon oranı yüksek iki ülke olan İrlanda ve Hollanda'da bütçe fazlası %3-4 düzeylerindeyken, enflasyon oranı düşük olan Almanya ve Fransa'da bütçe açığı %-2'lerdedir. Bu durum bütçe açığı ile enflasyon oranı arasında, İstikrar ve Büyüme Paktı'nın belirttiği gibi bir ilişki olmadığını ortaya koymaktadır. Yani enflasyonu yüksek ülkelerin bütçe açıkları ile karşılaşacakları konusunda kesin bir şey söylemek söz konusu değildir. Eğer söylenecekse bunun tersini yukarıdaki grafikten çıkarmak mümkündür. Çünkü Almanya, Belçika, Avusturya ve Fransa gibi enflasyon oranı düşük olan ülkelerin bütçe açıkları, Finlandiya, Lüksemburg, Hollanda ve İrlanda gibi enflasyon oranı yüksek ülkelere göre daha fazladır.

Şekil 6 : Avrupa Birliği'nde Reel Hükümet Harcamaları ve Genel Hükümet Mali Dengeleri (1999-2002)

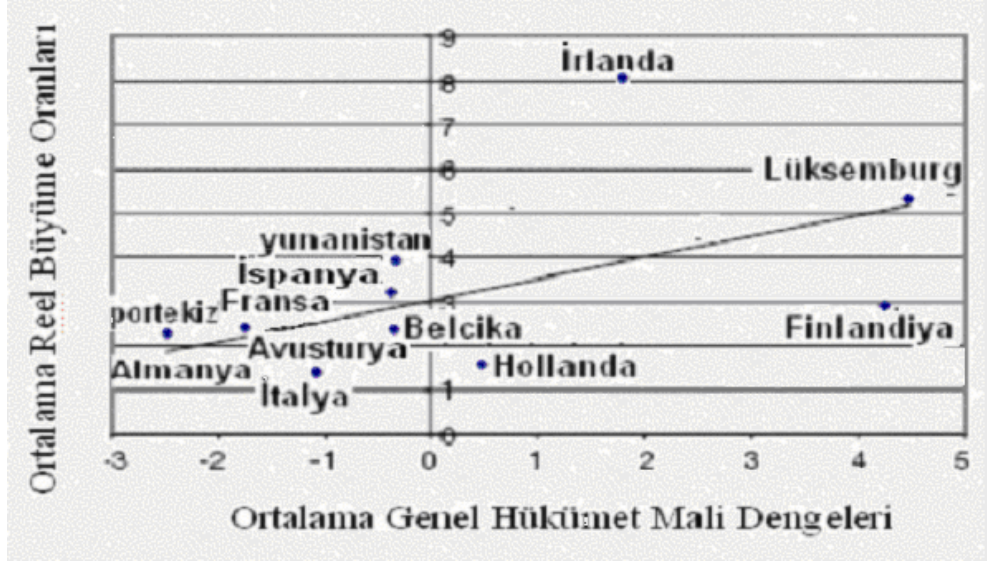

Kaynak : Bofinger, a.g.m, p.4.

Eğer yüksek açıklar ve düşük enflasyon bulmacasını çözülmeye çalışılıyorsa, İBP'nin doğasındaki problemler açığa çıkardı. İBP'nin Başlangıç noktası yüksek açıkların gevşek mali politikaların sonucu olduğunu söyleyen örtük varsayımdır. Bu görüş EPB periyodunda ortalama reel büyüme ve mali açıkların arasındaki korelasyonla test edilebilir. Bir kez daha şaşırtıcı bir sonuçla karşılaşmaktadır. Gerçek hükümet tüketiminin düşük artışı, yüksek açıklarla ilişkilidir ve tam tersi de geçerlidir. Diğer bir deyişle mali disiplinin karşılığı her zaman alınmamaktadır.

Şekil 6'da görüldüğü üzere ortalama genel hükümet harcamaları oranı yüksek olan Lüksemburg ve İrlanda'nın bütçe açıklarının da yüksek olması beklenirken, bu iki ülkenin de bütçe fazlaları diğer ülkelere nazaran daha yüksektir. Ayrıca Almanya, Avusturya ve İtalya gibi ülkelerde ortalama genel hükümet harcamalarının oranı düşük iken bütçe açıkları yüksektir. Dolayısıyla İstikrar Paketi'nin önerdiği gibi düşük kamu harcamaları bütçeleri olumlu etkiler düşüncesi her zaman doğru olmayabilir. Hatta görüldüğü üzere grafikten bunun tam tersini de çıkarmak mümkündür.

Şekil 7 : Avrupa Birliği'nde Reel GSYİH Büyümesi ve Genel Hükümet Mali Dengeleri (1999-2002)

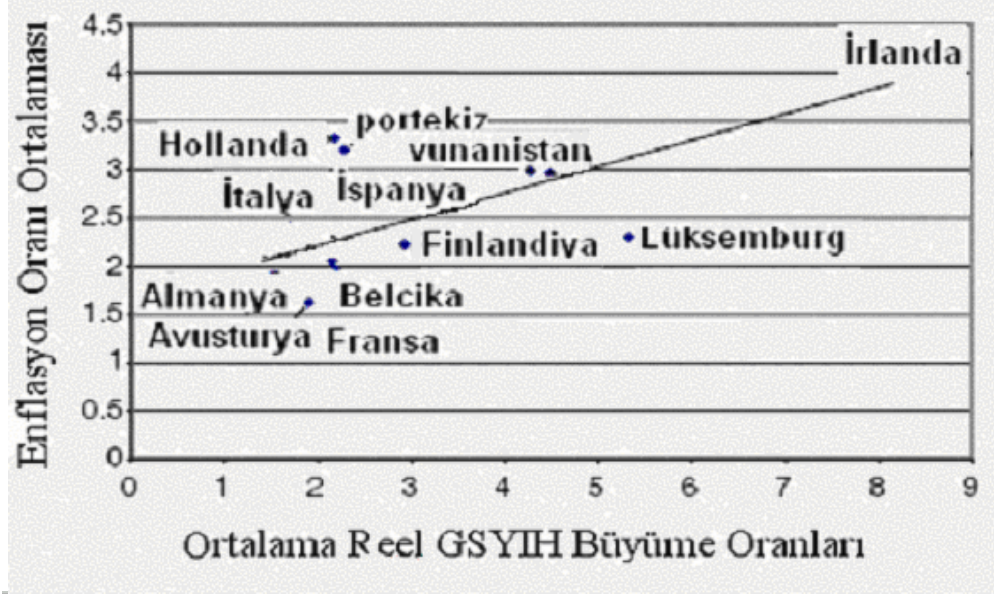

Kaynak: Bofinger, a.g.m, p.4.

EPB'ye üye devletlerin performanslarının farklılık göstermesi konusunda başka bir açıklamaya ihtiyaç duyulmaktadır. Şekil 7'nin gösterdiği gibi 1999-2002 periyodunda ortalama GSYİH büyümesi ve ortalama mali dengeler arasında güçlü bir korelasyon vardır. Diğer bir deyişle, bir çok üye ülkenin karşılaştığı açık problemleri dört yıllık EPB sürecinde temel olarak ortalamanın altında ekonomik büyümeye neden olmuştur.

Ekonomik büyüme oranları yüksek olan Lüksemburg ve İrlanda'nın genel hükümet mali dengelerine bakıldığı zaman bu ülkelerde bütçe açığı yerine bütçe fazlası ile karşılaşmaktadır. Yani ortalama hükümet harcamaları yüksek olan bu iki ülkenin aynı zamanda ekonomik büyüme oranları da yüksek olmakta ve bütçeleri de fazla vermektedir.

Şekil 8 : Avrupa Birliği'nde Reel GSYİH Büyüme ve Enflasyon Oranları (1999-2002)

Kaynak: Bofinger, a.g.m, p.4.

Ortalama GSYİH büyümesi ve ortalama enflasyon serpmе şeması üzerinde gösterilirse, yüksek bir ulusal enflasyon oranı yüksek reel ekonomik büyümeyle el ele yürümektedir. Fakat İstikrar Büyüme Pakti'na göre fiyat istikrarı aynı zamanda ekonomik büyüme getirir, çünkü İstikrar Pakti savunucularına göre istikrar, ekonomik bekleyişlerde olumlu sonuçlar yaratarak hem tüketicileri hem de üreticileri pozitif etkiler. Böylece daha fazla üretim ve tüketim gerçekleşir ve ekonomik büyüme sağlanmış olur. Fakat şekil 8, bunun tam tersini göstermektedir. 1999-2002 döneminde yüksek ulusal enflasyon oranı yüksek reel ekonomik büyümeyle paralellik arz etmektedir.³

İşte yukarıda sıralanan sebeplerden dolayı, İstikrar Pakti'nin temelinde yanlışlıklar olduğu savunulmaktadır. Yani aşırı hükümet harcamaları enflasyona sebebiyet vermez. Üye ülkelerde oluşacak enflasyon da onların ekonomik büyümesini olumsuz bir şekilde etkilemez. Enflasyonu yüksek ülkelerin bütçe açıkları ile

³ Bofinger, a.g.m, p.4-5.

karşılaşacakları konusunda kesin bir şey söylemek söz konusu değildir. Ayrıca gerçek hükümet tüketiminin düşük artışı, yüksek açıklarla ilişkilendirilebilir.

II. İSTİKRAR VE BÜYÜME PAKTI'NIN BÜYÜME VE İŞSİZLİK ÜZERİNDEKİ ETKİSİ

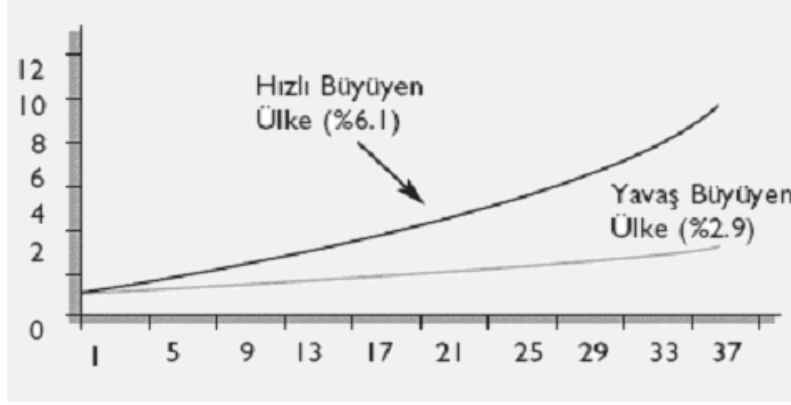
A. İstikrar Paketi'nin Avrupa'nın Ekonomik Büyümesi Üzerindeki Etkisi

Bilindiği gibi, ekonomik büyüme reel GSMH'daki artışı ifade eder. Bir ekonomide daha çok mal ve hizmet üretildiği sürece, reel GSMH artar ve toplum daha fazla tüketme olanağına kavuşur. Bir yılda reel GSMH'da meydana gelen yüzde değişimi hesaplayabilmek için reel GSMH'daki değişim miktarını yılın başlangıcındaki reel GSMH değerine böleriz. Bu şekilde bir önceki döneme göre hesaplanan reel GSMH'daki yüzde değişim oranı, ekonomik büyüme oranı olarak adlandırılır.

1980-2001 yılları arasında dünyanın sanayileşmiş ülkeleri ortalama olarak yılda yüzde 2.9 ekonomik büyüme sergilerken, gelişmekte olan ülkeler aynı dönemde ortalama olarak yılda yüzde 6.1 oranında ekonomik büyüme sergilediler. Ekonomik büyüme oranlarını 0.061 ve 0.029 şeklinde ifade edildiğinde bunlar arasındaki farklılık size çok önemli gelmeyebilir. Ancak ekonomik büyüme oranı zamana bağlı olarak katlandığı için küçük gibi görünen bu fark aslında oldukça önemlidir.

Reel GSMH'nın her yıl belirli bir oranda büyümesi, küçük gibi görünen bu farkın zaman içinde büyümesi anlamına gelmektedir. Aşağıda yer alan şekil 9'da bileşik büyüme oranının yaratacağı etkileri göstermektedir. Şekilde üstte yer alan eğri ekonominin yılda yüzde 6.1 büyümesi durumunda GSMH'nın izleyeceği seyri gösterirken, altta yer alan eğri GSMH'nın yılda yüzde 2.9 büyümesi durumunu göstermektedir.

Şekil 9 : Hızlı ve Yavaş Ekonomik Büyümenin Sonuçları

Kaynak :Alkin, Erdoğan- Yıldırım, Kemal – Özer, Mustafa, *İktisada Giriş*, ed. İlyas Şıklar, TC. Anadolu Üniversitesi Yayını, Eskişehir, 2004, s. 457.

Her iki ekonomide de başlangıçtaki reel GSMH değerinin 1 trilyon lira olduğunu kabul edelim. Beş yıl sonra yılda yüzde 2.9 büyüyen ekonomide reel GSMH 1.156 trilyon liraya, yüzde 6.9 büyüyen ekonomide ise 1.345 trilyon liraya ulaşmaktadır. Görüldüğü gibi 5 yıl gibi kısa sayılabilecek bir sürede, ortaya çıkan farklılık çok büyük değildir. Ancak daha uzun sürede, bileşik büyümenin yarattığı farklılık belirgin bir şekilde ortaya çıkmaktadır. Örneğin 40 yıl sonra, yılda yüzde 6.1 büyüme ve yüzde 2.9 büyümenin üretimde çok büyük bir farklılık yarattığı görülmektedir. Ekonomi yılda yüzde 2.9 büyürse reel GSMH 40 yıl sonra 3.138 trilyon lira olurken, yüzde 6.1 büyüyen ekonomide reel GSMH 10.681 trilyon liraya ulaşmaktadır. Görüldüğü gibi 40 yıl sonra yüksek büyüme oranı gerçekleştirilen ekonomide, reel GSMH diğerine göre 3 kat daha büyük bir düzeye ulaşmaktadır. Yukarıda ortaya koymaya çalışılan örnek, ülkelerin neden pozitif ve yüksek bir ekonomik büyüme oranı gerçekleştirmek istediklerinin cevabını vermektedir.⁴

⁴ Aklin v.dğr., a.g.e., s. 457-458.

Tablo 11 : 15’ler Avrupa’sının Reel Gayri Safi Yurtiçi Hasıla Değişim Oranları (1980 -1992)

ÜLKELER 1980 1981 1982 1983 1984 1985 1986 1987 1988 1989 1990 1991 1992 (1980-1992)

Avusturya	2,2	-0,1	2,1	2,9	0,4	2,4	2,1	1,6	3,4	4,2	4,7	3,3	2,3	2,4
Belçika	4,4	-0,3	0,6	0,3	2,5	1,7	1,8	2,3	4,7	3,5	3,1	1,8	1,5	2,1
Danimarka	-0,6	-2,1	2,7	1,7	3,5	3,6	4	0	1,2	0,2	1	1,1	0,6	1,3
Finlandiya	5,1	2,1	3,1	2,7	3,4	3,1	2,5	4,2	4,7	5,1	0	-6,3	-3,3	2
Fransa	1,6	1,2	2,6	1,5	1,6	1,5	2,4	2,5	4,6	4,2	2,6	1	1,5	2,2
Almanya	1	0,1	-0,9	1,8	2,8	2	2,3	1,5	3,7	3,6	5,7	5	2,2	2,3
Yunanistan	0,7	-1,6	-1,1	-1,1	2	2,5	0,5	-2,3	4,3	3,8	0,7	3,1	0,7	0,9
İrlanda	3,1	3,3	2,3	-0,2	4,3	3,1	0,3	4,7	4,3	6,2	7,6	1,9	3,3	3,4
İtalya	3,5	0,8	0,6	1,2	2,8	3	2,5	3	3,9	2,9	2	1,4	0,8	2,1
Lüksemburg	0,8	-0,6	1,1	3	6,2	2,9	10	4	8,5	9,8	5,3	8,6	1,8	4,7
Hollanda	1,2	-0,5	-1,2	1,7	3,3	3,1	2,7	1,4	3	5	4,1	2,5	1,7	2,1
Portekiz	4,6	1,6	2,1	-0,2	-1,9	2,8	4,1	6,4	7,5	6,4	4	4,4	1,1	3,3
İspanya	1,3	-0,1	1,2	1,8	1,8	2,3	3,3	5,5	5,1	4,8	3,8	2,5	0,9	2,6
İsveç	1,7	-0,2	1,2	1,9	4,3	2,2	2,7	3,3	2,6	2,7	1,1	-1,1	-1,7	1,5
İngiltere	-2,1	-1,5	2	3,6	2,5	3,6	3,9	4,5	5,2	2,2	0,8	-1,4	0,2	1,8
Genel Ortalama	1,9	0,1	1,2	1,5	2,6	2,7	3	2,8	4,4	4,3	3,1	1,9	0,9	2,3

Kaynak : Soukiazis, Elias – Castro, Vítor, “The Impact of the Maastricht Criteria and the Stability Pact on Growth and Unemployment in Europe”, July 2003, p.26
http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=422861, 8 Temmuz 2004.

Avrupa Birliği de yukarıda izah edilen ekonomik büyüme kavramının önemini bildiğinden, pozitif ve yüksek bir ekonomik büyüme oranı gerçekleştirmek istediği için 1 Ocak 1999 tarihinde, tek paraya geçiş ile birlikte yürürlüğe giren ve özünde Maastricht Antlaşması’nın bütçe disiplini sağlamaya dönük düzenlemelerini kuvvetlendirmeyi amaçlayan, İstikrar ve Büyüme Pakti’ni yürürlüğe koymuştur. İstikrar ve Büyüme Pakti, ülkeleri dengeye yakın ya da fazla veren bütçeler oluşturmaları için zorlamaktadır. Üye devletler dengeye yakın veya fazla veren bütçelere sahip olduklarında, gelecekte meydana gelebilecek herhangi bir negatif ekonomik şoktan kurtulabilmek için yeterli manevra alanına sahip olabilecekler böylece ekonomide meydana gelecek konjonktürel dalgalanmaların boyutunu hiç zorlanmadan asgari

seviyeye indirebileceklerdir. Bu tür bir ekonomik yapıya sahip ülkenin ekonomisi sürekli olarak istikrarlı bir yapı içinde olacak ve böylece istikrar beraberinde pozitif ve yüksek ekonomik büyüme rakamları getirecektir.

Çalışmanın bu bölümünde, 1997 yılında kabul edilip 1999 yılında yürürlüğe giren İstikrar Paketi'nin gerçekten ulaşmak istediği hedef ile uyum gösterip göstermediği incelenecektir. İncelemeler yapılırken tablo 11 ve tablo 12'nin verilerinden yararlanılacaktır. Tablo 11, 1980-1992 yılları arasında 15'ler Avrupa'sının reel GSYİH rakamlarının artış oranlarını içermektedir. Tablo 12 ise, 1993 -2005 yılları arasında 25'ler Avrupa'sının ve birkaç gelişmiş ülkenin, reel GSYİH rakamlarının artış oranlarını içermektedir. İncelemeler 1980-1992, 1993-1999 ve 2000-2005 olmak üzere üç ayrı dönem itibariyle gerçekleştirilecektir. Birinci dönem 1980 -1992 yılları arası, yani 1980 yılından Maastricht Antlaşması'nın imzalandığı 1992 yılları arasındaki rakamlar ele alınacaktır. İkinci dönem 1993 -1999 yılları yani Maastricht Antlaşması'nın yürürlüğe girdiği 1993 yılı ile İstikrar Paketi'nin yürürlüğe girdiği 1999 yılları arasındaki rakamlar ele alınacaktır. Son olarak üçüncü dönem ise 1999- 2005 yılları arası, yani İstikrar Paketi'nin yürürlüğe girdiği tarih ile 2005 yılına kadar geçirdiği süre zarfı arasındaki rakamlar ele alınacaktır.

Rakamlar incelendiğinde 1980–1992 yılları arasında 15'ler Avrupa'sının ortalama ekonomik büyüme oranının % 2.3 olduğunu görülmektedir. Maastricht Antlaşması'nın yürürlüğe girdiği 1993 yılı ile İstikrar Paketi'nin yürürlüğe girdiği 1999 yılları arasında da yine aynı ekonomik büyüme ortalaması gerçekleştiren 15'ler Avrupa'sının, İstikrar Paketi'nin yürürlüğe girdiği 1999 yılı ile 2005 yılına kadar geçirdiği süre zarfı içinde ortalama ekonomik büyüme oranı %1.9'dur. Avrupa Birliği İstikrar ve Büyüme Paketi'ni yürürlüğe koyduğu tarihten bu yana büyüme rakamları incelendiğinde 2000 ve 2004 yılları hariç, 2005 yılına kadar her yıl gerçekleşen ekonomik büyüme oranı %2.3 ortalamasının altında seyretmiştir. İstikrar ve Büyüme Paketi'nin Avrupa Birliği 15 üye ülkesinin reel GSYİH büyümesini olumsuz etkilediği açık bir şekilde görülmektedir.

Tablo 12 : Avrupa Birliği'ne Üye ve Aday Ülkelerinin Reel Gayri Safi Yurtiçi Hasıla Değişim Oranları (1993 -2005)

ÜLKELER	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005
AB (25)	:	:	:	1.7	2.7	3.0	3.0	3.9	1.9	1.2	1.2	2.4	1.6
AB (15)	0.0	3.2	3.1	1.6	2.6	2.9	3.0	3.9	1.9	1.1	1.1	2.3	1.5
Euro-alanı	-1.4	2.8	2.3	1.4	2.5	2.9	2.9	3.8	1.9	0.9	0.7	2.0	1.3
Belçika	-1.0	3.2	2.4	1.2	3.3	1.9	3.1	3.9	1.0	1.5	0.9	2.6	1.2
Çek Cumhuriyeti	:	:	:	4.2	-0.7	-1.1	1.2	3.9	2.6	1.5	3.2	4.7	6.0
Danimarka	0.0	5.5	2.8	2.8	3.2	2.2	2.6	3.5	0.7	0.5	0.7	1.9	3.1
Almanya	-1.1	2.3	1.7	1.0	1.8	2.0	2.0	3.2	1.2	0.1	-0.2	1.6	1.0
Estonya	:	:	:	4.4	11.1	4.4	0.3	7.9	6.5	7.2	6.7	7.8	9.8
Yunanistan	-1.6	2.0	2.1	2.4	3.6	3.4	3.4	4.5	5.1	3.8	4.8	4.7	3.7
İspanya	-1.0	2.4	2.8	2.4	3.9	4.5	4.7	5.0	3.5	2.7	3.0	3.1	3.4
Fransa	-0.9	2.1	1.7	1.1	2.2	3.5	3.2	4.0	1.9	1.0	1.1	2.3	1.2
İrlanda	2.7	5.8	10	8.3	11.7	8.5	10.7	9.2	6.2	6.1	4.4	4.5	4.7
İtalya	-0.9	2.2	2.9	0.7	1.9	1.4	1.9	3.6	1.8	0.3	0.0	1.1	-0.0
Kıbrıs	:	:	:	1.8	2.3	5.0	4.8	5.0	4.1	2.1	1.9	3.9	3.8
Letonya	:	:	:	3.8	8.3	4.7	4.7	6.9	8.0	6.5	7.2	8.5	10.2
Litvanya	:	:	:	4.7	7.0	7.3	-1.7	3.9	6.4	6.8	10.5	7.0	7.5
Lüksemburg	4.2	3.8	1.3	1.5	5.9	6.5	8.4	8.4	2.5	3.6	2.0	4.2	4.0
Macaristan	:	:	:	1.3	4.6	4.9	4.2	6.0	4.3	3.8	3.4	5.2	3.6
Malta	:	:	:	:	:	3.4	4.1	6.4	0.4	1.5	-2.5	-1.5	2.5
Hollanda	0.9	2.6	3.0	3.4	4.3	3.9	4.7	3.9	1.9	0.1	-0.1	1.7	1.1
Avusturya	0.4	2.6	1.6	2.6	1.8	3.6	3.3	3.4	0.8	1.0	1.4	2.4	1.9
Polonya	:	:	:	6.2	7.1	5.0	4.5	4.2	1.1	1.4	3.8	5.3	3.2
Portekiz	-2.0	1.0	4.3	3.6	4.2	4.8	3.9	3.9	2.0	0.8	-1.1	1.1	0.3
Slovenya	:	:	:	3.7	4.8	3.9	5.4	4.1	2.7	3.5	2.7	4.2	3.9
Slovakya	:	:	:	6.1	4.6	4.2	1.5	2.0	3.8	4.6	4.5	5.5	6.0
Finlandiya	-1.1	4.0	3.8	3.7	6.2	4.9	3.3	4.9	1.0	2.2	2.4	3.6	2.0
İsveç	-1.8	4.1	3.7	1.3	2.3	3.7	4.5	4.3	1.1	2.0	1.7	3.7	2.7
İngiltere	2.5	4.7	2.9	2.7	3.2	3.2	3.0	4.0	2.2	2.0	2.5	3.1	1.8
Bulgaristan	:	:	:	-9.4	-5.4	3.9	2.3	5.4	4.1	4.9	4.5	5.6	5.5 ^(t)
Hırvatistan	:	:	:	5.9	6.8	2.5	-0.9	2.9	4.4	5.2	4.3	3.8 ^(t)	4.3 ^(t)
Romanya	:	:	:	:	:	:	-1.2	2.1	5.7	5.1	5.2	8.4	4.1
Türkiye	:	:	:	7.0	7.5	3.1	-4.7	7.4	-7.5	7.9	5.8	8.9	7.4
İzlanda	:	:	:	5.0	5.3	5.5	4.2	5.0	3.3	-1.3	3.6	6.2	6.6 ^(t)
Norveç	:	:	:	5.3	5.2	2.6	2.1	2.8	2.7	1.1	1.1	3.1	2.3
İsviçre	:	:	:	0.5	1.9	2.8	1.3	3.6	1.0	0.3	-0.3	2.1	1.9
ABD	:	:	:	3.7	4.5	4.2	4.4	3.7	0.8	1.6	2.7	4.2	3.5

Kaynak: Eurostat, "Real GDP Growth Rate"

http://epp.eurostat.cec.eu.int/portal/page?_pageid=1996,39140985&_dad=portal&_schema=PORTAL&screen=detailref&product=STRIND_ECOBAC&language=en&root=STRIND_ECOBAC/ecobac/eb012, 5 Şubat 2006.

1980 – 1992 yılları arasında parasal birliğe dahil Avrupa Birliği ülkelerinin ortalama büyüme oranı % 2.5'tir. Bu ülkelerin Maastricht Antlaşması'nın yürürlüğe girdiği 1993 yılı ile İstikrar Pakti'nin yürürlüğe girdiği 1999 yılları arasında ortalama büyüme oranı % 1.9 olarak gerçekleşmiş iken, İstikrar Pakti'nin yürürlüğe girdiği 1999 yılı ile 2005 yılları arasında ortalama büyüme oranı %1.7'dir. Görüldüğü üzere parasal birliğe dahil ülkelerin İstikrar Pakti'nin imzalandığı tarihten bu yana ortalama büyüme oranı 15'ler Avrupa'sına nazaran daha düşük oranda gerçekleşmiştir. 2000 - 2005 yılları arasında Amerika Birleşik Devletleri'nin ortalama büyüme rakamı %2.7 olarak gerçekleşerek, Avrupa'nın ortalama büyüme rakamlarının üzerinde bir büyüme hızı sergilemiştir. 2000-2005 yılları arasında Türkiye'nin ortalama reel GSYİH büyüme rakamı hesapladığımızda sonuç %5 çıkmaktadır.

Tüm bu açıklamalardan sonra, Avrupa Birliği'nde reel GSYİH büyüme rakamları İstikrar Pakti'nin devreye girdiği tarihten itibaren önceki dönem reel GSYİH büyüme rakamlarından daha düşük bir seyir izlediği söylenebilir.

İstikrar ve Büyüme Pakti'nin genel tutumu, tamamen dengeli bütçe ve GSYİH'de %3'lük yıllık maksimum açık, derin biçimde kusurludur. Dengeli bir bütçe hükümetlerin yatırım projelerine fon sağlamak için borç almasına izin vermez ve gerileme sırasında hükümet açıklarını GSYİH'nin % 3'ü altında tutmak muhtemel olarak ekonomilerin daha ileri derecede yavaşlamasına yol açacaktır. Ayrıca Pakt'ın faaliyetinde deflasyonist bir sapma vardır. 2001 yılında, örneğin, Avrupa Komisyonu hâsılası büyümenin eğilim oranı üzerindeyken İrlanda'yı vergi düşürme ve kamu harcamalarını artırmakla suçlamıştır. 2002 yılında Komisyon şu anda Ekonomik ve Parasal Birlik dışındaki İngiltere'yi hâsılası büyüme oranının üzerindeyken kamu harcamalarını artırmakla eleştirmiştir. Komisyon 2002 yılında gerçekleşecek ekonomik gerileme durumunda İngiliz kamu harcamalarının Euro kuşağının hedef GSYİH kamu harcamaları oranını tutturmak için planlanan düzeylerden aşağıya çekilmesini teklif etmiştir.

Sergiledikleri hâsılların boyutu bakımından ve iş döngülerine nazaran bütçe duyarlılıkları açısından ülkeler farklılık gösterir. Avrupa Komisyonu dengeli bütçelerin GSYİH büyümesine olumsuz biçimde bağlı olduğunu (Buti, Franco, ve Ongena 1997)

tespit etmiş ve GSYİH'daki %1'lik gerilemenin AB düzeyinde GSYİH- açık oranı ortalama % 0.5 gerileme olduğunu tespit etmiştir. Ulusal düzeyde GSYİH'da %'1'lik gerileme ülkeler arasında farklı ve daha dramatiktir. Örneğin Hollanda ve İspanya'daki bütçe açıkları sırasıyla 0.8 ve 0.9 yükselmiştir.

İstikrar ve Büyüme Paktı herhangi düzeyde bir hasıla ve istihdamın dengeli bütçeyle tutarlı olduğunu düşünür. Bireyler ve firmalar tasarruf, yatırım, ihracatlar ve ithalatlar konusunda kararlar almasına rağmen bu kararların toplamının sıfıra olması çok zordur. Benzer şekilde bütçe açığı sıfıra eşit olmayacaktır. Dengeli bütçenin yüksek istihdamla uyumlu olduğu görüşü de doğrulanabilir değildir. Geçmişte iktidarlar tipik biçimde bütçe açıklarıyla çalışıyorlardı. Dengeli bütçenin empoze edilmesi normalden esaslı bir ayrılığı temsil eder.⁵

2000 yılının Mart'ında Lizbon'da toplanan Avrupa Birliği Konseyi, sonradan adına Lizbon Stratejisi denilen bir karar almıştı. Bu karara göre, 2010 yılında Avrupa Birliği dünyada daha çok ve daha iyi işler için sürdürülebilir ekonomik büyümeyi ve daha büyük sosyal uyumu gerçekleştirebilen en rekabetçi ve dinamik bilgi ekonomisi olmalıdır. Bu stratejik hedefe ulaşmak için yıllık % 3 büyüme oranının yakalanması ve 2010 yılında işgücüne katılım oranının %70'e çıkarılması amaçlanıyordu. Lizbon Stratejisi ekonomik, sosyal ve çevresel değerlerin bir arada ve uyum içinde korunabileceği, bu uyumla sonuca ulaşılacağı öngörüsüne dayanıyordu.

Lizbon Süreci'nin beşinci yılında AB içinde değerlendirmeler başlamıştır. Bu değerlendirmelerin ortak noktası, Lizbon Süreci'nin ilk beş yılında istenen hedefe ulaşamadığı, hatta ortada açık bir başarısızlık olduğu yolundadır. Bir ara dönem değerlendirmesi yapmak üzere eski Hollanda Başbakanı Wim Kok başkanlığında oluşturulan grup tarafından hazırlanan raporda bu başarısızlık tespit edilmiştir.

Avrupa toplumlarına yeni bir hedef gösterebilmek amacıyla Lizbon kararları alınmıştı. Avrupa İstihdam Stratejisi ile birlikte Lizbon Süreci, AB halklarına çekilen

⁵ Arestis, Philip – Sawyer, Malcolm, “Reforming the Euro’s Institutional Framework”, Leeds University The Levy Economics Institute, 2003, p.1
www.levy.org/pubs/pn/pn03_2.pdf, 4 Temmuz 2004.

sıkıntılarının ortadan kalkacağını, istihdamın ve gelirin artacağını vaat ediyordu. Ancak Lizbon Süreci'nin ilk beş yılında Avrupa ekonomisinin vaat edilen yönde ilerlemediği açıkça ortaya çıktı. Bu dönemde ortalama büyüme oranı yıllık % 2'nin de altında kaldı. İşsizlik ciddi boyutlara tırmandı ve gençlerin işsizliğinde yapısal sorunlar ağırlaştı. Yaşlanan nüfus gelecek için karamsarlık yaratmaya başladı. Bu haliyle Avrupa, değil "en dinamik bilgi ekonomisi olmak", mevcut ekonomik gücünü de yitirme kaygısına düşmüş durumdadır.

Artık Avrupa uyguladığı ekonomik politika kurallarının kendisini durgunluğa doğru götürdüğünün farkındadır. Tartışmalar bu durumdan nasıl çıkılacağı noktasındadır. AB Komisyonu tarafından hazırlanan "Lizbon Stratejisi İçin Yeni Bir Başlangıç" başlıklı rapor çözümü neo-liberal politikalarda aramaktadır. Komisyon, 2010'da istenen hedeflere ulaşmak için ekonomik büyümeye öncelik verilmesini, sosyal uyum ve çevresel değerlerin ikinci plana atılması gerektiğini düşünmeye başlamıştır. Komisyon raporunda "birbiriyle çelişen" hedefler ile bir yere varılamayacağı vurgulanmaktadır.⁶

Avrupa Komisyonu 2005 Haziran ayı içerisinde gerçekleştirdiği toplantıda, yapılan açıklamalarda, Belçika Maliye Bakanı Didier Reynders, mevcut durumda ekonomiyi canlandırmak için para politikasının maliye politikasına oranla daha fazla hareket alanı bulunduğunu dile getirdi. Euro alanı toplantısında sunulmak üzere Avrupa Komisyonu tarafından hazırlanan bir rapor, Euro Bölgesi'nin en hızlı büyüyen ekonomisi ile en yavaş büyüyen ekonomisi arasındaki farkın % 4.5'e ulaştığını göstermektedir.⁷ Ülkelerin ekonomik yapıları arasındaki farklılıklar artıkça uygulanmaya çalışılan politikaların ülkelerin ekonomik farklılıklarını göz önünde bulundurmaması Avrupa Birliği'nin uyguladığı politikaların işlerliğini oldukça azaltmaktadır.

⁶ Çoban, Tonguç, "Lizbon Stratejisi Yol Ayrımında - Avrupa'nın Makro-Ekonomik Modeline İlişkin Tartışma", Mart 2005
http://www.sendika.org/yazi.php?yazi_no=1946, 10 Temmuz 2005.

⁷ Türkiye Cumhuriyeti Merkez Bankası Dış İlişkiler Genel Müdürlüğü, "Euro Bölgesi İzleme Raporu", Temmuz-Ağustos 2005., s.2.
http://www.tcmb.gov.tr/yeni/banka/emu/euroizleme08_05.pdf#search=%22a%C5%9F%C4%B1r%C4%B1%20a%C3%A7%C4%B1k%20prosed%C3%BCr%C3%BC%22, 22 Ocak 2006.

AB Komisyonu, Avrupa ekonomisini mevcut durgunluk halinden yeniden büyümeye taşımak için iç pazarın daha iyi işlemesi yoluyla daha fazla rekabeti ve daha fazla insanın işgücü piyasasına çekilmesini temel faktör olarak görüyor.

Buna karşılık Avrupa İşçi Sendikaları Konfederasyonu (ETUC), Komisyon'un bu yaklaşımını eleştiriyor ve farklı bir makro-ekonomik büyüme modeli öneriyor. ETUC, yatırım artışının yeterli talep öngörüsüne bağlı olduğunu, şu anda Avrupa'da eksik olanın yeterli talep düzeyi olduğunu iddia ediyor. ETUC'a göre talebin düşük olduğu koşullarda maliye ve para politikalarıyla talep artışı teşvik edilmelidir. Bir kez yatırımlar artışa geçti mi bu çevrim devam eder, çünkü yatırım sadece ek sermaye ve arz yaratmaz, aynı zamanda talebin de bir parçasıdır. Bütçe açığında küçük bir artış, örneğin % 1 puanlık artış ekonomiyi yatırım ve büyüme çevrimine sokabilir ve enflasyon yaratmaz. Yapılan araştırmalara göre yıllık yatırım artışı % 7-8 arttırılabilirse, bu ekonominin büyüme potansiyeline artışlar meydana getirecektir. Böylece, 2010 itibariyle Avrupa'nın ekonomik büyüme oranı şu anki % 2'den % 3-3.5'a çıkacaktır.⁸

Günümüzde ekonomik istikrar sorunlarının çözümlenmesi her zamankinden daha büyük önem taşımaktadır. Çünkü ülkeler arasındaki ekonomik, ticari ve finansal ilişkiler gün geçtikçe artmıştır. Başka bir deyişle küreselleşme sürecinin yaşandığı bir dünya söz konusudur. Bir ülkede karşılaşılan istikrarsızlık diğer ülkeleride kolayca etkileyebilmektedir.⁹ Bu bağlamda Avrupa'da da ekonomik istikrar önemsenmektedir. Fakat Avrupa'nın istikrar odaklı para ve maliye politikaları eleştirilmektedir. Avrupa Merkez Bankası sadece enflasyona odaklanmıştır ve ne pahasına olursa olsun ortalama enflasyonu % 2'nin altında tutmaya çalışmaktadır. Maliye politikasının odak noktası ise denk bütçedir. Maliye bakanları durgunluğun kamu açıklarını daha da büyütmesi karşısında seyircidir. Ekonomiyi yeniden sağlam ayaklar üzerine dizecek bir maliye politikası izlenmemektedir. Para politikası çok az ve çok geç çalıştırılmaktadır. Durgunluk geri döndürülemez noktaya geldikten çok sonra faizler düşürülmüştür. Bu "bekle-gör" yaklaşımı yatırımcıların ve tüketicilerin güvenini sarsmaktadır. Sonuçta açıklar daha da yükselmekte, faiz oranları düşük olmakla birlikte ekonomik büyüme gerçekleşmemektedir. Avrupa'da tüm umut üçüncü taraf ülkelerden gelecek talebe

⁸ Çoban, a.g.m., a.y.

⁹ Tokathoğlu, Mircan Yıldız, *Küreselleşme ve Kamu Hizmetleri*, Alfa Aktüel Yayınları, Bursa, 2005, s.13

(ihracat) dayandırılmıştır. Dünyanın en büyük ekonomik bloğu için bu yaklaşımın anlamsız olduğu, esas olanın iç talebin yükseltilmesi olduğu vurgulamaktadır.

Günümüz Avrupa'sının sorunlarına temel yaklaşımı, Avrupa'da sorunların arz cephesinde değil, talep cephesinde olduğu yönündedir. Bu nedenele Avrupa diğer ekonomik bölgelerden farklı olarak yeniden büyümeye geçememiştir. Bazı ekonomik çevreler bunun nedenini arz tarafındaki problemlerde aramaktadır. Üretim faktörleri arzı etkin olmadığı için büyümenin sağlanamadığı söylemektedirler. ETUC ise bunun gerçek olmadığını, yeterli üretim faktörü olduğunu ama üretim potansiyelini kullanacak talep olmadığı için bunun harekete geçirilemediğini söylüyor. Firmaların % 98'i işçi bulmakta zorluk çekmediklerini belirtiyor. Ortalama reel ücretler 2001-2005 döneminde neredeyse sabit kalmıştır ve sadece % 0.4 artmıştır. Nominal ücretler aşağı düşmektedir. Almanya'da sıfır ücret artışı yaşanmaktadır. İşgücü piyasası gayet "gevşektir". Sermaye tarafında ise imalat sektöründeki kapasite kullanımı tarihsel ortalamanın altına düşmüştür.

Ücret payının azalmasına, karlılık payının artmasına rağmen yatırımlar artmamaktadır. Bunun tek sebebi yeterli talep olmamasıdır. Yatırımlar teorik kar oranına göre değil karların gerçekleşmesini sağlayan Pazar koşullarına, yani talebe duyarlıdır. Politikacılar hala ücret artışlarını kontrol etmeye, hatta daha da düşürmeye çalışmaktadırlar. Bunun yolu olarak ücret oluşumunu firma düzeyine indirerek, işverenlerin ücretler azalmadığı takdirde üretimi başka ülkelere kaydırma tehdidiyle karar almalarını kolaylaştırmak, böylece ücret rekabeti döngüsü yaratmak kullanılmaktadır. Ücretler Avrupa düzeyinde % 10-20 azalır mı mal ve hizmetleri kim satın alacaktır? Bu yöntem daha derin durgunluk ve deflasyon demektir.

ETUC'un makro ekonomik büyüme modeli şu önerileri gündeme getirmektedir: İstikrar ve Büyüme Paketi sadece mali hedeflere kilitlenmemelidir. Paket Lizbon hedefleriyle uyumlu hale getirilmelidir. İstikrar Paketi'nden ve % 3 bütçe açığı hedefinden hafif bir uzaklaşma ile araştırma, geliştirme, eğitim ve aktif işgücü piyasası politikalarına kaynak ayırmak gerekir. Makro ekonomik diyalog süreci (Köln süreci) yeniden güçlendirilmelidir. Üç-Tarafli Sosyal Zirve ile makroekonomik diyalog süreci arasında bağ olmalıdır. Maliye Bakanları ile Çalışma Bakanları ortak toplantısı

yapılmalıdır. Bu sürece merkez bankaları ve sosyal taraflar da katkı da bulunmalıdır. Avrupa Merkez Bankası tek yönlü değil (enflasyonu düşürme odaklı) değil, fiyat istikrarı ile ekonomik büyüme arasında denge kuracak şekilde simetrik para politikası izlemelidir.

ETUC Genel Sekreteri John Monks şunları söylemektedir: “Talebin artırılmasını hedefleyen makroekonomik politikalar yürürlüğe konmadıkça, AB Lizbon Stratejisi’ni başaramayacaktır. ETUC Bahar Zirvesi’nde Brüksel-Washington konsensüsünden vazgeçilmesi ve Avrupa’nın makro-ekonomik çerçevesinin reform edilmesi kararlaştırılmalıdır. Güçlü bir canlanmanın sağlanması yıllık % 3 büyümeyi ve gelecek 5 yılda 12 milyon yeni iş yaratılmasını sağlayacaktır. Avrupa’da ekonomik büyüme durmuştur. Böyle bir Avrupa’da çalışanların güveni sarsılmakta ve Anayasa’ya hayır kampanyaları güç kazanmaktadır. Aktif para ve maliye politikaları izlememenin büyük bedeli bu olacaktır. Bahar Konseyi Avrupa’nın bu gerçek problemine el atmalıdır. Avrupa’nın problemi arz eksikliği değildir. Avrupa yeterince büyüyemiyor çünkü talep çok azdır. Ve bunu böyle tutmak düşük ekonomik büyüme-düşük yatırım kısır döngüsünü devam ettirecektir. Yatırımlar yeniden canlandırılınca Avrupa bambaşka bir rotaya girecektir. Yüksek yatırım ekonominin sermaye stokunun (makineler, ofis araç-gereçleri, iletişim ağıları) inşası demektir. Bu enflasyonist baskı yaratma korkusu olmaksızın yüksek ekonomik büyümeyi sürdürmeyi mümkün kılar. Mevcut durumda % 1 olan yıllık yatırım artışı % 7-8 oranına çıkarsa, ekonominin büyüme potansiyeli her yıl % 0.2-0.3 daha fazla olacaktır ve 2008-2010 döneminde potansiyel yıllık ekonomik büyüme oranı ortalama % 3 tutturulacaktır.¹⁰

Avrupa artık ekonomik büyümesinin yavaşladığını kabul etmiştir. Fakat bu problemin çözümünü farklı noktalarda aramaktadır. Mevcut sıkı mali disiplin politikaları esnekleştirilmedikçe ve ülkelerin ekonomik yapılarındaki farklılıklar uygulanacak politikalarda göz önünde bulundurulmadıkça Avrupa’nın içinde bulunduğu durgunluktan kurtulmayı başarması çok zordur. Durgunluk problemi aşılmadıkça Avrupa’daki işsizlik üzerinde de olumsuz etkiler gün geçtikçe artacaktır.

¹⁰ Çoban, a.g.m., a.y.

B. İstikrar ve Büyüme Pakti'nın Avrupa'da İşsizlik Üzerindeki Etkisi

İşsizlik özellikle son yirmi yıllık dönemde, dünya ülkelerinin, özelliklede gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerin en önemli toplumsal ve ekonomik problemi haline gelmiştir.

Elbette, ekonomik büyümenin veya etkin makroekonomik koordinasyonun istihdamı artırıcı etkisi önemli ve olumludur. Ancak, talep politikalarının veya daha özelde Keynezyen para ve maliye politikalarının manevra alanı önemli ölçüde daralmış gözükmektedir. Bu tespit nerdeyse tüm OECD ve Avrupa Birliği ülkeleri için geçerlidir.¹¹

Yüksek işsizlik, 21. yüzyılın başında hemen hemen tüm Avrupa Birliği ülkeleri en ciddi ekonomik ve sosyal bir problemdir. Her 10 Avrupa Birliği vatandaşından biri iş aramaktadır. İstihdam oranı, ABD ve Japonya'dan 10 puan daha düşük bir seviye ile %61'dir. Avrupa Birliği'nde milyonlarca yeni istihdam imkanı yaratılmış olmasına rağmen, milyonlarca insan hala iş bulamamaktadır. İş arayanların yarısından fazlası bir yıldan daha fazla süredir işsiz olanlardır.¹²

Avrupa Birliği'nde İstikrar ve Büyüme Pakti'nın işsizlik üzerindeki etkilerini analiz ederken incelemeler bir önceki analizdeki gibi 1980-1992, 1993-1999 ve 2000-2005 olmak üzere üç ayrı dönem itibariyle gerçekleştirilecektir. İncelemeler yapılırken tablo 13 ve tablo 14'ün verilerinden yararlanılacaktır. Tablo 13, Avrupa Birliği'ne üye devletlerin 1980-1992 yılları itibariyle işsizlik oranlarını içermektedir. Tablo 14 ise, Avrupa Birliği'ne üye aday devletlerin 1993-2005 yılları itibariyle işsizlik oranlarını içermektedir.

¹¹ TÜSİAD, *Türkiye'de İşsizlik Yapısal ve Yapısal Olmayan Özellikleri*, Ajans Medya Reklamcılık, A.Ş., Ankara, 1997, s.11.

¹² Türkiye İşveren Sendikaları Konfederasyonu, "39. Yıl Olağan Genel Kurul Çalışma Raporu", 2001, s. 132.

Tablo 13 : Avrupa Birliği'ne Üye Devletlerin İşsizlik Oranları (1980-1992)

ÜLKELER	1980	1981	1982	1983	1984	1985	1986	1987	1988	1989	1990	1991	1992	(1980-1992)
Avusturya	1	1,4	2,3	2,9	2,8	3	3,2	3,4	3,2	2,8	3	3,3	3,3	2,7
Belçika	7,4	9,4	11	10,7	10,8	10,1	10	9,8	8,8	7,4	6,6	6,4	7,1	8,8
Danimarka	4,9	7,9	8,4	8,4	7,9	6,6	5	5	5,7	6,8	7,2	7,9	8,6	6,9
Finlandiya	4,7	4,9	5,4	5,5	5,2	4,9	5,2	4,8	4,2	3,1	3,2	6,6	11	5,2
Fransa	6,2	7,3	7,9	7,9	9,4	9,8	9,9	10	9,6	9	8,6	9,1	10	8,8
Almanya	2,7	3,9	5,6	6,9	7,1	7,2	6,6	6,4	6,3	5,6	4,8	4,2	6,4	5,6
Yunanistan	2,7	4	5,8	7,1	7,2	7	6,6	6,7	6,8	6,7	6,4	7,1	7,9	6,3
İrlanda	8	10	12	13	15	16	16	16	16	14	13	14	15	13,6
İtalya	7,1	7,4	8	7,4	7,9	8,2	8,9	9,6	9,7	9,7	8,9	8,5	8,7	8,4
Lüksemburg	2,4	2,4	2,4	3,5	3,1	2,9	2,6	2,5	2	1,8	1,7	1,7	2,1	2,3
Hollanda	6,2	8,6	11	9,2	8,9	7,9	7,8	7,6	7,2	6,6	5,8	5,5	5,3	7,5
Portekiz	7,6	7,3	7,2	8,2	8,9	9,1	8,8	7,2	5,8	5,2	4,8	4,2	4,3	6,8
İspanya	8,5		13	14,1	16,5	17,7	17,3	16,7	15,9	13,9	13,1	13,2	14,9	14,3
İsveç	2	2,5	3,2	3,7	3,3	2,9	2,7	2,2	1,8	1,6	1,7	3,1	5,6	2,7
İngiltere	5,6	8,8	10,1	10,8	10,9	11,2	11,2	10,3	8,5	7,1	6,9	8,6	9,8	9,2
Genel Ortalama	5,1	6,5	7,6	8	8,4	8,4	8,2	7,9	7,4	6,8	6,4	6,9	8,1	7,3

Kaynak : Soukiazis – Vítor, a.g.m., p.27.

Rakamlar incelediğinde 1980 – 1992 yılları arasında 15’ler Avrupa’sının ortalama işsizlik oranının % 7.3 olduğu görülmektedir. Maastricht Antlaşması’nın yürürlüğe girdiği 1993 yılı ile İstikrar Paketi’nin yürürlüğe girdiği 1999 yılları arasında ise %9,7 işsizlik ortalaması gerçekleştiren 15’ler Avrupa’sının, İstikrar Paketi’nin yürürlüğe girdiği 1999 yılı ile bu döneme kadar geçirdiği süre zarfı içinde ortalama işsizlik oranı %7,7 olarak gerçekleşmiştir. Avrupa Birliği İstikrar ve Büyüme Paketi’ni yürürlüğe koyduğu tarihten bu yana işsizlik rakamları incelendiğinde 1999 yılında sonra ilk iki sene işsizlik oranları düşüş sergilerken daha sonraki yıllarda sürekli yükseliş sergilemiştir. Maastricht Antlaşması ve İstikrar ve Büyüme Paketi’nin Avrupa Birliği 15 üye ülkesinin işsizlik oranlarını olumsuz etkilediği açık bir şekilde görülmektedir. 1980 ve 1992 yılları arasında ortalama %7.3 olan işsizlik oranı, 1992 yılından sonra 15’ler Avrupa’sında 2001 yılı hariç sürekli olarak bu seviyenin üstünde kalmıştır.

Tablo 14 : Avrupa Birliği'ne Üye ve Birliğe Aday Devletlerin İşsizlik Oranları (1993-2005)

ÜLKELER	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005
AB (25)	:	:	:	:	:	9.4	9.1	8.6	8.4	8.8	9.0	9.1	8.7
AB (15)	9,6	10.5	10.1	10.2	9.9	9.3	8.6	7.7	7.3	7.6	8.0	8.1	7.9
Euro-alanı	9,6	10.8	10.5	10.7	10.6	10.0	9.1	8.1	7.9	8.3	8.7	8.9	8.6
Belçika		9.8	9.7	9.5	9.2	9.3	8.5	6.9	6.6	7.5	8.2	8.4	8.4
Çek Cumhuriyeti		:	:	:	:	6.4	8.6	8.7	8.0	7.3	7.8	8.3	7.9
Danimarka		7.7	6.7	6.3	5.2	4.9	5.2	4.3	4.5	4.6	5.4	5.5	4.8
Almanya		8.3	8.0	8.5	9.1	8.8	7.9	7.2	7.4	8.2	9.0	9.5	9.5
Estonya		:	:	:	9.6	9.2	11.3	12.8	12.4	10.3	10.0	9.7	7.9
Yunanistan		8.9	9.2	9.6	9.8	10.9	12.0	11.3	10.8	10.3	9.7	10.5	9.8
İspanya		19.5	18.4	17.8	16.7	15.0	12.5	11.1	10.3	11.1	11.1	10.6	9.2
Fransa		11.7	11.1	11.6	11.5	11.1	10.5	9.1	8.4	8.9	9.5	9.6	9.5
İrlanda		14.3	12.3	11.7	9.9	7.5	5.7	4.3	4.0	4.5	4.7	4.5	4.3
İtalya		10.6	11.2	11.2	11.3	11.3	10.9	10.1	9.1	8.6	8.4	8.0	7.7
Kıbrıs		:	:	:	:	:	:	4.8	3.9	3.6	4.1	4.7	5.3
Letonya		:	:	:	:	14.3	14.0	13.7	12.9	12.2	10.5	10.4	8.9
Litvanya		:	:	:	:	13.2	13.7	16.4	16.5	13.5	12.4	11.4	8.3
Lüksemburg		3.2	2.9	2.9	2.7	2.7	2.4	2.3	2.1	2.8	3.7	5.1	4.5
Macaristan		:	:	9.6	9.0	8.4	7.0	6.4	5.7	5.8	5.9	6.1	7.2
Malta		:	:	:	:	:	:	6.7	7.6	7.5	7.6	7.3	7.3
Hollanda		6.8	6.6	6.0	4.9	3.8	3.2	2.8	2.2	2.8	3.7	4.6	4.7
Avusturya		3.8	3.9	4.3	4.4	4.5	3.9	3.6	3.6	4.2	4.3	4.8	5.2
Polonya		:	:	:	10.9	10.2	13.4	16.1	18.2	19.9	19.6	19.0	17.7
Portekiz		6.9	7.3	7.3	6.8	5.1	4.5	4.0	4.0	5.0	6.3	6.7	7.6
Slovenya		:	:	6.9	6.9	7.4	7.3	6.7	6.2	6.3	6.7	6.3	6.5
Slovakya		:	:	:	:	12.6	16.4	18.8	19.3	18.7	17.6	18.2	16.3
Finlandiya		16.6	15.4	14.6	12.7	11.4	10.2	9.8	9.1	9.1	9.0	8.8	8.4
İsveç		9.4	8.8	9.6	9.9	8.2	6.7	5.6	4.9	4.9	5.6	6.3	7.8
İngiltere		9.3	8.5	7.9	6.8	6.1	5.9	5.4	5.0	5.1	4.9	4.7	4.7
Bulgaristan		:	:	:	:	:	:	16.4	19.5	18.1	13.7	12.0	10.1
Hırvatistan		:	:	:	:	:	:	:	:	14.7	14.1	13.6	:
Romanya		:	:	:	5.3	5.4	6.2	6.8	6.6	7.5	6.8	7.6	7.7
Türkiye		:	:	:	:	:	:	6.5	8.3	10.3	10.5	10.3	10.3
Norveç		5.4 ^(b)	4.9 ^(b)	4.7	4.0	3.2	3.2	3.4	3.6	3.9	4.5	4.4	4.6
ABD		6.1	5.6	5.4	4.9	4.5	4.2	4.0	4.8	5.8	6.0	5.5	5.1

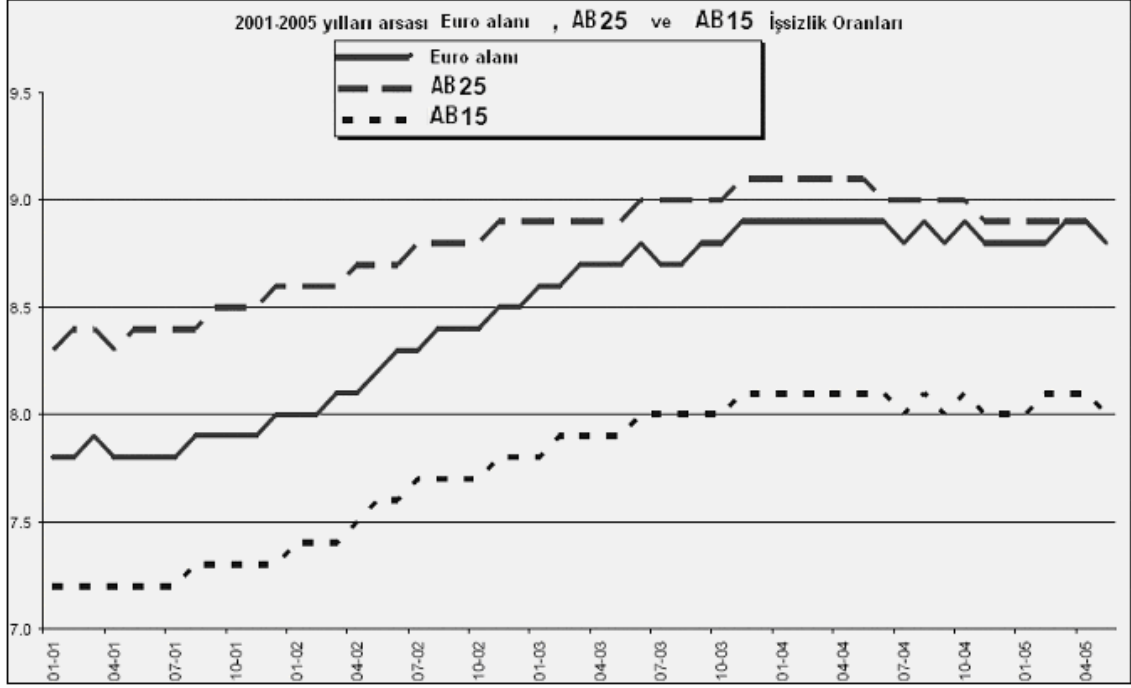
Kaynak: Eurostat, "Total Unemployment Rate"

http://epp.eurostat.ec.eu.int/portal/page?_pageid=1996,39140985&_dad=portal&_schema=PORTAL&screen=detailref&language=en&product=STRIND_EMPLOI&root=STRIND_EMPLOI/emploi/em071, 5 Şubat 2006.

Euro alanı ülkelerinin durumu ise 15'ler Avrupa'sından daha kötüdür. 1980 – 1992 yılları arasında parasal birliğe dahil Avrupa Birliği ülkelerinin ortalama işsizlik oranı % 7,5'tir. Bu ülkelerin Maastricht Antlaşması'nın yürürlüğe girdiği 1993 yılı ile İstikrar Paketi'nin yürürlüğe girdiği 1999 yılları arasında ortalama işsizlik oranı % 10,1 olarak gerçekleşmiş iken, İstikrar Paketi'nin yürürlüğe girdiği 1999 yılı ile bu döneme kadar geçirdiği süre zarfı içinde ortalama işsizlik oranı %7,8'dir. Sadece parasal birliğe dahil ülkeler baz alındığında da İstikrar ve Büyüme Paketi'nin yürürlüğe girdiği tarihten sonra ilk iki sene işsizlik rakamlarında bir düşüş yaşansa da sonraki dönemlerde işsizlik rakamlarının sürekli olarak arttığı görülmektedir. Euro alanı ülkeleri, 1980-1992 yılları arasındaki ortalama işsizlik oranı olan %7.5'i bir daha yakalayamamışlardır. Parasal birliğe dahil üye devletlerin Maastricht Antlaşması'nın yürürlüğe girdiği 1993 yılından, İstikrar Paketi'nin yürürlüğe girdiği 1999 yılına kadar geçen süre zarfında işsizlik oranları incelendiğinde, oranlarının bu yıllar arasında sürekli olarak yüksek bir seyir izlediği görülmektedir.

Maastricht Antlaşması'nın yürürlüğe girdiği 1993 yılından 2005 yılına 15'ler Avrupa'sının ortalama işsizliğin %8.8, parasal birliğe dahil ülkelerin ortalama işsizliğinin %9.3 olarak gerçekleştiği görülmektedir. 1980 1992 dönemlerinde işsizlik oranlarının ortalama %7.3 ve %7.5 olduğu düşünüldüğünde, ekonomik standartların birbirleri ile yakınlaştırılması ve Birlik içinde dengeli ekonomik büyüme ve fiyat istikrarı amacıyla imzalanan Maastricht Antlaşması'nın ve bu antlaşmanın maliye politikası tarafının yaptırım boyutunu oluşturan İstikrar ve Büyüme Paketi'nin, Avrupa'nın işsizliği üzerinde de olumsuz etkilerinin olduğu açıktır.

Şekil 10. : Euro Alanı, AB 15 ve AB 25'lerin İşsizlik Oranları (2001-2005)

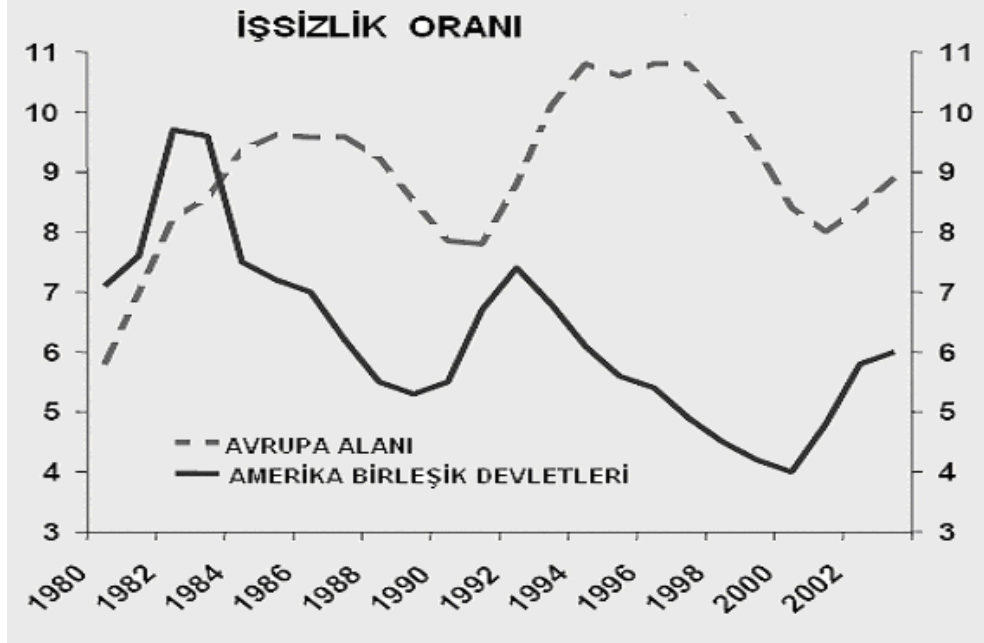

Kaynak: Eurostat, "Euro Indicators", 1 July 2005

http://epp.eurostat.cec.eu.int/.../PGE_CAT_PREREL_YEAR_2005/PGE_CAT_PREREL_YEAR_2005_MONTH_07/3-01072005-EN-AP.PDF, 9 Aralık 2005.

Şekil 10, 2001-2005 yılları arasında Euro alanı, AB 25 ve AB 15 işsizlik oranlarını göstermektedir. Görüldüğü üzere 2001 yılının Temmuz ayından itibaren işsizlik oranları yükseliş trendine giren Avrupa, 2004 yılının Ocak ayına kadar sürdürmüş ve bu tarihten sonra ise sürekli olarak bu yüksek seviyesinde kamaya devam etmiştir. Şekilde göze çarpan en önemli husus Avrupa'daki işsizliğin yükselişinin yanı sıra, Euro alanı ülkeleri ile 15'ler Avrupa'sındaki işsizlik artışının 25'ler Avrupa'sına nazaran daha hızlı bir şekilde yükseldiğidir.

Şekil 11 : Amerika Birleşik Devletleri ve Avrupa Birliği'nde İşsizlik Oranları (1980-2002)

Kaynak : Papademos, Lucas D., "Determinants of Growth and the Role of Structural Reforms and Macroeconomic Policies in Europe", European Central Bank, Brussels, 9 December 2004, p.9.
<http://www.lisboncouncil.net/files/download/PapademosSlides.pdf>, 8 Şubat 2005.

1994 - 2005 yılları arasında Amerika Birleşik Devletleri'nin ortalama işsizlik oranı %5,1 olarak gerçekleşerek Avrupa'nın aynı dönem ortalama işsizlik oranından çok daha düşük bir seyir izlemiştir.

Şekil 11 incelendiğinde, Amerika Birleşik Devletleri ile Avrupa Birliği ülkeleri arasında 1980- 2002 yılları arasında işsizlik oranları ile ilgili olarak şu açıklamalar yapılabilir. 1980'den 1984 yılına kadar her iki tarafta da işsizlik oranlarında bir artış gözlenmekte 1984 den önceki dönemlerde Euro alanının işsizlik oranları Amerika Birleşik Devletleri'nden daha düşük iken 1984 yılından sonraki dönemlerde Euro alanının işsizlik oranlarının sürekli olarak Amerika Birleşik Devletleri'nin işsizlik oranlarından daha yüksek seyretmiştir. 1986'dan 1992'ye Euro alanında işsizlik oranlarında bir azalış gözlenmekteyken Maastricht Antlaşması'nın imzalandığı tarihten sonra Euro alanında işsizlikte artış baş göstermiş, bu artış 1995 yılına kadar sürmüştür.

1995-1998 yılları arasında işsizlik oranları yüksek seviyelerde (%10.5) kalmış 1998 yılından sonra işsizlikte bir düşüş yaşanmış fakat bu düşüş 2001 yılına kadar devam etmiştir. 2001 yılından sonra Euro alanında işsizlik tekrar artmaya başlamıştır.

1984'ten sonra Amerika Birleşik Devletleri'nde genel olarak işsizlik oranlarında bir düşüş yaşanırken Avrupa'da bu olumlu tablo ile karşılaşılamiyorsa Avrupa'daki bu durum dünya genelinde meydana gelmiş olabilecek olumsuz bir şoktan kaynaklandığı söylenemez. Dolayısıyla Avrupa'nın işsizlik oranlarında meydana gelen yükselişi kendi ekonomik yapısı ve ekonomi politikalarının oluşturduğu olumsuzluklarla açıklamak gereklidir.

Avrupa İşçi Sendikaları Konfederasyonu'na göre işsizlik korkutucu düzeylerde olup, Avrupa'nın önündeki en önemli sorundur. Aynı zamanda yüksek ve sürekli işsizlik çalışma standartlarının altını oyan önemli bir güçtür.

Avrupa Konseyi'nin 1997'de Lüksemburg'da toplanan " İş Zirvesi"nde alınan karar uyarınca Avrupa İstihdam Stratejisini saptaması ile Viyana'da Aralık 1998 alınan karar gereği istihdam politikası yönergelerinin hazırlanması, sorunun ağırlığının ve ivediliğinin artık Avrupa ölçeğinde anlaşıldığını kanıtlamıştır. Ancak ETUC'a göre bunlar, özünde önemli işgücü piyasası politikalarına dayanmakla birlikte, bu strateji ekonomik büyüme ve istihdamla uyumlu makro-ekonomik politikalar oluşturulmadan yetersiz kalacaktır.

ETUC'a göre istihdam sağlanması, bu çerçeveyi üye ülkelerin bütçe ve yatırım politikalarının AB ölçeğinde eşgüdümünü sağlayacak bir yapıya oturtmaya bağlıdır.

Para politikasının gevşetilmesi ve ücretlerin uygun olarak artırılmasıyla birlikte, bu eşgüdüm, Avrupa'da ekonomik büyümeyi ve istihdamı gerçekleştirmek için gerek duyulan karma politikanın üretilmesini sağlayabilir.

İlgili bütün tarafların (kamu yetkilileri ve sosyal taraflar) seferberliği, işsizlik sorununun kökenine inmenin tek yoludur. Avrupa Para Birliği için mümkün olan, istihdam içinde mümkün olmalıdır. ETUC'a göre bu ortak çaba, İstikrar ve Büyüme Paketi ile aynı öneme sahip bir Avrupa İstihdam Paketi'na dönüşmelidir.

Bu nedenle ETUC, istihdamı sürekli olarak eylemlerinin merkezine koymuş ve gayretlerin devam edeceğini belirtmektedir. Politika yapıcıların istihdam yaratılması ve istihdamın artırılması amaçlarını, faaliyetlerinde hesaba katmaları sosyal Avrupa için zorunlu bir koşul olarak görülmektedir.

ETUC Haziran 1997'de Amsterdam'da düzenlenen Hükümetler arası Konferans öncesinde ETUC'un taleplerini dile getirmek üzere geniş çaplı bir kampanya düzenlemiştir. ETUC, "Ekonomik ve sosyal krizin" devam ettiğini, yeniden yapılanmalar, özelleştirmeler ve yer değiştirmelerin ekonomi ve istihdamın temel yapısını etkilediğini savunmuştur. ETUC kurucu Sözleşmeye bir "İstihdam Bölümünün" ve temel sosyal hakların eklenmesi için defalarca çağrıda bulunmuştur ve yüksek kaliteli istihdam yaratılması için ekonomik ve sosyal politikaların Avrupa düzeyinde koordinasyonunu savunmaktadır.

Deflasyon ve onun sonucu olarak artan işsizlik, azalan ekonomik büyüme ve zayıflayan rekabet gücü kısır döngüsünün devam etmesine izin verilmemelidir. İstikrar ve Büyüme Pakti'nin gerçekten ekonomik büyüme ve istikrarı sağlaması amacıyla yeniden yönlendirmeye çağırılmaktadır.¹³

Avrupa Birliği, Maastricht mali disiplini sağlama kriterlerinin ve 1999 yılında yürürlüğe giren İstikrar Pakti'nin oluşturduğu daraltıcı maliye politikasının deflasyon ve işsizlik etkisini farkında olacak ki "1999 Yılı İstihdam İlkeleri Hakkında Karar"ı kabul etmiştir. Bu karar, Avrupa Topluluğu'nu kuran antlaşmayı, Avrupa Parlamentosu'nun katkılarını içeren Karar'ı, Ekonomik ve Sosyal Komite'nin Görüşünü, Bölgeler Komite'sinin Görüşünü, İstihdam ve Emek Piyasası Komite'sinin Görüşünü, 1998 İstihdam İlkelerinin uygulanmasında Sosyal Ortakların katkılarını, Devlet veya Hükümet Başkanları ve Komisyon ile yapılan temaslara sonuçlarını göz önünde bulundurarak, kabul edilmiştir.

1999 Yılı İstihdam İlkeleri, 4 ana başlık ve bu başlıkların alt başlıklarından oluşmaktadır. Bu başlıklar aşağıdaki gibidir.

¹³ Ünal, Ayşe, "Avrupa Birliği'nde İstihdam Üzerine ETUC Yaklaşımı" *Endüstri İlişkileri ve İnsan Kaynakları Dergisi*.
www.isguc.org/arc_view.php?ex=175, 23 Aralık 2004.

- İstihdam kapasitesinin geliştirilmesi :
 - Genç işsizliği ile uzun-dönem işsizliğin engellenmesi
 - Pasif önlemlerden aktif önlemlere geçiş : *Gerekli olduğunda, sosyal yardım, vergi ve eğitim sistemleri gözden geçirilmeli ve istihdam edilebilme kapasitesini fiili olarak destekleyecek şekilde uyumlu hale getirilmelidir.*
 - Bir ortaklık yaklaşımının teşvik edilmesi: *İstihdam edilebilme kapasitesinin teşvik edilmesinde istenen sonuçların elde edilmesi için sadece Üye Devletlerin faaliyetleri yeterli olmayacaktır.*
 - Okuldan işe geçişin kolaylaştırılması : *İş piyasasına girmek için gereken becerilere sahip olmadan okul sistemini terk eden genç insanların istihdam olasılıkları zayıftır.*
 - Herkese açık bir emek piyasasının oluşturulması : *Pek çok grup ve birey uygun beceriler edinmek, emek piyasasına girmek ve orada kalmakta güçlük çekmektedir. Bu tür grup ve bireylerin çalışma dünyası ile bütünleşmelerini sağlamak ve ayrımcılık ile mücadele etmek için tutarlı bir dizi politika gerekmektedir.*
- Girişimciliğin geliştirilmesi :
 - İş kurma ve sürdürmenin kolaylaştırılması
 - İş alanı yaratmak için yeni fırsatların kullanılması
 - Vergi sisteminin istihdamı teşvik edici bir hale getirilmesi
 - Firmaların ve çalışanlarının uyum kabiliyetlerinin teşvik edilmesi
 - İş organizasyonunun modernleştirilmesi
 - İşletmelerde uyumun desteklenmesi
- Kadın ve erkek arasındaki fırsat eşitliğinin güçlendirilmesi :
 - Toplumsal cinsiyet farklılıklarının giderilmesi
 - Ev ve iş yaşamının birlikte yürütülmesi
 - Emek piyasasına yeniden girişin kolaylaştırılması¹⁴

¹⁴ DPT, “1999 Yılı İstihdam İlkeleri Hakkında Konsey Kararı”

Avrupa Birliği, “1999 yılı istihdam ilkelerini” 1999 yılında kabul etse de bu ilkelerin Avrupa’nın istihdamı üzerinde pek de olumlu gelişmeler sağlayamadığını tablo 13 ve tablo 14 ile ilgili yapılan açıklamalarda açıkça görölmektedir.

Alman Ekonomik Araştırmalar Enstitüsü Başkanı Prof. Dr. Klaus F.Zimmermann, yayınladığı bir makalesinde, işsizliğin ve durgunluğun Avrupa’nın ortak sorunu olduğunu vurgulamıştır. GSYİH içinde bütçe açıklarının % 3, borçlanma oranının % 60’ın altında olması, bu arada enflasyonun da % 2’nin altına düşmesi gerekliliğine dair Maastricht Antlaşması’nın zorladığı hükümler, üye ölkelerin kendi egemenlikleri altında olan makro ekonomik politikaları rafa kaldırmalarına neden olmuştur. Üstelik üye ölkelerin 2003-2004’e kadar bütçe fazlası verme mecburiyeti var. Zimmermann, sürdürülebilir ekonomik büyüme olmadan işsizliğe kalıcı çözüm bulunabileceğine inanmıyor. “Bu konuda örnek almamız gereken ölkeler ABD’dir” diyor.¹⁵

Maastricht kriterleri, nominal yakınlık ve İstikrar Paketi gereksinimleri ile bazı önemli sınırlamalar ne ekonomik büyüme ne de işsizlik performansı için olumlu etkiler oluşturmamıştır. Ekonomik ve parasal istikrar kurulmadan önce üyeler para politikalarını enflasyonu kontrol altına almak, mali politikaları işsizliğin üstesinden gelmek ve döviz kuru politikasını da ödemeler dengesi ayarlamaları için kullanabiliyordu. Ekonomik Parasal Birlik yürürlüğe konulduğundan beri üye devletler hala birtakım iç ve dış denge problemleri ile başa çıkmak zorunda kalıyorlar. Fakat artık uygulayabilecekleri politikalar eskiye nazaran daha az. Döviz kuru politikası ve para politikası üye devletler için yok oldu. Sadece ulusal ve bağımsız politika olarak mali politikalar kaldı. Fakat bu politikalarda İstikrar Paketi ile zorlaştırıldı. Bu nedenle üye devletler, ekonomilerine uygun olan döviz kurunu, enflasyon oranını, faiz oranını ve istedikleri işsizlik oranlarını seçmekte serbest değildirlen. Bunun yanında, Avrupa’da Ekonomik ve Parasal Birliğin para otoriteleri parasal istikrarı sürdürmeye, ekonomik

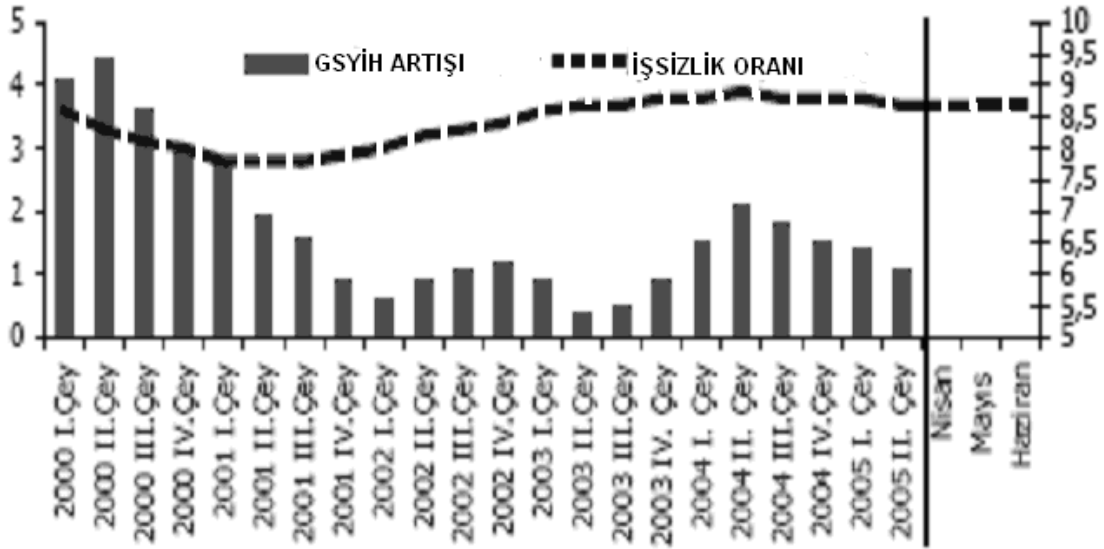
<http://ekutup.dpt.gov.tr/abhaber/1999/02-03.html>, 15 Mart 2005.

¹⁵ Ülsever, Cüneyt, “Almanya Ekonomik Sorunları ile Nasıl Baş Ediyor?”, 20 Ocak 2000
<http://arsiv.hurriyetim.com.tr/hur/turk/00/01/20/yazarlar/17yaz.htm>, 28 Temmuz 2004.

büyümeyle ilgili olarak ve işsizliği azaltmaktan daha fazla ilgili olduklarını ispatlamışlardır.

Maastricht kriterlerinin kabul ettirildiği 1992 yılından bu yana son on yılın istatistiksel delilleri gösteriyor ki, Avrupa'da ekonomik büyüme normalin altında ve işsizlik ise yükselmektedir. Özellikle 2001 yılından bu yana birçok ekonomist aynı fikirdedir ki, Avrupa ekonomisinde resesyona giderek artmaktadır. İstikrar Paketi'nin ekonomik performansın olumsuz bir şekilde yürütülmesi konusunda bir çok sorumluluğu bulunmaktadır.¹⁶ Aşağıdaki Şekil 12'de görüldüğü üzere, Euro alanı ülkelerinde 2000 yılının üçüncü çeyreğinden itibaren, ülkelerin GSYİH oranlarında düşüş başlamış ve bir daha o dönemin artış oranları yakalanamamıştır. İşsizlikteki yükseliş ise 2001 yılının üçüncü çeyreğinde başlamış ve sürekli olarak artış göstermiştir. Dikkat edilirse GSYİH'daki düşüş işsizlik üzerinde olumsuz bir etki yaratmıştır.

Şekil 12 : Euro Alanı GSYİH Artışı (Yıllık, % Değişim) ve İşsizlik Oranı (%)

Kaynak : Türkiye Cumhuriyeti Merkez Bankası Dış İlişkiler Genel Müdürlüğü, a.g.r., s.5.

¹⁶ Soukiazis – Vítor, a.g.m., p.1-7.

III. ÜYE ÜLKELERDE İSTİKRAR VE BÜYÜME PAKTI UYGULAMALARI VE PAKT'IN YARATTIĞI SORUNLAR

A. Almanya ve Fransa'nın Karşılaştığı Sorunlar

İstikrar ve Büyüme Pakti'ni uygulama boyutuyla incelerken ,Almanya ve Fransa ülkelerini Avrupa Birliği'ne üye diğer ülkelerden ayrı bir şekilde incelenilmesinin iki sebebi vardır. Birincisi bu iki ülke Avrupa Birliği'nin GSYİH'sı içindeki payları yaklaşık %50 si kadardır. Bu açıdan özellikle bu iki ülkenin İstikrar ve Büyüme Pakti karşısındaki durumları analiz açısından önemlidir. İkincisi ise, İstikrar ve Büyüme Pakti özellikle bu iki devletten Almanya'nın baskıları ve Fransa'nın da desteği sonucunda yürürlüğe girmiştir. Ayrıca yine İstikrar ve Büyüme Pakti'ni ilk ihlal eden iki ülkede Almanya ve Fransa olmuştur. Bu sebeplerden dolayı bu iki ülke incelendikten sonra, diğer ülkeler genel olarak incelenecektir.

Tablo 12'nin verilerine bakılınca, Almanya ve Fransa'nın reel GSYİH değişim oranları 2000 yılından sonra giderek azalma eğilimi gösterdiği ortaya çıkmaktadır. Avrupa Birliği'nin GSYİH'sı içindeki payları yaklaşık olarak %50'sini oluşturan bu iki devlet, düşük ekonomik büyümeden kurtulmak için İstikrar ve Büyüme Pakti'nin önerilerinin tersine genişlemeci mali politikalar uygulayınca her iki ülkede İstikrar ve Büyüme Pakti'nin referans değer kabul ettiği %3 bütçe açığı oranını aşıtlar.

Her iki ülkede düşük ekonomik büyümeden kurtulmak için aynı yolu takip etmişlerdir. Avrupa Birliği'nin bütçe kriterine ilk meydan okuma Fransa'dan gelmiştir. Gerçek şu ki açık oranı Jean-Pierre Raffarin in yeni sağ hükümetinin seçilmesiyle daha da yüksek çıkabilirdi. Çünkü Jean-Pierre Raffarin'in seçim vaadi vergi indirimlerini 30 milyon Euro olarak gerçekleştirmektir.¹⁷

Siyaset oyununda kazanan taraf olmak için bütün siyasi partilerin bu tür vaatlerde bulunması kaçınılmaz bir durumdur. Siyasi partiler seçmene ne kadar şirin görünürlerse, yani az vergi toplayıp çok kamu harcaması yapacaklarını seçimlerden

¹⁷ Blevins, Bill, "The EU Stability Pact – Someone Has Slammed the Stable Door!", p.1., 2003. <http://francevoila.com/finance/stability.html>, 8 Temmuz 2004.

önce açıklarlarsa oyunun galibi omla şanslarının o denli arttırdıklarını bilirler. Bu nedenle de siyasi partiler seçim öncesi bu tarz demeçler vermekten hiç kaçınmazlar.

Jacques Chirac Fransa'da, bütçedeki etkisine aldırış etmeksizin vergilerde indirimle gitmiştir. Başkan Jacques Chirac seçimlerden önce vergi gelirlerinde %30'luk bir kesinti yapacağını söz vermiş olduğunu doğrulamış ve gelir vergilerinin %7 civarında düşüğünü açıklamıştır. Ayrıca indirimleri devam edeceğini belirtmiştir.

Dönemin Alman hükümeti maliye bakanı Hans Eichel'in 26 milyon Euro vergi gelirini kesmesini içeren planlarını onaylamıştır. Başbakan Gerhard Schröder ortalama işçi vergisi gelirlerinden % 10 kesinti ile ekonominin canlanmasına katkıda bulunacak umut ediyordu. Fakat hükümet ayrıca kamu gelirlerini keserek, Avrupa Birliği'nin İstikrar ve Büyüme Pakti'ni 2004 ile birlikte ardı ardına 3 defa ihlal etme riski ile karşı karşıya kalmışlardı.¹⁸

Avrupa Birliği Parasal Sorunlar Komisyonu üyesi Pedro Solbes, üye devletlere verdikleri sözleri hatırlatmaya çalışmış, "Ben üye devletlerin 2004 yılı itibariyle en azından dengeye yakın veya fazla veren bütçeye ulaşmaları konusunda gayret etmeleri konusunda onları zorluyorum. Vergi indirimleri bütçe üzerinde doğrudan doğal bir etki yaratır. İşte bu yüzden bu açık harcama kısma giderek eşlenmeli." şeklinde açıklamada bulunmuştur.¹⁹ Fakat aşağıdaki tablodan da görüleceği üzere bazı ülkeler İstikrar ve Büyüme Pakti'nin kurallarını ihlal etmeyi göze almışlardı.

Atılan adımlarda Almanya ve Fransa'nın göz önünde bulundurması gereken bir anlaşama vardı. Dolayısıyla yapılan vergi indirimleri ve kamu harcamaları belli bir çerçevenin çok fazla dışına çıkamamıştı. Bu durumda Almanya ve Fransa ne İBP'nin şartlarını yerine getirebildiler ne içlerinde buldukları durgun ekonomiden çıkabildiler.

¹⁸ Economist Newspaper, "Co-ordinated kick-start?", 19 July 2004
http://www.economist.com/printedition/displayStory.cfm?Story_ID=1899146, 20 Ocak 2005.

¹⁹ Blevins, a.g.m., s.2.

Tablo 15 : 15'ler Avrupa'sının Reel Bütçe açıkları /GSYİH Oranları (1999-2005)

ÜLKELER	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005
Danimarka	2.4	1.7	2.6	1.4	1.0	2.3	4.9
Almanya	-1.5	1.3	-2.9	-3.8	-4.1	-3.7	-3.3
Yunanistan	-1.8	-4.1	-6.1	-4.9	-5.7	-6.6	-4.5
İspanya	-1.2	-0.9	-0.5	-0.3	0.0	-0.1	1.1
Fransa	-1.8	-1.4	-1.6	-3.2	-4.2	-3.6	-2.9
İrlanda	2.4	4.4	0.8	-0.4	0.2	1.4	1.0
İtalya	-1.7	-0.6	-3.2	-2.7	-3.2	-3.2	-4.1
Lüksemburg	3.7	6.0	6.1	2.1	0.2	-0.6	-1.9
Hollanda	0.7	2.2	-0.2	-2.0	-3.2	-2.1	-0.3
Avusturya	-2.2	-1.5	0.1	-0.4	-1.2	-1.0	-1.5
Portekiz	-2.8	-2.8	-4.2	-2.8	-2.9	-3.0	-6.0
Finlandiya	2.2	7.1	5.2	4.3	2.5	2.1	2.6
İsveç	2.5	5.1	2.5	-0.3	0.2	1.6	2.9
Belçika	-0.4	0.2	0.6	0.0	0.1	0.0	0.1
İngiltere	1.0	3.8	0.7	-1.6	-3.3	-3.1	-3.6

Kaynak : Tablo 10'dan alınan verilerle oluşturulmuştur.

Tablo 15'te görüldüğü üzere İstikrar ve Büyüme Pakti'nin yürürlüğe girdiği yıl olan 1999 yılından sonra her iki ülkede de 2002 yılından itibaren bütçe açıklarının referans değeri olan %3 oranını aşmıştır. Almanya Referans değeri 2002 yılından 2005 yılına kadar aşmaya devam ederken, Fransa 2002 den 2004 yılına kadar üç yıl devam etmiştir.

25 Kasım 2003 yılında toplanan Avrupa Birliği ekonomi ve maliye bakanları, ekonomik istikrarın sürdürülebilirliğini sağlamak amacı ile imzalanmış olan İstikrar ve Büyüme Pakti kurallarının uygulamasını askıya alan bir kararı oy çokluğu ile kabul etmişlerdir. Böylelikle de Almanya ve Fransa'ya ceza niteliğindeki yaptırımların

uygulanmasını ve dolayısıyla da Avrupa Komisyonu'nun bu konudaki işlevini engellemişlerdir.²⁰

AB ülkeleri maliye bakanlarının, Fransa ve Almanya'nın bütçe açıkları ihlallerine karşı yaptırım prosedürünü ertelemeleri ve kararın 10 AB ülkesinin olumlu oylarına karşı, 5 AB ülkesinin (Almanya, Fransa, İtalya, İrlanda ve Danimarka) olumsuz oylarıyla alınmaması İstikrar ve Büyüme Pakti'nin geleceği konusunda önemli tartışmalar yaratmıştır. İstikrar ve Büyüme Pakti'na göre üye ülke bütçe açıkları GSYİH'nin yüzde 3'ü ile sınırlandırılmıştır. Herhangi bir bütçe açığı söz konusu olsa dahi geçici bir niteliğe sahip olmalıdır. Hem Almanya, hem de Fransa üçüncü kez, üst üste İstikrar ve Büyüme Pakti kurallarını ihlal etmişlerdir. Özellikle de Fransa bu konuda, kendisi için öngörülen önlemlerin alınması konusunda işbirliği yapmamaktadır. Fransa ve Almanya konusunda alınan kararın hukuken temelsiz olduğunu ifade eden Pedro Solbes, kararın AB'nin temel yargı organları tarafından incelenmesi gerektiğini söylemiştir. Birçok AB üyesi ülke Solbes'in görüşlerine katılarak, alınan kararın demokratik değerleri alt üst ettiğini söylemiştir. İstikrar ve Büyüme Pakti'nin tarafsızca uygulanması konusunda olumlu oy veren Avusturya ise İstikrar ve Büyüme Pakti'nin tamamen baştan oluşturulmasını ifade etmiştir.²¹

Avrupa Birliği ekonomi ve maliye bakanlarının, AB Komisyonu'nun ısrarlı talebine rağmen, Euro para birimi kriterlerine uymayan Fransa ve Almanya'ya karşı yaptırımdan kaçınması, AB'de daha önce eş görülmemiş bir krizin ortaya çıkmasına sebep olmuştur.

Fransız gazeteleri, manşetten verdikleri haberlerde, 'Euro para birimi kriterlerini belirleyen İstikrar Pakti'nin artık çatladığı' yorumunu yaparlarken, AB içinde en çok tepki İspanya'dan geldi. AB Komisyonu, Fransa ve Almanya'ya, Euro kriterlerine göre, bütçe açıklarının GSYİH'ya oranla yüzde 3'ü aştığı gerekçesiyle, uzun zamandır

²⁰ Sanalan, Timoçin, "Avrupa'da Anlaşılmalı İstikrar!", *İktisat İşletme ve Finans Dergisi*, 19. Yıl, Sayı 218., Mayıs 2004, s.41.

²¹ Çamlıca, Ferhat, "Euro Bölgesi İzleme Raporu", Kasım 2003, s. 13-14.
http://www.tcmb.gov.tr/yeni/banka/emu/euroizleme11_03.pdf, 25 Temmuz 2005.

yaptırım uygulanmasını talep ediyordu. AB'nin maliye ve ekonomi bakanları toplantısında, yaptırım kararının çıkmaması, AB Komisyonu ile birlikte başta İspanya olmak üzere diğer küçük ülkelerin de sert tepkisine yol açtı. AB Komisyonu'nun talebi üzerine açıklama yapmak zorunda kalan Avrupa Merkez Bankası, ekonomi ve maliye bakanlarının kararının, Euro'nun saygınlığı için ciddi bir tehlike oluşturduğunu bildirdi. Fransız gazeteleri, işsizlik sorununu aşmak için ekonomik büyüme hızlarını artırmak isteyen Almanya ve Fransa'nın, bütçe açıklarını düşürme konusunda geri adım atmamasını, 'İstikrar ve Büyüme Paketi'nin artık önemli ölçüde darbe aldığı' şeklinde yorumladılar.

Gazetelerde çıkan haberlerde, AB Komisyonu ve diğer ülkelerin tersine, Alman ve Fransız yetkililerin, yaptırımların engellenmesinden duydukları memnuniyeti ifade eden açıklamalar geniş bir biçimde yer alıyordu. İspanyol basınında yer alan haberlerde ise, Euro kriterlerine uymayacak şekilde bütçe açıkları gayri safi milli hasıllarının yüzde 3'ünü geçen Fransa ve Almanya'ya yaptırım uygulanmasını AB içinde sadece İspanya, Belçika, Avusturya ve Finlandiya'nın istediği, bunun da kararın çıkması için yeterli olmadığı vurgulandı.

Gazetelerde, "Euro krizi", "Almanya ve Fransa, AB'yi İstikrar Paketi'ni dondurmaya zorluyor", "Euroskandal: AB, Almanya ve Fransa'nın lehine olacak şekilde kurallarından yara alıyor", "Fransa ve Almanya, İstikrar Paketi'ni koparıp AB'de ciddi bir krize sebep oluyorlar" ifadeleri ön plana çıkarıldı. Fransa ve Almanya'ya herhangi bir yaptırım kararı çıkmamasını sert bir dille eleştiren İspanya Başbakanı Jose Maria Aznar, "Bugün Avrupa ve Avrupa ekonomisi için kötü bir gün. Geri bir adım atılmıştır ve İstikrar Paketi ciddi bir darbe almıştır." dedi.

Ülkenin en yüksek tirajlı gazetesi El Pais'te yapılan değerlendirmede, "İstikrar Paketi, 1997 yılında ekonomik amaç birliğindeki kriterleri sert bir şekilde yerine getirmek için kuruldu. Ama dün bu pakt, ölümcül bir yara aldı. AB'nin iki büyük ekonomisi Almanya ve Fransa bütçe açıklarını kriterlere uygun hale getirmek için yaptırıma tabi tutulmayacaklar." denildi.²²

²² Zaman Gazetesi, "Avrupa Birliği'nde Euro Krizi Büyüyor.", 27/11/2003
<http://www.zaman.com.tr/2003/11/27/ekonomi/butun.htm>, 25 Temmuz 2005.

Konu ile ilgili olarak Alman basınından "Berliner Zeitung" gazetesi, konuya bir başka açıdan yaklaşıyor ve Maliye Bakanları'nın kararının ortak para birimi Euro'ya olan etkilerini irdeliyor. Yorumda şu satırları okuyoruz: "Ortak para birimi Euro bu karardan zarar görecek mi? Kısa vadede bir zarar göremiyoruz, çünkü mali çevrelerin gözü şu anda henüz bütçe ve bilançonun tehlikeli gelişmelere gebe olduğu Amerika Birleşik Devletleri'nde. Uzun vadede ise Euro'nun gücünden kaybedeceğini söyleyebiliriz. Gelecekte hangi hakla Avrupa Birliği'ne girecek ülkelerden mali uyum talep edebileceğiz? Almanya'nın yanı sıra Avrupa Birliği'nin bir başka motoru, Fransa'nın da İstikrar Pakti'ni delmesi, bu iki ülkenin ekonomik güçsüzlüklerini örtbas edip sadece ağırlıklarını koyarak özel bir rol talep etmesinden başka bir şey değildir."²³

Danimarka'da çıkan ekonomi gazetesi Børsen ise, yorumunda, Almanya ve Fransa tarafından çiğnenen AB İstikrar Pakti'nin geleceğine eğilmiş. AB İstikrar ve Büyüme Pakti, en önemli iki üye, Almanya ve Fransa'ya, ek borçlanma hadlerinin, gelecek yıllarda da yüzde 3'ü asmasına yeşil ışık yakılması ile fiilen tarihe karışmıştır. Aslında AB Komisyonu, kuralları çiğnedikleri gerekçesiyle bütün Maliye Bakanları Konseyi'ni Avrupa Adalet Divanı'na verebilir. Ancak bu adım da batırılan İstikrar ve Büyüme Pakti'nin yol açtığı krize, sadece hukuki bir kriz ekler, o kadar. Komisyon'un yapacağı şey, ekonomik büyümeyi ön planda tutan, reformdan geçirilmiş yeni bir pakt için inisiyatifi ele almak olacaktır.²⁴

Danimarka'da çıkan ekonomi gazetesi Børsen'in, "AB Komisyonu, kuralları çiğnedikleri gerekçesiyle bütün Maliye Bakanları Konseyi'ni Avrupa Adalet Divanı'na verebilir." şeklindeki yorumu ilerleyen günlerde gerçekleşmiş, gerçektende AB Komisyonu, bütün Maliye Bakanları Konseyi'ni Avrupa Adalet Divanı'na vermiştir.

Topluluk, kendini kuran mevzuatın gereği olarak tüzel kişiliğe sahip olduğundan hukuk davalarında taraf olabilmektedir. Dolayısıyla Bakanlar Konseyi'nin, İstikrar Pakti'nin hükümlerini askıya almış olduğu için, Avrupa Adalet Divanı'na şikayet edilmesi mevzuat yönünden olanaklıdır. Nitekim Prodi'nin başkanlığındaki Avrupa

²³ Deutsche Welle, "Alman Basınından Özetler", 26.11.2003.
<http://www2.dw-world.de/turkish/presse/1.45836.1.html>, 21 Ekim 2004.

²⁴ Deutsche Welle, "Alman Basınından Özetler", 27.11.2003
<http://www2.dw-world.de/turkish/presse/1.46033.1.html>, 21 Ekim 2004.

Komisyonu görevinin gereğine uygun olarak İstikrar Paktı'na sahip çıkmış ve Avrupa Adalet Divanı'na başvurmuştur.²⁵

Avrupa'nın en yüksek mahkemesi 13 Temmuz 2004 tarihinde, Avrupa Birliği maliye bakanlarının Fransa ve Almanya'ya Euro kurallarını ihlal etmelerine izin vererek, kural ihlali işlediklerine karar verdi. Bu karar, Avrupa Birliği maliye bakanlarını mahkemeye vererek görülmedik bir adım atan Avrupa Komisyonu için sembolik bir zafermiş gibi görünüyordu.

Mahkemenin hükmü Avrupa Birliği içinde güç dengelerini başarı olasılığı olamayacak bir şekilde değiştirdi. Çünkü mahkeme, Avrupa Birliği maliye bakanlarının aynı zamanda diğer prosedürleri de kurallar dahilinde Fransa ve Almanya'nın hareketlerini bloke etmek için kullanabileceğini söyledi.

Diplomatlar şuna dikkat çektiler ki, üye ülkelerin desteği olmadan Komisyon 12 devletli Avrupa alanında, Paktı uygulama savaşında güçsüz kaldı. Alman maliye bakanı Hans Eichel, Lüksemburg mahkemesinden çıkan hükmün bakanların kuralları kabul etmek için yeterince kımıldanacak alanlarının var olduğunu doğruladığını söyledi ve maliye bakanlarının açık prosedürü konusunda sorumlu olan kişiler olarak kalacağını ekledi.

Jean-Claude Juncker, ise Euro gurubu ülkelerin başkanı olarak, Fransa ve Almanya'nın yükümlülüklerine uyarak bütçe açıklarını azaltacaklarından emin olduğunu belirtti.²⁶

Almanya ve Fransa, İstikrar ve Büyüme Paktı'nı üç yıl ihlal ettikleri halde cezalandırılmadılar. Bu süreç işlerken sürekli olarak, Avrupa Birliği'nde İBP'nin Avrupa'nın ekonomik büyümesi üzerine olumsuz etkisi olması ve üye ülkelerin yeterli mali politikalar uygulamaları için yeterli manevra alanına sahip olamamaları gerekçesiyle, reform tartışmalarını gündeme gelmiştir.

²⁵ Timoçin Sanalan, a.g.m., s.43.

²⁶ Castle, Stephen, "Euro Stability Pact Rulebook in Chaos After Court Ruling", Brussel, 14 July 2004.

http://www.findarticles.com/p/articles/mi_qn4158/is_20040714/pg_3, 16 Haziran 2005.

B. Diğer Ülkelerdeki Sorunlar

Tablo 15'e bakıldığında, Belçika, İsveç, Finlandiya, Avusturya, Lüksemburg, İrlanda ve Danimarka'nın referans değeri ihlal etmediği görülmektedir.

Referans değeri ihlal eden Almanya ve Fransa bir önceki bölümde incelenmişti. Bu bölümde Almanya ve Fransa dışında referans değeri ihlal eden Yunanistan, İtalya, Portekiz ve Hollanda, incelenecektir. Bu ülkelerin dışında İrlanda ise referans değeri aşmadığı halde, genişlemeci politikalar izleyerek enflasyonist baskılar oluşturma ihtimali doğurarak Konsey'den uyarı alması sebebiyle incelenecektir.

İngiltere ise 2003, 2004 ve 2005 yıllarında referans değeri ihlal etse de Komisyon veya Konsey Parasal Birlik dışında kaldığı için bu konuda İngiltere'ye karşı aşırı açık prosedürünü uygulamamıştır.

1. İrlanda

İrlanda Avrupa Birliği ülkeleri arasında farklı bir sebepten dolayı Konsey'den uyarı alan bir ülkedir. Bilindiği üzere Avrupa Birliği, İBP ile bütçe açığı kriterini kullanarak aslında hükümetlerin gereğinden fazla harcama ve vergi indirimleri ile Avrupa Merkez Bankası'nın fiyat istikrarı amacını tehlikeye sokacak hareketlerde bulunmalarını engellemek için benimsemiştir. Dolayısıyla üye ülkeler bu amacı sadece %3 referans değerini aştıkları anda tehdit etmezler. Bütçe açığı oluşturmadıkları halde gereğinden fazla kamu harcaması yaparak veya vergi kesintileri oluşturarak ta bu amacı tehlikeye atabilirler. İşte İrlanda hükümeti de bu sebepten dolayı Konsey'den uyarı alan bir ülkedir.

İstikrar ve Büyüme Paketi'nin yürürlüğe girdiği 1999 yılında ve bu yıldan bir sene sonraya kadar hiçbir ülke İstikrar ve Büyüme Paketi'ni ihlal etmemiştir. Fakat İrlanda hükümeti 2000 yılında %4.4 gerçekleştirdiği bütçe fazlasını ertesi sene %0.8'e düşürdüğünde bu durum Konsey tarafından eleştirildi.

Konsey'in ilk uyarıda bulunduğu ülke olan İrlanda, Konsey'in uyarısını 12 Şubat 2001 tarihinde almıştır. Konsey bu uyarısını İrlanda'nın 2000-2001 dönemine ait İstikrar Programı'na dayanarak gerçekleştirmiş, İrlanda 2000 yılında %4.4 bütçe fazlası verirken 2001 yılında %0.8 bütçe fazlası vermeye başlayınca Konsey bu şekilde gerçekleştirilen bir bütçe politikasının ülkede enflasyonist baskılar oluşturacağını ifade etmiştir.

Konsey, İrlanda'nın 2001 bütçesinde kamu harcamalarını yükseltmesini vergi gelirlerinde kısıntılara gitmesini, Avrupa Birliği'nin ortak çıkar konusu olarak kabul edilen, ekonomi politikalarını yönetmeleri için somut ilkeler ve hedefler belirten Genişletilmiş Ekonomi Politika Rehberi'ne ters düştüğü ifade ederek, bu tutarsızlığa bir son vermesini istemiştir. Fakat İrlanda'nın ortaya çıkan bütçe açığı/GSYİH rakamlarına bakılırsa, bu uyarıyı pek de dikkate aldığı söylenemez.

2. İtalya

AB Komisyonu, Konsey'e İtalya'nın 2004 yılında %3 eşliğini aşacağı için Erken Uyarı Mekanizmasını devreye koyarak bu ülkeye erken uyarıda bulunmasını önerdi. Maliye bakanlarının 5 Temmuz 2004'teki toplantısında, İtalya bütçe açığını kapatacağını söylemesi üzerine Konsey açığın geçici olduğuna karar vererek, erken uyarı vermeme kararı aldı. Fakat 2004 yılında da bütçe ağını referans değerinin altına çekmeyince, Avrupa Komisyonu 2005 Haziran ayı içerisinde, İtalya aleyhine Aşırı Açık Prosedürü uygulanmasını teklif etmişti. Konsey 28 Temmuz 2005'te İtalya için Aşırı Açık Prosedürü'nü başlatma kararı aldı. Konuyu görüşen Euro alanı üyeleri, bütçe açığını % 3'ün altına indirmesi için İtalya'ya iki yıllık süre vermeyi kararlaştırdı.²⁷ Dolayısıyla İtalya'nın 2007 sonuna kadar gerekli önlemleri alarak bütçe açığını % 3'ün altına indirmesi gerekmektedir. Aksi takdirde, parasal birlik üyesi olan İtalya prosedürün geri kalanına tabi olmak zorunda kalacak ve gerekirse ceza alabilecektir.

²⁷ Türkiye Cumhuriyeti Merkez Bankası Dış İlişkiler Genel Müdürlüğü, a.g.r., s.2.

3. Hollanda

Tablo 15 incelendiğinde Hollanda'nın, sadece 2003 yılında bütçe açığı %3 referans değeri aşmış fakat bu açık bir sonraki yıl kapatılmıştır. Dolayısıyla İstikrar ve Büyüme Pakti karşısında çok ciddi sorunlar yaşamamıştır.

4. Yunanistan

Konsey maliye bakanları toplantısının yapıldığı 5 Temmuz 2004'te Yunanistan'a uygulanacak Aşırı Açık Prosedürü'nü başlatmaya karar verdi. Kararda Yunanistan'ın en geç 2005 yılında aşırı açığa son verip referans değeri yakalaması kararını aldı. Nisan 2005'te Konsey Yunanistan'ın istikrar programını değerlendirdi. Değerlendirme sonucunda Yunanistan hükümetinin çabalarına rağmen referans değere bu 2005 yılında ulaşmasının mümkün olmadığını fakat Yunanistan'ın 2006yılı itibariyle aşırı açığını kalıcı bir şekilde düzenlemesi gerektiğinin altı çizildi.²⁸

Tablo 15'e dikkat edilirse Yunanistan'ın ilk açığı tabloda 2000 yılı olarak görülmektedir. Fakat Konsey Yunanistan'a yaptığı uyarılarının ilkinin 5 Temmuz 2004'te gerçekleştirmiştir. Bunun sebebi Yunanistan'ın 1999-2003 dönemleri arasında, İstikrar ve Büyüme Pakti'ni ihlal ederek para cezasına çarptırılmaktan korkup Avrupa Birliği'nin yetkili kurumlarına yanlış bütçe rakamları vermesidir. Yunanistan'ın İstikrar Pakti'ni ihlal etmemesi için kamu harcamalarını kısması gerekmektedir. Fakat harcamalarını kısmak ve İstikrar Pakti'nin yaptırımlarına tabi olmak istemeyince çareyi birliğin kurumlarına yanlış bilgiler vermekte buldu. Bu durum ancak birkaç yıl sonra ortaya çıkabildi.

1999 yılında kaydi olarak Euro'ya geçilirken Yunanistan sürecin dışında kalmış, fakat 2002 yılı başında Euro'ya fiili geçisi kaçırmak istemediğinden bütçe açıklarının miktarı konusunda "yaratıcı muhasebecilik" adı verilen ise girişmiş ve bütçe açıklarının gerçek seviyesini gizleyerek Maastricht'in kamu kesimi dengesi kriterini tutturmuş

²⁸ Stability and Growth Pact and Economy Policy Coordination, "Implementation of The Stability and Growth Pact"
<http://europa.eu/scadplus/leg/en/lvb/l25057.htm>, 28 Temmuz 2004.

göstermiştir. Eurostat tarafından gözden geçirilen Yunan bütçe açığı rakamlarının hükümet tarafından belirtilen oranların üzerinde olduğu tespit edilmiştir.²⁹

Yunanistan'ın bütçesi ile ilgili olarak AB'ye yanlış bilgi verdiği yönünde ortaya atılan iddialar, Avrupa'da gündemin ilk sıralarına oturmuştu ve AB yetkililerinin de tepkisine neden olmuştu. Alman Süddeutsche Zeitung gazetesinde yayımlanan bir haberde şu iddiaya yer verilmişti. AB Komisyonu'nun para işlerinden sorumlu üyesi Joacquin Almunia'nın sözcüsü Gerassimos Thomas, Yunanistan'ın bütçesiyle ilgili yanlış bilgi verdiğini doğrulayarak, "Yunanistan'ın Birliğe verdiği rakamlar üzerinde değişiklik yaptığı doğru. Ancak AB maliye bakanları bu yanlışın hangi boyutta olduğu konusunda endişeli" diye konuştu. Sözcü Thomas, AB maliye bakanlarının Hollanda'da yaptığı toplantıda, Yunanistan'ın Maliye Bakanı, ülkesinin bütçesindeki açığın 2000 yılından bu yana Brüksel'e bildirildiğinden daha fazla olduğunu tespit etmişti. Süddeutsche Zeitung gazetesindeki haberde, Yunanistan'ın İstikrar Paketi kriterlerinde belirtilen, yüzde 3'lük borç sınırını aşmamak için bütçe açığını yüzde iki oranında aşağıya çektiğini savunuyordu.

Eurostat 2002 yılından beri Yunanistan'ın Birliğe verdiği rakamların tartışmalı olduğunu savunuyordu. Yani Yunanistan'dan uzun süredir şüpheleniliyordu. Eurostat çalışanları, Brüksel'in üye ülkelerin kendilerine verdiği rakamlara güvenmek zorunda olduğuna dikkat çekiyordu. Çünkü Birliğin, üye ülkelerin verdiği rakamların doğru olup olmadığını kontrol etmesi öngörülmemişti. Ancak geçmişte Portekiz'le ilgili ilginç bir örnek yaşandı. Portekiz'in bütçesi ile ilgili verdiği bilgiler incelendiğinde, yanlış rakamlar ortaya çıktı ve bütçe açığını düzeltmek zorunda kaldı. AB diplomatları bu konuda çok endişeli. Diplomatlar bu tür olayların sisteme ve Euro'ya olan güveni sarsabileceğine dikkat çekiyor. Yunanistan'la ilgili durumun, İstikrar Paketi'nin yüzde üçlük sınırını aşmadığını bildiren ülkeleri de zan altında bıraktığına dikkat çekiliyor. AB maliye bakanları, bürokratların tüm eleştirilerine rağmen, 2005 yılında Paket'in belirlediği kuralları yumuşatmayı planlıyor.³⁰

²⁹ Kava, a.g.e., s.4.

³⁰ Deutsche Welle, "AB'de Yunanistana Tepki", 22.09.2004.
<http://www2.dw-world.de/turkish/wirtschaft/1.101329.1.html>, 15 Nisan 2005.

5. Portekiz

2001 yılında Portekiz %2.2 oranında referans değeri aşınca, Komisyon Erken Uyarı Mekanizması'nın devreye girmesini önerdi. Konsey, kararı kabul ederek Portekiz'e erken uyarı verdi. 12 Şubat 2002 tarihinde Konsey Portekiz'e bütçesindeki aşırı açığı hızlı bir şekilde kapatması için çaba sarf etmesi gerektiğini ilettiler.

Komisyon, 24 Eylül 2002 tarihinde Portekiz'in mali durumu hakkında bir rapor kabul etti. Komisyon, söz konusu raporu, 2001 senesinde Portekiz'deki genel bütçe açığının İstikrar ve Büyüme Pakti'nda kabul gören gayri safi yurt içi hasılasının %3 sınırını aşarak %4.1 dolayında gerçekleşmesi üzerine hazırladı. Raporda;

- 2001 senesinde Portekiz'de görülen bütçe açığının 2002 yılının Şubat ayında ulusal merciler tarafından bildirilen ve aynı zamanda Komisyon tarafından tahmin edilenden oldukça yukarıda olduğu vurgulanmış ve %3 olarak kabul edilen GSYİH sınırının üstünde yer aldığı,
- Bütçe açığı verilerindeki tutarsızlığın Portekiz kamu maliyesindeki ciddi aksaklıkları ortaya çıkardığı,
- Diğer yerlerde olduğu gibi Portekiz'de de genel ekonomik durum kötüleşmiş olsa da, bütçeyi aşan harcamaların ve gelirdeki düşüşün sadece bir kısmının dönemsel etkenlerle açıklanabileceği,
- 2001 senesindeki bütçe açığının Portekiz'in kontrolü dışında olağandışı bir olay veya ciddi bir ekonomik çöküş sonucu gerçekleşmediği ve devlet yatırım harcamalarına eşit olduğu,
- Nisan 2002 tarihinde iktidara gelen yeni hükümetin 2002 senesi için GSYİH'sının %2.8'ini geçmeyecek bir bütçe açığı öngörmesine rağmen bunun fiilen gerçekleşip gerçekleşmeyeceği konusunda belirsizlik yaşandığı, şeklinde ki konular üzerinde durulmuştur.

Söz konusu Rapor, Maastricht Antlaşması'nın 104.3'üncü maddesinde öngörülen aşırı bütçe açığı durumlarında uygulanacak işlemlerin ilk basamağını

oluşturmaktadır. Komisyon bu aşamada sadece bilgi verecek, ikinci aşamada ise Konsey'e görüş bildirecektir. Konsey de Komisyon tavsiyesini dikkate alarak aşırı bütçe açığı durumunun var olup olmadığına karar verecektir. Aşırı bütçe açığı olması durumunda Konsey, Komisyon tavsiyesine dayanarak, ilgili üye devlete bu durumu öngörülen süre içinde düzeltmesi için tavsiyede bulunacaktır. Ayrıca Komisyon, ekonomik büyüme hızındaki düşüşü dikkate alarak AB genelinde bütçe açıklarının İstikrar ve Büyüme Pakti'nda öngörülen seviyeye çekilme süresinin 2004 yılından 2006 yılına uzatılabileceğini belirtmiştir.³¹

Avrupa Komisyonu 2005 Haziran ayı içerisinde, Portekiz aleyhine Aşırı Açık Prosedürü uygulanmasını teklif etmiştir. Konuyu görüşen Euro alanı üyeleri, bütçe açığını % 3'ün altına indirmesi için Portekiz'e üç yıllık bir süre vermeyi kararlaştırdı. Portekiz Hükümeti'nin, 2008 yılı itibariyle bütçe açığının % 3'ün altına çekilmesini hedefleyen programını memnuniyetle karşılayan bakanlar, bazı öngörülerin "oldukça iyimser" olduğunu vurguladı.³²

Birliğe katılan 10 yeni devletin İstikrar ve Büyüme Pakti karşısındaki durumu incelendiğinde 2005 yılı itibariyle yalnız iki ülkenin referans değeri aştığını görülmektedir. Bu ülkelerden biri Macaristan diğer ülke ise Malta'dır. Diğer ülkeler ise referans değerinin altında rakamlar sergilemektedirler. Referans değeri aşan ülkelerden biri olan Malta ile ilgili olarak Komisyon veya Konsey'in Erken Uyarı Mekanizması veya Aşırı Açık Prosedürü'nü devreye koymadığını görüyoruz. Fakat Macaristan ile ilgili olarak Konsey, 5 Temmuz 2004'te aşırı açığı var olduğuna karar verdi. Macaristan yetkililerine 2008 yılı itibariyle açığının % 3 seviyesine indirmesi tavsiyesinde bulundu.

C. Avrupa Birliği'ne Aday Ülkelerin İstikrar Pakti Karşısındaki Durumu

Avrupa Birliği'ne aday ülkelerin bütçe açıklarının GSYİH'larına oranları incelendiğinde aday ülkelerden ikisinin (Bulgaristan ve Romanya) kriteri yakalamış

³¹ İKV Bülteni, "16-30 Eylül 2002"

<http://www.ikv.org.tr/ikv/arsiv/16-30Eylul2002.htm>, 15 Nisan 2005.

³² Türkiye Cumhuriyeti Merkez Bankası Dış İlişkiler Genel Müdürlüğü, a.g.r., s.2.

diğer iki ülkenin (Türkiye ve Hırvatistan) ise bütçe açığı kriterini yakalayamamış olduğu görülmektedir.

Tablo 16 : AB 25, AB 15, Euro alanı ülkeleri ve Birliğe Aday Ülkelerin Bütçe Açıkları /GSYİH Oranları (1999-2005)

Ülkeler	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005
AB (25)	-0.8	0.8	-1.3	-2.3	-3.0	-2.6	-2.3
AB (15)	-0.7	1.0	-1.2	-2.2	-2.9	-2.6	-2.3
Euro-alanı	:	:	-1.9	-2.5	-3.0	-2.7	-2.4
Bulgaristan	0.4	-0.5	1.4	-0.2	0.6	1.3	:
Hırvatistan	:	:	-6.5	-4.2	-4.6	-5.2	:
Romanya	-2.1	-3.8	-3.5	-2.0	-2.0	-1.4	:
Türkiye	-21.8	-11.0	-29.8	-12.3	-9.7	-3.6	-3,4

Kaynak : Tablo 10'un verilerinden yararlanılarak oluşturulmuştur.

Tablo 17 : AB 25, AB 15, Euro alanı ülkeleri ve Birliğe Aday Ülkelerin Devlet Borçları/ GSYİH Oranları (1999-2005)

Ülkeler	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005
AB (25)	66.7	62.9	62.0	61.4	63.0	63.4	63.4
AB (15)	67.9	64.1	63.1	62.5	64.0	64.3	64.6
Euro-alanı	:	:	69.3	69.2	70.4	70.8	70.8
Bulgaristan	79.3	73.6	66.2	54.0	46.3	38.8	:
Hırvatistan	:	:	40.1	39.9	41.5	44.2	:
Romanya	24.2	22.7	23.2	23.3	21.3	18.5	:
Türkiye	69.2	58.0	105.2	94.3	87.2	63,4	55,8

Kaynak : Tablo 8'in verilerinden yararlanılarak oluşturulmuştur.

1. Bulgaristan

Birliğe aday ülkelerden Bulgaristan, özellikle bütçe kriteri bakımından 1999 yılından beri dengeye yakın bir ülke olmakla birlikte 2004 yılında %1.3'lük bir bütçe fazlası yakalamıştır. AB-25'ler ile kıyaslandığında 2004 yılı itibariyle AB-25'lerin ortalamasından daha iyi bir durumda olduğu açıktır. Aday ülkeler arasında İstikrar ve

Büyüme Paktı açısından değerlendirildiğinde bütçe açığı kriteri açısından en iyi konumda olan ülkedir. Özellikle bugün bazı Avrupa Birliği ülkeleri ile kıyaslandığında hem borç kriterinde hem de bütçe kriterinde çok iyi konumda olduğunu söyleyebiliriz. Örneğin, İtalya ve Yunanistan hem borç kriteri ile hem de bütçe açığı kriteri ile boğuşurken ve her ikisinin de borç oranları %100'lerde ve bütçe açığı oranları %3 referans değerinin üzerindeyken, Bulgaristan her iki kriter açısından da daha iyi konumdadır. Tablo 17'de görüldüğü üzere Bulgaristan'ın devlet borcunun GSYİH'ya oranı 2004 yılı itibariyle %38.8'dir.

2. Romanya

Romanya 2000 yılından itibaren GSYİH'lasına oranla bütçe açığını sürekli olarak azaltan bir ülkedir. Durumu Bulgaristan kadar iyi görülmesi de GSYİH'lasına oranla bütçe açığını sürekli olarak azalması ekonomik olarak iyiye gittiğinin önemli bir göstergesidir. 2004 yılı itibariyle hem bütçe kriterinde hem de borç kriterinde, AB-15'ler ve AB-25'lere nazaran daha iyi konumda olduğunu görülmektedir. %-1.4'lük bir bütçe açığı olan Romanya da İstikrar ve Büyüme Paktı açısından değerlendirildiğinde birliğe alındığı takdirde herhangi bir müeyyide ile karşılaşma olasılığı yoktur. Fakat unutulmamalıdır ki, Avrupa Birliği üye devleti olan İrlanda'nın da referans değeri ihlal etmediği halde üstelik bütçe fazlası verdiği bir dönemde Konsey tarafından eleştirilmiş ve bu ülkeye erken uyarı verilmişti. Dolayısıyla aday ülke birliğe alındıklarında sadece %3 referans değerini aştıklarında yaptırım ile karşılaşmayacaklardır. Uygulayacakları ve uyguladıkları mali politikaların her yıl Avrupa Birliği'ne bildirerek sürekli gözetim altında olacaklardır.

Romanya'da aynen Bulgaristan gibi borç oranları ve bütçe kriteri açısından Birlik içindeki birçok ülkeden daha iyi bir konumdadır. Romanya 2004 yılı itibariyle hem AB-15'lerin ortalama değerleri ile hem de AB-25'lerin ortalama değerleri ile kıyaslandığında daha iyi bir durumda olduğu görülmektedir.

3. Hırvatistan

Bütçe kriteri açısından Hırvatistan 1999 yılından beri sürekli olarak referans değerinde kalmış, ve 2004 yılı itibari ile de %-5.2'lik bütçe açığı sergilemiştir. ve bu günkü durumu itibariyle Avrupa Birliği'ne alındığı takdirde İstikrar ve Büyüme Paktı ile sorunlar yaşayacağı açıktır.

4. Türkiye

Türkiye, 1970'lerden beri sürekli olarak istikrar sorunu yaşamış bir ülkedir. Özellikle 90'lı yıllarda 1994, 1999, 2000 ve 2001 krizlerinden ülke ekonomisi ciddi bir biçimde yara almış ve her krizden sonra İstikrar Programları ile tekrar dengeye gelmeye çalışmıştır.

Türkiye 1994 krizi nedeniyle kabul ettiği Stand-by ile, maliye politikası tercihlerinde etkili araç olarak kullanmaya karar verdiği “faiz dışı fazla” aracını on yıllık bir dönem (1994-2003) için kullanmıştır. Öncelikli hedefi “faiz dışı fazlayı olabildiğince arttırmak suretiyle iç borcun sürdürülebilirliğinin sağlanması” olan maliye politikası anlayışı içinde geçen on yıllık dönemden sonra, artık yasa ile düzenlenmiş bir kurumsal yapıyla oluşturulmuş bulunmaktadır. Türk kamu maliyesinde 15 yıllık bir dönemin tek politika aracı “faiz dışı fazla” olmaktadır. 1994-2007 yılları arasında, ilk yıllarda GSMH'nın % 3'ü düzeyinde başlamış, daha sonra ısrarla %6.5 seviyesinde tutulmak istenmiştir. Son beş yıllık dönemde de yıllık ortalama % 5.5-6.5 düzeylerinde seyreden bir yapıya bürünmüştür. Faiz dışı fazla aracının bu şekilde kullanımının tek amacı, borcun sürdürülebilirliğini sağlamaktır.³³

³³ Ekzen, Nazif, “Maliye Politikası Aracı Olarak Faiz Dışı Fazla”
www.bilkent.edu.tr/~yeldanbs/Yazilar_BSB/BSBTemmuz1.pdf, 11 Mayıs 2006.

Tablo 18 : 2002 IMF Programı'nda Türkiye

	2002	2003	2004	2005	2006
Milli Gelir Reel Büyüme	3.0	5.0	5.0	5.0	5.0
Enflasyon	35.0	20.0	12.0	8.0	8.0
Faiz Dışı Fazla	6.5	6.5	6.5	6.5	6.3
Net Borç Stoku	81.3	73.3	69.4	66.5	63.9
Dış Borç	35.1	30.6	28.5	27.8	27.2
İç Borç	46.2	42.7	40.9	38.8	36.7

Kaynak : Yeldan, Eriç, "Kurumsal Çapa", 2005, s.1,
http://www.bilkent.edu.tr/~yeldane/Yeldan24_11May05.pdf, 14 Mayıs 2006

Türkiye 2002'de çizilmiş bulunan programın, ekonomik büyüme hedeflerinin üzerinde milli gelir artışları yaşamış olmasına rağmen, (2003'te yüzde 5.9, 2004'te yüzde 9.9) ekonomik büyüme hızı revize edilmemiş ya da faiz dışı fazla hedefi gözden geçirilmemiştir. Sıcak para girişlerine dayalı cari açığın artarak sürmesine ve milli gelirdeki spekülative şişkinlikleri körüklemesine karşın, 2005 yılı ekonomik büyüme hızı yine yüzde 5 olarak tespit edilmiş, faiz dışı fazla hedefi de yüzde 6.5 olarak kabullenilmeye devam edilmiştir. Türkiye, ekonomik yapıdaki gelişmeler ne olursa olsun, IMF tarafından 2002'de çizilmiş bulunan programa koşullanmış durumdadır.

Günümüz Türkiye'sinde, artık IMF programının hedefleri tartışılacak hale gelmiştir. Bu konularda daha fazla düşünülmelidir. Bu alandaki bilimsel araştırmalara daha çok ağırlık verilerek, faiz dışı fazla hedefinde yapılacak bir değişikliğin işsizlik, ücretler ve tasarruflar üzerine ne gibi etkiler doğurabileceği çeşitli yönleriyle araştırılmalıdır. IMF'nin kurumsal çapası diye anılan olgu, zaman kaybetmeden Türkiye de bilimsel yönlerden tartışılmaya başlanmalıdır.³⁴

Avrupa Birliği ülkeleri, İstikrar ve Büyüme Paketi ile kamu harcamalarını %3 gibi bir rakam ve esnek olmayan kurallar ile sınırlayıp, antlaşmanın ekonomileri üzerindeki olumsuz etkilerini görünce, 2005 yılında antlaşmayı reform ederek

³⁴ Yeldan, a.g.m., s.2.

ekonomideki değişmelere daha duyarlı hale getirmeye çalıştılar. Türkiye'nin de bu durumdan çıkarması gereken en önemli ders bu yönde olmalıdır. Ekonomik gelişmeler pozitif bir şekilde ilerlerken ekonomik büyüme hızının revize edilmesi ya da faiz dışı fazla hedefinin gözden geçirilmesine hiç gerek duyulmaması, büyüyen bir ekonomiyi yavaşlatmaktan başka bir sonuç doğurmayacaktır. Ekonomik istikrar için, maliye politikaları para politikalarıyla uyumlu bir şekilde hareket ettirilmeli ve her iki politika da ülkenin ekonomik koşulları göz önünde bulundurularak ayarlanmalıdır. Gerçekleştirilecek politikalar bu durumun tersine hareket ettirilirse, genişleyen ekonomi durgunlaştırılabilir ve durgunluk içindeki bir ekonomi daha da kötü bir ekonomik yapıya sürüklenerek negatif döngüsel eğilim oluşturulabilir.

Türkiye ekonomisi bugün enflasyon, bütçe açığı ve borçlanma gibi alanlarda önemli aşamalar kaydetmiştir. Eğer elde edilen bu olumlu sonuçlar doğru para ve maliye politikaları kullanılarak devam ettirilebilirse, Türkiye ekonomisi kırılgan bir yapıdan kurtulmayı başarabilir ve sağlıklı bir ekonomik büyüme ve kalkınma sürecine girebilir. Aksi takdirde geçmişte yaşanan olumsuzluklar yaşanmaya devam edebilir.

Türkiye, GSYİH'lasına oranla bütçe açığı her ne kadar 1999 yılından itibaren sürekli olarak referans değeri aşan ve 2003 yılına kadar çok ciddi boyutlarda bütçe açığına sahip olan bir ülke olsa da, 2004 ve 2005 yılları itibariyle bu alanda çok büyük mesafe kat etmiş ve bütçe açığı/GSYİH oranını referans değere çok yakınlaştırmıştır. Tablo 16'dan da görüleceği üzere 2001 yılında bütçe açığı/GSYİH oranı %-29.8 iken, 2002 de %-12.3'e gerilemiş ve 2005 yılı itibariyle %-3.4'e ulaşmıştır. 2006 bütçe hedefinde ise bu oran %-2.4 olarak belirlenmiştir. Şayet 2006 bütçe hedefi gerçekleştirilebilirse Türkiye 2006 itibariyle Avrupa Birliği'nin bütçe kriteri referans değerinin altına inmiş olacaktır. Türkiye'de Bulgaristan ve Romanya gibi Şuan Birlik içindeki bazı ülkelere nazaran bütçe açığı ve borç kriteri bakımından daha iyi bir konuma sahiptir.

Türkiye'nin borç oranları incelenecek olursa, bütçe açığında yaşanan olumlu gelişmeler borç oranında da görülmektedir. Türkiye'nin 2001 yılında GSYİH'lasına oranla borcu %105.2 iken 2004 yılında bu oran %63.4 ve 2005 yılında %55.8 olarak gerçekleşmiştir. Görüldüğü üzere 2005 yılı itibariyle referans değer olan %60'ın altına

inmiştir. Türkiye 2001 yılından 2005 yılına kadar GSYİH'lasına oranla borcunu ciddi oranlarda düşürmeyi başarmıştır. Fakat unutulmamalıdır ki, mevcut rakamlar her ne kadar Avrupa ortalamalarından daha iyi olsa da Türkiye'de borcun sürdürülebilirliği sorunu Avrupa ülkelerine nazaran daha kötü bir yapıya sahiptir. Mevcut borçların vade yapısı Avrupa Birliği'ndeki ülkelere nazaran kısa vadeli. İşte bu sebepten dolayı Türkiye'deki faiz oranları Avrupa'ya nazaran çok yüksektir. Yüksek faizler ise Türkiye ekonomisi üzerinde çok ağır yük oluşturmaktadır.

Türkiye borç oranı ve bütçe açığı oranlarında ortaya koyduğu bu başarıyı elde edebilmek için uyguladığı politikaların toplumsal maliyetleri hesaba katıldığı zaman ortaya çıkan tablo düşündürücüdür. Faiz dışı harcamalarda söz konusu rekor fazlaların toplumsal maliyeti, kamunun sağlık, eğitim ve sosyal yatırım hizmetlerinin giderek geriletilmesi olarak karşımıza çıkmaktadır. Örneğin, 1990'ların başında toplam kamu harcamalarının yüzde 20'sine ulaşan eğitim harcamalarının payı, 2003'te yüzde 11'e geriletilmiş durumdadır. Benzer şekilde, sağlık hizmetlerinin payı da aynı dönemde yüzde 4'den, yüzde 2.3'e düşürülmüştür.³⁵

Avrupa Birliği'ne girme çabası içinde olan Türkiye'nin Birliğe alındıktan sonra her şeyin çok iyi olacağını hayaline kapılmaması gerekir. Bugün görüldüğü üzere Almanya, Fransa ve İtalya gibi Avrupa'nın lokomotif ülkeleri beraber imza attıkları bir antlaşmanın şartlarına dahi uymakta bu kadar zorlanırken, Türkiye ve diğer aday ülkelerin de birliğe dahil olmaları durumunda kendilerini bu tarz antlaşmaların beklediğini unutmaları gerekir. Bugün için ekonomik dengelerini oturtmamış bir ülkenin Avrupa Birliği'ne girdikten sonra dengeleri yerine oturtmayı beklemesi son derece yanlış olur. Tam aksine Türkiye'nin ve diğer aday ülkelerin Avrupa Birliği'ne dahil olmadan Birliğin ekonomik kriterlerine yakınlaşıp hem kamu hem de özel sektör bazında kendini o noktada durabilecek seviyede gördükten sonra birliğe dahil olması, hem kendisi için hem de dahil olacağı birliğin diğer ülkeleri için daha olumlu sonuçlar

³⁵ Yeldan, Erinç, "Faiz Dışı Fazla Paranoyası Sürerken İç Borçlar", Mart 2005.
www.bilkent.edu.tr/~yeldane/Yeldan18_30Mar05.pdf, 18 Şubat 2006

doğuracağı kesindir. Aksi takdirde ekonomik yapısını Birlik standartlarına oturtmadan birliğe girme çabasında olan ülkeler, bugün Yunanistan'ın ve Birliğin diğer ülkelerinin yaşadıkları sorunları yaşamaya mahkum olacaklardır.

Bu bölümde İstikrar ve Büyüme Paktı'nın sıkı mali politikalarının ekonomiler üzerinde yaratabileceği olumlu ve olumsuz etkiler açıklandıktan sonra temel mantığındaki bir takım hatalar ortaya koyulmaya çalışıldı. Bu açıklamalardan sonra Pakt'ın ekonomik büyüme ve işsizlik üzerindeki olumsuz etkileri ve uygulandığı dönemde üye ülkelerin yaşadığı sorunlar ile birliğe aday ülkeleri bekleyen tehlikeler açıklanmıştır. Avrupa Birliği'nde fiyat istikrarı sağlayarak dengeli bir büyüme hızı yakalamak amacıyla imzalanan Pakt'ın beklenenin aksine sonuçlar doğurması, İstikrar Paktı karşıtı seslerin yükselmesine sebep olmuştur. Konu ile ilgili bir çok akademik çalışma ortaya koyulmuştur. Yapılan çalışmalarda genel kanı İstikrar ve Büyüme Paktı'nın gerekli bir anlaşma olduğu, fakat mevcut hali ile çok katı bir yapı sergilediği için, reform edilmesi gerektiğidir. Bir sonraki bölümde pakt ile ilgili ortaya atılan reform önerileri ile 2005 yılında gerçekleştirilen yeni düzenlemeler incelenmeye çalışılacaktır.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

İSTİKRAR VE BÜYÜME PAKTI'NDA REFORM

I. İSTİKRAR PAKTI'NDA REFORM TARIŞMALARI

A. İstikrar Pakti'nda Reform Karşıtı Görüşler

2004 yılında ekonomi alanında Nobel ödülü alan Norveçli iktisatçı Kydland ile Amerikalı iktisatçı Prescott'un ilginç bir saptamasına burada yer vermek gerekir. Bu iki iktisatçı, "önceden çizilen ekonomi politikaları içinde hareket etmenin ya da etmemenin bir fiyatı vardır" düşüncesini ifade etmektedirler. Bunun anlamını da şöyle açıklamaktadırlar. Eğer bir ülke yöneticileri önceden belirlenen ve kredibilitesi kamu oyu ile piyasalar tarafından onanmış kurallara bağılı ekonomi politikalarını uygulamaya söz verirler ve bunu gerçekleştirirlerse, en iyi sonucu elde ederler. Bunun yerine, zaman içinde gelişen şartlara uyum sağılayan ve içinde manevra alanı tanıyan politikalara dayanan bir strateji benimsedikleri takdirde, bunun ödenmesi gereken ilave bir maliyeti olur. Bu seçenek kuşkusuz birinci seçeneğe göre daha riskli olacaktır.¹

İşte bu husus, tam da Avrupa'nın, İstikrar ve Büyüme Paktı ile içine düştüğü ikilemi yansıtmaktadır. Avrupa Birliğı Paktı imzaladıktan sonra, onun şartlarına uyum gösterilebilseydi, kredibilitesinde de artış görülebilecekti. Fakat Birlik uyum konusunda sorunlarla karşılaşmaya başladıktan sonra, İstikrar Pakti'nda reform önerileri gündeme gelmeye başladı.

İstikrar ve Büyüme Pakt'ında reform ile kastedilen husus; bazı iktisatçılara göre, İBP yerine farklı bir mali disiplin mekanizması iken, bazı iktisatçılara göre ise Paktın Birlik ülkelerinin maliye politikalarında manevra alanı oluşturacak şekilde yeniden yazılmasıdır. Bu durumda da zaman içinde gelişen şartlara uyum sağılayan ve içinde

¹ Erçel, Gazi, "Ekonomi Politikalarının Hareket Alanı", 01.03.2005.
<http://www.digimedya.com/default.asp?t=wa&wid=1&aid=194>, 15 Temmuz 2005.

manevra alanı tanıyan politikalara dayanan bir strateji benimserlerse, bunun ek bir maliyeti olacaktır.

Komasyon'un değişiklik önerilerini, Almanya ve Fransa ile ilgili düzenlemelerin askıya alınması tartışmalarından sonra gündeme getirmesinin, mali disiplinle ilgili kuralların uygulanması konusunda AB'nin samimiyetine gölge düşürebileceği çeşitli kesimler tarafından dile getirilmektedir. Örneğin Dünyanın en önde gelen kredi derecelendirme kuruluşlarından biri olan Standart&Poor's, Avrupa Birliği İstikrar ve Büyüme Paktı'na ilişkin olarak yapılması planlanan reformların Euro alanı ülkelerinin kredi derecelerine zarar verebileceğini ileri sürmektedir.

Standart&Poor's tarafından yayınlanan rapora göre, reformların yürürlüğe girmesi ile Euro alanı ülkelerinin kredi notlarının düşmesi, hükümetlerin borçlanma maliyetlerinde artışa neden olacak ve tüm Euro alanı ülkelerinin kredi notlarının yakınlştırılması umutlarına gölge düşürecektir. Kredi notlarının yakınlştırılması, geçtiğimiz yıllarda zayıf durumdaki üye ülkelerin borçlanma maliyetlerini düşürmüştü.

2004 yılının son ayları itibariyle üç Euro alanı ülkesinin kredi notları kamu borç düzeylerini düşürme veya bütçelerinde reforma gitmeye yönelik stratejilerden yoksun olmaları nedeniyle düşürülmüştü. İtalya ve Yunanistan'ın kredi notu düşürülürken Portekiz'in görünümü istikrarlıdan negatife çevrilmişti.²

Ayrıca Almanya Merkez Bankası Başkanı Axel Weber de , İstikrar ve Büyüme Paktı'nda reform düşüncesine karşı olduğuna ilişkin görüşler ortaya koymuştu. Bilindiği üzere Avrupa Merkez Bankası'nın da genel tutumu İstikrar ve Büyüme Paktı ile Maastricht Antlaşması'na sıkı sıkıya bağlı kalınması şeklindedir.³

² T.C. Maliye Bakanlığı Araştırma, Planlama ve Koordinasyon Kurulu Başkanlığı, "Standart&Poor's: "İstikrar Paktı Reformları Kredi Derecelerini Düşürebilir.",11 Mart 2005. <http://www.sgb.gov.tr/calismalar/bulten/disekhab10.pdf>, 23 Haziran 2005.

³ Dünya Gazetesi, "Bundesbank'ın başkanlığına Axel Weber getirildi.", 01.04.2004. http://www.dunyagazetesi.com.tr/news_display.asp?upsale_id=172095&dept_id=950, 11 Aralık 2005

Maastricht kriterleri ve İstikrar ve Büyüme Paktı özellikle Avrupa Merkez Bankası tarafından fiyat istikrarını sağlamak amacıyla sıkı bir şekilde savunulan iki antlaşmadır ve banka her fırsatta bu iki antlaşmanın öneminden bahsetmektedir.

İstikrar ve Büyüme Paktı ile ilgili reform tartışmalarının yoğunlaştığı 2004 yılında, bu konuyla ilgili görüşlerini ortaya koyan bir başka kişi de, Avrupa Merkez Bankası Yardımcı Başkanı Lucas Papademos olmuştur. Papademos'a göre, İstikrar Paktı'nın kurallarına riayet ederek üye devletler sağlam bir mali politika takip etmiş olur. Bu da o ülkelerin kendi çıkarıdır. İstikrar Paktı'nın önerdiği gibi, orta vadede dengeye yakın veya fazla veren bütçeye sahip ve borçlarını düşük ve sürdürülebilir bir düzeye çeken bir devlet, arzu ettiği vergilendirme ve harcama politikalarının gerçekleştirebilmesini sağlayacak manevra alanına sahip olur. Bu aynı zamanda görüş açısı ve ekonomik döngünün etkilerini karşılamak için gerekli esneklik sağlar. Bunun aksine yetersiz mali politika güden ve bunun sonucunda kalıcı açıklara sahip olan ve yüksek düzeyde borçlanan bir devlet politik manevraları için gerekli sahasını gittikçe daraltmış olur. Yüksek düzey borçların faizlerini ödemedeki kullanılan para kamu hizmetleri sağlamak veya vergileri düşürmek için kullanılamaz. Yüksek açık, yüksek borç ve yüksek faiz oranlarına ve böylece yüksek yine yüksek açıklar şeklinde devam eden eğilim çabucak oluşturulabilir. Fakat bunun geri çevrilmesi ortaya çıkmasından çok daha zordur.⁴

Ayrıca Avrupa Merkez Bankası Yardımcı Başkanına göre İstikrar ve büyüme arasında temel bir seçim bulunmaz. Bazen böyle bir seçim varmış gibi görünür. Fakat bu ya geçicidir ya da yanıltıcıdır. Uzun dönemde ve gerçekte istikrar ekonomik büyümenin ön koşuludur. İkisi de aynı madalyonun iki yüzüdür. Sağlam kamu finansmanı istikrar ve yürütülebilir ekonomik büyümeye yardımcı koşullar oluşturur. Bir ülkedeki hatalı mali politikalar doğrudan diğer ülkeleri de etkiler. Çünkü faiz oranları üzerindeki etki artık tek bir ülkeyle değil tüm Euro sahasıyla sınırlıdır. Aynı evde yaşarken evin düzenli kalmasını sağlamak için bazı kurallara uymanız gerekir. Kurallar üzerinde bir kez mutabık kaldığımız mı bu kuralları tutarlı şekilde ve herkese

⁴ Papademos, Lucas, "Some Reflections On The Stability And Growth Pact", Dublin, 5 April 2004.

www.bis.org/review/r040419f.pdf, 25 Ekim 2004

uygulamalısınız. Aksi takdirde ev halkının üyeleri kendilerine adil davranılmadığı hissine kapılırlar. Fransa ve Almanya sözlerini tutmalılar. Eğer sözlerini tutamıyorlarsa ECOFIN Konseyi sözünü tutmalı ve Aşırı Açık Prosedürü'nün sonraki aşamasını devreye sokmalıdır. Bizler geçen Kasım ayında alınan kararların uygun olmadığını düşünüyoruz. Pakt'ın mevcut kuralları 15 AB Üye Devlet tarafından kabul edilmiştir, Çünkü bu kurallar ekonomi açısından iyi şeyler ifade etmektedir. Sırf arada sırada problemlerle karşılaşıyoruz diye kuralların kurallar kitabını yeniden yazmanız gerekmez.⁵

Hollanda Merkez Banksı Yöneticisi Henk Brouwer, İstikrar ve Büyüme Pakti'nin gerekliliğini biraz daha farklı açılardan ele alarak, Avrupa'nın böyle bir antlaşmaya gelecekte yaşayacağı emeklilik sistemlerinin Avrupa ülkelerinin bütçeleri üzerinde oluşturacağı baskıya vurgu yaparak ortaya koymaya çalışmaktadır.

Günümüzde, 65 yaşının üzerindeki her bir Avrupalı için yaklaşık 4 çalışan Avrupalı çalışan bulunmaktadır. Avrupa Birliği'nin, Ekonomik Politika Komitesi'nin hesaplamaları 2050 yılına kadar bu durumun yarı yarıya düşeceğine işaret etmektedir. Bu durumdan ülkelerin hepsi aynı ölçüde etkilenmeyecektir. Almanya'nın nüfus verileri bu dönemde değişmeyecek gibi görülse de 2050 yılında nüfusun %8 azalacağını öngörmektedir. Dolayısıyla demografik değişimin maliyetleri, her Avrupa Birliği ülkesini etkileyecektir.⁶

Avrupa Birliği'nin, Ekonomik Politika Komitesi'nin hesaplamaları, 2004'ten 2040 yılına kadar Birliğin emeklilik harcamalarının üye ülkelerin toplam gayri safi milli hasıllarının % 3 ü kadar artacağını göstermektedir. Almanya ve Hollanda için bu harcama artışlarının %2 - %3'ün üstünde olacağı tahmin edilmektedir. Ayrıca, yaşlanan nüfusun daha fazla sağlık harcamasına yol açacağını da vurgulamak gerekir. Ekonomik Politika Komitesi'nin ılımlı sayılabilecek tahminlere göre, Avrupa Birliği'nde sağlık

⁵ Papademos, Lucas, "Some Reflections On The Stability And Growth Pact", Dublin, 5 April 2004.

www.bis.org/review/r040419f.pdf, 25 Ekim 2004.

⁶ Brouwer, Henk J., "The Stability and Growth Pact: Lessons From A Dutch Perspective" Netherlands, 06/04/2004.

<http://www.dnb.nl/dnb/pagina.jsp?pid=tcm:8-28709-64&activepage=tcm:8-15413-64>.

harcamaları ortalama olarak %1.3 oranında artacaktır. Fakat başka araştırmalara göre ise bu tahmin gerçek değerinin altında hesaplanmıştır. Örneğin Hollanda'nın sağlık harcamaları gayri safi milli hasılasının %3.8 oranında artış göstereceği düşünülmektedir. Araştırmaların gösterdiğine göre, emeklilik giderleri 2010 da daha hızlı artmaya başlayacaktır. Dolayısıyla Avrupa Birliği'nin mali politika alanındaki kurallarını netleştirmesi için çok az bir zamanı kalmıştır denebilir.

Yaygın kanıya göre, İstikrar Paketi'nin beklendiği gibi çalışmadığı söylenebilir. Fakat bunu ifade etmek onun tümüyle işlevini yitirdiği anlamına gelmemektedir. İstikrar ve Büyüme Paketi'nin problemlerinin ışığında, işleyiş koşullarının biraz değiştirilmesi konusunda birçok öneri ortaya atılmıştır. Bu önerilerden birisi ülkeleri düşük ve yüksek enflasyonlu ülkeler olarak ayırmak, bir diğeri ise birliğin maliye politikalarını "altın kural" ile yönetme önerisidir. Her ne kadar bu önerilerin ikisinde önemli olsa da, kuralları değiştirmek Avrupa'nın bütçe çatısı için olumsuz sonuçlar yaratabilir.

Bugünkü Avrupa'nın bütçe çatısı ile ilgili problemlerine çözüm getirecek bir yeni bir düzenleme Paketi'nin içeriğini değiştirmemeli hatta onun uygulanabilirliğini arttırmalıdır. Özellikle ECOFIN'in bu günkü uygulaması, bazılarının ifadesine göre "günahkarların günahkarları yargılaması" değiştirilmelidir.⁷

B. İstikrar Paketi'nde Reformu Destekleyen Görüşler

İktisadi kuralların belirleniş sürecinde kuralları koyanların zihniyeti ve dönemin ekonomik şartlarının büyük önem taşıdığını belirtmek gerekir. Nitekim, Avrupa Birliği'ne üye ülkelerde özellikle Euro Alanındaki ülkelerde 2000 yılının ortasından itibaren baş gösteren ekonomik yavaşlama, İstikrar Paketi'nde reform düşüncesini destekleyen bir ortam hazırlamıştır. İstikrar Paketi'nin ilk ortaya çıktığı dönemdeki temel düşünce, hükümetlerin bütçe fazlasını ekonominin iyi dönemlerinde toplayacağını ve bunu kötü zamanların ekonomik dengeleyicisi olarak kullanacağı varsayımı idi. Fakat Pakt, 1995-1997 yıllarında Maastricht Antlaşması'nın ikinci aşamasını sonunda

⁷ Brouwer, Henk J., "The Stability and Growth Pact: Lessons From A Dutch Perspective" Netherlands, 06/04/2004.
<http://www.dnb.nl/dnb/pagina.jsp?pid=tcm:8-28709-64&activepage=tcm:8-15413-64>,
15 Ocak 2005.

imzalandı. Bu sırasıyla vergilerin ve harcamaların normal seviyelerde olduğu, Avrupa’da ekonomik büyümenin yeniden başladığı dönemlerde, genişlemeci politikalara yol açtı. Kamu açıklarının hızlıca gözden kaybolduğu ve dengeli bir bütçeye ulaşmanın kolay olduğu inançlarının desteklendiği bir dönemde kabul edildi.⁸ Fakat ekonomiler kötüye gitmeye başlayıp bazı ülkeler (Almanya, Fransa ve İtalya) bütçe açıkları ile baş edemez duruma gelince, bu ülkeler antlaşmanın aslında var olması gerektiğini fakat içeriğinin biraz yumuşatılması gerektiğini (özellikle aşırı açığın tanımlanması) savunmaya başladılar.

Almanya, Fransa, İtalya ve İngiltere reform hareketlerini tartışarak güçlü bir blok meydana getirdiler. Düzenleme karşıtı olan ülkeler ise genelde Avusturya,İrlanda ve Hollanda gibi bütçeleri düzenli olan, daha küçük ülkelerden oluşmaktaydı. AB’ ye yeni katılan ülkeler de yine küçük ülkeler gurubunda yer aldılar.

İstikrar Paktı’nın savunucuları, bazı mali sınırlamaların bütün Avrupa alanında uygulanmasını tartışıyorlar. Onların birleştiği bir diğer ortak nokta ise, Avrupa’nın nüfusunun yaşlanma sorununun gelecek on yıllarda bütçeleri üzerine ağır bir şekilde yük oluşturacağıdır. (OECD) tarafından yapılan bir araştırmaya göre, 2050 ile birlikte Almanya’nın ekstra emeklilik harcamaları yıllık bütçe içindeki yükü %2.2 artacaktır.

Komu oyundaki tartışmaların yoğunlaştığı dönemde The Ekonomist’te yer alan bir değerlendirmeye göre, emeklilik aylıkları krizinin, çözümü gençlerin istihdamına ve ekonomik durgunluğun bitmesine bağlıdır. 400.000 in üzerinde 25 yaşının altında Alman ve Fransız emek piyasası içinde iş bulamazken yaşlanan çalışanların çalıştıkları işyerinden emekli olmaları konusundaki endişeler zamansız gibi görünmektedir. Emeklilik aylıkları krizini çözebilmek için Avrupalı hükümetler vatandaşlarının çoğunu çalışmaya yönlendirmeli, emeklilikleri ertelemeli ve verimliliklerini yükseltmelidir. Bütçe düzenlemesi çözümün sadece bir parçasıdır. İstikrar ve Büyüme Paktı üye

⁸ Fitoussi, Jean Paul, “Committee For Economic And Monetary Affairs Briefing Paper”, European Parliament, November 2002., p.2.
www.europarl.eu.int/comparl/econ/pdf/emu/speeches/20021203/20021203_fitoussi.pdf
15 Ocak 2005.

ülkeleri emeklilik sisteminin girebileceği krizden kurtarmasını beklemek yerine bu krizi çözenin başka yolları aranmalıdır.⁹

The Economist'teki değerlendirmeye göre, İstikrar ve Büyüme Paktı kesinlikle Avrupa bölgesinin ihtiyacı olan uzun dönem mali birleşmeyi sağlayacak bir şekilde dizayn edilmemiştir. Pakt'ın oluşturulmasının ve ülkelere kabul etmeleri için imzalatılmasının sebebi, yeni doğmuş olan Euro'nun piyasalardaki kredibilitesini korumaktır. Fakat Euro'nun kredibilitesi günümüzde artık ciddi şüphe içinde değildir. Dolayısıyla artık böyle bir antlaşmaya da gerek yoktur.¹⁰

Avrupa Birliği'nde İstikrar ve Büyüme Paktı'na ilk eleştiriler daha antlaşmanın imzalandığı tarihte başlamıştır. İlerleyen dönemlerde üye ülkeler antlaşmaya uymakta zorlandıkça eleştiriler daha da yükseldi. Özellikle Almanya ve Fransa'nın antlaşmayı ihlal etmesinin ardından Konsey'in bu iki ülkeyi cezalandırmaması eleştirileri daha da yoğunlaştırdı. O dönemlerde özellikle Komisyon başkanı Komisyon'un yapmış olduğu önerilerin dikkate alınmamasından ciddi rahatsızlık duydu ve bu rahatsızlığını Konseyi Avrupa Adalet Divanı'na şikayet etmekle dile getirdi. Komisyon başkanı, İstikrar Paktı ile ilgili olarak, "İstikrar Paktı'nın aşırı katı çerçevesiyle çok budalaca olduğundan kuşku yok. Komisyon bu noktada Pakt'ın kurallarını daha esnek ve yaratıcı yorumlamaya çalışıyor, ancak yetkisi yok. Aslında kimsenin yetkisi yok ve sorun da bu" değerlendirmesinde bulundu.¹¹

AB Komisyonu Başkanı Romano Prodi'nin, Euro'nun istikrarı için sıkı AB bütçe kurallarını eleştirmesine, Lüksemburglu bakan Jean-Claude Juncker'den de destek geldi. Juncker, bu kuralların daha esnekleştirilmesini isteyip, ekonomik büyümenin zorlandığı dönemde AB İstikrar ve Büyüme Paktı'nın bütçe disiplinin fetiş haline

⁹ Economist Newspaper, "France and Germany Built The Euro Together. Now They Are Demolishing The Stability Pact Together."

http://www.economist.com/agenda/displayStory.cfm?story_id=2031381, 23 Ocak 2005.

¹⁰ Economist Newspaper, "France and Germany Built The Euro Together. Now They Are Demolishing The Stability Pact Together."

http://www.economist.com/agenda/displayStory.cfm?story_id=2031381, 23 Ocak 2005.

¹¹ Radikal Gazetesi, "Prodi: AB Mali Politikası Budalaca", 19/10/2002.

http://www.radikal.com.tr/veriler/2002/10/19/haber_53731.php, 2 Mart 2005.

getirilmemesi gerektiğini söyledi ve Pakt'ın bütçe açıkları sınırlarının geçici olarak ihlal edilmesinin anlayışla karşılanabileceğini kaydetti¹².

Ülkelerin mali politikalarının kendileri tarafından yürütülmesinin iki sebebi vardır. Bunlardan birincisi özel sektör tek başına toplam talebi arttırarak tam istihdamı meydana getiremeyeceği, diğeri ise mali politikaların toplam talebin teşvik edici etkisidir. Avrupa Birliği düzeyinde bir mali politika ulusal mali politikalarından daha etkili olacaktır. Ulusal düzeyde, özellikle küçük ve dışa açık ekonomilerde genişleyici mali politikalarından oluşan uyarıcı unsurların çoğu ithalat için daha yüksek talep şeklinde yurt dışına kaymaktadır. Fakat Avrupa Birliği buna kıyasla kapalı bir ekonomi ve böyle olunca mali politikalar dolayısıyla talep teşviki dışarıya yalnızca küçük bir sızıntı şeklinde kaymaktadır. İşte bu sebeplerden dolayı mali politikalar %3 limiti ile sınırlandırılmamalıdır. Üstelik İstikrar Paktı'nın bütçe açığı üzerindeki %3 limiti keyfidir. %2 veya %4 yerine %3 rakamını seçmenin iyi bir sebebi yoktur. Bu % 3 rakamının önerilmesi Almanya'nın son 20 yıllık ortalama yatırım harcamalarının rakamlarından sağlanmıştır.¹³

Bir değerlendirmeye göre, İstikrar Paktı'nın kuralları vaktinde değiştirilmezse, Avrupa politikalarının güvenilirliğinin riske atılmış olacağı düşüncesi öne çıkmaktadır. Kuralların bugün değiştirilmemesi halinde, özellikle genişlemeden sonra güvenilir politika çatısı yaratmak, hele de yeni üyelerin sosyal güvenlik, sağlık, altyapı ve eğitim gibi zorunlu mallara harcama yapmaya gelişmiş ülkelere göre daha iyi sebepleri varken çok zor olur. Hükümetler, piyasalar kendilerine ne zaman sıkıntı yaratacağını bilmesede kuralların yürürlüğe girdiğinden beri değiştirilmesi gerektiğini biliyorlardı. İstikrar Paktı için oybirliği ile gerçekleştirilebilecek, daha ileri bir değişim gereklidir. Bugünkünden daha iyi bir antlaşma isteniyorsa, zorunlu olarak disiplin etkilerini

¹² Kıbrıs Türk Ticaret Odası, "Euro Sıkıntısı", 25 Ekim 2002.
<http://www.ktto.net/ab/turkce/n20022410.html>, 15 Nisan 2005.

¹³ McCauley, Kevin- Arestis, Philip - Malcolm, Sawyer, "The Future of the Euro: Is There an Alternative to the Stability and Growth Pact?", 2001.
<http://www.levy.org/docs/hili/63a.html>, 4 Temmuz 2004.

ekonominin kötü durumda olduğu zamanlardan çok, iyi olduğu zamanlarda kuvvetlendirilmesi gerekmektedir.¹⁴

İstikrar ve Büyüme Paketi'nin esnek olmayan yorumlaması ve dengeli bütçe gereksinimine sadakat, felaket getirici olabilir. İstikrar ve Büyüme Paketi'ni "İstikrarsızlık ve Büyümeme Paketi"na dönüştürebilir. Bütçe açıkları üzerindeki yapay limitler kaldırılmalı ve sermaye yatırımı kredisine izin verilsin ve "herkese tek perhiz" politikasından vazgeçilmelidir. Otomatik istikrar sağlayıcı ve AB ekonomisini tetikleyici kayda değer bir AB bütçesinin olmadığı durumda ulusal bütçeler üzerindeki kısıtlar kaldırılmalıdır. Böylece AB üyeleri kendileri için uygun mali politikalar uygulayabilsinler. Ulusal mali politikaların koordinasyonu için kurumsal düzenlemeler güçlendirilmelidir. AB kurumsal düzenlemeleri AB'nin mali politikasına göre özel olarak tasarlanmalıdır. Ayrıca, Avrupa Merkez Bankası'nın amaçları ve işleyişi enflasyonla birlikte ekonomik büyüme ve istihdamı da dikkate alacak şekilde değiştirilmelidir.¹⁵

C. İstikrar Paketi'nde Reform Önerileri

İstikrar ve Büyüme Paketi'ni eleştiren, Paketi'nin mevcut halinden memnun olmayan iktisatçıların bir bölümü İstikrar Paketi'nin tamamen kaldırılıp yerine alternatif bir mali denetim sisteminin konulmasını istiyorken, başka bir bölümü ise Paketi'nin kaldırılması yerine İstikrar paketi'nde revizyon öneriyorlar. Çalışmanın bu bölümünde bu iki bakış açısına da yer vermeye çalışılacaktır.

1. İstikrar Paketi'nde Revizyon

Eski kuralları kaldırıp yeni kurallar koymak yerine iç düzenleme yapmak daha uygun gibi görünüyor. Orta vadeli bütçe hedeflerini yeniden tanımlamak, şeffaflığı

¹⁴ Gali, Giampaolo, "The Stability and Growth Pact Facing Its Toughest Challenge", Confindustria and Luiss University, 2002
http://www.europarl.europa.eu/comparl/econ/pdf/emu/speeches/20021203/20021203_galli.pdf,
14 Kasım 2004.

¹⁵ Arestis – Sawyer, a.g.m., p.4.

artırmak, döngüsel mali eğilimlerle başa çıkmak, kuralların partizan uygulamasından uzaklaşmak ve verilerin şeffaflığını artırmak hem daha sağlam bir disiplin hem de daha yüksek esneklik sağlar.

İstikrar ve Büyüme Paktı ile ilgili olarak son zamanlardaki tartışmalarda altı temel eleştiri öne sürülüyor.

- İstikrar ve Büyüme Paktı bütçe esnekliğini azaltıyor. Pakt dahilinde %3 GSYİH referans değeri ihlal edilmesi güç bir üst değer olmuştur ve sadece istisnai durumlarda ve kısıtlı bir dönemde geçilebilir olmuştur. Bu nedenle İstikrar Paktı'nı ülkelerin bütçelerini daha esnek kullanabilecek şekilde esnekleştirilmesi gerekmektedir.
- İstikrar ve Büyüme Paktı asimetrik işliyor. Pakt hükümetlerin harcamaları artırma dürtülerini engellemez ya da istenen döngüsel periyotlarda geliri kısıtlamaz. İstikrar ve Büyüme Paktı'nda güçlü büyüme periyodunda ülkeleri döngüsel eğilimli gider artışlarını ve vergi indirimlerini engelleyen hiçbir şey yoktur. Yüzeydeki bütçe rakamları iyiye gitmeyebilirken zemindeki bütçenin durumu kötüye gidebilir, böylece ülkeleri ekonomik aktivitede yavaşlama olduğunda savunmasız bırakabilir. Bu nedenle ülkelerin mali yapıları iyiye gittiğinde gereksiz genişlemeci politikalarından kaçınmalarını özendirici kurallar ilave edilmelidir.
- İstikrar ve Büyüme Paktı kamu yatırımını teşvik etmiyor. “dengeye yakın ya da aşma” durumunda bütçe statüsünü sürdürmek kapital giderin mevcut gelirlere oluşacağını ima eder. Bundan dolayı bir yatırım projesinin maliyetini ondan faydalanan vergi ödeyen tüm nesillere yaymak imkânsız olacaktır. Bu ertelenmiş faydalar getiren ve projelerin üstlenilmesinde cesaret kırıcı olarak görülebilir. Bu nedenle İstikrar ve Büyüme Paktı yatırımları %3 limitinin dışında bırakarak bu olumsuzluktan kurtulabilir. Kamu yatırımları durumunda doğru kavram net yatırımdır. Böylece amortisman da dikkate alınmış olunur.

- İstikrar ve Büyüme Paktı toplam mali durumu göz ardı ediyor. Bir ülkeyi değerlendirirken sadece %3 kriteri değil de bunun yanında istihdam ve borç durumları da dikkate alınmalıdır. Daha kesin olarak görece düşük borç birikimine sahip ülkeler –yani borç oranı/ GSYİH referans değerinin (%60) altındaki ülkeler referans değere bağlı kalmaktan muaf tutulup, %60’ın üzerindeki ülkeler referans değere bağlı harekete zorlanabilirler.
- İstikrar ve Büyüme Paktı kısa vadeli hedeflere odaklanıyor ve yapısal reformları göz ardı ediyor. Yapılacak değerlendirmeler orta ve uzun vadeli olmalı ayrıca ülkelerin yapısal reformlarını da dikkate almalıdır.
- Şeffaflığı artırmak gereklidir. Mevcut ve perspektif mali hesapların şeffaflığını artırmak için çaba gösterilmelidir. Genelde şeffaflık mali performansın daha iyi yargılanmasını sağlayarak kuralların geçerliliğini artırabilir. Bu da kuralların uygulanmasında daha yüksek esnekliğe izin verebilir.¹⁶

Dolayısıyla İstikrar Paktı bu altı nokta göz önüne alınarak revize edilirse daha hem daha sağlam bir disiplin hem de daha yüksek esneklik kazanmış olur.

2. İstikrar Paktı’na Alternatif Mali Denetim Sistemleri

Öncelikle şunu belirtmeliyiz ki, alternatif mali sistem öneren iktisatçılar, İstikrar ve Büyüme Paktı’nın genel olarak temel mantığında eksiklerden ziyade yanlışlıkların var olduğunu fakat Birlik içindeki ülkelerin de mali koordinasyona ve disipline ihtiyaçları olduğunu savundukları için İstikrar Paktı’nı revize etmek yerine Pakta alternatif mali sistemler sunmaktadırlar. Bu alternatif sistemler;

¹⁶ Eijffinger, Sylvester C.W., “How Can the Stability and Growth Pact be Improved to Achieve Both Stronger Discipline and Higher Flexibility?”, The Netherlands Tilburg University, 2002 p.10-15.
http://www.hwwa.de/Publikationen/Intereconomics/2003/ie_docs2003/ie0301-forum.pdf,
5 Eylül 2004.

- Altın Kural (Golden Rule),
 - Mali Kurumlara Odaklanmak,
 - Derecelendirme ,
- şeklinde üç guruba ayrılabilir.

a. Altın Kural (Golden Rule)

Altın Kural İngiltere'nin kullandığı bir mali denetim mekanizmadır. Mekanizma aynen İstikrar Paktı gibi gereksiz kamu harcamalarını engellemek üzere dizayn edilmiş bir sistemdir. Hükümetlerin seçim dönemlerinde gereğinden fazla harcama yapmalarını ve gereksiz vergi kesintilerine gitmelerini önlemeye çalışır. Temel mantık olarak İstikrar Paktı'yla paralellik seyrederek. Fakat İstikrar Paktı'ndan ayrıldığı bazı noktalar vardır ki bu noktalar onu İstikrar Paktı'na nazaran daha esnek kılar. Bu farklar aşağıdaki gibi sıralanabilir.

- İstikrar Paktı'na göre % 3'lük limit her yıl her ekonomik devrenin seviyesine bakılmadan gerçekleştirilmelidir. Yani ekonominin güçlü bir ekonomik büyüme evresinde mi yoksa resesyonda mı olduğunu önemsenmeden denge koşulunun gerçekleştirilmesi istenir. Altın Kural sistemi de açık dağıtıcıdır, fakat devresel durumları kapsar. Çünkü maliye bakanlığı devresel bütçe açığı üzerinde çalışır. Böylece resesyon dönemlerinde bütçe açığından kaçış ve ekonomik büyüme dönemlerine tekrar fazla verme konusunda yeterli manevra alanı bırakmaktadır.
- Altın Kural, uzun dönem yatırım harcamaları ile kısa dönem cari harcamaları ayırmaktadır. Böylece cari harcamalar için net borç alınmaz. Fakat hükümetlerin yatırımlar için borç almasına izin verir. Bu yüzden İstikrar ve Büyüme Paktı'na göre, Altın Kural sistemi daha iyi ve daha esnek yapı oluşturur. Altın Kural'ın uygulayıcısı olan İngiliz Maliye Bakanlığı cari ve yatırım harcamaları arasında ayırım yapılmasının

gerekli olduğunu ve yatırımlara özen gösterilmesi gerektiğini savunmaktadır.

- Altın Kural nesiller arası adaletliliği destekliyor. Çünkü yatırım harcamaları için borç alınınca gelecekte bu yatırımlardan faydalanacak nesil bu yatırımların bedeline katlanıyor. Aksi takdirde gelecekte hizmete girecek uzun dönem yatırımların vergisini ondan faydalanamayacak olan nesilden alınırsa adaletsizlik yapılmış olunur. Aynı şekilde bu günün cari harcamalarının vergisi bundan faydalanan vergi mükelleflerinden gelecek nesillere de geçmiyor.

Avrupa Birliği ise İngiltere'nin kullandığı bu kurallar ile harcamaların kısılamayacağını ve yatırım harcamaları ile cari harcamalar arasında kesin bir ayırımın olmadığını ileri sürerek, İngiltere'nin kullandığı bu metodun uzun vadede mali denetim açısından pekte yararlı olmayacağını savunuyor.

İstikrar Paketi hedefleri orta ve uzun vadeli mali dengeye odaklanmadığı için üye devletler kısa vadeli önlemlerle %3 referans değerini aşmamaya çalışıyorlar. Örneğin, 2001 in Ekim ayında Fransa, Almanya ve İtalya Avrupa Komisyonu'na söz verdikleri 2004 yılı bütçe dengesine nasıl ulaşacakları konusundaki planlarını aşağıdaki gibi bildirdiler.

- Fransa'nın planı, karayolları şirketinin satışı gibi kendine özgü bir öge unsur içermektedir. (Kaynak Financial Times, 17 Ekim 2003).
- İtalyan hükümetinin planı, devlete ait binaların satışı ile 4.8 milyon Euro gelir elde etmek. (Kaynak: Financial Times, 1 Ekim 2003).
- Almanya Maliye Bakanı Hans Eichel, 2004 yılında açığı ortadan kaldıracak bir özelleştirme programı planladığını açıkladı (Kaynak: Financial Times, 10 Kasım 2003)¹⁷

¹⁷ http://www.bfors.com/factsfigures/briefs/stability_pact.asp, 12 Ocak 2005.

b. Mali Kurumlara Odaklanmak

Bu yol mali sonuçlardan çok mali kurumlara odaklanmaktır. Akademik çalışmalar kurumsal düzenlemelerin güçlü ve sağlam biçimde mali sonuçlarla ilişkilendirildiğini göstermektedir. Geniş çaplı dikey mali dengesizlikler sergileyen ülkeler kronik açıklara meyillidir. Eyaletler ve belediyelerin şimdi harcanmasına izin verilir ve sonradan bunlar merkezi hükümet tarafından kurtarılır. Aksine her bir mali otoritenin harcama zorunluluklarına orantılı kendi gelir kaynağı olduğunda kronik açıklar daha az görülür. Benzer biçimde açık eğilimi ulusal bütçe kurumlarının görece merkezleştiği sistemlerde gider otoritesinin dağılık ve başbakanın ya da maliye bakanının gündem belirleme gücü olan sistemlere göre daha azdır.

Burada ifade edilmek durum, istenen iyi tasarlanmış ve iyi işleyen mali kurumları olan ülkelerin kendi mali politikalarını işleteceklerine güvenilebileceğidir. Bugün açıklar, aşırı harcamaya kronik bir eğilimin göstergesi ve borç sürdürülebilirliği problemi değildir. Açıklar sadece gelirlerin düştüğünü, ekonominin yavaşladığını ve ülkenin otomatik mali dengeleyicilerinin tökezlediğini gösterir. Diğer yandan kötü tasarlanmış ve kötü işleyen mali kurumları olan ülkelerde açık eğilimi büyük ihtimalle kroniktir. Bu yılın bütçe açığı gelecekteki problemlerin erken uyarı göstergesi olarak görülmelidir.

Bu nedenle İstikrar Paktı sadece mali rakamlara değil aynı zamanda mali kurumlara da odaklanmalıdır. Herkesin kabul edeceği gibi İstikrar Paktı'nın odak noktasını mali sonuçlardan çok mali kurumlar olarak değiştirmek maliyetsiz olmayacaktır. Şimdiki Pakt'ın referans değerleri sadedir. Prensipde ülkelerin uyumlu olup olmadığı sorusunun cevabı görece açıktır. Ayrıca hükümetlerin mali hesaplarıyla oynama yeteneğini de göz ardı etmemek gerekir.

c. Derecelendirme

Bu teklif aslında ticari derecelendirme (rating) ajanslarının takip ettiği prosedürlerden farklı değildir. Derecelendirme ajansları ülkelerin diğer değerlerin yanında politik ve ekonomik düzenlemelerinin yapısı ve verimliliğini kullanarak ülkelere

rakamsal ve niteliksel girdilere dayanarak rakamsal değerler verirler ya da bunların harf karşılıklarını kullanırlar.

Diğer bir deyişle değerlendirme ajansları zaten kurumları dikkate almaktadır. Bu ajanslar kurumlar hakkındaki bilginin sistematik olarak rakamsal endekslere yorumlanmasını imkansız görmemişlerdir. Bu durumda Hangi ticari derecelerle (rating) gelecek ekonomik problemlerin tahmin edilmesinin verimli olduğu hakkında sorular sorulabilir. Fakat aynı şey AB'nin mevcut prosedürleri ve özellikle de İstikrar Pakti'nin sert sayısal limitleri için de geçerlidir. Ortaya atılan teklifin enformasyon bazında daha verimli olması gerektiği itirazı öne sürülebilir. Örneğin ekonomik, finansal ve kurumsal değişkenler dikkate alınmalıdır.

şimdiki prosedürleri hangi Avrupa ülkelerinin İstikrar Pakti'nin uyarılarına, faizsiz depozitolarına ve para cezalarına tabi olup hangilerinin olmayacağını belirleyen kurumsal endeksle değiştirmek, görece küçük bir problem için radikal bir onarım gibi görülebilir. Fakat bu İstikrar Pakti'nin azledilmesinden daha az radikal olur.¹⁸

II. İSTIKRAR VE BÜYÜME PAKTI'NDA YENİ DÜZENLEMELER

Bu bölümde 2005 yılında AB hükümet ve devlet başkanları zirvesinde gerçekteştirilen İstikrar ve Büyüme Pakti'nin reformu incelenecektir. Gerçekleşen reform tasarısı incelenirken reform paketindeki bütün başlıklarını tek tek incelemekten çok önemli noktalar dile getirilecektir.

2003 ve 2004 yıllarında İstikrar ve Büyüme Pakti'nin reformu ile ilgili tartişmalar ciddi boyutlara varmıştır. Lüksemburg 1 Ocak 2005 tarihinde başlayan 6 aylık AB Dönem Başkanlığı süresince, AB Antlaşmaları'nın belirlediği çerçevede AB bütünleşmesini daha ileri bir noktaya götürebilmek için öncelikle ele alacağı politika alanlarını ve konuları açıkladı. Bu hedefler arasında iki önemli konu bulunmaktaydı. Biri Lizbon Stratejisi ara dönem değerlendirmesinin tamamlanması diğeri ise İstikrar ve Büyüme Pakti'nin gözden geçirilmesiydi.

¹⁸ Eichengreen, Barry, "What To Do With The Stability Pact", February 2003, P.7-9.
http://www.hwwa.de/Publikationen/Intereconomics/2003/ie_docs2003/ie0301-forum.pdf,
5 Eylül 2004.

İBP'nin yürürlüğe girmesinin 5. yılında, 3 Eylül 2004 tarihli AB Komisyonu bildirgesi ve Hollanda Dönem Başkanlığı'nda başlayan süreç çerçevesinde İBP kurallarının daha etkili bir şekilde uygulanmasına imkan verecek şekilde gözden geçirilmesinin tamamlanması hedeflenmekteydi.¹⁹

18 Ocak 2005'te gerçekleştirilen Ekonomik ve Mali İşler Konseyi (ECOFİN) toplantısında İstikrar ve Büyüme Paketi'nde bazı reformlar yapılması tartışıldı. Fransa, Almanya, İtalya ve Yunanistan gibi bazı ülkeler kamu bütçe açığına getirilen %3'lük tavanın Ar-Ge, yatırım ve altyapının geliştirilmesi gibi bazı konuların dışında tutulmasını gerektiğini ifade ettiği toplantıda bu konuda kesin bir karara varılmadı.²⁰

22-23 Mart 2005 tarihlerinde Brüksel'de düzenlenen AB hükümet ve devlet başkanları zirvesinde İstikrar ve Büyüme Paketi'nin reformu gerçekleştirildi.

AB, Ekonomik ve Mali İşler Konseyi'nin 20 Mart 2005 tarihli raporunu kabul etti. Rapor, Avrupa Konseyi Amsterdam Kararı ve 1466/97 ile 1467/97 Konsey Tüzüklerinden oluşan İstikrar ve Büyüme Paketi'nin güncelleştirmekte ve tamamlamaktadır.

Konsey, İstikrar ve Büyüme Paketi hükümlerini gözden geçirerek iyileştirilebilecek beş alan tespit etmiştir.

- Bütçe konusunda kuralların güvenilirliği ve hakimiyet alanının artırılması amacıyla ekonomik gerekçelerin güçlendirilmesi;
- Ulusal politika belirleyicilerin bu alandaki sorumluluklarının artırılması;
- Ekonomilerin trendin üzerinde büyüdüğü zamanın daha etkin kullanılması suretiyle bütçe konsolidasyonunun sağlanması;

¹⁹ TÜSİAD, "Lüksembourg Dönem Başkanlığının Öncelikli Hedefleri", Ocak 2005. http://212.133.165.5/dokumanlar/abm/bilgibankasi/ab/raporlar/tusiad/20050111_na_luksemburg_donem.doc, 18 Nisan 2005.

²⁰ TÜSİAD, "AB Haftalık Rapor", 24 Ocak 2005. http://212.133.165.5/dokumanlar/abm/bilgibankasi/ab/raporlar/tusiad/20050201_na_24ocak.htm, 18 Nisan 2005.

- Ekonomilerin trendin altında geliştiği dönemlerin Konsey tavsiyelerinde daha fazla dikkate alınması;
- Bütçe pozisyonlarının gözetiminde borç ve sürdürülebilirliğe yeterli önemin verilmesi.

A. Yönetişimin İyileştirilmesi

Konsey, AB mali çerçevesinin meşruiyetinin artırılması, hedeflerine yönelik desteğın artırılması ve kurumsal düzenlemelerinin güçlendirilmesi için üye ülkeler, Komisyon ve Konsey'in özellikle şu sorumlulukları yerine getirmeleri gerektiği görüşündedir.

- Bütçe pozisyonlarının gözetiminde borç ve sürdürülebilirliğe yeterli önemin verilmesi.
- Komisyon ve Konsey, üye ülkelerin antlaşmayla belirlenen sınırlar çerçevesinde kendi seçecekleri politikaları uygulama sorumluluğuna saygı göstermek; üye ülkeler ise, Konsey'in tavsiyelerine uymak zorundadır.
- Komisyon, girişimde bulunma hakkını zamanında kullanmalı ve kuralları etkin bir şekilde uygulamalı, Konsey ve üye ülkeler ise, Komisyon'un Antlaşma ve prosedürlerinin bekçisi olma sorumluluğuna saygı göstermelidir.
- Konsey, takdir yetkisinin sınırlarını sorumluluğın bilinciyle uygulamalı; üye ülkeler ve Komisyon ise Konsey'in ekonomi politikalarının koordinasyonu ve Ekonomik ve Parasal Birliğin düzgün bir şekilde işleme sorumluluğuna saygı göstermelidirler.
- Üye ülkeler, Konsey ve Komisyon, Maastricht Antlaşması ve İstikrar ve Büyüme Pakti'nı etkin ve zamanında uygulayacaklarına ilişkin taahhütlerini tekrar teyit etmelidirler.

Konsey, yeni bir hükümet görev başına geldiğinde, İstikrar/Yakınlaşma Programları'nı ilk kez güncelleştirirken üye ülkeleri Konsey tarafından onaylanmış bütçe hedeflerini devam ettirmeye ve bu hedeflerin gerçekleştirilmesine yönelik kullanacağı araç ve yöntemler hakkında bilgi vermeye davet etmektedir.

Yunanistan'ın 2000-2003 dönemlerinde 3 yıl boyunca İstikrar Paketi dolayısıyla ceza almamak için Komisyon'a ve Eurostat'a verdiği bilgilerin gerçek olmadığı ortaya çıkınca Konsey istatistiki iletişimle ilgili olarak ta belgeye birtakım maddeler eklemiştir.

Tahminlerde meydana gelecek hataların kaçınılmaz olduğu gerçeğinden hareketle, Komisyon ve Konsey'in ortaya çıkabilecek tüm mali sonuçları dikkate alabilmeleri için İstikrar/Yakınlaşma Programları'nda kapsamlı duyarlılık analizlerinin yapılmasına ve/veya alternatif senaryolar geliştirilmesine önem verilmesi gerekmektedir.

Eurostat'ın ve ulusal istatistik ofislerinin bağımsızlığını, doğruluğunu ve güvenilirliği sağlamak amacıyla, ulusal düzeyde ve Avrupa çapında yüksek kalitede istatistik yaratılabilmesi için yeterli düzeyde uygulamanın, kaynağın ve kapasitenin sağlanması temel sorun olmaya devam etmektedir. Ayrıca Eurostat'ın işlemsel kapasitesinin, izleme gücünün, bağımsızlığının ve güvenilirliğinin geliştirilmesine odaklanılmalıdır.

Üye ülkeler ve AB kurumları yüksek kalitede ve güvenilir bütçe istatistikleri üretme ve karşılıklı işbirliğini sağlama konusundaki taahhütlerini teyit etmelidirler. Resmi verilerin zamanında bildirilmesi zorunluluğunun ihlal edilmesi halinde üye ülkeye yaptırım uygulanması göz önünde bulundurulmalıdır.

B. Koruyucu Kolun Güçlendirilmesi

Geçmişte "bütçenin dengeye yakın olması ya da fazla vermesi" olarak belirlenen orta vadeli bütçe hedefine ulaşmada başarısız olunması nedeniyle, bu hedefe ulaşılması ve uyulması için gerekli bütçe önlemlerinin alınması konusunda üye ülkelerin yeniden taahhütte bulunmaları suretiyle İstikrar ve Büyüme Paketi'nin koruyucu kolunun güçlendirilmesini gerektirmekteydi. Bu sebeple Konsey, orta vadeli bütçe hedefinin tanımında, yapısal reformları dikkate almada, birtakım değişikliklerde bulunmuştur.

1. Orta Vadeli Bütçe Hedefinin Tanımı

Konsey, 25 üyeli AB’de artan ekonomik ve bütçesel farklılaşmanın ışığında, ekonomik ve bütçesel pozisyonların ve kamu maliyesinin sürdürülebilmesinin mali riskinin üye ülkelerde farklılık gösterdiği göz önünde tutularak ve beklenen demografik değişiklikler karşısında orta vadeli bütçe hedefinin her üye ülke için farklılaştırılması gerektiğini kabul etmektedir. Bundan yola çıkarak Konsey, her üye ülkenin kendi ekonomisini dikkate alan ve üç temel amacı olan orta vadeli bütçe hedeflerinin belirlenmesini önermektedir. Bu hedeflerin öncelikle %3 bütçe açığı limiti için güvenlik marjı sağlamaları gerekmektedir. Ayrıca söz konusu hedeflerin bir yandan sürdürülebilirlik yönünde hızlı bir ilerleme sağlarken öte yandan kamu yatırımı ihtiyaçlarını göz önünde bulundurarak bütçesel manevralara yer bırakmaları gerekmektedir.

Orta vadeli bütçe hedefleri, hükümet borcundaki, potansiyel büyümedeki ve mali sürdürülebilirlikteki gelişmeleri yansıtabilmek amacıyla; önemli bir reform gerçekleştirildiğinde ve her halükarda dört yılda bir gözden geçirilebilir.

2. Yapısal Reformları Dikkate Almak

İstikrar ve Büyüme Paktı, bütçe hedeflerine uyum amacıyla uzun vadede kamu maliyesinin sürdürülebilirliğini iyileştiren yapısal reformları engellememelidir. Bu nedenle, Konsey, bu tür reformları uygulayan üye ülkelerin orta vadeli bütçe hedefine yönelik uyumdan veya hedefin kendisinden sapmalarına izin verilmesine karar vermiştir.

C. Aşırı Açık Prosedürünün Uygulanmasının İyileştirilmesi

Konsey İstikrar Paktı’nı daha esnek hale getirmek için, Aşırı Açık Prosedürü’nün iyileştirilmesinde, istisnai ve geçici açıkların tanımı ve kapsamında birtakım değişiklikler gerçekleştirmiştir.

Konsey, Aşırı Açık Prosedürü'nün cezalandırmak yerine yardım etmeyi ve bu nedenle üye ülkelerin bütçe disiplini sağlamaları için teşvikler yaratılmasını amaçladığını vurgulamaktadır.

1467/97 sayılı Tüzükte, referans değer üzerindeki (ancak hala söz konusu değere yakın) açığın istisnai olarak değerlendirilebilmesi için, üye devletin kontrolü dışında gelişen ve hükümetin mali pozisyonunu önemli bir şekilde etkileyen olağandışı bir olay veya ağır bir ekonomik çöküş sonucu ortaya çıkması; geçici olarak değerlendirilebilmesi için ise Komisyon'un bütçe tahmininde, açığın, olağanüstü olay veya ağır ekonomik çöküş sona erdiğinde referans değer altına düşeceğinin belirtilmesi gerektiği ifade edilmektedir.

Söz konusu Tüzük, "ağır ekonomik çöküşü", reel GSYİH'da yıllık en az %2 düşüş olarak tanımlanmakta; bu değer altındaki bir düşüşün söz konusu olması durumunda ise, başta çöküşün anılığı veya toplam üretim kaybı olmak üzere diğer kanıtların ışığında Konsey'in aşırı açık olmadığı yönünde karar vermesine imkan tanımaktadır.

Konsey, Tüzükteki "ağır ekonomik çöküş" tanımını oldukça kısıtlayıcı bulmaktadır. Konsey, bu çerçevede, Komisyon ve Konsey'in aşırı açığın var olup olmadığını tespit ederken, negatif ekonomik büyüme (küçülme) hızı veya potansiyel büyümeye kıyasla uzun süre devam eden çok düşük ekonomik büyüme süresince biriken üretim kaybı sonucu ortaya çıkan referans değer üzerindeki açığı istisnai olarak değerlendirebilmesine izin verecek şekilde Tüzüğün ilgili maddeleri değiştirilmesi gerektiğini belirtmektedir.

Konsey, aşırı açığın var olup olmadığına karar verilirken göz önünde tutulacak "ilgili tüm diğer faktörler" in çerçevesinin açıklığa kavuşturulması gerektiğini düşünmektedir. Bu çerçevede Komisyon'un Antlaşma'nın 104(3). maddesini temel alarak hazırlayacağı rapor, orta vadeli ekonomik pozisyonundaki (özellikle *potansiyel ekonomik büyüme, mevcut konjonktürel şartlar, Lizbon ajandası çerçevesinde uygulanacak ve Ar-Ge ve yeniliğin teşvik edilmesine yönelik politikalar*) ve orta vadeli bütçe pozisyonundaki (özellikle "iyi zamanlarda"ki gayretleri, borçların sürdürülebilirliği, kamu yatırımları ve kamu finansmanının genel kalitesi) gerektiği

gibi yansıtmalıdır. Ayrıca, ilgili üye devlete göre referans değerin üzerindeki açığın kalitatif olarak kapsayıcı bir şekilde değerlendirilmesinde önemli olan ilgili diğer tüm faktörlere de dikkat edilecektir. Bu çerçevede ekonomik büyüme üzerinde olumsuz etkiye sahip olan veya üye devlete mali yük getiren Avrupa'nın birleşmesi gibi Avrupa politika hedeflerine ulaşılması ve uluslararası dayanışmanın teşvik edilmesine yönelik mali katkıların yükseltilmesi veya yüksek düzeyde tutulmasına ilişkin gayretler göz önünde tutulacaktır.

Ancak, belirli bütçe kalemleri hariç tutularak açığa ilişkin Maastricht referans değerlerinin yeniden tanımlanmasına çalışılmamalıdır.

Avrupa Birliğinde reformu destekleyen üye devletlerin bir kısmı Ar-Ge ve yatırım harcamalarının belirli bütçe kalemleri hariç tutularak açığa ilişkin Maastricht referans değerlerinin yeniden tanımlanmasını talep etmişlerdi. Almanya Başbakanı Gerhard Schröder, AB ortak bütçesine aktarılan fonların bütçe giderleri kategorisinden çıkarılmasını veya Almanya'nın bundan istisna tutulmasını talep etmiştir. Ekonomi ve Maliye Bakanları Konseyi'nde Avusturya ve Hollanda'yı temsil eden bakanlar, Schröder'in bu önerisine sıcak bakmadıklarını bildirmişlerdir. Bilindiği gibi Almanya, AB ortak bütçesine en büyük katkıyı yapmaktadır. Bu ülkenin 2004'teki katkısı 8.8 milyar Euro'ydu. İkinci sırada yer alan İngiltere'nin katkısı 3.9 milyar Euro Hollanda'nın 3 milyar Euro, Fransa'nın ise 2.3 milyar Euro'ydu. Ayrıca Fransa Cumhurbaşkanı Jacques Chirac, Schröder'den farklı olarak, bütçe açığının, hesaplanmasında savunma harcamaları gibi kalemlerin göz ardı edilmesini önermiştir.²¹ Fakat üye ülkelerin reformdan beklentileri doğrudan karşılanmamıştır. Konsey, gerçekleştirilen reform tasarısında bu beklentilerin mümkün olmadığını ancak bütçe açığı hesaplanırken ifade edilen harcamaların göz önünde bulundurulacağını söyleyerek reformcuların beklentilerini dolaylı olarak karşılamaya çalışmıştır.

²¹ Türbedar, Erhan, "AB İstikrar ve Büyüme Paketi Reformu", *Stratejik Analiz Uluslararası İlişkiler Dergisi*, Cilt 5, Sayı 59, Mart 2005, s.10-11

D. Kapsamlı Emeklilik Reformlarının Göz Önünde Tutulması

Komisyon ve Konsey, Avrupa Kalkınma Programı (EDP) çerçevesinde yapacağı tüm bütçe değerlendirmelerinde söz konusu reformların uygulanmasını göz önünde tutacaktır. Özellikle Antlaşmanın 104(12). maddesine göre aşırı açığın düzeltilip düzeltilmediğini tespit ederken, Komisyon ve Konsey, üye devletin reformu gerçekleştirmesinden itibaren 5 yıl veya halihazırda reformu gerçekleştirmiş olan ülkeler için 2004 yılından sonra beş yıl süresince reformun net maliyetini gittikçe azalan bir şekilde (reform maliyetinin %100, %80, %60, %40, %20'si) dikkate alarak EDP açık miktarındaki gelişmeleri değerlendirecektir.

E. Kamu Borcunun Sürdürülebilirliğe Daha Fazla Odaklanması

İstikrar ve Büyüme Pakti'nin asıl hedefinin borcu yüksek oranları bulan ülkelerin borçlarının sürdürülebilirliği üzerinde baskı oluşturmak olduğu konusunda bir çok iktisatçı hem fikirdir. Pakt'ın ilk imza atıldığı şekline bakıldığında borç kriteri üzerine herhangi bir yaptırım söz konusu olmadığı gibi borcun sürdürülebilirliği üzerine de açıklamalar bulunmamaktadır. Bu eksikliği gidermek amacıyla reformda sürdürülebilirliğe daha fazla odaklanması konusunda açıklamalar mevcuttur.

Konsey, borç ve sürdürülebilirliğe daha fazla odaklanması konusunda hemfikirdir. Makroekonomik koşullar göz önünde tutularak hükümet borcunun tatmin edici bir hızla GSYİH'nin %60'ının altına düşürülmesi gerektiğini vurgulamaktadır. Konsey ayrıca, borç izleme çerçevesinin güçlendirilmesi gerektiğini düşünmektedir. Bu çerçevede ilgili Tüzüklerde herhangi bir değişiklik yapılması gerekmemektedir.

F. Etkili Önlemler Alınması İçin Sürelerin Uzatılması

Konsey, aşırı açığın tespit edilmesine ilişkin son tarihin, mali bildirim süresinin bitiminden itibaren 3 aydan 4 aya uzatılması gerektiğini düşünmektedir. Konsey ayrıca, aşırı açığın düzeltilmesine ilişkin tavsiyeyi takiben etkili önlem alınması istenen sürenin 4 aydan 6 aya çıkarılabileceğini düşünmektedir. Konsey'in Madde 104(8)'den 104(9)'a

geçilmesine ilişkin karar alma son tarihinin 1 aydan 2 aya uzatılması; Madde 104(9) kapsamındaki 2 aylık sürenin ise 4 aya çıkarılması gerekmektedir.

Konsey, kural olarak, aşırı açığın düzeltilmesine ilişkin süre bitiminin, söz konusu saptamanın yapılmasını takip eden yıl ve açığın gerçekleşmesini takip eden ikinci yıl olması gerektiğini belirtmektedir. Konsey, aşırı açığın düzeltilmesine ilişkin ilk süre bitimi belirlenirken dikkate alınacak unsurların daha iyi tespit edilmesi ve özellikle Madde 104(3) kapsamındaki raporda belirtilen tüm faktörlerin genel değerlendirmesini içermesi gerektiğine inanmaktadır. Bu çerçevede, aşırı açığın kapatılması için verilen ilk süre tespit edilirken, aşırı açığa sahip ülkelerin göstereceği minimum çaba –açığın yılda GSYİH'nın %0,5'i kadar bir oranda kapatılması dikkate alınacaktır. Açığın tespit edilmesini takip eden yıl içinde kapatılmasının mümkün olacağına öngörülmesi halinde, verilen ilk süre uzatılmayacaktır. Ancak, Konsey, özel koşullar altında, söz konusu süre bitiminin bir yıl uzatılabileceği konusunda hemfikirdir. Özel koşulların varlığı tespit edilirken, Madde 104(3) kapsamındaki raporda belirtilen faktörlerin dengeli değerlendirmesini göz önünde tutulacaktır.

G. Bütçe Açığının Düzeltilmesine İlişkin Süre Bitiminin Gözden Geçirilmesi

Konsey, Aşırı Açık Prosedürü süresince beklenmedik olumsuz iktisadi koşulların ortaya çıkması durumunda aşırı açığın düzeltilmesine ilişkin süre bitiminin gözden geçirilebileceği ve uzatılabileceğini kabul etmektedir. Bu çerçevede, üye devletler, tavsiyeleri takiben etkili önlemler aldıklarını ispat etmekle yükümlüdürler.²²

Görüldüğü üzere İstikrar ve Büyüme Paktı birçok yönüyle revize edilmiştir. Bu kapsamlı revizyondan öne çıkan önemli noktalar ise şunlardır.

- Konsey, Komisyon ve üye devletler arasında daha etkili bir işbirliği ve iletişim gerçekleştirilmesi,

²² European Council Presidency Conclusions, “Improving The Implementation of The Stability and Growth Pact”, Brussels, 22 and 23 March 2005, <http://www.ec.europa.eu/councils/bx20050322/stab.pdf>, 26 Haziran 2005.

- Orta vadeli hedefin tanımlanmasındaki değişim ile birlikte üye ülkelere daha fazla manevra alanı bırakarak %3 referans değerine aşmamaya çalışması,
- Referans değeri aşan ülkelerde açığın tanımı yapılırken, yapısal ve emeklilik reformlarının hesaba katılması,
- Bütçe açığı ve Kamu borcu kriterlerinin değiştirilmeden antlaşma metninde kalarak borcun sürdürülebilirliğine daha fazla odaklanması,
- İstisna ve geçici açığın tanımı genişletilerek üye ülkelere daha fazla manevra alanı sağlanması,
- Oluşan bütçe açıklarının kapatılması için verilen sürenin uzatılması

Avrupa Birliği İstikrar ve Büyüme Pakti'nda %3 referans değerine dokunmadan içerikte meydana getirdiği bu değişimlerle İstikrar ve Büyüme Pakti'na esneklik getirmiştir. Üye ülkeler reform gerçekleştirilmeden önce Ar-Ge, kamu yatırım ve askeri harcamaların aşırı bütçe açığı hesaplamalarında hesap dışında tutulması talep etmişlerdi. Konsey, reform kapsamında bu harcama kalemlerinin bütçe açığı hesaplamalarında hesap dışında tutulmasının mümkün olmadığını, ancak aşırı açığın hesaplanmasında Ar-Ge ve kamu yatırım harcamalarının dikkate alınacağını vurgulanmıştır.

Avrupa Birliği İstikrar ve Büyüme Pakti, Avrupa Merkez Bankası'nın sıkı sıkıya bağlı olduğu fiyat istikrarı hedefini gerçekleştirme ve üye ülkelerde para ve maliye politikaları arasında uyum sağlama amacıyla kabul edilmiştir. Çok katı iki istisnai durum dışında %3 referans değerin ihlal edilemeyeceğini savunan Pakt, yürürlüğe girdiği yıllarda akademik çevrelerden tepkiler almış, ilerleyen dönemlerde de kurucuları tarafından da eleştirilmeye başlanmıştır. Eleştiriler arttıkça Pakt'ta reform söylemleri gündeme gelmiş ve 22-23 Mart 2005 tarihinde reform kabul edilmiştir. Şayet Avrupa Birliği, İstikrar ve Büyüme Pakti'nda reforma gitmeseydi, Pakt'ın yarattığı döngüsel eğilim, negatif büyümeyi dolayısıyla işsizliği daha da arttıracaktı.

Bugün İstikrar ve Büyüme Pakti daha esnek hale getirilmiştir. Komisyon ve Konsey uygulamada şayet yanlış davranmazlar ve ucu açık kalmış noktalarda keyfi davranmazlarsa bu haliyle Pakt, üye devletlere mali politika araçları için daha geniş bir

manevra alanı bırakmaktadır. Fakat Konsey ve Komisyon ülkede aşırı açığın var olup olmadığını o ülkenin İstikrar ve Yakınlaşma Programları'na göre hesaplarken, fiyat istikrarına odaklanıp katı davranarak üye ülkelerin uygulayacakları mali politikaların manevra alanını daraltırsa, üye devletler düşük büyüme ve yüksek işsizlik sorunları ile karşı karşıya kalmaya devam edeceklerdir.

SONUÇ

Ülkeler arasında giderek gelişen ekonomik, siyasi, sosyal, kültürel ilişkilerin ve aralarındaki bağılılığın artmasını ifade eden küreselleşme kavramı, bir taraftan ülkelere bazı faydalar sağlarken diğer taraftan da beraberinde çok farklı alanlarda birtakım sorunlar getirmiştir. Günümüzde uluslar arası şirketlerde , bu küresel hareketler içinde mal ve hizmet üretimlerini gerçekleştirirken önemsedikleri birkaç önemli husus bulunmaktadır. Elbette bu hususların başında en ucuz maliyetle üretimin gerçekleştirileceği üretim biçimi ve üretimin gerçekleştirileceği ülkenin seçimi gelmektedir. Şirketler üretimlerini gerçekleştirmeyi düşündükleri ülkeyi seçerken, o ülkedeki maliyet avantajları ve pazar payı gibi hususların yanı sıra ekonomik istikrara da dikkat ederler.

Yaşanan bu süreç içinde gelişmiş ve gelişmekte olan ülkeler, ülkelerindeki ekonomik güvenilirliğe ve ekonomik istikrara daha fazla önem vermeye başlamışlardır. Çünkü ekonomik güvenilirlik ve ekonomik istikrar, şirketler için daha az risk, dolayısıyla daha fazla kazanç anlamına gelmektedir. Ayrıca ekonomik istikrar, ülkelerin kendi ekonomik politikalarının işlerliği ve kalitesi içinde çok önemlidir. Bir ülkede ekonomik istikrar arttıkça o ülkedeki faiz oranlarında gözle görülür bir düşüş yaşanır. Faiz oranlarındaki bu iyileşme bir taraftan özel sektör yatırımlarını tetiklerken, diğer taraftan o ülkenin kamu bütçesi içindeki faiz giderlerini azaltır. Giderek azalan faiz harcamaları, ülke kaynaklarının verimli alanlara doğru yönlenebilmesi imkanını doğurur. Böylece ülkenin hem sosyal hem de yatırım harcamalarına ayırabileceği kaynak miktarı artar. Ülkedeki yeni yatırımlar ise yeni iş sahaları, dolayısıyla işsizliğin azalması anlamına gelir. İşte bu nedenle Avrupa'da para politikalarına yön veren, Avrupa Merkez Bankası'nın da temel hedefi ekonomik istikrardır. Avrupa Merkez Bankası bu hedefi gerçekleştirmek için fiyat istikrarına odaklanmıştır.

Temelleri, İkinci Dünya savaşı sonrası, Avrupa'da barış ve istikrarı sağlamak amacıyla kurulan Avrupa Kömür ve Çelik Topluluğu ile atılan Avrupa Birliği de

globalleşme ve birliğin genişleme sürecinde birtakım sorunlarla karşılaşmaktadır. Birlik içindeki bir ülkenin ekonomik yapısında meydana gelecek bozulma dolayısıyla orta çıkacak ekonomik istikrarsızlığın, birliğin diğer ülkelerini de olumsuz etkileyeceği görüşü, günümüz Avrupa'sının en önde gelen sorunlarından biridir. Birliğe üye ülkelerde ortaya çıkabilecek bir mali disiplinsizlik Avrupa Merkez Bankası'nın hedeflerini olumsuz bir şekilde etkileyeceği korkusu uyandırmış ve mali disiplinini bozan ülkeleri cezalandırma fikrini gündeme getirmiştir. Böylece Avrupa Merkez Bankası'nın birincil hedefi olan fiyat istikrarını sağlamaya çalışırken güvenilirliğini güçlendirmek amacıyla, 17 Haziran 1997 yılında Amsterdam Antlaşması ile birlikte İstikrar ve Büyüme Pakti'nı (Stability and Growth Pact) imzalanmıştır.

İstikrar ve Büyüme Pakti'nın oluşumunda öncülük yapan Almanya ve ona bu konuda destek veren Fransa, antlaşmayı Yunanistan ve İtalya gibi borç oranları yüksek olan ülkelerin borçlarını dizginlemek ve para ve maliye politikaları arasında uyum sağlamak amacıyla tasarlamışlardı. Fakat zamanla Almanya ve Fransa, beraber tasarlayıp birliğin bütün üyelerine imzalattıkları bu antlaşmadan kendileri olumsuz bir şekilde etkilenmeye başladılar. Almanya ve Fransa karşı karşıya kaldıkları bütçe açıkları dolayısıyla İstikrar ve Büyüme Pakti kurallarını ihlal ederek ceza alma durumuna gelince, antlaşmanın reform edilmesi için birlikte kolları sıvadılar.

İstikrar ve Büyüme Pakti'nın imzaladığı dönemde Avrupa Birliği ülkelerinde bütçe açıkları çok yüksek seviyelerde değildi. Pakti'n yürürlüğe girdiği 1999 yılında hiçbir ülkenin bütçe açığı referans değeri ihlal etmiyordu. İşte bu sebeple Pakti imzalandığında referans değer ve bu değer ihlalinin istisnai noktaları çok dar bir şekilde belirlenmiştir. Ülkelerin ekonomik daralmalar yaşadığı dönemlerde ve ekonomik büyümenin azaldığı dönemlerde istisnai olarak referans değeri ihlal etmek olanaklıydı. Fakat bu istisnaların kapsamı çok dar kalmıştı. Ayrıca İstikrar Pakti ülkelerin Ar-Ge ve kamu yatırım harcamaları gibi gelecekte rekabeti kolaylaştıracak harcamaları da dikkate almıyordu. Özellikle, farklı ekonomik yapıları göz önünde bulundurmeyen İstikrar Pakti, 25 üyeli Avrupa için tek tip ve oldukça katı kurullarla mali politikaları disiplin altına almaya çalışıyordu. Dolayısıyla ekonomik daralma dönemlerinde manevra alanı daralmış olan ülkeler İstikrar Pakti'nın referans değerini

aşamadıkları için gerekli kamu harcamalarını gerçekleştiremediler ve daha büyük ekonomik daralmalar yaşamaya başladılar. Bu durum ülkelerin ekonomilerini daha da kötü hale getirdi. Dolayısıyla Avrupa’da ortalama ekonomik büyüme oranları düşerken, özellikle 2001 yılından itibaren işsizlik oranlarında da gözle görülür artışlar yaşanmaya başlandı.

Avrupa Birliği resmi istatistik kurumu Eurostat’tan alınan verilerden yararlanarak yapılan hesaplamalar gösteriyor ki, 1980 – 1992 yılları arasında parasal birliğe dahil Avrupa Birliği ülkelerinin ortalama GSYİH büyüme oranı % 2.5’tir. Bu ülkelerin Maastricht Antlaşması’nın yürürlüğe girdiği 1993 yılı ile İstikrar Pakti’nin yürürlüğe girdiği 1999 yılları arasında ortalama ekonomik büyüme oranı % 1.9 olarak gerçekleşmiştir. İstikrar Pakti’nin yürürlüğe girdiği 1999 yılı ile 2005 yılına kadar geçirdiği süre zarfı içinde ortalama ekonomik büyüme oranı ise %1.7’dir. Görüldüğü üzere İstikrar Pakti’nin imzalandığı tarihten bu yana ortalama büyüme oranı önceki dönemlere nazaran daha düşük gerçekleşmiştir. Bu durum uzun dönemde Avrupa Birliği’nin işsizlik rakamlarını da olumsuz bir şekilde etkileyecektir. Üye ülkelerin uyguladıkları maliye politikalarına getirilen bu gerekli fakat esnek olmayan sınırlamalar, ister istemez üye ülkelerdeki ekonomik yapıyı olumsuz bir şekilde etkilemiştir.

İstikrar ve Büyüme Pakti’nin katı bütçe sınırlamaları karşısında zor durumda kalan bazı ülkeler içinde buldukları çıkmazdan kurtulmak için, İstikrar Pakti’nde reform talebinde bulunmuştur. İstenilen reform bu çalışmanın başladığı dönemden bir sonraki yıl gerçekleşmiştir. 2005 yılının Mart ayında gerçekleştirilen reform %3 referans değeri ve Pakt’ın işleyiş mekanizmasında bir değişikliğe gitmemiş sadece istisnai noktaları arttırmıştır. Fakat üye ülkelerin istedikleri bir şekilde reform tam olarak gerçekleşmemiştir. Çünkü üye devletler Ar-Ge, kamu yatırım ve askeri harcamalarının aşırı açık hesaplanırken hesap dışında tutulmasını talep etmişlerdi. Hatta Almanya üye devletlerin her yıl Avrupa Birliği bütçesine aktardıkları paraların da aşırı açık hesaplamalarının dışında tutulmasını istemişti. Fakat Konsey hesaplamalarda herhangi bir harcama kaleminin hesap dışında tutulmayacağını ancak Ar-ge ve kamu yatırım harcamalarının bütçe açıkları hesaplanırken göz önünde bulundurulacağını ifade

etmiştir. Dolayısıyla Komisyon'un bir ülke bütçe açığını değerlendirirken açığın aşırı olup olmadığı konusunda vereceği kararda ölçü olarak alacağı belirli değerler yoktur. Dolayısıyla hesaplamaları yaparken keyfi davranabileceği birtakım noktalar söz konusudur. Bu noktalara verilebilecek başka bir örnekte, ülkenin bütçe açığı hesaplanırken yapısal reformların ve borçların sürdürülebilirliğinin de dikkate alınacağı ifadeleridir. Fakat bu değerlendirmelerin ne şekilde yapılacağı konusunda herhangi bir açıklama bulunmamaktadır. Bunun gibi daha bir çok nokta, bütçe açığı %3 referans değeri aşan ülkelerin, açığının aşırı olup olmadığı Komisyon'un inisiyatifine bırakılmıştır. Bu şekilde bazı hususların üstü kapalı olması Komisyon'un Konsey'e vereceği raporların ve bu raporların hazırlanmış ve Konsey tarafından yorumlanış tarzının Avrupa'nın ekonomik geleceğini belirleyebileceği söylenebilir.

Avrupa Birliği üyeliğini kendine amaç edinen Türkiye de, birliğe giren bir çok ülke gibi ilerleyen dönemlerde Ekonomik ve Parasal Birliğe üyelik hedefleyecektir. Dolayısıyla Maastricht Antlaşması ve İstikrar ve Büyüme Paketi ile belirlenen bütçe açığı kriterine mutlaka uyum sağlamak zorunda kalacaktır.

2005 yılı itibariyle Avrupa Birliği ülkelerinin kamu borcu/GSYİH oranı AB 25'ler için %63.4, AB 15'ler için % 64.6 ve Euro alanı ülkeleri için % 70.8 iken Türkiye'de bu oran %55.8 olarak gerçekleşmiştir. Görüldüğü üzere Türkiye borç kriteri olarak referans değer olan %60'ın altına inmişken AB ülkeleri ortalamalarda bu değer üstünde kalmıştır. Bu gelişme Türkiye açısından her ne kadar sevindirici olsa da, mevcut borçların büyük bir kısmının kısa vadeli olması ülkedeki faiz oranları üzerinde olumsuz etki yaratmaktadır. Bu nedenle Türkiye'deki faiz oranları Avrupa Birliği'nin faiz oranlarına nazaran çok yüksektir. Yüksek faiz oranları, Türkiye'de hem özel hem de kamu sektörünü çok olumsuz etkilemektedir. Özel sektör yatırım konusunda temkinli davranırken, kamu sektörü faiz giderleri sebebiyle yatırım harcamalarına kaynak ayıramamaktadır.

Bir diğer mali disiplin kriteri olan bütçe açığı/GSYİH oranı Türkiye'de 2005 ten önceki dönemlerde çok yüksek seviyelere ulaşmış olsa da 2005 yılı itibariyle %3.4 olarak gerçekleşmiştir. Maastricht kriterleri açısından Türkiye'nin önündeki en büyük

problem enflasyon oranıdır. Enflasyon konusunda da büyük ilerlemeler kaydeden Türkiye'nin bu alanda daha fazla mesafe kat etmesi gerekmektedir.

Türkiye'de özellikle 1994 krizinden sonra IMF ile imzalanan İstikrar Programları'nın temel mantığı, kamu kesiminde faiz ödemeleri dışındaki harcamaların olabildiğince kısılarak, Türkiye'nin borçlarının düzenli olarak ödenmesine olanak sağlanmasıdır. Yani faiz dışındaki gelirlerin gideri aşması hedeflenmektedir. Hazırlanan İstikrar Programları borcun sürdürülebilirliği üzerine yoğunlaşmış, bunu gerçekleştirmek amacıyla "faiz dışı fazla" aracını tek etkili araç haline getirmiştir. 2002 yılından bu yana borcun sürdürülebilirliğini kolaylaştırmak amacıyla programda hedeflenen faiz dışı fazla %6.5 olarak belirlenmiş, ancak ekonomik koşullar değiştiği halde bu hedefte herhangi bir değişiklik yapılmamıştır. Avrupa Birliği'nin imzaladığı İstikrar ve Büyüme Paketi reform edilmeden önce dahi birtakım koşullar dahilinde referans değerinin ihlal edilebileceğini kabul ederken Türkiye'de uygulanan faiz dışı fazla kuralının herhangi bir istinası yoktur. Ekonomik koşullar ne olursa olsun %6.5 faiz dışı fazla verilmeye çalışılmaktadır. Değişen ekonomik koşulları göz önünde bulundurmayan kuralların ülke ekonomisi üzerinde olumlu etkiler yaratmasını beklemek pek doğru bir yaklaşım olmaz.

Bugün Avrupa Birliği İstikrar ve Büyüme Paketi ile koymuş olduğu katı bütçe disiplini kurallarının ekonomileri üzerinde meydana getirdiği olumsuz etkileri kabul etmiş ve antlaşmayı reform ederek, değişen ekonomik koşullara uyum gösterebilecek bir antlaşma ortaya koymaya çalışmıştır. Türkiye'nin de meydana gelen bu gelişmeleri dikkate alarak mevcut mali disiplin kurallarını gözden geçirmesi gerekmektedir. Siyasi karar mekanizmaları, ülkenin ekonomik gidişatına uygun olarak hazırlanacak İstikrar Programları'nda hedefleyecekleri para ve maliye politikalarına uyduğu sürece, Türkiye de yakın bir zamanda Avrupa Birliği ülkelerinin seviyelerine gelebilecek ve Maastricht Ekonomik Yakınlaşma Kriterlerine bir bütün olarak uyum sağlayabilecektir.

Türkiye Avrupa Birliği'ne alındıktan sonra her şeyin çok iyi olacağını hayaline kimsenin kapılmaması gerekir. Avrupa'nın lokomotif ülkeleri olan Almanya ve Fransa beraber imza attıkları antlaşmanın şartlarına uymakta bu kadar zorlanırken, Türkiye ve diğer aday ülkelerin de birliğe dahil olmaları durumunda kendilerini bu tarz

antlaşmaların bekleyeceğini unutmaları gerekir. Türkiye ve diğer aday ülkeler Avrupa Birliği'ne ne kadar sağlam adımlarla girerlerse, bu durum hem kendilerinin hem de içinde bulunacakları birliğin yararına olacaktır. Aksi takdirde böyle bir ekonomik birliktelikte, ekonomik farklılıkların zayıf olan ülkenin aleyhine gelişmeler yaratacağı unutulmamalıdır.

KAYNAKLAR

Aklin, Erdoğan- Yıldırım, Kemal – Özer, Mustafa, *İktisada Giriş*, ed. İlyas Şıklar, Anadolu Üniversitesi Yayını, Eskişehir, Ağustos 2004.

Aktan, Coşkun Can, *Ekonomik Anayasa*, TİSK İnceleme Yayınları No:19, 1996.

Annual Macro-Economic Database

http://ec.europa.eu/economy_finance/indicators/annual_macro_economic_database/ameco_en.htm, 10 Ocak 2005.

Arestis, Philip – Sawyer, Malcolm, “Reforming the Euro’s Institutional Framework”, Leeds University The Levy Economics Institute, 2003.
www.levy.org/pubs/pn/pn03_2.pdf, 4 Temmuz 2004.

Ata, Defne - Silahşör, H. Serkan, *Parasal Birlik, Avrupa Para Birliği ve Türkiye*, Hazine Müsteşarlığı Ekonomik Araştırmalar Genel Müdürlüğü, Ankara, Mayıs 1999, s. 10.

Avrupa Komisyonu Türkiye Delegasyonu, “Avrupa Adalet Divanı”

<http://www.deltur.cec.eu.int/default.asp?lang=0&pId=3&fId=6&pnId=5&hnd=1&ord=4&docId=297&fop=0>, 22 Aralık 2005.

_____, “Avrupa Birliği Konseyi”

<http://www.deltur.cec.eu.int/default.asp?lang=0&pId=3&fId=6&pnId=4&hnd=1&ord=3&docId=296&fop=0>, 22 Aralık 2005.

_____, “Avrupa Parlamentosu”

<http://www.deltur.cec.eu.int/default.asp?lang=0&pId=3&fId=6&pnId=2&hnd=1&ord=1&docId=293&fop=0>, 22 Aralık 2005.

_____, “Avrupa Ekonomik ve Sosyal Komitesi”

<http://www.deltur.cec.eu.int/default.asp?lang=0&pId=3&fId=6&pnId=7&hnd=1&ord=6&docId=299&fop=0>, 22 Aralık 2005.

_____, “Avrupa Ekonomik ve Parasal Birliği ve Euro”

www.deltur.cec.eu.int/abeuro.rtf, 25 Ocak 2005.

Avrupa Komisyonu Türkiye Temsilciliği, *Avrupa Birliği Kurumları*, Ankara,2001.

Aydın, M.Sabir, *Avrupa Topluluğu Entegrasyonu ve Türkiye'nin Ulusal Yönetime Tesirleri*, yay.y., Ankara, 1992.

Baydarol, Can, "Avrupa'nın Yeniden Yapılanması Sürecinde Genişleme", Ankara, 1999.
<http://www.deltur.cec.eu.int/kitap/onbesler.rtf>, 10 Nisan 2004.

Bilici, Nurettin, *Türkiye –Avrupa Birliği İlişkileri*, Seçkin Yayınevi, Ankara,2004.

Blevins, Bill, "The EU Stability Pact – Someone Has Slammed the Stable Door!",2003
<http://francevoila.com/finance/stability.html>, 8 Temmuz 2004.

Bofinger, Peter, "Should The European Stability and Growth Pact Be Changed?", University of Würzburg, Germany, February 2003.
http://www.hw.wa.de/Publikationen/Intereconomics/2003/ie_docs2003/ie030_1-forum.pdf, 5 Eylül 2004.

Bolat, Ömer, *Avrupa Para Sistemi*, İktisadi Kalkınma Vakfı Yayını, N. 88, İstanbul, 1990.

Bozkurt, Veysel, *Avrupa Birliği ve Türkiye*, Vipaş Aş., Bursa, 2001.

_____, *Avrupa Birliği*, Ezgi Kitapevi Yayınları, Bursa, 1993.

Brouwer, Henk J., "The Stability and Growth Pact: Lessons From A Dutch Perspective", Netherlands, 06/04/2004
<http://www.dnb.nl/dnb/pagina.jsp?pid=tcm:82870964&activepage=tcm:8-15413-64>, 15 Ocak 2005.

Bulaç, Ali, *Avrupa Birliği ve Türkiye*, Feza Yayınları, İstanbul, 2000.

- Canbolat, İbrahim S., *Avrupa Birliği ve Genişleme Sürecinde Türkiye İle İlişkiler*, 3. Baskı, Alfa Yayınları, İstanbul, Ekim 2002.
- Castle, Stephen, “Euro Stability Pact Rulebook in Chaos After Court Ruling”, Brussel, 14 July 2004.
http://www.findarticles.com/p/articles/mi_qn4158/is_20040714/pg_3, 16 Haziran 2005.
- Coffey, Peter, *The European Monetary System-Past, Present and Future*, Second Revised Edition, Klumer Academic Publishers, Dordrecht, 1987.
- Collignon, Stefan, “Is Europe Going Far Enough? Reflections on the EU’s Economic Governance”, The London School of Economics and Political Science European Institute, December 2003.
<http://www.lse.ac.uk/collections/europeanInstitute/pdfs/EIworkingpaper2003-03.pdf>, 26 Aralık 2004.
- Corsetti, Giancarlo – Raubuni, Nauriel, “Denk Bütçe Kuralları Üzerine Amerikan Yaklaşımları Karşısında Avrupa Yaklaşımları”, çev. Haluk Egeli, *Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Cilt V, Sayı 2, İzmir, 2003.
- Coşkun, Enis, *Bütünleşme Sürecinde Avrupa Birliği ve Türkiye*, Cem Yayınevi, İstanbul, 2001.
- Council Regulation “The Strengthening of The Surveillance of Budgetary Positions and The Surveillance and Coordination of Economic Policies”, No [1466/97](#) of 7 July 1997
Bütçe Pozisyonlarının İzlenmesinin Kuvvetlendirilmesi ve Ekonomik Politikaların İzlenmesi ve Koordinasyonu ile İlgili Haziran 1997 tarihli 1466/97no’lu Konsey Önergesi
<http://europa.eu/scadplus/leg/en/lvb/l25019.htm>, 25 Ekim 2004.
- Council Regulation “Speeding Up and Clarifying The Implementation of The Excessive Deficit Procedure.” No [1467/97](#) of 7 July 1997 [Official Journal L 209 of 02.08.1997]
Aşırı açık Prosedürü’nün Yönetiminin Hızlandırması ve Açıklaması Hakkında 1467/97 Numaralı Konsey Tüzüğü [02.08.1997 Tarihli Resmi Gazete L 209])
<http://europa.eu/scadplus/leg/en/lvb/l25020.htm#AMENDINGACT>, 25 Ekim 2004.

Court of Justice of the European Communities

http://www.curia.eu.int/en/instit/presentationfr/index_cje.htm,

22 Aralık 2005.

Çamlıca, Ferhat, “Euro Bölgesi İzleme Raporu”, Kasım 2003.

http://www.tcmb.gov.tr/yeni/banka/emu/euroizleme11_03.pdf,

25 Temmuz 2005.

Çoban, Tonguç, “Lizbon Stratejisi Yol Ayrımında - Avrupa'nın Makro-Ekonomik Modeline İlişkin Tartışma”, Mart 2005.

http://www.sendika.org/yazi.php?yazi_no=1946, 10 Temmuz 2005.

Demirci, Muzaffer - Balkır, Canan, *Uluslararası Ekonomik Bütünleşme ve Avrupa Topluluğu*, Filiz Kitabevi, İstanbul, 1989.

Deniau, Jean François - Druésne, Geard, *Ortak Pazar*, çev. Lerzan Özkale, 2. Baskı, İletişim Yayınları, İstanbul, Ağustos 1994.

Denkinger, Joachim, “Switch From Stupid to Intelligent: Green/EFA Draft Position on The Stability and Growth Pact”, 19 January 2004.

<http://greensefa.org/pdf/documents/AlternativeEconomicPolicy/Stability%20Pact%20Position%20Paper.pdf>, 4 Temmuz 2004.

Deutsche Welle, “Alman Basınından Özetler”, 26.11.2003.

<http://www2.dw-world.de/turkish/presse/1.45836.1.html>, 21 Ekim 2004.

Deutsche Welle, “Alman Basınından Özetler”, 27.11.2003.

<http://www2.dw-world.de/turkish/presse/1.46033.1.html>, 21 Ekim 2004.

Deutsche Welle, “AB’de Yunanistana Tepki”, 22.09.2004.

<http://www2.dw-world.de/turkish/wirtschaft/1.101329.1.html>, 15 Nisan 2005.

Devlet Planlama Teşkilatı, “1999 Yılı İstihdam İlkeleri Hakkında Konsey Kararı”

<http://ekutup.dpt.gov.tr/abhaber/1999/02-03.html>, 15 Mart 2005.

_____, *Avrupa Birliği Sözlüğü*, Ekim 2004.

- _____, *Avrupa Birliği ve Aday Ülkeler Arasında Sivil Toplum Diyaloğu*, y.y., Eylül 2005.
- _____, *Türkiye ve Avrupa Entegrasyonu Alt Komisyonu Raporu*, Yayın No :2377- ÖİK 441, Ankara, Ocak 1995.
- Dış Ticaret Müsteşarlığı, *Avrupa Birliği ve Türkiye*, 4. Baskı, Ankara, Ekim 1999.
- Dünya Gazetesi, “Bundesbank'ın Bbaşkanlığına Axel Weber Getirildi.”, 01.04.2004
http://www.dunyagazetesi.com.tr/news_display.asp?upsale_id=172095&dept_id=950, 12 Aralık 2005.
- Economic Monetary Affairs, “First, Second and Third Stage of EMU.”
<http://europa.eu/scadplus/leg/en/s01000.htm>, 23 Eylül 2005.
- Economist Newspaper, “Co-ordinated Kick-start?”, 19 July 2004.
http://www.economist.com/printedition/displayStory.cfm?Story_ID=1899146, 20 Ocak 2005.
- _____, “France and Germany Built The Euro Together. Now They Are Demolishing The Stability Pact Together.”
http://www.economist.com/agenda/displayStory.cfm?story_id=2031381, 23 Ocak 2005.
- Eijffinger, Sylvester C.W., “How Can the Stability and Growth Pact be Improved to Achieve Both Stronger Discipline and Higher Flexibility?”, The Netherlands Tilburg University, 2002.
http://www.hwwa.de/Publikationen/Intereconomics/2003/ie_docs2003/ie0301-forum.pdf, 5 Eylül 2004.
- Eichengreen, Barry, “What To Do With The Stability Pact”, February 2003.
http://www.hwwa.de/Publikationen/Intereconomics/2003/ie_docs2003/ie0301-forum.pdf, 5 Eylül 2004.
- Ekzen, Nazif, “Maliye Politikası Aracı Olarak Faiz Dışı Fazla”
www.bilkent.edu.tr/~yeldanbs/Yazilar_BSB/BSBTemmuz1.pdf, 11 Mayıs 2006.

- Erçel, Gazi, “Ekonomi Politikalarının Hareket Alanı”, 01.03.2005.
<http://www.digimedya.com/default.asp?t=wa&wid=1&aid=194>,
15 Temmuz 2005.
- Ertürk, Emin, *Uluslararası İktisadi Birleşmeler*, 3. Baskı, Vipaş A.Ş, Bursa,2002.
- _____, *Uluslararası İktisat*, Alfa Yayınları, Bursa, 2001.
- European Commission, “Early Warning Mechanism”, 7 July 2004.
http://ec.europa.eu/economy_finance/about/activities/sgp/procedure_sew_en.htm, 25 Ekim 2004.
- European Council Presidency Conclusions, “Improving The Implementation of The Stability and Growth Pact”, Brussels,22 and 23 March 2005.
<http://www.ec.europa.eu/councils/bx20050322/stab.pdf>, 26 Haziran 2005.
- _____, Resolution of the European Council on the Stability and Growth Pact (Amsterdam, 17 June 1997) [Official Journal C 236 of 02.08.1997]
İstikrar ve Büyüme Paktı Üzerine Avrupa Konseyi Kararı (Amsterdam, 17 Haziran 1997) [02.08.1997 Tarihli Resmi Gazete C 236]
<http://europa.eu/scadplus/leg/en/lvb/l25021.htm>, 25 Ekim 2004.
- European Economic and Social Committee
http://eesc.europa.eu/index_en.asp, 24 Aralık 2005.
- European Parliament
<http://www.europarl.europa.eu/members/archive.do?language=en&redirection>, 24 Aralık 2005.
- Kıbrıs Türk Ticaret Odası, “Euro Sıkıntısı”, 25 Ekim 2002.
<http://www.ktto.net/ab/turkce/n20022410.html>, 16 Nisan 2005.
- Eurostat, “Euro Indicators”, 1 July 2005
http://epp.eurostat.cec.eu.int/.../PGE_CAT_PREREL_YEAR_2005/PGE_CAT_PREREL_YEAR_2005_MONTH_07/3-01072005-EN-AP.PDF, 9 Aralık 2005.
- _____, “General Government Dept”

- http://epp.eurostat.ec.europa.eu/portal/page?_pageid=1996,39140985&_dad=portal&_schema=PORTAL&screen=detailref&language=en&product=STRIND_ECOBAC&root=STRIND_ECOBAC/ecobac/eb070, 5 Şubat 2006.
- _____, “Inflation rate”
http://epp.eurostat.ec.europa.eu/portal/page?_pageid=1996,39140985&_dad=portal&_schema=PORTAL&screen=detailref&language=en&product=STRIND_ECOBAC&root=STRIND_ECOBAC/ecobac/eb040, 5 Şubat 2006.
- _____, “Long-Term Interest Rates”
http://epp.eurostat.ec.europa.eu/portal/page?_pageid=1996,39140985&_dad=portal&_schema=PORTAL&screen=detailref&language=en&product=Yearlies_new_economy&root=Yearlies_new_economy/B/B3/B32/dbc12048, 5 Şubat 2006.
- _____, “Public Balance”
http://epp.eurostat.ec.europa.eu/portal/page?_pageid=1996,39140985&_dad=portal&_schema=PORTAL&screen=detailref&language=en&product=STRIND_ECOBAC&root=STRIND_ECOBAC/ecobac/eb060, 5 Şubat 2006.
- _____, “Real GDP Growth Rate”
http://epp.eurostat.cec.eu.int/portal/page?_pageid=1996,39140985&_dad=portal&_schema=PORTAL&screen=detailref&product=STRIND_ECOBAC&language=en&root=STRIND_ECOBAC/ecobac/eb012, 5 Şubat 2006.
- _____, “Total Unemployment Rate”
http://epp.eurostat.cec.eu.int/portal/page?_pageid=1996,39140985&_dad=portal&_schema=PORTAL&screen=detailref&language=en&product=STRIND_EMPLOI&root=STRIND_EMPLOI/emploi/em071, 5 Şubat 2006.
- Fişne, Mustafa, “Avrupa Birliği’nin Doğuşu ve Gelişimi”, *Avrupa Birliği Ortak Politikalar ve Türkiye*, ed. Muhsin Kar - Harun Arıkan, Beta Basım, İstanbul, Ekim 2003.
- Fitoussi, Jean-Paul, “Committee For Economic And Monetary Affairs Briefing Paper”, European Parliament, November 2002.
http://www.europarl.eu.int/comparl/econ/pdf/emu/speeches/20021203/20021203_fitoussi.pdf, 15 Ocak 2005.

- Fontaine, Pascal, *On Derste Avrupa*, Tisamat Yayınevi, Ankara, 1994.
- Gali, Giampaolo, “The Stability and Growth Pact Facing Its Toughest Challenge”, Confindustria and LUISS University, 2002
http://www.europarl.europa.eu/comparl/econ/pdf/emu/speeches/20021203/20021203_galli.pdf, 25 Kasım 2004.
- Graue, Palu De, *The Economics of Monetary Integration*, Oxford University Press, Newyork,1993.
- Günay, Ayşe - Özen, Ahmet, “Avrupa Birliği’nde Mali Disiplinin Sağlanmasına Yönelik Maasticht Kriterlerinin Anayasal İktisat Perspektifinden Değerlendirilmesi”, *Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Cilt IV, Sayı 2, İzmir, 2002.
- Güvenç, Nazım, *Küreselleşme ve Türkiye*, BDS yayınevi, İstanbul, ts.
- Hancıoğlu, Nurdan, “Avrupa Birliği ve Türkiye”, Ankara, 2000.
http://www.5mworld.com/eylul_2000/MABirligi.htm,29 Haziran 2004.
- HM Treasury, “The Stability and Growth Pact: A Discussion Paper”, London, March 2004.
http://www.hm-treasury.gov.uk/media/0E5/B3/stability_pact_276.pdf, 4 Temmuz 2004.
- İktisadi Kalkınma Vakfı, “16-30 Eylül 2002 Bülteni”
<http://www.ikv.org.tr/ikv/arsiv/16-30Eylul2002.htm>,15 Nisan 2005.
- _____, “Adaylık Süreci”
<http://www.ikv.org.tr/adayliksureci.php>:, 11 Aralık 2005.
- _____, “Avrupa Birliği’nin Tarihçesi”
<http://www.ikv.org.tr/abtarihce.php>, 15 Nisan 2005,
- _____, *Avrupa Birliği’nde Ekonomik ve Parasal Birlik ve Türkiye*, İKV Yayınları, Yayın No: 163, İstanbul, Ekim 2000.

- _____, *Avrupa Birliği Kavramlar Sözlüğü*, İKV Yayınları, No:157, İstanbul,1999.
- İncekara, Ahmet, *Globalleşme ve Bölgeselleşme Sürecinde NAFTA ve Etkileri*, İTO Yayınları, İstanbul, 1995.
- İyibozkurt, Erol, *Türkiye-AB Gümrük Birliği*, Ezgi Kitabevi Yayınları, Bursa, 1996.
- Kalça, Adem, “Bilgi Toplumu Sürecinde Türkiye’nin AB’ye üye Olabilirliği”, 1997, s.4.
<http://inet-tr.org.tr/inetconf8/bildiri/47.doc>, 15 Nisan 2006.
- Karluk, Rıdvan, *Avrupa Birliği ve Türkiye*, 8. Baskı, Beta Yayınları, İstanbul,2005.
- Karluk, Rıdvan – Tonus, Özgür, “Avrupa Para Birliği, Euro ve Geleceği”, *Anadolu Üniversitesi İİBF Dergisi*, Cilt: XIV, Sayı:1-2, Eskişehir, 1998, ss.261-293.
- Kava, Tolga Hakan, ERM II’de Gelecek var mı? Türkiye Açısından Senaryolar ve Politika Önerileri Nelerdir?, Türkiye Cumhuriyeti Merkez Bankası Dış İlişkiler Genel Müdürlüğü Uzmanlık Tezi, Ankara, Haziran 2005.
- Maliye Bakanlığı Araştırma, Planlama ve Koordinasyon Kurulu Başkanlığı, “Standart&Poor’s: “İstikrar Paktı Reformları Kredi Derecelerini Düşürebilir.”,11 Mart 2005
<http://www.sgb.gov.tr/calismalar/bulten/disekhab10.pdf>,23 Haziran 2005.
- Manisalı, Erol, *Uluslararası Ekonomi*, İstanbul Üniversitesi Yayınları, 1971.
- McCauley, Kevin- Arestis, Philip - Malcolm, Sawyer, “The Future of the Euro: Is There an Alternative to the Stability and Growth Pact?”, 2001.
<http://www.levy.org/docs/hili/63a.html>, 4 Temmuz 2004.
- Morin, Edgar, *Avrupa’yı Düşünmek*, çev. Şirin Tekeli, yay.y., İstanbul, 1988.
- Neary, J. Peter, “The EU Stability Pact and the Case for European Monetary Union” University College Dublin, 11 November 1997.

<http://www.ucd.ie/economic/staff/pneary/writings/stabpact97.pdf>,
27Aralık 2004.

- Özbay, Pınar, *Avrupa Para Birliği ve Euro*, Türkiye Cumhuriyeti Merkez Bankası Araştırma Genel Müdürlüğü, Tarışma Tebliği No: 9702, Ankara, Eylül 1997.
- Özgün, Feridun, *Ak İktisat Ansiklopedisi*, Cilt 1, Ak Yayınları, İstanbul, 1973.
- Uğur, Mehmet, “Gelecek Perspektifi, AB Hangi Koşullarda Yararlı Olabilir?”, *Görüş Dergisi*, Avrupa Birliği Özel Sayı, Ocak 2003.
- Ünal, Ayşe “Avrupa Birliği'nde İstihdam Üzerine ETUC Yaklaşımı” *Endüstri İlişkileri ve İnsan Kaynakları Dergisi*
www.isguc.org/arc_view.php?ex=175, 23 Aralık 2004.
- Papademos, Lucas D., “Determinants of Growth and the Role of Structural Reforms and Macroeconomic Policies in Europe”, European Central Bank, Brussels, 9 December 2004.
<http://www.lisboncouncil.net/files/download/PapademosSlides.pdf>,
8 Şubat 2005.
- Papademos, Lucas, “Some Reflections On The Stability And Growth Pact”, Dublin, 5 April 2004.
www.bis.org/review/r040419f.pdf, 25 Ekim 2004.
- Parasız, İlker, “Modern Ansiklopedik Ekonomi Sözlüğü”, Ezgi Kitabevi Yayınları, Bursa,1999.
- Radikal Gazetesi, “Prodi: AB Mali Politikası Budalaca”, 19/10/2002
http://www.radikal.com.tr/veriler/2002/10/19/haber_53731.php,
2 Mart 2005.
- Sanalan, Timoçin, “Avrupa’da Anlaşmalı İstikrar!”, *İktisat İşletme ve Finans Dergisi*, 19. Yıl, Sayı 218., Mayıs 2004.
- Sanayi ve Ticaret Bakanlığı Küçük ve Orta Ölçekli Sanayi Geliştirme ve Destekleme İdaresi Başkanlığı (KOSGEB), *AB Terminolojisinde KOBİ’lerle İlgili Sözcük ve Kavramlar*, Ankara, Haziran 2001.

- Seyidoğlu, Halil, *Uluslararası İktisat Teori Politika ve Uygulama*, Güzem Yayınları, İstanbul. 2001.
- _____, *Uluslararası İktisat*, Güzem Yayınları, İstanbul, 1988.
- Soukiazis, Elias –Castro, Vítor, “The Impact of the Maastricht Criteria and the Stability Pact on Growth and Unemployment in Europe”, July 2003.
http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=422861,
8 Temmuz 2004.
- Soysal, İsmail, *Türkiye'nin Uluslararası Siyasal Bağlıları*, Cilt II, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara, 1991.
- Stability and Growth Pact and Economy Policy Coordination, “Implementation of The Stability and Growth Pact”
<http://europa.eu/scadplus/leg/en/lvb/l25057.htm>, 28 Temmuz 2004.
- Suer, M.Ziya, *Avrupa Birliği'nde Vergi Uyumlaştırması ve Türk Vergi Sistemi Üzerine Etkileri*, İstanbul Sanayi Odası ve Hesap Uzmanları Vakfı İşbirliği Yayını, Ankara Eylül 1999.
- Şanlı, Münevver, “Avrupa Topluluğu'nda Ekonomik Parasal Birlik ve Avrupa Para Sistemi” *Hazine ve Dış Ticaret Dergisi*, Sayı 11, Ankara, Aralık 1991.
- Tekeli, İlhan-İlkin, Selim, *Türkiye ve Avrupa Topluluğu I. Ulus devletini aşma çabasındaki Avrupa'ya Türkiye'nin Yaklaşımı*, Ümit Yayıncılık, Ankara, 1993.
- Tokathoğlu, Mircan Yıldız, *Avrupa Birliği'nde Maliye Politikası ve Türkiye Açısından Bir Değerlendirme*, Alfa Yayınevi, İstanbul, Mart 2004.
- _____, *Küreselleşme ve Kamu Hizmetleri*, Alfa Aktüel Yayınları, Bursa, 2005.
- Tunç, Havva, *Uluslararası Ticaret, Para ve Finans*, Alfa Yayınevi, İstanbul, Kasım 2004.

Türbedar, Erhan, “AB İstikrar ve Büyüme Paketi Reformu”, *Stratejik Analiz Uluslararası İlişkiler Dergisi*, Cilt 5, Sayı 59, Mart 2005.

Türk Sanayicileri ve İşadamları Derneği, “AB Haftalık Rapor”, 24 Ocak 2005
http://212.133.165.5/dokumanlar/abm/bilgibankasi/ab/raporlar/tusiad/20050201_na_24ocak.htm, 18 Nisan 2005.

_____, *Avrupa Para Birliği'nde Ekonomik Politikalar ve Türkiye Üzerine Yansımaları*, Yayın No : TÜSİAD-T/98, 12-240, TÜSİAD Yayınları, Ankara,1998.

_____, *Lüksemburg Dönem Başkanlığının Öncelikli Hedefleri*, Ocak 2005.
http://212.133.165.5/dokumanlar/abm/bilgibankasi/ab/raporlar/tusiad/20050111_na_luksemburgdonem.doc, 18 Nisan 2005.

_____, *Türkiye'de İşsizlik Yapısal ve Yapısal Olmayan Özellikleri*, Ajans Medya Reklamcılık, A.Ş., Ankara, Ekim 1997.

Türkiye Cumhuriyeti Merkez Bankası Dış İlişkiler Genel Müdürlüğü, “Euro Bölgesi İzleme Raporu”, Temmuz-Ağustos 2005.
http://www.tcmb.gov.tr/yeni/banka/emu/euroizleme08_05.pdf#search=%22a%C5%9F%C4%B1r%C4%B1%20a%C3%A7%C4%B1k%20prosed%C3%BCr%C3%BC%22, 22 Ocak 2006.

Türkiye İşveren Sendikaları Konfederasyonu, *39. Yıl Olağan Genel Kurul Çalışma Raporu*, Aralık 2001.

Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği, *Avrupa Birliği ve Türkiye- Avrupa Birliği İlişkileri*, TOBB Avrupa Birliği Müdürlüğü, Ankara, Ağustos 2002.

Ülsever, Cüneyt, “Almanya Ekonomik Sorunları İle Nasıl Baş Ediyor?”, *Hürriyet Gazetesi*, 20 Ocak 2000.
<http://arsiv.hurriyetim.com.tr/hur/turk/00/01/20/yazarlar/17yaz.htm>, 28 Temmuz 2004

Yeldan, Erinç, “Kurumsal Çapa”, 2005
http://www.bilkent.edu.tr/~yeldane/Yeldan24_11May05.pdf, 15 Mayıs 2006.

_____, “Faiz Dışı Fazla Paranoyası Sürerken İç Borçlar.”, Mart 2005
www.bilkent.edu.tr/~yeldane/Yeldan18_30Mar05.pdf,
18 Şubat 2006.

Zaman Gazetesi, “Avrupa Birliği’nde Euro Krizi Büyüyor.” 27/11/2003
<http://www.zaman.com.tr/2003/11/27/ekonomi/butun.htm>,
25 Temmuz 2005.

[http://www.db.europarl.eu.int/ep5/owa/p_meps2.repartition?ilg=EN
&iorig=home](http://www.db.europarl.eu.int/ep5/owa/p_meps2.repartition?ilg=EN&iorig=home), 28 Temmuz 2004.

http://www.bfors.com/factsfigures/briefs/stability_pact.asp,
12 Ocak 2005.

ÖZGEÇMİŞ

Adı Soyadı : Hayrettin BEDÜK

Doğum Yeri ve Yılı : Batman /Beşiri – 19/08/1980

Öğr.Gördüğü Kurumlar	: Başlama Yılı	Bitirme Yılı	Kurum Adı
Lise	: 1996	1999	Yıldırım Bayezıt Lisesi
Lisans	: 1999	2003	Uludağ Üniversitesi İ.İ.B.F

Medeni Durum : Bekar

Bildği Yabancı Diller ve Düzeyi: : İngilizce (upper intermediate–Advanced), ÜDS: 62.5

Çalıştığı Kurum	: Başlama ve Aynılma Tarihleri	Çalışılan Kurumun Adı
	Kasım 2004 Haziran 2006	Egemen Açık Öğretim Kursu

Tarih-İmza
Adı Soyadı